

LED 4

**SUNETUL
CUVINTELOR**

AMULYA MALLADI

udenlandske

821mg
H17

SUNETUL CUVINTELOR

AMULYA MALLADI

sen som leder
sundhedsoplysning
udenlandske

Amulya Malladi s-a născut în 1974 în India și a trăit o vreme în Statele Unite. Pe lângă *Sunetul cuvintelor*, a mai publicat romanele: *The Mango Season*, *A Breath of Fresh Air*, *Serving Crazy with Curry*, *Song of the Cuckoo Bird*. În prezent, locuiește în Danemarca, împreună cu soțul și cei doi copii ai săi.

O TÂNĂRĂ AFGANĂ ȘI UN VĂDUV DANEZ FORMEAZĂ O ALIANȚĂ NEAȘTEPTATĂ, ÎNTR-O POVESTE DESPRE CURAJ, TRADIȚIE ȘI PUTEREA CUVINTELOR.

Când soțul îi este luat prizonier de talibani, Raihana părăsește Kabulul distrus de război și se stabilește la niște rude îndepărtate în Danemarca. Aici începe o altă viață, străduindu-se să învețe noua limbă, ale cărei sunete îi evocă zumzetul albinelor. Îl cunoaște pe Gunnar, un apicultor retras, și, în ciuda dezaprobării celor apropiați, între cei doi se leagă o prietenie surprinzătoare. Dar violența – pe care Raihana credea că a lăsat-o în urmă în Afganistanul sfâșiat de conflicte – își face iar prezența, iar cei doi sunt nevoiți să se confrunte cu fantomele trecutului.

Povestea lui Malladi despre doi oameni asaltați de prejudecăți are autenticitate. Sunetul cuvintelor este minunat scrisă, simplă, dar grăitoare, plină de sensibilitate, dar lipsită de sentimente false.

The Boston Globe

Un roman captivant și fermecător despre drama imigrării – o viață pe care cei care nu au trăit-o și-o pot doar imagina.

The Oakland Press

LEDA EDITSERV SRL

Str. București, bl. 711B, ap. 16,
Alexandria, Jud. Teleorman

Punct de lucru –

Calea Plevnei, nr. 145, sect. 6, București
Tel.: 021.319.88.22/33/55/77; Fax: 021.319.88.66

LEDA, imprint al
GRUPULUI EDITORIAL CORINT

Amulya Malladi

SUNETUL CUVINTELOR

Traducere din limba engleză de
Alexandru Asmarandei

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Redactor: Daria Bârsan, Antonia Kacsó

Tehnoredactare computerizată: Corina Huţan, Corneliu Frumosu

Amulya Malladi, *THE SOUND OF LANGUAGE*

Copyright © 2008 by Amulya Malladi

Reading group guide copyright © 2008 by Random House, Inc.

This translation published by arrangement with Ballantine Books, an imprint of Random House Publishing Group, a division of Random House, Inc.

Toate drepturile asupra acestei ediţii
sunt rezervate Editurii LEDA, imprint al
GRUPULUI EDITORIAL CORINT

ISBN 978-973-102-203-1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MALLADI, AMULYA

Sunetul cuvintelor / Amulya Malladi; trad.:
Alexandru Asmarandei. - Bucureşti: Leda, 2009
ISBN 978-973-102-203-1

I. Asmarandei, Alexandru (trad.)

821.214.21-31=135.1

Pentru refugiații de pretutindeni — să vă găsiți căminul!

UNU

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

15 MARTIE 1980

Când ne-am decis să devenim apicultori amatori, am făcut-o datorită prietenului nostru Ole care avea această îndeletnicire de foarte multă vreme și părea să găsească mare alinare în ritualuri și responsabilitate. Dar eu am avut unele îndoieli.

Bătăile aripilor albinelor au o frecvență de aproximativ 11.400 pe minut — de aici și bâzâitul specific. Eram curioasă în legătură cu bâzâitul albinelor. Eram sigură că zumzetul continuu m-ar înnebuni. Dar acum, după câteva sezoane, bâzâitul albinelor este asemănător unui ritm liniștitor, aproape ca un cântec, cântecul primăverii.

Skive, Danemarca — ianuarie 2002

Bzzzzzz, așa i se părea ei că sună.

Bzzzzzz, precum zumzetul a mii de albine.

Același sunet pe care îl auzea mereu când îl vizita pe unchiul ei, Chacha Bashir, în Baharak. Acesta fusese unul dintre cei mai bogați oameni din oraș, cu mătasea și ferma lui de albine. Mătase și miere, spunea el, „Bogățiile regilor sunt și ale mele.” Apoi talibanii l-au ucis și nimeni nu a știut ce s-a întâmplat cu familia lui.

Așa suna limba daneză pentru Raihana, precum zumzetul albinelor lui Chacha Bashir.

Danezii mormăiau, credea ea în timp ce îi urmărea în supermarket, la televizor și pe stradă. Nu mai văzuse niciodată atât de mulți oameni albi, iar aceasta era prima dată când vedea atât de mulți, atât de aproape. Așadar, se holba la ei, chiar nu putea să se abțină.

Erau diferiți de cum și-a imaginat ea. Nu erau toți înalți și blonzi și frumoși, unii dintre ei erau scunzi și urâți. Și mormăiau când vorbeau. Gluma invariabilă, îi spusese Layla, era că ei vorbeau ca și cum ar fi avut cartofi fierbinți în gură, iar Raihana îi dădea dreptate.

Tocmai supraviețuise celei de-a doua ierni cumplit de friguroase în tabăra pentru refugiați de la Jalozi, din nord-vestul Pakistanului, când guvernul danez i-a oferit azil. A fost dificil pentru o femeie singură, fără familie, fără soț și fără studii, să supraviețuiască. Opțiunile ei erau limitate. Putea ori să moară în tabăra pentru refugiați unde vântul rece din munți își strecura degetele înghețate prin pereții corturilor, gata să le jupoaie pielea de pe oase, ori să meargă în această țară, unde vărul ei îndepărtat și soția lui au fost de acord să-i ofere adăpost.

O parte din ea nu dorea să părăsească tabăra. Trebuia să aștepte, s-a gândit ea, să-l aștepte pe Aamir, sau poate să se ducă înapoi și să-l caute? Dar nici chiar ea nu era atât de proastă încât să se întoarcă la Kabul. Toată lumea știa că Osama bin Laden era răspunzător pentru atacurile din

America și toată lumea știa că talibanii erau de aceeași teapă cu Al-Qaida. America va ataca; asta făceau țările puternice. Talibanii vor răspunde, spuneau ei, și cu toate că afganilor din Danemarca, precum multor altora, nu le plăcea ideea de trupe americane pe tărâmul afgan, era mai bine decât cu talibanii. Unii credeau că talibanii au fost pe nedrept alungați de la putere, că ei erau băieții buni.

Așadar Raihana se alătură numărului mic de refugiați care trăiau în Danemarca, toți urmărind știrile cu disperare, întrebându-se când se puteau întoarce. Știau că Afganistanul va fi o ruină de război pentru multe decenii de acum încolo, dar încă exista speranță. Doreau ca, într-un fel sau altul, Afganistanul să nu mai fie sinonim cu femei și bărbați torturați, care trăiesc în mizerie. Poate că lucrurile se vor schimba, iar Afganistanul va deveni un rai sigur, o țară dezvoltată, o țară normală.

— Trebuie să mergem acasă într-o zi, nu ne putem trăi aici toată viața, nu-i așa? spunea Kabir aproape în fiecare zi. Nu despacheta tot, Raihana, ne vom duce înapoi curând.

— Să ne întoarcem la ce? îl întreba Layla pe soțul ei, cu mâinile în șold, în timp ce fiul lor, Shahrukh, o trăgea de șalvari.

— *Mor, slik*, spunea el, insistând pe lângă mama lui să-i dea bomboane, ea având reguli stricte să nu-i dea.

— Uită-te la el, *hai*, Shahrukh, nu este *Mor*, este *Ammi*, spune *Ammi*, îi zicea Kabir de fiecare dată, însă Shahrukh nu-l lua niciodată în serios. *Mor* este o oarecare femeie daneză, nu Layla, ea este *Ammi*. Hai, spune *Ammi*.

— Lasă-l în pace, are numai doi ani, zicea Layla. Și îmi spune mamă, nu vreun cuvânt urât. Toți prietenii lui își strigă mamele *Mor*, așa că și el mă cheamă *Mor*.

Raihana urmări disputa tânărului cuplu despre plecarea înapoi, despre rămânerea acolo. Ea a fost speriată când

danezii de la imigrări i-au spus că vărul ei îndepărtat dorea ca ea să stea la el. Și-l amintea pe Kabir din copilărie, cu mult timp în urmă. El era fiul fratelui soțului surorii mamei ei. Familiile lor nu au fost apropiate, se întâlneau doar la nunți și aniversări. Familia lui Kabir a trăit în Kabul, în timp ce a ei s-a așezat într-un sat în afara Kabulului. Dar el a fost singurul care i-a oferit șansa de a părăsi tabăra de refugiați, iar ea a fost de acord. Nu a avut multe variante. Se zvonea că Aamir a murit într-o închisoare talibană, dar o parte din ea nu a crezut asta niciodată. Cu toate acestea, știa că trebuie să plece din Pakistan pentru că, indiferent dacă îi plăcea sau nu, existau șanse mari ca zvonul despre Aamir să fie adevărat.

Dar ea își dorea — își dorea din toată inima — ca el să fie în viață. Își dorea ca ei să poată trăi împreună. Își dorea să nu fie singură și înfrigurată pentru că, chiar dacă orașul Kabul era iadul, ar fi avut pe cineva cu care să-l împartă, cineva care să o încălzească. Dar în tabăra pentru refugiați din Pakistan era deșertăciune, nesiguranță, amenințări din partea altor oameni și frică.

A fost un noroc neașteptat că, atunci când ea a turuit numele rudelor și locul unde credea că trăiau ele, l-a rostit pe cel al lui Kabir. Cu ceilalți nu a mers bine, probabil nu au putut fi găsiți sau probabil că nu au dorit-o, nu știa. Ceea ce știa era că Layla și Kabir au întâmpinat-o cu brațele deschise, iar aceasta a fost o datorie pe care niciodată nu a putut s-o plătească.

Pe când stătea la masă tăind morcovi pentru *pilau*¹ Kabuli, pe care îl gătea pentru cină, Raihana era recunoscătoare pentru întorsătura pe care viața ei o luase după ce s-a mutat în Danemarca. Când a venit pentru prima dată în Skive, cu nouă luni în urmă, era îngrijorată crezând că vărul ei ar

¹ Pilaf (n. tr.).

putea fi genul religios. Nu avea de gând să poarte *hijab*¹ sau *abaya*², nu după ce lăsase Afganistanul și regulile talibanilor atât de departe în urmă.

Kabir nu i-a cerut să poarte *hijab* și nici Layla, care nu ieșea niciodată afară fără să poarte unul, pe lângă *abaya*. Kabir, care bea cu plăcere în nopțile de vineri pentru a sărbători sfârșitul de săptămână, nu i-a cerut soției lui să nu mai poarte *hijab*-ul, iar ea nu i-a cerut să nu mai bea.

— Islamul spune că fumatul și băutul sunt păcate, îi zise Layla Raihanei într-una din nopțile de vineri, când Kabir era plecat de acasă. Tu ce crezi?

Raihana nu știa ce să spună despre asemenea lucruri. Ea credea că oamenii ar trebui să facă ce doreau, dar știa că nu asta era ceea ce voia Layla să audă.

— Eu cred că nu este bine, spuse Layla înainte ca Raihana să poată răspunde.

Raihana nu era vorbăreață și nu le răspundea întotdeauna oamenilor. Layla a întâlnit femei și bărbați ca ea, oameni care aveau cicatrice atât de mari pe dinăuntru, încât erau ca o adevărată rană uriașă. Ea nu cunoștea detaliile vieții Raihanei din Afganistan, însă nimeni nu le știa. Raihana nu discuta, iar trecutul ei nu era prea bine cunoscut.

Când a venit Raihana, Khala Soofia, care locuia alături, a încercat să o facă să vorbească despre trecutul ei, despre viața ei din Kabul, despre soțul decedat, însă Raihana nu a spus nimic. Khala Soofia a venit în Danemarca la începutul anilor '90. Soțul ei a fost doctor în Jalalabad. Fiul ei a murit de cancer, iar fiica ei s-a mutat în America împreună cu soțul ei, tot doctor, și cu copiii lor. Soofia vorbea tot timpul despre mutatul acolo.

¹ Văl care acoperă capul și gâtul femeilor islamice (n. tr.).

² Haină care acoperă corpul femeilor islamice (n. tr.).

Soțul Soofiei, dr. Sidiq Rehman, a ajuns în Danemarca, a irosit mai mulți ani trimițând petiții Ministerului Danez al Integrării și Asociației Medicale Daneze și scrisori membrilor Parlamentului European, în care cerea permisiunea de a munci în Danemarca fără să mai trebuiască să meargă din nou la facultatea de medicină. El a înțeles că trebuie să învețe limba daneză, ceea ce a făcut mergând sânguincios la cursuri.

Acum nu mai trimitea petiții și scrisori. Nu ieșea prea mult din casă. Era deprimat, spuneau ei, pentru că nu a putut să practice medicina. Totuși toată lumea îi spunea doctor Chacha. În timp ce doctorul Chacha jelea în tăcere irosirea muncii sale de o viață, Soofia continua să spera că fiica ei va trimite după ea.

— Probleme cu viza, spunea ea mereu. Dar se va întâmpla curând. Știți cum sunt fiicele, au nevoie de mamele lor.

Toată lumea dădea din cap, răbdătoare, și nimeni nu pomenea că fiica Soofiei scria foarte rar, iar atunci când o făcea, scrisorile erau pline de scuze cu privire la motivul pentru care nu a putut găsi mijloacele de a-și aduce părinții în America. Soofia citea aceste scrisori oricui asculta și încerca să pună scuzele fiicei sale într-o lumină favorabilă.

— Ești la fel ca fiica mea, Deena a mea, îi spuse Soofia Raihanei când s-au întâlnit la o petrecere onomastică.

Habib și Jameela sărbătoreau împlinirea primului an al fiului lor și i-au invitat pe toți afganii din Skive la o petrecere. A fost un prim an tumultuos pentru băiat, care se născuse cu probleme la inimă, însă după două operații părea în regulă, iar doctorii l-au asigurat că nu va mai avea probleme în viitor.

Raihana abia dacă-i acorda atenție Soofiei, care vorbea întruna, ori despre fiica ei, ori despre zvonurile din comunitatea locală afgană. Dar în curând, Soofia îi atrase atenția Raihanei.

— Așadar, unde este soțul tău? Întrebă ea.

Raihana nu era proastă. Știa că oamenii sunt curioși.

— Este mort, spuse în șoaptă, apoi încercă să schimbe subiectul întrebând-o pe Soofia despre brățările ei de aur.

Soofia era ușor de distras, în special când cineva vorbea despre bijuteriile sau despre hainele ei. Își adusese toate lucrurile din Jalalabad. A avut timpul necesar. Nu fusese zorită să-și salveze viața. Nu trebuise să scape după ce văzuse un masacru, alergând și ascunzându-se prin câmpii și munți pentru a ajunge într-un alt iad, într-o tabără de refugiați din Pakistan.

— Mort? Cum? Întrebă Soofia, iar Raihana doar zâmbi și ridică din umeri. Trebuie să vorbești, dacă ții în tine... vorbește, spune-ne. Noi suntem familia ta acum, insistă Soofia, însă Raihana nu-și găsea cuvintele.

Era considerată ciudată de către majoritatea, un pic prea tăcută. A trecut fără îndoială printr-o tragedie de nedescris în cuvinte, asta au simțit cu toții. Când a vorbit despre întoarcerea la Kabul, doar le-a confirmat suspiciunile lor.

— Din Iran este mai ușor să intri în Afganistan, îi spuse Walid Ali Khan în timp ce sorbea ceai din ceștile mult prețuite ale Soofiei.

Walid Ali Khan și Zohra erau prietenii cei mai apropiați ai lui Kabir și ai Laylei, și îi vizitau adesea la masa de prânz la sfârșit de săptămână, iar apoi stăteau și la cină și după ora de culcare a copiilor.

Walid și Zohra au venit în Danemarca cu șase ani în urmă, cu un singur copil. Între concediile de maternitate și nașterea a doi copii, Zohra tot a găsit timp să se ducă la cursuri de limbă daneză, iar Walid a lucrat la supermarketul Kvickly.

— Dar acum nu este un moment bun să pleci. Știi cum bombardează americanii tot, de la Kabul până la Kandahar? spuse Walid scuturându-și capul.

— Ca să-i ucidă pe talibani, spun ei, dar ei ucid, de asemenea, afgani nevinovați, nenorociți, spuse Kabir. Nemericii de americani și de englezi! Toți spun că noi, musulmanii, suntem răi. Asemenea propagandă nu este adevărată. Ieri, la cursul de afaceri, profesoara de marketing m-a întrebat dacă eu cred că soția mea trebuie să poarte *burka*¹ și să stea acasă. Și m-a întrebat dacă eu cred că este în regulă să-mi bat nevasta. Ce fel de întrebări sunt astea? Zău așa? *Hai*, Layla, te-am lovit vreodată?

Layla suspină.

— Kabir...

— Te-am lovit?

— Alah, ce încăpățânat ești!

— Poate ar trebui, spuse Kabir mâniat. Se pare că toți bărbații musulmani își bat nevestele. Ce, Raihana, și soțul tău te bătea?

Și atunci, toți ochii s-au întors către Raihana în speranța că-i va scăpa o altă frântură de informație despre trecutul și soțul ei. Amănuntele pe care Kabir le-a adunat de la prietenii și rudele care au trăit în Pakistan și pe care le-a spus și celorlalți nu reprezentau prea mult. Se pare că soțul Raihanei a fost profesor, iar talibanii erau pe urmele lui pentru că nu a respectat noul lor plan de învățământ. Cumnatul său a fost, de asemenea, antitaliban, un doctor care trata femei, cu toate că talibanii au interzis asta. A fost ucis, la fel și soția lui.

— Walid m-a lovit o dată, spuse brusc Zohra.

¹ Veșmânt larg, care acoperă corpul din creștet până în tălpi, de obicei și cu văl pentru ochi, purtat de femei în unele țări islamice, peste hainele normale, când acestea sunt în afara locuinței (n. tr.).

— Nu am lovit-o, o carte a alunecat și i-a căzut în cap, strigă Walid, iar conversația se îndepărtă de Raihana.

În micul oraș Skive din nordul Danemarcei, erau doar cincisprezece familii afgane, iar acestea au dobândit ceea ce nu au avut niciodată în Afganistan. Pentru prima dată în viața ei, Raihana văzu un paștun¹ mâncând la aceeași masă cu un uzbek. Paștunii, populația hazară², tadjicii și uzbekii se luptau de când se știa Raihana, iar acum, în această țară străină, se înghesuiau laolaltă, acceptându-se unul pe celălalt și diferențele lor, pentru că dincolo de gloată era omul alb, care se uita la toți cu aceeași suspiciune.

Pentru Raihana încă era ireal că plecase din Afganistan, că se afla în această țară umedă și friguroasă. Uneori închi-dea ochii și își închipuia că era din nou acasă, înconjurată de mirosurile și aromele Kabulului. Câteodată își amintea gustul sucului de trestie de zahăr și își simțea măruntaiele strângându-se de sete.

Dar viața din Skive nu era rea, trebuia să admită, în special pentru o familie ca aceea a lui Kabir. Ea nu înțelegea de ce Kabir se plângea atât de mult. Închiriaseră o casă frumoasă cu două etaje, cumpăraseră o mașină veche de douăzeci de ani, însă funcțională, și își dăduseră fiul la o grădiniță gratis, pentru care plătea districtul.

Kabir făcea drumuri dese în Germania pentru a cumpăra mirodenii și alte lucruri de care aveau nevoie și chiar a fost în Pakistan în vacanță, cu un an înainte, pentru a-l vizita pe unchiul său, care era pe moarte, bolnav de cancer. De vreme

¹ Membru al unui grup etnolingvistic est-iranian care vorbește limba paștună și se călăuzește după Paștunvali, un cod tradițional de conduită și onoare (n. tr.).

² Al treilea grup etnic, ca mărime, din Afganistan, format în mare parte din șiiți (n. tr.).

ce acesta nu a murit încă, Kabir plănuia altă vizită în Lahore, de îndată ce va avea suficienți bani puși deoparte.

Banii au fost întotdeauna puțini în casă, dar tot s-au dus la Legoland cu Shahrukh, uneori cu mașina la grădina zoologică din Ålborg, mergeau la filme și își primeau prietenii. Kabir și Layla aveau o viață plină, cu prieteni și familie, majoritatea nevoilor lor materiale fiind îndeplinite.

— Dar trebuie să învățăm limba daneză, asta era marea nemulțumire a Laylei legată de viața din Danemarca. Și este atât de greu, Raihana.

Raihana nici măcar nu putea să înțeleagă cum va învăța o limbă care semăna cu bâzâitul albinelor. Nu părea să aibă substanță, doar vorbe goale ieșind din gura tuturor.

— Vei face mai întâi modulul unu, pentru că ești începătoare. Sunt cinci module și abia aștept să termin cu limba asta idioată, îi spuse Layla în timp ce Kabir le ducea cu mașina la cursul de daneză, în prima zi a Raihanei.

Celor din districtul Skive le-a luat peste nouă luni să o înscrie pe Raihana la școala de limba daneză, ceea ce a fost exact perioada de care ea a avut nevoie ca să cunoască împrejurimile și să treacă prin cruda iarnă daneză. Odată cu apropierea primăverii, ideea de a merge cu bicicleta dimineața devreme ca să ajungă la școală nu mai era atât de înspăimântătoare.

În timpul iernii, Layla părea să se descurce cu mersul pe bicicletă la școală, la supermarket și oriunde altundeva, dar nu fără să se plângă puțin, în timp ce Raihana a rămas acasă. Ea a gătit, a făcut curățenie și a avut grijă de Shahrukh, permițându-le lui Kabir și Laylei să meargă la câte un film indian în Århus sau să-și viziteze prietenii din Copenhaga, călătorie care era prea lungă pentru băiețel.

Până când Centrul pentru Integrare i-a trimis o scrisoare în care o anunța că fusese înscrisă la cursul de daneză, ea era

pregătită să părăsească locuința și să facă și altceva în afară de treburi casnice.

Layla era extrem de mândră de realizările ei în limba străină. A trecut de modulul patru, ceea ce însemna că putea să converseze acceptabil în daneză și să înțeleagă într-o mare măsură limba scrisă sau vorbită. Spera să treacă de examenul final, *Prøve i Dansk 3*, în vară, după care putea să-și caute o slujbă.

— Oare mă voi întoarce înainte să trebuiască să trec de toate modulele? se întrebă Raihana cu voce tare.

— Da, da, spuse Kabir, iar Layla pufni.

— Suntem aici, Raihana, și trăim aici, spuse ea. Dacă rămâi cu gândul la Afganistan, nu vei fi nici aici, nici acolo.

— Dar vom merge înapoi, insistă Kabir. Nu o asculta pe Layla! Curând, foarte curând, lucrurile vor fi...

— Nu-l asculta pe el, izbucni Layla. El a trecut examenul de daneză și merge la școala pentru afaceri. Nu trebuie să mai treacă nici un alt examen de limba daneză. Vorbește el despre întoarcere, dar știe că nu ai la ce să te întorci. Acum trăim în Danemarca.

— Doar până primim cetățenia și apoi plecăm, continuă Kabir. Dar curând, Raihana, curând, ne vom întoarce, așteaptă și-ai să vezi.

Layla pufni din nou.

— Tu ești aici, spuse ea. Trăiește aici, nu în trecut, într-o țară în care nu te poți întoarce.

Școala unde se desfășura cursul de daneză era mică și era găzduită de VUC, Voksen Udannelses Center, Centrul de Educare pentru Adulți. Se afla la etajul al doilea și avea rezervate șase camere. Patru clase, o sală mare pentru calculatoare și un birou cu o încăpere alăturată pentru copiatoare. La parter erau cancelariile, una pentru fumători și una

pentru nefumători, și o bucătărie mică. Elevii nu aveau voie să folosească bucătăria. În subsol exista o sală de mese mare și un automat, pe care Layla îi spuse Raihanei să nu-l folosească. Era mai ieftin să aduci cola sau apă de acasă decât să le cumperi de la automat.

Femeia care conducea școala era înaltă și albă. Își purta părul blond strâns într-un coc și era îmbrăcată cu o pereche de pantaloni negri și o jachetă neagră. Avea ochelari cu ramă argintie cocoțați pe nas și o privire foarte aspră.

— Layla zice că înțelegi engleza, spuse Sylvia Hoffmann într-o engleză cu accent puternic.

Nesigură pe sine și pe orice din jurul ei, Raihana încuviință dând din cap și se uită la Layla. Fusese la școala de engleză în tabăra pentru refugiați din Pakistan aproape un an de zile, iar Aamir a încercat, de asemenea, să o învețe engleză. Știa să spună „ce mai faci” și „mulțumesc” și înțelegea o parte din ce vorbeau oamenii în engleză, în special în filme, însă în conversațiile normale... Își simți palmele înghețându-i de frică.

Sylvia zâmbi.

— Probabil că putem vorbi în engleză, atunci?

Raihana dădu energic din cap.

— Eu nu engleză foarte bine, reuși ea să spună fără să se bâlbâie.

Sylvia îi spuse ceva Laylei în acea limbă asemănătoare cu bâzâitul albinelor.

— Spune că pot să-ți traduc, bine? îi zise Layla în dari¹, iar Raihana răsuflă ușurată.

— Trăiești cu Kabir și cu Layla, iar ei au avansat foarte mult în ultimii trei ani de când sunt cu noi, spuse Sylvia în

¹ Numele oficial la limbii persane vorbite în Afganistan (n. tr.).

limba daneză. Vei prinde mai repede daneza dacă o vorbești acasă cu Layla.

După aceasta, Sylvia testă abilitățile Raihanei pentru limba daneză. Îi arată poze și o întreabă ce erau. Pe unele Raihana le știa în limba daneză, dar pe majoritatea, nu. Dar știa cuvintele daneze pentru lucrurile de zi cu zi, precum unt, lapte, ulei și făină. Le-a văzut de suficient de multe ori la televizor și la supermarket, când se ducea la cumpărături cu Layla.

Sylvia Hoffmann nu îngăduia flecăreala, iar Raihana se întreabă dacă era măcar posibil să pâlăvrăgească puțin când trebuia să vorbească prin intermediul unei alte persoane. Layla traducea bucuroasă din dari în daneză și din daneză în dari fără să se încurce.

Layla era atât de competentă, se gândi Raihana și se panică și mai mult. Nu va fi niciodată la fel de pricepută precum Layla, se gândi ea, nu va fi niciodată capabilă să vorbească astfel limba daneză. Nu-și va termina niciodată studiile și nu-și va găsi niciodată o slujbă și apoi... apoi ce? O vor trimite înapoi în Afganistan? Simți frica punând stăpânire pe ea și trebui să facă eforturi să fie atentă la Sylvia Hoffmann, să-și domolească răsuflarea și să-și potolească inima agitată.

— Poți veni la oră mâine, spuse Sylvia Hoffmann.

Raihana dădu afirmativ din cap.

— *Tak*, spuse ea.

— *Velbekomme*, spuse Sylvia.

— Asta înseamnă cu plăcere, îi șopti Layla Raihanei în dari.

Raihana spuse în șoptă cuvântul *velbekomme* și se decise să-l folosească data viitoare când cineva îi spunea mulțumesc în limba daneză.

— *Hvad hedder du?* Începu Layla lecția privată a Raihanei pe când Kabir le ducea cu mașina înapoi acasă. Asta înseamnă, cum te cheamă. *Hvad hedder du*, Raihana?

— Deja începi lecțiile de daneză? întrebă Kabir.

— Sylvia a spus că dacă vorbim daneza acasă, Raihana va învăța mai repede, spuse Layla. Este greu în Danemarca dacă nu știi limba daneză. Nu te poți duce la supermarket, nu poți primi o slujbă, nu poți merge nicăieri, nu poți face nimic.

— Se va descurca de minune, spuse Kabir. N-o mai speria, Layla.

Raihana nu știa ce să creadă. Pe de o parte, înțelesese că trebuia să învețe limba daneză pentru a-și putea câștiga existența, pe de altă parte, guvernul danez îi dădea ceva bani pentru a supraviețui în fiecare lună. Nu era mult, dar nu avea multe cheltuieli. Le dădea bani lui Kabir și Laylei pentru mâncare, pentru cameră și alte lucruri necesare, dar tot reușea să pună ceva bani deoparte, la bancă, în fiecare lună.

Ce mi-aș dori ca Aamir să poată veni aici! Ce ar fi dacă ar apărea în ușa Laylei și a lui Kabir? S-ar putea întâmpla asta?

Era un vis frumos, ca fantezia unui copil care își dorea să întâlnească dinozauri sau să zboare pe lună. Era o speranță zadarnică. Aamir probabil că era mort, așa cum mulți oameni îi spusese, dar ea nu era pregătită să creadă așa ceva.

DOI

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

3 APRILIE 1980

Există un sunet mai dulce decât zumzetul albinelor? Nu cred. Zumzetul albinelor anunță începutul primăverii, iar albinele sunt vestitoarele renașterii. Probabil că devin romanțioasă când vine vorba de albine, din cauză că relația noastră cu ele este încă nouă, proaspătă. Nu ne-am confruntat cu problemele albinăritului în fiecare an; poate că, odată ce se va întâmpla, ne vom schimba părerile și vom deveni mai realiști în legătură cu albinele și albinăritul.

Când Gunnar și cu mine am început să vorbim despre cum ar fi să devenim apicultori, ne-am gândit doar la miere. Dar după un an alături de albine, ne gândim mai puțin la miere și mai mult la albine. Viețile noastre au fost înfrumusețate în mod remarcabil de către albine. Aștept să văd dansul în zigzag, aștept să aud bâzâitul, aștept cu nerăbdare să vină primăvara și să văd cum s-au descurcat albinele mele în timpul iernii. Viețile

noastre s-au împărțit asemenea anotimpului albinelor — în-tâmpinăm primăvara cu entuziasm, ne bucurăm de albine și de culesul mierii de-a lungul verii și a toamnei, iar apoi, în iarnă, hibernăm ca albinele.

Alături de albine ne-am găsit pacea pe care am căutat-o mereu. Apicultura este mai mult decât o pasiune, mai mult decât un mijloc de existență: este un mod de viață.

Gunnar și-a iubit soția, copiii și albinele, și nu neapărat în această ordine. Dar ultimul an a fost dificil și totuși trebuia să înceapă să se pregătească pentru anotimpul albinelor.

Știa că toată lumea era îngrijorată pentru el: copiii, nepoții, prietenii lui. Dacă părinții lui ar fi fost în viață, și ei s-ar fi îngrijorat. Putea s-o vadă pe fețele tuturor când vorbeau cu el, încet și cu răbdare, bătându-l ușor pe mână sau încuviințând, cu compasiune. Se săturase până peste cap să se uite la fețele lor compătimitoare. Și pentru că era sătul de compasiunea lor, încetă să se mai uite la ei. Ba mai mult, nici nu mai deschidea ușa când bătea cineva. Un bărbat avea dreptul să jelească, avea dreptul să fumeze pipă după pipă și să bea cafea toată ziua și whisky toată noaptea, dacă asta dorea. Un bărbat avea acest drept și la naiba cu cei care credeau că el trebuia să meargă mai departe și să înceapă să trăiască din nou. Trăia, nu-i așa? Își fuma pipa, își bea cafeaua și whisky-ul lui și se uita la televizor. Nu era viața pe care o trăise cu un an în urmă, dar viața s-a schimbat, iar el odată cu ea.

Anna instalase televiziune prin satelit în ciuda opoziției lui, pentru că ea dorea să urmărească canalul DR2 și afurișitele alea de nopți tematice. Totul a început când canalul de

televiziune danez a difuzat o emisiune cu tema Elvis, și atunci ea a reușit să facă rost de conexiune prin satelit într-o săptămână. Cheltuiala a fost cea mai mare problemă pentru Gunnar, dar era greu să se certe cu Anna când ea își punea ceva în minte. Își țuguia buzele și arăta ridicolă cu nasul în vânt, dar el îi dădea ce își dorea. În orice caz, ea nu avea nevoie de permisiunea lui să facă ceva. Anna era o femeie modernă și făcea lucrurile în felul ei, iar el nu avea de ales decât s-o lase.

Acum era bucuros pentru toate canalele de televiziune, deoarece imaginile umpleau spațiul gol la două dimineața, când cele două canale daneze își încetau emisiunea. Avea un sentiment de pace când lăsa imaginile să se deruleze în fața lui. Uneori închidea sonorul și citea subtitrările.

Pe canalul TV2 tocmai dădeau un film vechi; îl difuza-seră de câteva ori în ultimele luni. El îl urmări totuși și lăsa noaptea să se scurgă, în timp ce imaginile familiare licăreau pe ecran.

Doctorul lui, pe care îl cunoștea de douăzeci de ani, i-a spus că va dormi mult. Somnul îi ajuta pe oameni să facă față tristeții. Dar Gunnar nu a fost atât de norocos.

Avusese mereu probleme cu somnul: nici înainte de moartea Annei nu putea să doarmă. Obişnuia să profite de insomnia lui citind cărți despre albine, pe care le cumpărau sau le împrumutau de la bibliotecă.

Se dedicase albinelor sale. Acum se întreba dacă dedicarea lui izvorâse de fapt din dorința de a o mulțumi pe Anna. Ea era o adevărată iubitoare de albine, el s-a atașat doar pe parcurs. Nu-i așa?

— Albinele tale mor, îi spuse Peter când dădu buzna în casă cu o zi înainte.

Nici măcar nu bătu la ușă, pur și simplu intră.

— Trăiești ca un porc, adăugă Peter. Annei i-ar fi rușine cu tine.

— Probabil că se răsucește în mormânt, spuse Gunnar. Așa trăiesc acum. Asta-i viața mea, adăugă el bosumflat.

Peter oftă și studie mizeria din jurul lui. Măsuța de cafea era plină de pahare murdare și câteva farfurii cu mâncare neidentificabilă. Ziare erau împrăștiate prin camera de zi, la un loc cu haine și ghemotoace de șervețele murdare de hârtie.

Peter își suflecă mânecile și începu să strângă ziarele într-o grămadă.

— Trebuie să verifici stupii, altfel albinele tale vor muri, iar familiile care s-au mărit vor roi. Vrei să-ți pierzi albinele?

Era o întrebare stupidă pentru un bărbat care tocmai și-a pierdut Regina, soția. Gunnar nu făcuse nici unul dintre lucrurile care marcau începutul primăverii alături de Anna și de albine. Nu însârmase ramele, nu pusese ceara de pornire pe rame și nu așteptase nerăbdător să verifice coloniile de albine pentru a vedea cât au crescut și ce s-a pierdut peste iarnă. Nu verificase nici albinele sale, nici pe ale Annei — dacă i-ar fi păsat de albine, le-ar fi verificat, poate chiar le-ar fi hrănit cu ceva zahăr până acum.

Aveau douăzeci și șase de colonii împreună. Toate cele notate cu numere cu soț erau ale Annei, iar Gunnar și Anna concureau în fiecare primăvară să vadă coloniile cui se descurcau mai bine, ale cui au crescut și ale cui au murit. Jeleau pierderea oricărei colonii împreună.

A fost ideea Annei să facă soiuri diferite de miere pentru a avea recoltă din iunie până în septembrie. La început, Gunnar a luat-o peste picior, spunând că va fi prea dificil să transporte stupii. Dar Anna și-a țuguat buzele și l-a obligat pe Gunnar să citească broșuri despre mierea de iarbă-neagră.

Gunnar a făcut mai mult decât să citească broșuri. L-a sunat pe consultantul angajat de Asociația Apicultorilor Danezi și a vorbit cu el despre lăsarea albinelor lor pe coasta de vest, unde creștea iarba-neagră. Consultantul le-a sugerat câteva locuri unde Gunnar și Anna și-ar fi putut lăsa albinele.

Astfel, în fiecare iulie, Gunnar și Anna mergeau pe coasta de vest cu o parte din stupii lor, de obicei jumătate din cei ai Annei și jumătate din ai lui, astfel ca albinele să poată suga nectarul ierbii-negre care creștea acolo. Închiriau o casă de vară, lăsau stupii acolo, și îi verificau la fiecare sfârșit de săptămână. Apoi, după șase până la opt săptămâni, aduceau stupii înapoi acasă, încărcăți cu miere de iarbă-neagră.

Acum, că Anna era moartă, albinele ei erau ale lui, dar fără ea, nimic nu părea să aibă vreun sens.

— Cum rămâne cu albinele Annei? întrebă Peter pe când băga niște gunoi într-un sac mare, negru. Crezi că asta o va face fericită?

— Este moartă, Peter, nu mai poate fi fericită sau tristă, spuse Gunnar.

Era amărât și furios că ea era moartă, iar el viu, încă viu, fără să se poată culca pur și simplu în mormânt lângă ea.

Peter se uită la Gunnar și oftă, citind mâhnirea pe chipul prietenului său.

— Trebuie să începi să însârmezi ramele, spuse el. Poate ar trebui s-o facem împreună. Ce părere ai?

— Nu acum, spuse Gunnar.

— Nu îți pasă dacă-ți mor albinele? întrebă Peter.

— Nu, răspunse Gunnar.

— Ai mâncat? întrebă Peter.

— Ieși afară, spuse Gunnar. Și ia gunoiul ăla cu tine.

Gunnar și Peter se știau de prea mult timp ca Peter să o ia ca pe o insultă, dar după două ore în care nu a scos-o la capăt cu Gunnar, Peter plecă în sfârșit aparent înfrânt.

Prietenia nu murea repede, iar Gunnar știa că Peter se va întoarce, cu altceva ascuns în mânecă, un alt truc pentru a-l scoate în lume.

Gunnar nu mai răspundea la telefon pentru că fiica lui, Julie, suna din Londra în fiecare zi, iar fiul său, Lars, din Odense. Amândoi voiau să știe ce face și dacă puteau să-l ajute. El le-a spus să înceteze să mai sune. Își pierduse soția, avea nevoie să jelească.

Adevărul era că frica pusese stăpânire pe el. Încerca să nu recunoască asta, însă îi era frică să trăiască singur. Nu trăise niciodată singur. Locuise cu părinții lui, apoi se mutase cu Anna, în urmă cu treizeci și șapte de ani. Treizeci și șapte de ani trăiseră în această casă și își crescuseră copiii. Iar în ultimii cincisprezece ani, albinele lor trăiseră acolo, împreună cu ei.

Julie și Lars glumeau despre perioada de dinaintea albinelor și despre cea de după.

— Înainte de albine, petreceați ceva timp cu noi, acum..., îi tachina Julie când venea în vizită.

— De când au albinele, se comportă ca un cuplu proaspăt căsătorit, ignorând pe toată lumea, mai puțin pe ei înșiși și pe micile lor producătoare de miere, îi tachina Maria, soția lui Lars.

Nepoții îi știau doar ca apicultori. Cu mare bucurie, Gunnar îi învățase pe Brian, care avea patru ani, și pe Johanna, care avea șase ani, cum să pună sârma pe rame, să identifice matca și cum să descăpăcească fagurii plini de miere înainte de a-i băga în centrifugă.

Johanna și Brian au amestecat împreună cu el și cu Anna mierea depozitată în diferite găleți în „camera lor de miere” fără ferestre.

Când Gunnar și Anna erau începători în ale albinăritului, au lăsat prima recoltă în camera de cusut, cu un geam

deschis. Până a doua zi, albinele au descoperit-o și lucrau de zor, sugând mierea înapoi de pe faguri. După aceea, camera pentru miere a fost construită lângă garaj, fără ferestre care ar fi putut fi lăsate deschise din greșeală.

El și Anna iubiseră albinăritul, se gândi Gunnar. Uneori se întrebase dacă nu cumva iubiseră albinăritul mai mult decât se iubiseră unul pe celălalt. Aruncă o privire spre exemplarul uzat al manualului Asociației Daneze a Apicultorilor, *Lærebog i Biavl*, care încă zăcea pe colțul mesei de lângă balansoarul Annei de la fereastră. Au cumpărat cartea când au început să vorbească despre albinărit și nu au înlocuit-o niciodată.

În fiecare iarnă, soția lui se așeza în balansoar și citea manualul încontinuu. Fereastră dădea spre curtea din spate, iar Anna se uita afară din când în când și îi spunea lui Gunnar:

— Sper că le e bine. Crezi că vor supraviețui peste iarnă?

Iar Gunnar spunea mereu:

— Da, vor supraviețui.

A fost o perioadă când zumzetul albinelor era înăuntrul lui, un bâzâit care îl însoțea în timpul petrecut cu Anna, cu nepoții, copiii și prietenii lor. Acum Gunnar nu era sigur că putea să suporte sunetul albinelor. Era convins că îl va înnebuni să audă albinele fără Anna.

Unele zile erau mai grele decât altele pentru Gunnar.

În zilele grele, se trezea uitând că ea decedase. În acele scurte momente, când somnul se împletea cu realitatea, iar mintea lui Gunnar era încă buimacă, uita că Anna era moartă. Apoi, precum înțepătura rapidă de albină, realitatea își înfigea vârful ascuțit în mintea lui buimacă. Anna era moartă, își amintea singur. Apoi zăcea în pat, incapabil să continue să trăiască încă o zi.

Într-o asemenea zi, Peter a venit să încerce din nou să-și scoată prietenul din casă.

După multe insistențe, Peter reuși să-l târască pe Gunnar la școala apicolă pe care Salling og Fjends BF, Clubul Apicultorilor din Salling și din Zona Înconjurătoare, a închiriat-o pentru întâlniri și pentru a ține lecții despre apicultură. Școala era găzduită de o fermă mică și veche de la periferia orașului Skive. Clădirea vechii ferme cuprindea o cameră mare, bine întreținută, cu o baie și o bucătărie mică.

Deoarece vremea era bună, prima zi a lecției apicole a fost ținută într-un șopron care cândva fusese hambar. Apicultorii au aranjat scaune și mese pentru lecția de apicultură. Pliante colorate erau așezate pe mese alături de cafea și „prăjitura de vis”, o prăjitură simplă, albă, acoperită cu o glazură groasă și dulceagă făcută din zahăr brun și nucă de cocos. Într-un colț se afla o tablă albă cu markere, alături de o mașină veche de extras mierea.

Oamenii se înghesuiau în jurul prăjiturii și a cafelei, luând fluturași, stând la taifas cu apicultorii, discutând despre cum decurgea sezonul albinelor.

Gunnar se așează în spate, departe de mulțime. Nu era interesat de oameni sau de prăjitură. Dorea puțină cafea, dar nu voia să meargă prin labirintul de oameni care stăteau între el și cafea. Îi știa pe cei mai mulți dintre cei aflați în cameră. Ei ar fi vorbit cu el. L-ar fi întrebat ce mai făcea. L-ar fi enervat de moarte. Nu, mai bine stătea deoparte, fumându-și pipa.

— Nu poți să-l faci să vină aici și să vorbească cu oamenii? Îl întreabă pe Peter soția lui, Birthe. Trebuie să stea acolo arătând de parcă toate albinele lui au murit?

Peter se uită la ea exasperat.

— A fost și așa destul de greu să-l aduc aici. De fapt, a trebuit să-l forțez să intre la duș. Iar tu tot nu ești mulțumită?

Birthe se încruntă.

— Nu pot să suport să-l văd astfel. De Crăciun am înțeles. Anna abia murise. Dar...

— Au trecut doar câteva luni, spuse Peter. Ar trebui să-i acordăm un răgaz. Ți-ai dori să îmi văd de viață mai departe dacă tu ai muri?

Birthe zâmbi.

— Nu, aș vrea să jelești tot restul vieții.

— Să jelească după ce? întrebă Hans, alt apicultor și prieten de mult timp cu Peter și Gunnar.

— Birthe vrea ca eu să o jelesc toată viața după ce moare, spuse Peter.

— Cred că Bettina ar spune același lucru despre mine, zise Hans cu voioșie, iar apoi oftă când se uită la Gunnar. Pe de altă parte, ar fi o pierdere de timp imensă.

— Este vorba de șoc, spuse Birthe. Într-un minut vorbea despre cât de bună a fost recolta lor din septembrie, iar în următorul era moartă.

— Am crezut întotdeauna că este un mod bun de a muri, înțelegi, bum și ești gata. Dar acum mă întreb dacă nu-i mai bine să ai cancer sau ceva asemănător. Cel puțin ai timp să faci planuri, spuse Hans.

— Cum va trece Gunnar peste asta? întrebă Birthe cu tristețe. Într-un fel, înțeleg cum se simte. Dacă Peter ar muri, nu știi dacă aș fi în stare să mă uit la albine din nou.

Gunnar îi urmărea, convins că vorbeau despre el. Ceea ce-l făcea să fie sigur era felul în care Birthe continua să-i arunce priviri. Știa că sunt îngrijorați din cauza lui. O parte din el se simțea alinată că-i păsa cuiva. Alta dorea ca ei să-l lase în pace.

Era ușor de zis pentru ei. Ușor de zis mergi mai departe, Gunnar. Ea este moartă. Ce știau ei? I-ar fi plăcut să vadă cât de bine s-ar descurca Peter dacă Birtne ar muri, sau Hans, dacă ar muri Bettina. Ar sta și s-ar îngriji de albinele lor așa cum doreau să facă și el, sigur că da. Pe dracu'!

— *Hej*, spuse un cuplu înainte de a se așeza lângă el.

Erau de aproape aceeași vârstă cu el, pensionați și probabil plictisiți, se gândi Gunnar. Femeia nu era foarte înaltă, iar părul ei alb era tăiat scurt. Avea ochelari cu rame din oțel și purta pantaloni maro cu o jachetă asortată. Bărbatul purta jeanși, un pulover gros și avea ochelari cu rame din plastic care păreau groase.

— Tot pentru lecție ai venit? întrebă bărbatul, frecându-și mâinile.

Gunnar nu spuse nimic, dar femeii nu părea să-i pese că el nu răspunse.

— Noi suntem atât de nerăbdători. Anders a aflat de școala apicolă și trebuia să venim. Fiica mea este măritată cu un apicultor din America. Știi ceva despre stupărit? întrebă ea.

Gunnar mormăi rezervat.

— Sonia este înnebunită după miere, spuse bărbatul cu mândrie. Și m-am gândit că poate ar trebui să ne facem singuri mierea — ar fi distractiv, acum că suntem pensionari.

— Fabricarea mierii necesită multă muncă, spuse Gunnar acru. *Foarte multă muncă.*

— Dar o vom face împreună, spuse Sonia, luându-l pe soțul ei de mână. Suntem pensionari; avem tot timpul din lume.

Pe Gunnar l-au cuprins amărăciunea și invidia. Și el și Anna se pensionaseră, el de la predarea tâmplăriei la școala tehnică, iar ea de la conducerea grădiniței. S-au pensionat și urmau să facă lucrurile pentru care nu avuseseră timp atunci

când munciseră. Intenționau să călătorească toamna târziu și iarna; să meargă în locuri calde, departe de frigul danez interminabil. Aveau să meargă în sud, în Franța, Spania și Italia, și să învețe noi tehnici de albinărit.

— Ești singur aici? întrebă femeia.

Gunnar se holbă la ea un moment, iar furia începu să fiarbă înăuntrul lui. Își dorea să se răstească la această femeie care ședea atât de fericită lângă soțul ei binedispus că, da, era singur. Era cel mai singur bărbat pe care îl știa.

TREI

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

16 APRILIE 1980

Astăzi am citit ceva în ziar și am considerat că trebuie notat în acest jurnal. Nu știam, dar albinele produc miere de cel puțin o sută de milioane de ani. Albinele produc mierea ca rezervă de hrană pentru iernile lungi când florile nu înfloresc și nu există nectar disponibil pentru ele.

Apis mellifera, albina meliferă europeană, produce cu mult mai multă miere decât pot mânca albinele dintr-un stup, iar noi adunăm această miere și ne îndulcim viețile cu ea.

*P*raktik! Cuvântul a băgat spaima în Raihana.

— Ca să te ajute să te integrezi mai bine în societatea daneză, îi spuse Sylvia Hoffmann Raihanei. Iar tu ești

obligată de guvernul danez să faci *praktik*. Vom găsi una potrivită pentru tine.

Layla muncea la sectorul de băcănie, curățând dușumelele și strângând gunoiul după toată lumea. Aceasta era ucenicia ei, asta făcea ca *praktik*. Era o parte a programei școlii de când legea daneză a imigrării le cerea refugiaților să muncească într-un loc în care puteau să prindă limba daneză uzuală și totodată să se familiarizeze cu cultura Danemarcei.

Pe Layla nu o deranja să facă această *praktik*, dar recunoștea că nu învăța nici un pic de daneză la supermarket. Lucra cu Shabana, o altă afgană din Kabul, care venise în Danemarca în urmă cu doi ani. Vorbeau în dari despre viața din Afganistan, despre cea din Danemarca, despre ultima nuntă, despre o petrecere sau alta și despre filmele indiene pe care le-au văzut recent.

Raihana a crezut că va fi fericită să facă aceeași *praktik* ca și Layla, chiar dacă nu învăța nici un pic de daneză. Munca era destul de ușoară, iar ea nu s-ar fi simțit prost când ar fi încercat să vorbească acea limbă care semăna cu bâzâitul albinelor. Dar când veni timpul să-și aleagă ce *praktik* să facă, Raihana se surprinse pe ea însăși.

Raihana fusese ușurată în prima zi de școală să descopere că Sylvia Hoffmann nu era profesoara ei de daneză. Se temuse că va trebui să stea în clasă, în fiecare zi, alături de severa Sylvia Hoffmann și a fost fericită să vadă o femeie cu o înfățișare plăcută intrând în clasa ei.

Layla era în grupa pentru modulul patru, în timp ce Raihana era în clasa pentru modulul doi și, pentru prima dată de la sosirea în Danemarca, Raihana trebuia să se descurce în afara casei fără ajutorul Laylei sau al lui Kabir. Era înfricoșător, dar se simți stimulată să facă acest lucru de una singură. Uneori, în afara clasei, simțea că nu avea nevoie de

ajutorul Laylei, în special în supermarket, dar i se părea nepoliticos să trateze cu dispreț purtarea protectoare a acesteia. Layla încerca doar să o ajute, să facă pentru Raihana lucrurile mai ușoare decât au fost pentru ea când a ajuns în Danemarca. Așadar, o lăsa pe Layla să vorbească pentru amândouă. Dar aici, în clasă, Raihana trebuia să vorbească singură, iar ei îi făcea plăcere acest lucru.

După doar o săptămână de ore, Raihana a decis că-i plăcea de profesoară, Christina Møllehave, mai mult decât de toți danezii pe care îi întâlneise. Christina vorbea limba daneză foarte rar și clar. Raihana chiar putea să înțeleagă o parte din ceea ce spunea Christina, pentru că ea nu mormăia așa cum făceau mulți alți danezi. Și explica pe îndelete ce însemna un cuvânt danez, de fiecare dată când un elev punea o întrebare.

Odată ce începu școala, viața Raihanei intră într-o rutină. Toată lumea de acasă se trezea devreme, se pregătea, lua micul dejun și se lupta cu Shahrukh să-și mănânce felia de pâine cu unt și gem și un ou fiert.

Kabir îl lăsa pe Shahrukh la grădiniță în drum spre școală. Apoi mergea la *handelsskole*, o școală de afaceri unde mergeau după liceu danezii care nu doreau să urmeze o facultate. Kabir terminase liceul în Afganistan, dar aceasta se întâmplase cu mult timp în urmă. Cei mai mulți dintre colegii lui de clasă erau cu aproape cincisprezece ani mai tineri decât el. Se simțea ciudat, nu doar din cauza vârstei lui, ci și pentru că toți erau danezi. După ce a urmat cursul de limba daneză, unde toți erau străini, i se părea ciudat să facă parte dintr-o clasă în care el era singurul străin.

Layla și Raihana mergeau cu bicicletele la școală. De obicei se duceau împreună, dar câteodată, Layla pleca târziu.

Urmărea prea multe filme indiene noaptea și nu se putea trezi de fiecare dată la timp.

Raihanei i-a luat ceva timp să se obișnuiască să meargă cu bicicleta peste tot. La început a fost speriată, temându-se că vreo mașină ar putea să o lovească, dar odată cu trecerea lunilor a căpătat încredere.

Cursul de daneză era dur. În prima săptămână, Raihana simțea că-i venea să plângă mereu deoarece i se părea că înțelege foarte, foarte puțin. Simțea că își petrecea tot atâta timp uitându-se în dicționarul danez-dari cât o asculta pe Christina. Completa propozițiile cu puținele ei cunoștințe de limba daneză și traducea cuvinte din dicționar.

Limba nu era ușoară. Felul în care era scrisă limba daneză era diferit de felul în care era vorbită. Danezii înghițeau jumătate din cuvinte și litere când vorbeau și nu existau reguli.

— Nu veți învăța daneza într-o zi, își avertiză Christina elevii. Știi că pronunția este dificilă. Dar vă promit că veți stăpâni limba până la urmă.

Raihana crezu că nu va fi niciodată capabilă să vorbească limba daneză fluent, nu așa cum vorbea Layla, și îi spuse și ei acest lucru.

— Mie mi-au trebuit șase luni să ajung la nivelul la care ești tu, îi spuse Layla Raihanei, părând puțin deranjată. Ai învățat atât de mult într-o săptămână, este uimitor.

Raihana nu a prea crezut-o, dar a simțit un mic val de satisfacție pentru că a impresionat-o pe Layla.

— Am învățat atât de mult de la televizor, spuse ea. Și de la tine, adăugă ea ca s-o mulțumească pe Layla.

Wahida, care venise din Kandahar, stătea lângă Raihana. Mai erau o femeie din Iran, două din Bosnia și una din Malaysia.

— Cum se face că sunt doar femei aici? o întrebă Raihana pe Wahida în prima zi. Unde învață bărbații limba daneză?

— Sunt și bărbați, spuse Wahida. Doar că nu este nici unul în clasa noastră. Vărul meu Asslam este la modulul doi, dar într-o grupă pentru imigranții care nu au studii. El are ore lunea și marțea și face *praktik* la măcelărie.

— Ce face acolo? întrebă Raihana.

— Taie carne, spuse Wahida și adăugă cu voce scăzută: Chiar și carne de porc. Nu a spus nimic nimănui, dar soțul meu mi-a zis. Este o lume plină de păcat, care face un bun musulman să-și mânjească mâinile astfel.

— De ce nu a găsit *praktik* în altă parte? întrebă Raihana.

— Danezii ăștia, ei ne fac să ajungem în astfel de situații, spuse Wahida caustic. Ei ne obligă să facem aceste munci ca să nu mai fim musulmani. Tu ar trebui să porți *hijab* și *abaya*, Raihana, să te îmbraci așa... nu este bine. Trebuie să le arăți că ești o bună musulmană.

— Nu cred că o femeie musulmană este bună pentru că poartă *hijab* și *abaya*, spuse Raihana sigură pe sine.

Afganele precum Wahida credeau că dacă poartă *hijab* și *abaya* sunt niște musulmane mai bune și cine era Raihana să contrazică acest lucru? Fiecare avea propriile păreri despre religie și, oricare ar fi fost ideile Raihanei, era problema ei și-a lui Alah. Nu era treaba Wahidei.

— Trebuie să-ți acoperi părul aici, să-ți ascunzi corpul, insistă Wahida. Trebuie să le arăți acestor oameni albi că ești o bună musulmană, repetă ea.

În primele câteva zile, Raihana doar ignoră remarcile Wahidei. Nu voia să stea cu străinii, oameni care nu vorbeau dari, așa că stătea cu Wahida chiar dacă discuția despre musulmani o stingherea.

Dar pe la sfârșitul săptămânii, Raihana era sătulă.

— Dacă acesta este singurul lucru despre care vorbești, nu mai stai cu tine, spuse Raihana.

După ce Wahida încetă să mai insiste ca Raihana să poarte *hijab* sau *abaya*, au legat o oarecare prietenie. Ele erau singurele afgane din clasă și au rămas una cu cealaltă, cel puțin în primele zile, când toată lumea vorbea o limbă diferită și mai ciudată decât a lor.

Raihana era speriată de Sylvia Hoffmann și încerca să o evite. Sylvia Hoffmann se oprea mereu și vorbea cu elevii *în limba daneză*. Nu spunea multe, doar întreba cum merge treaba, dar Raihana avea limba legată în preajma ei și abia putea să îndruga o vorbă. Acum știa ce să spună când cineva întreba, *Har du det godt?* Trebuia să răspundă doar *Fint*, dar era prea stresată ca să spună ceva. Așadar, Raihana doar dădea din cap, uitându-se îngrijorată în jur, simțindu-se ca o proastă.

Era mai rău cu angajații sociali de la Centrul de Integrare. Karina Hansen era tânără și îi ardea de glume la telefonul mobil când Raihana se așeză pentru a vorbi cu ea. O folosea pe Layla ca interpret, iar Layla, Alah s-o binecuvânteze, venea mereu cu ea ca să se asigure că Raihana nu se rătăcea.

— Nimeni nu m-a ajutat pe mine, așa că vreau să mă asigur că ești ajutată, spunea Layla. Eu l-am avut pe Kabir... tu mă ai pe mine.

Karina îi vorbea Raihanei despre *praktik*. Căutau ceva potrivit, îi spuse Karina, apoi răspunse la apelul de pe telefonul mobil și vorbi rapid în daneză.

— Prietenul ei, îi șopti Layla Raihanei, în dari, ca și cum dacă șoptea Karina avea mai puține șanse să le înțeleagă limba. Spune ceva despre o rochie și... o petrecere.

Raihana se simți jenată, ca și cum asculta o conversație privată, chiar dacă avea nevoie de Layla să-i traducă ce spunea Karina.

Sylvia era severă, Karina necuviincioasă, iar Christina absolut minunată. Raihana simțea că Christinei îi pasă foarte mult de elevii ei și muncea din greu să-i învețe daneză.

Dintr-un oarecare motiv, Christina era interesată în mod special de Raihana. Venea la ea în pauzele din timpul zilei și o întreba dacă are nelămuriri. La început, Raihana a fost timidă și doar scutura din cap, dar după câteva săptămâni a început să pună întrebări.

Raihana credea că partea cea mai grea este gramatica, iar Christina a asigurat-o că era dificilă pentru toată lumea. În după-amiezile de miercuri, Raihana se întâlnea cu Christina pentru o lecție privată, în sala calculatoarelor. Raihanei îi plăcea să stea în acea sală care era mare și avea multe computere, toate negre. Ecranele erau mari și lucioase, iar tastaturile și mouse-urile nu aveau fir, așa că puteai pune tastatura în poală ca să scrii. Kabir îi arătase cum să acceseze publicațiile afgane. În pauzele dintre ore, Raihana, ca toți ceilalți elevi, căuta ziare de acasă pe calculator și citea din nou într-o limbă familiară.

Era o mare încântare să găsești totul pe computer. Trebuia doar să tastezi câteva litere și te întorceai din nou acasă, chiar dacă doar pentru o perioadă scurtă de timp.

Raihana încă trebuia să caute tastele și îl invidia pe Kabir, ale cărui degete se mișcau atât de rapid și de ușor pe tastatura computerului. Folosise o mașină de scris englezească în Kabul, îi spusese el; acesta era motivul pentru care îi era atât de ușor.

Toate computerele aveau căști, astfel încât elevii puteau asculta conversații înregistrate în limba daneză. În timpul pauzei de prânz, Raihana intra pe un site de muzică afgană pe care i l-a arătat Kabir și pe unul de filme indiene ca să vadă poze cu noile filme ieșite pe piață și să asculte noile

cântece din filmele indiene. Toată lumea din Afganistan urmărea filme indiene, pakistaneze și emisiuni de televiziune din Iran. Raihana iubea în special vechile filme indiene și cântecele din ele.

— Verbele neregulate sunt cele mai problematice, îi spuse Christina când Raihana se plânse de ele.

Aveau lecții private de trei ore, în fiecare miercuri, când Christina verifica temele pentru acasă ale Raihanei.

Uregelmässig verbum. Raihana cunoștea termenul. Acestea erau verbe care nu respectau un tipar stabilit, iar Raihana făcea mereu greșeli când le folosea.

— Te vei obișnui cu verbele, spuse Christina.

— *Jeg kan ikke*, nu pot, răspunse ea cu disperare.

Nu credea că se va putea învăța vreodată cu această limbă și cu verbele ei fără reguli.

Christina râse.

— Vei putea. Când vei începe să vorbești limba daneză fluent, nici nu te vei gândi la verbe.

— *Nej, nej*, spuse Raihana, scuturându-și capul.

Christina dădu din cap.

— Înveți daneza foarte repede, *meget hurtigt*.

Raihana roși la auzul laudei. Când ajunse acasă, Raihana se simți chiar mai bine, deoarece își dădu seama că avusese o conversație întreagă cu Christina în limba daneză și înțelesese aproape tot.

Orele începeau în fiecare zi cu un alt cântec pe care Christina îl pune la casetofon. În ziua în care Christina puse cântecul despre *solskin*, razele soarelui, în a patra săptămână la cursul de daneză, totul s-a schimbat pentru Raihana.

Discuția despre primăvară, razele soarelui, cântecul păsărilor și bâzâitul albinelor a schimbat totul pentru Raihana.

— Unchiul meu produce miere, reuși ea să-i spună Christinei. Limba, pe cât era de dificilă, se sedimenta, spre marea surprindere a Raihanei. Eu îl ajut.

Christina păru foarte interesată, iar în săptămâna următoare, o trase deoparte pe Raihana în timpul pauzei de prânz și o întreabă dacă era interesată să lucreze într-o stupină.

Raihana abia înțelese ce îi spusese Christina, chiar dacă aceasta vorbea rar. În cele din urmă, Christina o aduse pe Layla să-i traducă.

— Cunosco un om, un bătrân, a cărui soție a murit și ar putea avea nevoie de ajutor la îngrijirea albinelor, traduse Layla încruntată. Și adăugă, în dari: Nu cred că ar trebui să accepți această ofertă, să muncești pentru nu știu ce bătrân nu sună bine. Vii și muncești cu noi în supermarket.

Raihana dorise s-o avertizeze pe Christina că nu știa chiar atât de multe despre albine, dar insistența Laylei ca Raihana să meargă cu ea la supermarket pentru *praktik* o făcu să ezite. O iubea pe Layla, dar avea nevoie să se mai și îndepărteze de ea. Și de ce să nu lucreze cu albinele? Poate va învăța ceva, poate va reuși să exerseze limba daneză mai mult, lucru care nu s-ar fi întâmplat dacă muncea în supermarket cu Layla.

Așadar, cu avertismentul Laylei răsunându-i în urechi, Raihana, cu o încredere care o surprinse și pe ea, spusese da. Da, va lucra într-o fermă de albine pentru un danez bătrân. Nu avea nici cea mai mică idee în ce se băga, dar de când a părăsit tabăra de refugiați, se părea că implicarea în lucruri despre care nu știa mai nimic nu ducea întotdeauna la un sfârșit nefericit.

Raihana se întoarse acasă cu Layla care era posomorâtă și îi spusese lui Kabir că a primit o *praktik*. Raihana era îngrijorată de ce reacție va avea el. Știa că Layla nu era mulțumită de decizia ei și că nici Kabir nu va fi mulțumit.

— Așadar, vei intra în armata care face curățenie, alături de Layla? glumi el imediat ce ajunseră acasă.

Layla oftă adânc, iar Raihana își mușcă nervoasă buza de sus.

— Ce s-a întâmplat? Nu ai primit slujba de la supermarket? întrebă el.

Cum nici una dintre femei nu spunea nimic, Kabir deveni nerăbdător.

— Îmi spune una dintre voi ceva sau rămâneți amândouă acolo, ca niște statui?

Cuvintele se rostogoliră din gura Raihanei și, cu fiecare cuvânt, vedea dezaprobarea crescând pe fața lui Kabir.

— Nu, spuse el, scuturându-și capul după ce termină ea, uitându-se apoi la Layla. Nu i-ai explicat că ar fi trebuit să refuze?

— Ea vrea să facă asta, zise Layla.

— Să muncești singură pentru un bărbat danez? întrebă Kabir. Ați înnebunit amândouă.

— Dar voi învăța limba daneză mult mai ușor, protestă Raihana.

Nu dorea să-i supere pe Layla și Kabir. Trăise în casa lor și știa că le păsa de ea. Raihana se întrebă dacă pentru *praktik* merita să se împotrivească Laylei și lui Kabir. Acceptase oferta și încă i se părea o idee bună, dar era și stresată.

Nu vorbea limba daneză, știa foarte puțin despre albinărit și a fugit de o slujbă la supermarket alături de prietenii ei. Dar atracția de a lucra cu albinele era puternică, în parte pentru că-i amintea de mirosul mierii din casa unchiului ei, iar în parte deoarece Christina îi sugerase slujba. Nu voia să o dezamăgească pe Christina și nici să admită că exagerase cu privire la experiența sa cu albinele unchiului ei. Muncise doar puțin cu albinele, cu foarte mult timp în urmă, iar cea

mai mare parte a experienței era o amintire vagă, cu excepția mirosului de miere.

Raihana a încercat să-i convingă pe Kabir și pe Layla toată seara. Layla ofta întruna, iar Kabir repeta fără încetare nu. Dacă Layla ar fi fost de partea ei, se gândi Raihana, atunci ar fi ajutat-o să-l convingă pe Kabir.

— De ce vrei să lucrezi acolo? o întrebă Layla pe Raihana. Erau singure în camera de zi, urmărind un film indian pe care Kabir îl adusese de la Hamburg. Spune-mi adevărul.

— Îmi amintesc mirosul mierii, îi spuse Raihana. Mirosul ei dulce și pătrunzător. Doar gândindu-mă la el, îmi aduc aminte de Afganistan.

— Dar noi nu suntem în Afganistan, spuse cu tristețe Layla. Nimic nu va aduce timpul înapoi, Raihana.

— Știu, dar lasă-mă să încerc slujba pentru o săptămână. Dacă nu mă simt bine acolo, poți să vorbești cu supraveghetorul tău și să vezi dacă mai există loc pentru încă o persoană la supermarket. Bine? insistă Raihana.

— Dar de ce? Poate fi greu să lucrezi cu albinele; te-ai gândit la asta? întrebă Layla.

Raihana zâmbi.

— Nu mi-e frică de munca grea. Vreau să fac asta. Lasă-mă să încerc.

— Bine, spuse Layla, cedând în cele din urmă. Bine. Voi vorbi cu Kabir. Dar fii atentă. Tineri sau bătrâni, nu poți avea încredere în acești oameni albi.

Lui Gunnar nu-i venea să creadă cât tupeu avea soția lui Ole. Să angajeze pe cineva pentru el?

I-au spus că au venit doar în vizită, mincinoșii. Au adus cu ei prăjitură, să-l îmbuneze, Gunnar știa asta. Prăjitura cu ciocolată arăta bine, dar Gunnar nu dorea să se deranjeze să aducă farfurii, cuțite și furculițe. Și spera că va face Christina

cafea care să meargă cu prăjitura, pentru că el pur și simplu nu avea energia necesară să facă asta.

— Nu-i ceva bătut în cuie, Gunnar, spuse Christina în timp ce acesta mai avea puțin și exploda de supărare când ea îi spuse despre Raihana și despre cum l-ar putea ajuta. Gunnar, nu vrei s-o ajuți pe această femeie? E tânără și...

— N-am de gând să primesc o musulmană în casa mea, izbucni Gunnar. Oamenii ăștia au venit în Danemarca să ne sugă banii, iar eu...

— Nici măcar nu trebuie să o plătești, spuse Christina. Și Gunnar, nu vorbi prostii. Au venit aici ca să supraviețuiască. Soțul ei a fost ucis de talibani. N-a stat pe roze acolo. Și a mai lucrat cu albinele. Îți va prinde bine să ai pe cineva în casă, poate să facă puțină curățenie și să te ajute cu albinele — sau nu-ți pasă dacă mor toate coloniile?

— Pot să am grijă de coloniile mele, spuse Gunnar.

— Serios? Întrebă Ole. Cum? Ai pregătit ramele deja? Ai făcut ceva, omule?

— Pot să am grijă de albinele mele, repetă el.

— Ea te poate ajuta, spuse Christina. Și va fi o metodă ușoară să învețe ceva daneză.

— Vrei să angajezi o femeie care nu vorbește nici un pic de daneză? Ce limbă vorbește? Întrebă Gunnar.

— Dari, spuse Christina. Și poate puțină engleză. A învățat-o în tabăra de refugiați din Pakistan.

— Și cum vom comunica? Eu nu vorbesc engleză și nu știu nimic despre dari, spuse Gunnar. Asta-i o idee proastă, Christina.

— Îi poți arăta ce să facă, spuse Christina. Iar ea va face. Nu vorbește prea multă daneză, dar nu este proastă, Gunnar.

— Nu o vreau aici, declară el în cele din urmă. Asta-i casa mea și nu o vreau aici.

— Foarte bine, spuse Christina. Atunci am s-o sun pe Julie, îi spun cum îți petreci ziua și-i sugerez să vină și să stea cu tine o vreme.

Ochii lui Gunnar se măriră. Julie era mai rea decât Anna când era vorba de cicăleală. Departe, în Londra, ea nu intervenea în viața lui, dar dacă venea aici, va pune casa în ordine, îl va obliga să iasă la plimbare, să mănânce, să nu mai bea whisky, iar el ar fi incapabil să spună nu, pentru că ea îl putea convinge să facă orice, așa cum putuse și Anna.

— Nu mi-e frică de Julie; sun-o, spuse cu încăpățănare Gunnar.

Christina își scoase PDA-ul din geantă și începu să caute numărul de telefon al lui Julie.

Formă codul țării, când Gunnar îi spuse să se oprească.

— Ăsta... ăsta-i șantaj, protestă el, pe jumătate bâlbâindu-se.

— Da, așa-i, recunosc Christina. Dar dacă tu te încăpățânezi să te închizi în tine, ce vrei să faci?

— Mi-am pierdut soția de curând, spuse Gunnar. Nu ți-e milă deloc de mine? Ai inima de piatră?

— Of, te rog, lasă melodrama, zise Christina, gesticulând spre el.

— Ole, vorbește cu soția ta, explică-i că nu e bine ce face, spuse Gunnar.

Ole scutură din cap. El nu se băga în asta.

— Dar nu-i cunosc pe musulmanii ăștia. Par... dacă aduce vreo bombă în casă? Dacă îmi aruncă în aer casa, așa cum fac sinucigașii ăia în Israel? Întrebă el.

— Atunci nu vom mai avea de ce să fim îngrijorați pentru tine, spuse Ole și își trecu mâna peste chelie.

— Haide, Gunnar, e o fată bună, spuse Christina. Are puțin peste douăzeci de ani și deja a trecut prin clipe de groază. Părea fericită când vorbea despre albine.

— Ar fi cazul să nu te mai bagi în viețile elevilor tăi, zise Gunnar. Îți aduci aminte de bărbatul acela din Iran?

— Nu mă bag; doar îi găsesc o slujbă care cred că-i va plăcea, spuse ea defensiv.

— Mă bagi pe *mine*, zise Gunnar frustrat.

— Dar abia vorbește daneză, iar tu nu știi deloc dari. Doar vorbește-i despre albine și amândoi veți fi bine, spuse Christina. Mă duc să fac niște cafea.

Când trecu pe lângă soțul ei, își drese vocea.

Ole își privi soția ieșind din cameră.

— Deja s-a implicat în viața acestei fete din Afganistan, spuse Ole. Ea încearcă, înțelege, să păstreze distanța față de elevi, dar s-a atașat de eleva asta și vrea s-o ajute.

— Înțeleg, spuse Gunnar. Mă gândesc la elevul acela al Christinei din Iran și-atunci problemele mele nu mai par așa grave. Anna a murit într-un pat de spital; nimeni nu a torturat-o și nici pe mine nu m-a torturat nimeni. Dar să trăiesc după ce ea a murit este o tortură.

— Te cred.

— Nu pot ajuta pe nimeni, spuse Gunnar. Nici pe o fată afgană, nici chiar pe mine.

— De ce nu încerci pentru o săptămână? O vei face pe Christina fericită, chiar dacă nu va ieși nimic din asta, sugerează Ole.

Gunnar se uită în curtea din spate. Stupii lui și ai Annei erau acolo, încă hibernând, dar nu pentru mult timp. Primăvara aproape sosise. Albinele vor muri sau vor roi, se gândi el.

— Doar pentru o săptămână, îi spuse lui Ole, care dădu afirmativ din cap. Dacă nu merge, tu te ocupi de Christina și să nu aud de nici un telefon lui Julie, spuse Gunnar și începu să-și curețe pipa.

— De acord, promise Ole.

— Și dacă fac chestia asta, vreau ruladă, cu cremă de ciocolată, spuse el cu voce tare.

— Îți aduc mâine una, strigă Christina din bucătărie, iar Gunnar o auzi fredonând pe când termina de făcut cafeaua.

PATRU

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

20 APRILIE 1980

Îmi place să verific albinele. Să văd cum se descurcă; să mă asigur că nu a intrat nici un șoarece. Este ca și cum îți controlezi copiii după ce s-au dus la culcare.

În aprilie facem o verificare foarte rapidă. Este genul de verificare a împrejurimilor, pe care o faci pe frig, înfofolit cu o jachetă călduroasă. Nu deschidem stupii și nu ne uităm înăuntru, cu toate că ne dorim cu disperare. Doar mergem de jur împrejurul stupilor, le urăm noroc albinelor și sperăm că au trecut cu bine prin iarna lungă și friguroasă.

De când a început să lucreze la școala de limbă daneză, Christina a făcut eforturi considerabile să păstreze distanța față de elevii săi. A fost instruită să facă asta la pregătire.

N-avea nici un sens să se apropie, dincolo de granița predării limbii daneze. Nu putea să ajute pe nimeni, nu în felul în care unii elevi din clasele ei aveau nevoie de ajutor. Nu era psihiatru. Nu era preot. Era doar profesoară, iar meseria ei era să-i învețe pe acești elevi limba daneză, astfel încât ei să poată trăi și să-și poată găsi o slujbă în Danemarca.

Dar nu era ușor. Christina nu era pregătită pentru atâția elevi care și-au croit drum spre inima ei și în viața ei.

Totul începuse cu Maher și soția lui, Ester, un cuplu din Iran. Ei veniseră la cursul de daneză în aceeași zi în care Christina începuse să predea și, dintr-un oarecare motiv, a simțit o atracție față de Maher. Era de vârsta ei, pe atunci puțin peste treizeci de ani, un bărbat bărbierit și liniștit care nu părea să prindă limba la fel de repede ca soția lui și colegii de clasă. Când Christina le povesti celor din clasă despre cei cinci ani petrecuți ca profesoară în Mozambic, el își ciuli urechile și îi spuse Christinei într-o daneză stălcită despre sederea lui în țara africană.

Maher și Ester trăiau în Skive, într-un apartament mic. Amândoi vorbeau destul de bine engleza fiindcă au fost studenți în Iran înainte de a veni în Danemarca. Maher studiasă să devină inginer, iar Ester încercase să-și ia diploma în matematică. Amândoi doreau să-și continue studiile și trebuiau să învețe limba daneză pentru a face acest lucru în Danemarca.

În timpul primei vacanțe de vară, relația lor cu ea s-a schimbat și au devenit prieteni. Chiar înainte de vacanța de vară, Maher s-a plâns Christinei că el și Ester aveau acum două luni în care nu știau unde să se ducă și ce să facă.

Când Christina i-a invitat acasă la ea, ca să-l ajute pe Ole la albine și prin grădină, au sărit în sus de bucurie. În fiecare dimineață, Maher și Ester veneau cu bicicletele, înarmați cu o cutie cu mâncare pentru prânz și loțiune solară. De-a

lungul verii, au învățat foarte multe despre albinărit, iar la sfârșitul lui august au devenit ei înșiși apicultori amatori, pornind o prisacă de la cei patru stupi primiți de la Ole. Dar pe măsură ce deveneau tot mai apropiați, Christina și Ole s-au trezit implicați în trecutul lui Maher și Ester.

Într-o zi, în timp ce luau prânzul, Christina și Ole au aflat despre ororile vieții lui Maher în Iran. Era o vară caldă și toți se plângeau de zăpușeală și de cât de sete le era. Christina i-a umplut lui Maher paharul cu apă, iar el s-a uitat o vreme lung la pahar înainte să-l bea însetat.

— *Chiar* îți era sete, spuse Christina, iar ochii lui Maher s-au umplut cu lacrimi când ea a adăugat: Vrei să-ți mai torn un pahar sau să-ți dau pur și simplu urciorul?

— Ne legau și ne țineau în căldură, spuse el încet. Și lăseau apa în fața noastră. Eram aproape morți de sete, ne băuți și nemâncați de zile bune, și vedeam apa evaporându-se.

Ester își feri privirea când Christina și Ole se uitară surprinși la Maher. Acesta nu vorbise niciodată despre tortura prin care trecuse, dar Ester pomenise despre asta când fusese singură cu Christina. În acea după-amiază, în timp ce spălau vasele împreună, Ester i-a spus.

— S-a întors cu răni pe tot corpul, numai piele și os, distrus psihic, spuse ea, cu lacrimile șiroindu-i. Și de atunci noi... nu am fost împreună în același fel... înțelegi ce vreau să spun?

Christina o îmbrățișă pe Ester și o ținu așa cât timp aceasta plânse.

După ce au plecat, Christina a insistat pe lângă Ole că trebuiau să facă ceva ca să-i ajute.

— Ar trebui să vorbești cu Maher, spuse ea. Discuțiile de la bărbat la bărbat pot uneori...

— Nu, spuse Ole ferm. Nu pot vorbi cu el. *Tu* nu poți vorbi cu el. Crezi că o simplă discuție va schimba ceva? Au nevoie de consiliere, Christina, nu de amestecul nostru.

În fond, Ole avea dreptate. Ester a continuat să-i povestească Christinei despre atrocitățile pe care le-au îndurat în Iran, iar Christina a continuat să se simtă neputincioasă. Christinei i se părea că Ester credea că ea îi putea ajuta doar dacă îi spunea din ce în ce mai multe — ca și cum ar fi trebuit s-o convingă pe Christina că ei meritau să fie ajutați. Dar Christina chiar nu putea să facă nimic, doar să asculte.

Slujba de care era atât de pasionată începu să devină un coșmar pe măsură ce Christina se trezi din ce în ce mai copleșită de problemele lui Ester și ale lui Maher. Până ce Maher și Ester nu s-au mutat la Copenhaga, în anul următor, Christina nu și-a dat seama de impactul pe care l-au avut asupra vieții ei. Devenise profund deprimată. Ea și Ole au decis, în cele din urmă, că ar fi cel mai bine ca ea să-și dea demisia.

Acum Christina se interesa de trecutul tuturor elevilor ei. Tânărul din Sri Lanka, femeia de culoare, slabă, din Somalia — aproape toată lumea din clasa ei își părăsise țara pentru a-și salva viața. Christina era îngrijorată pentru ei.

Dar Sylvia Hoffmann nu a acceptat demisia Christinei. Nu a fost primul profesor de la școala de limbă daneză care s-a lăsat implicat în viața unui elev și apoi s-a simțit neputincios.

— Învață-i limba daneză. E cel mai bun lucru pe care îl poți face. Nu încerca să le rezolvi problemele, nu poți, spuse ea. Cel mai bun lucru pe care îl poți face este să-i ajuți să stea pe propriile picioare. Nu vorbi cu ei despre trecutul lor; nu-i poți ajuta să-l îngroape. Dacă au nevoie de ajutor, trebuie să consulte un terapeut.

— Dar vreau să-i ajut, a insistat Christina.

— Nu poți, spuse Sylvia. Mai rămâi șase luni. Dacă tot nu-ți place aici, poți pleca.

Atunci i s-a părut fără suflet, dar acum, după aproape cincisprezece ani în școală, acel sfat a ținut-o pe Christina întreagă la minte. Totuși, din când în când, întâlnea un elev care i se băga în suflet și se trezea implicată în viața lui sau a ei.

Întotdeauna când se întâmpla asta, promitea că e ultima dată, și de fiecare dată Ole aștepta să se întâmple din nou. Încetase să o mai judece prea aspru pentru implicarea ei în vicțile elevilor.

Cu Raihana era ceva diferit, Christina era sigură. Raihana nu i-a spus nimic, nu a încărcat-o cu nici un detaliu. Christina doar încerca să ajute o tânără imigrantă. Aceasta a fost prima dată în anii pe care i-a petrecut în școală când Christina a întâlnit o femeie singură din Afganistan și a fost impresionată de viteza cu care Raihana învăța limba daneză.

Christina credea că era pregătită să treacă de la modulul doi la modulul trei și venea la școală doar de patru luni. Christina era convinsă că, lucrând cu Gunnar, Raihana ar învăța mai multă daneză decât ar face-o pălăvrăgind cu alți afgani în dari, în timp ce făcea curățenie într-o băcănie sau într-un birou. Fără îndoială, Gunnar nu era persoana cea mai vorbărească pe care o știa, dar el și Raihana vor trebui să se înțeleagă în limba daneză, iar aceasta va fi de-ajuns.

Christina o duse pe Raihana să-și întâlnească angajatorul într-o zi însorită de primăvară. Layla nu veni cu ele, iar Raihana era agitată. Christina vorbea daneza foarte clar, rostea cuvintele rar, iar Raihana înțelese cam o treime din ce spunea; restul îi trecu pe lângă urechi. Christina avea o mașină neagră care mirosea a țigări înăuntru, iar scrumiera era

murdară de scrum. Raihana știa că Christina fuma, a văzut-o intrând și ieșind din cancelaria pentru fumători.

— Numele lui este Gunnar Sandberg, îi spuse din nou Christina Raihanei.

Ea repeta ce spunea, ceea ce era un lucru bun, se gândi Raihana, deoarece înțelegea încă puțin de fiecare dată.

— Gunnar Sandberg, repetă Raihana.

— *Nai*, spuse Christina. Gunnar Sandberg.

Raihana credea că pronunța cum trebuie, dar niciodată nu o făcea prea bine. Era chinuitor pentru că nu-și putea da seama de diferență. Cuvintele sunau la fel pentru ea.

— *Hvor gammel han*, câți ani are? întrebă Raihana.

— Hmm... s-a pensionat anticipat acum doi ani, deci are cam șaizeci și patru de ani, spuse Christina. Și-a pierdut soția anul trecut.

— Cum a muri?

— Cum a murit? o corectă Christina automat. A avut un atac cerebral și a murit imediat. Într-o zi a fost bine, iar în următoarea a murit. S-a întâmplat toamna trecută; el încă o jeleşte.

Raihana se uită afară pe geamul mașinii. Nu înțelesese cum murise soția lui, doar că murise în *efterår*, toamna. Toamna trecută, Raihana se agățase de noua viață, pregătindu-se să vină în Danemarca. Cu un an înainte, părăsise Kabulul. Fusesse foarte frig atunci, își amintea senzația de frig. Aamir insistase ca ea să fugă fără el și promisese că va veni și el în curând. Pe când pleca în mașină cu alți vecini care încercau să scape, văzu un bărbat pe stradă. Era mort, cu ochii încă deschiși, cu măruntaiele revărsate și *kurta*¹ albă înroșită de sânge... arăta aproape ca Aamir, tânăr, cu barba

¹ Bluză largă, fără guler, purtată de bărbați în India (n. red.).

hidoasă pe care talibanii i-au forțat pe toți bărbații afgani s-o poarte.

Corpul bărbatului îi rămăsese întipărit în memorie și de fiecare dată când se gândea la Aamir, ochii minții revedeau bărbatul mort din stradă, dorind să afle dacă fusese Aamir. Așa o fi murit el? Torturat într-o închisoare talibană? Sufertise? Întrebările i se derulau în minte, iar ea se lupta să se despartă de acea stradă sângeroasă din Kabul și să revină în Danemarca, în mașina Christinei care mirosea a țigări.

— Am ajuns, spuse Christina în timp ce parcau pe o alee cu prundiș.

Casa părea mică și veche. Grădina încă era adormită. Dar se aflau abia la sfârșitul lui martie, iar Raihana a fost prevenită că în Danemarca, uneori, iarna se prelungea cu o primăvară friguroasă, iar apoi se transforma într-o toamnă friguroasă, sărind complet peste vară. Raihana era obișnuită cu frigul, dar râvnea după soare și tânjea după căldură, după mirosul hainelor uscate la soare și după senzația că nu mai poate de cald.

Ușa părea mai nouă decât casa. Era din lemn negru, cu un ciocănel de bătut din bronz lustruit. Casa vopsită în alb avea ferestrele maro-închis și acoperișul acoperit cu stuf, conform standardului la vechile case de țară din Danemarca.

Pretutindeni se vedeau ghivece de flori, în care crescuseră plante perene, sfidând vremea rece, iar în fața casei stăteau aliniate câteva tufe de trandafiri.

Într-un colț al grădinii din față era o groapă mare cu nisip, iar în nisipul umed se zăreau o lopată și o găleată de plastic. O tricicletă albastră stătea lângă groapa cu nisip. Probabil că are nepoți, se gândi Raihana.

Christina bătă cu ciocănelul de bronz și așteptară o vreme înainte ca ușa să se deschidă. Pe Raihana nu o deranjă să aștepte, pentru că avea mai mult timp să-și facă o idee

despre tot ce văzuse. De cealaltă parte a casei, se afla un garaj care era închis acum. O mașină roșie, plină de praf, era parcată în afara garajului.

— Tu vei lucra acolo, îi spuse Christina, arătând spre garaj. Lângă garaj au o cameră în care păstrează mierea.

Raihana încuviință din cap cu toate că nu înțelesese absolut nimic din ce spusese Christina, cu excepția cuvintelor *lucra, acolo* și *miere*. Așa că dedusese că va munci în garaj pentru a face mierea. Dar albinele lui Chacha Bashir erau afară; aici oamenii le țineau în casă. Atunci cum ajungeau albinele la flori?

Lângă garaj era o poartă care dădea în curtea din spate. Grădina dădea impresia că fusese îngrijită cândva. Iarna făcuse ravagii în grădină și cu siguranță aceasta avea nevoie de o curățenie de primăvară. Grădina vecinilor arăta mai bine în ciuda gazonului uscat. Nu erau frunze împrăștiate prin curte, buruienile fuseseră smulse, iar pământul proaspăt săpat.

După ce Christina bătu a patra oară, ușa se deschise în sfârșit. Raihana începuse să se simtă stânjenită, dar stânjeneala ei crescuse atunci când ușa se deschise.

La prima vedere, bărbatul nu-i făcu o impresie prea bună. Purta o cămașă și o pereche de pantaloni murdari. Părul, ceea ce mai rămăsese din el, îi era alb și zburlit. Era tras la față, iar hainele arătau de parcă ar fi fost făcute pentru un om mai corpolent. El era slab și părea bolnăvicios. Mirosea a whisky, tutun și cafea.

Raihana era speriată.

Nu știa la ce să se aștepte de la o casă de danez, dar crezuse că aceasta trebuia să miroasă a miere, precum casa lui Chacha Bashir al ei. Dar locuința aceasta avea exact același miros ca și bărbatul și nu era unul plăcut.

Christina vorbi repede în daneză și tot ce a prins Raihana a fost *beskidt* și *stinker*. Murdar și miros.

Omul mormăi un răspuns în daneză și se retrase în casă. Christina se întoarse spre Raihana scuzându-se.

— Este deprimat, spuse ea.

Raihana nu înțelese.

— *Han er trist*, încercă din nou Christina.

Acum Raihana dădu din cap. Știa ce însemna *trist*. Deci bărbatul era trist! Bineînțeles, era în doliu. Abia își pierduse soția — de doar câteva luni. Ce lux, se gândi ea invidioasă, că el își putea jeli pierderea astfel, în timp ce soțul ei dispăruse. I-ar fi plăcut să renunțe la viață și să plângă până ce s-ar fi golit de lacrimi; în schimb, ea a trebuit să facă față unei tabere de refugiați, unei alte țări și acum unei limbi cu totul diferite.

— Poate noi veni mai târziu, spuse Raihana.

— Poate noi ar trebui să venim mai târziu, o corectă Christina. Nu, este în regulă. El trebuie să se pună pe picioare, iar tu trebuie să te apuci de *praktik*.

Dar Raihana nu mai era sigură acum dacă dorea să facă *praktik* aici. Acest om părea ciudat, iar casa lui și mai ciudată. Dacă se întâmpla ceva rău aici? Dacă era un om rău?

Când bătrânul danez se întoarse, se spălase pe față, își schimbase cămașa cu una albastră, curată, dar șifonată, și își pusese o pereche de jeansi. Ochii lui erau atât de goi încât păreau niște cercuri negre; ca dintr-un film de groază, se gândi Raihana. Ca și cum ar fi fost torturat.

Totuși, când Christina spusese că avea șaiszeci și patru de ani, se așteptase la un om gârbovit sau care arăta oricum, numai nu gata să moară. Șaiszeci și patru însemna bătrân în Afganistan, dar acest bărbat, în ciuda faptului că era prea slab și epuizat, arăta de parcă avea puțin peste cincizeci de ani.

— Scuze, îi spuse Raihanei. Dormeam.

Chiar atâta daneză înțelegea și Raihana.

— Cum va ajunge aici în fiecare zi? o întrebă el pe Christina în timp ce bea cafea.

Erau toți în bucătărie, iar ele refuzară cafeaua oferită de Gunnar.

Raihana răspunse în locul Christinei.

— Bicicleta, pot merge cu bicicleta, spuse ea.

— Bine, spuse Gunnar.

Au rămas tăcuți o vreme, iar Raihana își țină capul plecat și se uită la pantofii ei comozi, negri.

— Va începe de mâine, spuse într-un târziu Christina. Ce vrei să faci? Nu vrei să-i arăți casa?

— Cât de bine înțelege daneza? întrebă Gunnar.

— Puțin, spuse Raihana sfioasă.

— Suficient, răspunse Christina în același timp. Este aici pentru a-și îmbunătăți limba; să mergem să vedem atelierul ca să-i poți arăta ramele.

Ce este o ramă? se întrebă Raihana în timp ce mergeau spre atelier.

Atelierul era garajul, de fapt un șopron de lemn pe care Gunnar și Anna îl construiseră cu drag. Chiar și acum, când păși înăuntru, Gunnar simți prezența Annei învăluindu-l. Ea vopsise pereții cu o culoare ca mierea, plăcută. Agățase poze cu albinele, cu ei îmbrăcați cu glugile și măștile lor în timp ce culegeau mierea, aplecați deasupra meselor de lucru.

Gunnar văzu cele două afumătoare de inox pe masa de lucru, zgâriate de cuțitele și ciocanele folosite la fabricarea ramelor. Gâtul i se uscăse. Se certaseră odată pentru că Anna spusese că Gunnar continua să folosească afumătorul ei. El nu-și astupa afumătorul cu un dop ca să stingă flăcările, așa că acesta rămânea mereu fără combustibil, în timp ce al Annei nu. Gunnar tot repetase că nu putea să le diferențieze, iar Anna legase o panglică de mânerul afumătorului ei.

Panglica roșie legată cu o fundă drăguță era încă acolo. Deodată, lui Gunnar îi veni să le scoată pe Christina și pe fata aceea afgană afară de acolo. Și vru să iasă și el apoi. Asta e prea mult, se gândi el când disperarea îl copleși la vederea chipului surâzător al Annei într-una din pozele de pe perete. Trebuia să iasă afară.

— Ah, exclamă atunci Raihana și ridică o ramă care avea sârma trasă doar pe jumătate. Se simțea ușurare în vocea ei. Cunosce asta, îi spuse Christinei și apoi se uită la Gunnar. Uite, spuse ea și se așeză ca să treacă sârma prin ramă și s-o tragă în afară.

— *Chacha* meu avea identic, spuse ea.

— Cine este *chacha*? întrebă Gunnar, iar Christina șopti:

— Un unchi.

— El are multe albine, spuse fata afgană. Multe albine.

— Cât de multe? întrebă Gunnar.

Ea îi aruncă o privire nedumerită, apoi râse ușor.

— Nu numără eu, spuse ea. Încerca eu, dar mă înțepa, iar eu fugi.

Gunnar o privi și își imagină chipul unei fete micuțe cu părul negru, care se uita într-un stup de albine și încerca să numere fiecare albină. El zâmbi.

— Am douăzeci și șase de colonii, spuse Gunnar, iar ea se uită la el absent. Am aproximativ o sută de mii de albine, spuse el, iar ochii ei se măriră.

Indiferent ce credea Christina, Gunnar își dădu seama că această fată nu știa nimic despre albine.

— Cum poți număra așa multe? întrebă fata.

— Una după alta, spuse Gunnar posomorât, iar apoi râse de expresia șocată a fetei.

CINCI

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

5 MAI 1980

Soarele, soarele, soarele! Am așteptat disperați soarele pentru că, atunci când apare, albinele își revin la viață. Ieri, pe când norii se adunau și stăteau îmbufnați deasupra stupilor mei, nu exista nici un semn de activitate a albinelor. Dar astăzi, soarele galben, strălucitor, a adus albinele la viață — dansul în zigzag, scotocirea după polen, este timpul să ne hrănim, să trăim, să bâzâim.

Am ieșit amândoi afară dimineața, imediat după micul dejun și a trebuit să mă calmez cu ultimele picături de cafea din ceașcă. Nu mai aveam răbdare. Gunnar simțea același extaz. Albinele noastre erau pregătite.

Bună, albinelor! Este întotdeauna o plăcere imensă să le scoatem din stupi, să ne uităm la rame, să le atingem, să le ascultăm și să le vedem. Recunoaștem matca și vedem ce face puietul. Toți

stupii noștri au prosperat. Trebuie să facem mai multe colonii. Până în următorul sezon de albine vom avea zece colonii, sunt sigură de asta.

Vedem puietul căpăcit în unele colonii și suntem extaziați, înseamnă că matca depune ouă, iar stupul va fi înnoit de progeniturile ei, pe măsură ce albinele bătrâne mor. Ciclul vieții. Durata de viață a unei albine este de doar șase săptămâni, șase săptămâni de adunat polen și nectar, șase săptămâni de dăruire și dăruire și dăruire. Apoi vine iarna și ele se cuibăresc în celulele lor și dorm până la primăvară.

Într-una dintre coloniile lui Gunnar, matca a depus ouă. Avem fiecare câte două colonii și va trebui să combinăm albinele și să facem șase colonii din cele patru ale noastre. Vom avea șapte sau opt până ce primăvara se va instala în toată puterea.

Obişnuiam să cred că echipamentul de protecție te face să arăți ridicol, de parcă ai fi un om de știință care lucrează într-un laborator foarte secret, dar acum mi se pare profesional. Sunt fericită când îl port pentru că, atunci când îmi pun costumul, știu că îmi voi vedea din nou albinele.

— **D**eci, e mai bine acum sau stă în continuare și bea cafea cât e ziua de lungă? o întreabă Layla pe Raihana.

Raihana muncea deja de o lună cu Gunnar, numit „bărbatul danez” printre cunoscuții ei afgani.

Raihana avusese puține de povestit în timpul primei sale luni. Când Layla și Kabir au întrebat-o cum era danezul, ea le-a spus că era liniștit și își vedea de treaba lui. Raihana

găsise o *praktik* mai ușoară decât a Laylei, de vreme ce nu avea absolut nici un pic de muncă de făcut.

— La fel, spuse Raihana. Cu foarte multe toane..., dar soția lui abia a murit.

— Și nu-ți este teamă de el? o întrebă Layla.

Raihana scutură din cap. Nu, nu-i era frică de el. Frica a dispărut când el a râs. Glumise cu ea despre numărul albinelor una câte una și acel lucru o făcuse oarecum să se simtă mai bine în raport cu el și cu albinele lui. Brusc i se păruse un om normal, prietenos, iar ea nu se mai simțea neliniștită în preajma lui.

— Ce faci în fiecare zi? întrebă Layla.

Raihana și Layla pregăteau cina împreună, așa cum făceau întotdeauna. Raihana se ocupa de partea cu gătitul, în timp ce Layla o ajuta la tăiat și la curățat. Diviziunea muncii s-a impus imediat ce Raihana a sosit în casa Laylei. Aceasta se simțise ușurată. Încercase să învețe să gătească, dar exact cum Raihana nu putea coase nimic fără să greșească, ea nu știa să gătească. Începuse cu *biryani*¹, dar dintr-un motiv sau altul nu avea niciodată gustul potrivit și, de cele mai multe ori, ceva se ardea pe fundul oalei. Odată a încercat să facă *samboosas*² și a ieșit un dezastru de proporții monumentale.

Pe de altă parte, Raihana putea găti din cartofi și ceapă un *sabzi*³ perfect care să meargă cu orez sau cu *rotis*⁴. Prepara

¹ Ortografiat și *biryani* sau *biriani*, fel de mâncare făcut din orez (de obicei cu bobul lung), carne sau legume, iaurt și condimente (n. tr.).

² Cunoscut și sub denumirile *samosa*, *sambusac* sau *simbusak*, pateuri prăjite sau coapte, de forma semilunii sau triunghiulare, umplute cu legume, carne sau brânză (n. tr.).

³ Cuvânt de origine indiană care desemnează un tip de mâncare alcătuit din legume și sos iute (n. tr.).

⁴ Pâine plată din aluat nedospit, de obicei din făină de grâu, coaptă într-o tavă plată sau puțin concavă (n. tr.).

deserturi excelente, chiar și daneze, după ce a făcut rost de rețete dintr-o carte de bucate daneză din biblioteca școlii.

Layla, Kabir și în special Shahrukh au fost extaziați să găsească într-o seară un tort danez — făcut exact ca în patiserii, cu straturi de blat, cremă galbenă, căpșuni proaspete și frișcă.

— Fac rame. Săptămâna viitoare verificăm coloniile de albine să vedem câte sunt în viață și câte au murit, spuse ea. Suntem deja în întârziere. Ar fi trebuit să începă să controleze albinele acum două sau trei săptămâni. Acum e sfârșitul lui aprilie... multe albine or fi murit, iar unele colonii poate se pregătesc să roiască.

— Să roiască?

Raihana dădu într-o doară din cap, de parcă era un cuvânt pe care îl folosea adesea. Adevărul era că trebuise să-l caute în dicționar și avusese nevoie de câteva zile și de ajutorul Christinei pentru a înțelege ce însemna.

— Dacă sunt prea multe albine într-un stup, atunci jumătate din albine pleacă în altă parte, să caute hrană, îi explică Laylei.

Layla se holbă la ea.

— De unde știi asta?

Raihana făcu pe indiferenta. Dar era mândră de ceea ce învățase despre albine în doar o lună. Gunnar nu o ajutase prea mult. În atelierul din garaj, găsisese un jurnal cu coperti din piele neagră în care cineva notase cu conștiinciozitate, cu un stilou cu cerneală albastră, tot ce se petrecuse într-un an de albinărit. Scrisul era atât de îngrijit încât părea mai degrabă scos la o imprimantă cu laser, ca acelea de la școală, decât scris de mână.

Era în limba daneză, iar Raihana a putut să descifreze aproximativ o treime cu ajutorul dicționarului ei danez-dari. Pentru restul s-a dus la Christina cu întrebări.

Christina se uitase încurcată la jurnalul negru.

— Este în regulă să-l folosesc? o întrebă Raihana, îngrijorată că poate nu ar fi trebuit să aibă jurnalul.

— Da, da, spuse Christina. Gunnar ți l-a dat?

Raihana dădu din cap. De fapt, nu de la el îl primise. Ea îl găsisese și îl întrebasese dacă îl putea lua cu ea, iar el dăduse din mână. Nu era sigură că el a înțeles ceea ce a spus ea și nici măcar dacă daneza ei era inteligibilă. Dar era doar un carnet; nu credea că cineva s-ar putea supăra. În mod evident, danezului nu părea să-i pese.

— Bine, să vedem care e întrebarea ta, spuse Christina, dând la pagina unde Raihana pusese ca semn o bucată de hârtie.

În următoarele câteva miercuri, în timpul orelor private, Raihana și Christina au cercetat cu atenție jurnalul negru. Termenii tehnici erau cei mai grei pentru Raihana, deoarece nu puteau fi traduși. Dar soțul Christinei era de asemenea apicultor, așa că ea făcu desene pentru a explica diferitele unelte folosite în apicultură.

— Anna era o femeie foarte pasionată, spuse Christina zâmbind, când citi un pasaj în care Anna vorbea despre strădania cu care munceau albinele.

Raihana trebui să consulte dicționarul pentru a găsi sensul cuvântului *pasionată*. Cititul în dicționar era ca punerea pieselor unui puzzle împreună, iar Raihanei îi făcea plăcere jocul.

Prefera să se ducă la școală decât la *praktik*. Era plictisitor să mergi și să stai în garajul danezului. Acesta nu vorbea cu ea și nici nu o învăța nimic. Stătea acolo ca un bulgăre de argilă și o ignora. Totuși Raihana simțea că nu putea să dea înapoi acum, nu după ce i-a convins pe Kabir și pe Layla că asta era o idee atât de bună.

Dar era necăjită că stătea în garajul acestui om, în casa lui, în preajma lui, când el abia își dădea seama de prezența ei. Locuința era îngrozitor de dezordonată și mizerabilă în multe locuri. Ea nu trebuia să intre în casă. Trebuia să stea în garaj sau să meargă la stupi în curtea din spate, dar se plictisise de stat în garaj și nu era nimic de făcut în grădină decât să urmărească albinele zburând.

Cu cât descoperea mai multe despre albine, cu atât simțea mai multă teamă și uimire față de ele. Albinele plecau în timpul zilei, să caute miere, iar la apus găseau drumul înapoi. Învățase aceasta din jurnal. Mai învățase că șansele ca albinele să roiască creșteau cu cât danezul aștepta mai mult să le verifice, pentru că nu puteau să încapă toate în stupul lor sau puteau să moară pentru că nu aveau suficientă hrană.

Danezul îi deschidea întotdeauna ușa după ce bătea a doua oară, niciodată după prima. Ea îi zâmbea, iar bărbatul dădea din cap fără să zâmbească și el. Apoi arăta către garaj și îi închidea ușa în nas. Raihana se ducea în garaj și se așeza. Aruncase o privire prin camera folosită la păstrarea mierii și văzuse o mașină mare din oțel, găleți albe stivuite și alte unelte. În cea mai mare parte a timpului, Raihana ședea la masa de lucru, uitându-se lung la drum și la mașinile care treceau.

Când era vremea pentru masa de prânz, deschidea cutia cu merinde pentru amiază, mânca sandviciul pe care și-l adusese și bea o parte din suc pe care îl turnase în sticla de plastic, în care fusese odată coca-cola.

O parte a zilei, puna sârma pe rame, apoi, când se plictisea, citea din jurnalul negru. Când și această activitate devenea plictisitoare, se uita la ceasul ei de mână, așteptând să plece acasă.

Venea la Gunnar cincisprezece ore pe săptămână. Orele erau împărțite în trei zile, așa încât avea timp și pentru cursul de daneză.

În primele zile, nu părăsi garajul până la timpul potrivit. Venea la opt dimineața și pleca la unu după-amiaza. Dar pe măsură ce săptămânile treceau, începu să plece cu cincisprezece minute înainte de unu, iar în cele din urmă cu aproape o oră mai devreme.

Într-o zi, aduse curry cu pui și pâine pentru prânz și trebuia să intre în casa danezului ca să-și încălzească mâncarea.

— Pot să folosesc cuptorul cu microunde astăzi? îl întreabă pe danez când acesta îi deschise ușa dimineața.

El se uită la ea confuz.

— Bine, spuse el și deschise larg ușa.

— Nu, nu acum, la prânz, zise ea.

— Bine, răspunse el și îi trânti din nou ușa în nas.

Când ea bătu la prânz, el deschise ușa și o lăsă înăuntru. Apoi se așeză și se uită la televizor în timp ce își bea cafeaua; cel puțin ea credea că era cafea. Omul ăsta zăcea toată ziua fără să facă nimic; nu ar fi fost surprinsă dacă el ar fi băut ceva mai tare decât cafea.

Descoperi cuptorul cu microunde, dar era atât de mizerabil încât nu se putu hotărî să-și bage mâncarea în el. Raihana știa că nu era treaba ei, dar nu se putu abține. Fusesse crescută într-o casă curată și, când avusese propria gospodărie, totul era pus în ordine, chiar dacă ea și Aamir au trăit într-un apartament cu o singură cameră, în care ferestrele fuseseră spulberate de gloanțe cu mult timp în urmă și fuseseră înlocuite cu plastic gros. Raihana ștergea plasticul cât putea de bine, așa încât se puteau uita pe ferestre fără să le deschidă. Nu aveau multe lucruri, dar Raihana avea mare grijă de ele. Aamir îi dăduse apartamentul unchiului vecinului lor ca s-o treacă pe Raihana în siguranță peste graniță.

Fără să ceară permisiunea, Raihana începu să curețe bucătăria danezului. Descoperi produse de curățat sub chiuvera

din bucătărie și își suflecă mânecile. Prima dată, puse toate vasele murdare în mașina de spălat.

Cât îți lua să pui o cană în mașina de spălat vase? De ce bărbatul nu făcuse nimic? se gândi iritată în timp ce spăla blatul din bucătărie cu spray-ul Ajax pe care îl descoperise și-l ștergea cu un șervet de hârtie.

Când plecă în acea zi, bucătăria rămase nu chiar sclipitoare, dar măcar mai curată.

În ziua următoare, se hotărî să curețe și camera de zi și sufrageria. Danezul continuase ca mai înainte și lăsase cești de cafea și farfurii murdare peste tot și în chiuvetă. Cum putuse oare să facă asemenea mizerie doar într-o noapte?

Ea luă mopul și aspiratorul din garaj și începu să curețe. Nu-i spuse nimic danezului, iar acesta nu-i zise nimic ei. Când intră în camera de zi înarmată cu aspiratorul, el plecă brusc în altă odaie. Raihana nu voia să curețe și alte încăperi, în afară de cele pe care le făcuse deja; mai ales, nici nu voia să se gândească la baie. Ea folosea toaleta mică alăturată camerei pentru miere. Baia aceea era curată și aranjată, cu perdele roz drăguțe la fereastra mică și un săpun de aceeași culoare la chiuvetă. Prosopul roz era murdar, deci Raihana și l-a adus pe al ei. Era tot roz, iar Raihana îl lua acasă o dată la două zile să-l spele.

În sufrageria îngustă, pe podeaua de lemn, erau un covor cu roșu și negru și o masa uriașă cu douăsprezece locuri. Când Raihana intrase prima dată, pe masă era un strat gros și soios de praf. Acum strălucea după ce a fost lustruită cu soluția pentru mobilă pe care Raihana o găsisese sub chiuvetă.

Camera de zi avea o canapea mare, două fotolii de piele confortabile și o măsuță de cafea. Pe șemineu și pe un raft de lângă televizor erau așezate obiecte fără valoare. Raihana șterse praful și curăță totul, apoi dădu cu aspiratorul.

Danezul nu-i mulțumise și nu o oprise, așa că Raihana continuă să curețe. După o săptămână de curățat o parte din casă, avea un chef grozav să curețe și restul, doar ca să aibă ceva de făcut. Dar înainte de a putea face aceasta, danezul deschise ușa într-o dimineață și îi spuse că vor pune fagurii artificiali în acea zi.

— Te învață totul despre albine? o întrebă Layla când Raihana puse restul de carne de oaie tocată în oala mare în care făcea *biryani*.

— Nu chiar, spuse Raihana. El doar șade în casă și se uită la televizor. Fac totul singură.

— Intri des în casă? dori Layla să știe.

Raihana știa că nu putea să spună adevărul despre cum își petrecuse o bună parte din zi în casa lui, făcând curățenie. Atât Kabir, cât și Layla erau paranoici când venea vorba de oamenii albi și au făcut-o să promită că va sta afară și nu va intra în casă, unde ar fi singură cu el.

Pe Raihana o amuza că pe Kabir nu-l îngrijora faptul că Layla stătea într-o băcănie peste program, singură cu alți muncitori, unii dintre ei danezi, dar îi era teamă pentru că Raihana era singură cu un bătrân amărât.

Layla se uită de jur împrejur ca să se asigure că nici Kabir, nici Shahrukh nu erau prin preajmă.

— A... știi tu... a încercat ceva?

Raihana se holbă la Layla o secundă, incapabilă să înțeleagă întrebarea acesteia, apoi oftă exasperată.

— Ți-am mai zis, nevasta lui a murit recent și el încă o jeleşte.

— Doar pentru că soția cuiva a murit nu înseamnă că nu încearcă să... știi tu..., spuse Layla. Ai grijă. Dacă încearcă ceva, orice nelalocul lui, ar trebui să pleci. Promite-mi, Raihana!

Raihana nu-și închipuia că bărbatul acela trist ar fi făcut vreodată ceva nelalocul lui față de ea. Abia o băga în seamă, dar știa mai bine decât oricine că oamenii se schimbă și că, fără motiv, cei în care ai încredere pot deveni periculoși.

— Promit, spuse ea.

Gunnar nu ar fi menționat nimic despre fata afgană dacă nu l-ar fi sâcâit Maria. De ce nu-l sâcâia pe soțul ei în locul lui?

Îl suna aproape în fiecare zi și, în cele din urmă, pentru a pune capăt vorbăriei sale interminabile despre cum Gunnar ar trebui să vină să stea cu ei în Odense o perioadă, mai ales că nu avea grijă de albine în acest sezon, el îi spuse că angajase pe cineva să-l ajute.

— Angajat? De unde? Pe cine? îl întrebă Maria.

Nedorind să spună prea multe despre Raihana, îi zise că-i fusese recomandat cineva de Christina. Ignoră următoarele întrebări ale Mariei despre sexul, vârsta și identitatea persoanei pe care o angajase.

Se simțea vinovat că o primise pe acea fată afgană în casă. Aceasta nu făcea decât să stea acolo, să pună încontinuu sârmă pe rame și să curețe, iar el nu vorbea cu ea deloc. Tânăra era aici ca să învețe limba daneză, iar el îi spunea cam trei cuvinte în fiecare zi. Dar pe de altă parte, își zise el, asta nu era treaba lui. Nu era profesor de daneză și de la bun început nu dorise ca ea să vină.

Fata sosi dimineața, la opt fix, îmbrăcată cu o cămașă cu volănașe și pantaloni. Nu avea pe cap nici o broboadă ca alte femei musulmane pe care le văzuse el pe străzi și nu purta nici *abaya* pentru a-și acoperi restul corpului. Era încălțată cu pantofi comozi, nu ca aceia prea strâmți și cu tocuri înalte pe care îi purta Maria. Și aduse un rucsac negru care părea ieftin.

Luă prânzul în bucătărie, singură, deoarece prima dată când îl întrebase plină de speranță dacă era timpul pentru

masa de prânz, Gunnar îi spusese că putea să mănânce, iar el se retrase în dormitor. Când ieși, nu era nici urmă de ea sau mâncarea ei, în afara mirosului slab de mirodenii exotice și de usturoi. Ea începuse să strângă după el și în camera de zi, care acum era lipsită de ceștile pătate de cafea, de farfuriile murdare și de șervețelele de hârtie folosite și mototolite.

Și în bucătărie, vasele care stătuseră în chiuvetă cu zilele, de fapt, de când Peter venise ultima dată și făcuse curățenie, au fost spălate. Ea așezase totul în mașina de spălat și o și pornise.

Gunnar era mulțumit, căci nu era ușor să stai în mizerie după ce ai trăit cea mai mare parte a vieții cu Anna care era ultraordonată. Dar el era prea leneș ca să curețe. Și era chiar o bucurie să o aibă pe fata aceea afgană, se gândi el. Dacă ar mai curăța și în dormitor și în baie, atunci ar fi bucuros chiar s-o plătească.

Nu pentru că i-a fost recunoscător că păstra curățenia în bucătărie, în camera de zi și acum în sufragerie s-a decis să petreacă ceva timp arătându-i cum să pună fagurele artificial pe rame. A făcut-o pentru că era plictisit și pentru că dacă mai bea încă o cană de cafea, se temea să nu-și distrugă de tot stomacul. Știa că trebuia să facă ceva, așa că în acea dimineață, când Raihana bătu la ușă, îi spuse că vor topi ceară în acea zi.

Cu fata afgană prin preajmă, s-au schimbat cu siguranță câteva lucruri pentru Gunnar. Ea părea întotdeauna fericită. Mulțumită. Foarte departe de durerea lui Gunnar.

Gunnar se întrebă dacă Christina i-a spus adevărul despre faptul că această fată și-a pierdut soțul în Afganistan. Nu prea arăta ca o persoană care își pierduse perechea. Era doar o fată, de aproximativ douăzeci și doi, douăzeci și trei de ani?

Cât timp să fi fost căsătoriți? Doi sau trei ani? Nu ca el și Anna. Poate când ești căsătorit o perioadă scurtă, impactul pierderii nu e chiar atât de mare. Ea zâmbi la sugestia lui de a lucra împreună la rame, indiscutabil una dintre părțile cele mai plictisitoare ale albinăritului.

Gunnar porni motorul pentru electrozi și îi așeză pe sârmele care treceau prin rame. Raihana puse un fagure artificial, care mirosea puternic a miere. Era făcut din ceara din stupi când aceștia erau plini de miere. Acestea erau straturi cumpărate din comerț, îi spuse Gunnar, arătându-i eticheta din partea de sus a pungii în care erau straturile.

Raihana luă un fagure artificial și îl mirosi cu nesaț. Stratul era împărțit uniform în celule. Rămăsese uimită când citise în carnetul negru că albinele își construiesc celulele exact deasupra celor de pe stratul de pornire.

— Se va topi de tot? întrebă Raihana îngrijorată în timp ce electrozii încălzeau firele de sârmă care topeau ceara, așa încât aceasta se lipise de fire și devenise una cu rama.

Ea se temea că ceara se va topi și va curge de pe fire pe masă.

— Nu se topește chiar atât de mult, spuse Gunnar, puțin iritat.

Nu putea aștepta să vadă ce se întâmpla în loc să pună asemenea întrebări? Era exact ca Anna, întrerupea în loc să aștepte și să vadă ce se petrece.

— Cum știi albinele unde sunt celulele pentru construirea mierii lor deasupra? întrebă ea.

— Pur și simplu știi, spuse Gunnar.

Fata afgană se uită la el confuză, iar el zise doar:

— Știi de când se nasc.

Nu era atât de greu cum crezuse el că va fi. Nu era proastă, deși el avuse senzația că ar fi. Crezuse că ea nu va înțelege nimic din ce spunea el. Nu a înțeles nici o frază în

întregime, însă reușea să comunice. Christina spusese că ea venise în Danemarca în urmă cu câteva luni și începuse să meargă la Sprogcentre de doar trei sau patru luni. Așa că Gunnar era surprins de cât de multă daneză vorbea și înțelegea fata. Auzise mereu că limba daneză era o limbă greu de învățat — toată lumea spunea așa — și el presupuse că un străin va avea mult de furcă până să o vorbească.

Odată, Julie ieșise cu un scoțian, iar acesta renunțase să mai învețe limba daneză după un an, deoarece era atât de dificilă. Pe atunci trăiau în Londra, iar el încercase să învețe limba daneză luând lecții acolo. Poate acestei fete i-a fost mai ușor pentru că era în Danemarca. Poate a fost mai ușor pentru că nu avea de ales.

Gunnar se obișnuia cu fata afgană și aștepta cu plăcere zilele în care venea la el acasă și alunga puțin singurătatea. Nu-și dăduse seama cât de goală fusese casa, iar acum, cu ea prezentă de trei ori pe săptămână, o parte din el dorea să se trezească dimineața, să bea cafea, să ia micul dejun și chiar să se ocupe de albine.

În timp ce își pregătea un mic dejun destul de consistent cu ochiuri, costiță și pâine prăjită, se minună de cât de tânără arăta ea — aproape dureros de tânără. Avea o vioiciune pe chip, în privire și în modul cum se purta. Mai mult decât tinerețe, aceasta aducea a inocență, dar el se întreba cât de inocentă putea fi dacă a fost martora atâtor atrocități pe care se spunea că le-au comis talibanii. Se uitase el destul la televizor cât să știe ce se întâmpla în Afganistan, ce făcea armata Statelor Unite acolo, cum se răz buna pentru atacurile asupra țării ei.

Cu doar o zi înainte, văzuse un documentar pe TV2 în care o musulmană britanică, o jurnalistă, folosisese o cameră ascunsă în Afganistan. A văzut o femeie care a fost executată pe un stadion de fotbal înțesat de oameni. Pentru o clipă s-a

întrebat ce se întâmpla, iar când au împuşcat femeia, s-a ridicat şi a rămas cu privirea pironită la ecranul televizorului. Nu era posibil aşa ceva, se gândi el, nu poţi să execuţi, pur şi simplu, pe cineva în public. Femeile afgane din documentar nu aveau feţe, corpuri, forme feminine, nu aveau nici o identitate, stăteau ascunse în spatele hainelor negre.

Oare şi această fată afgană a purtat haina neagră? Şi ea a fost speriată că ar putea fi executată pe un stadion de fotbal?

Un jurnalist danez, care fusese în Afganistan, a fost interviuat după difuzarea documentarului, iar el a declarat, spre şocul lui Gunnar, că execuţiile constituiau o mare distracţie în Kabul, când talibanii conduceau Afganistanul.

Gunnar nu ar fi acordat niciodată atât de multă atenţie unui loc atât de îndepărtat dacă cineva din acel loc n-ar fi făcut parte din viaţa lui acum.

Se aşază şi îşi termină micul dejun pe care şi-l gătise. Gunnar pornise radioul ca să-i țină companie şi ascultă cântece pop daneze şi englezeşti. Acum aproape toată lumea folosea apelativul „dragă”, se gândi el în timp ce savura cârnaţii suculenţi de la micul dejun, pe care îi luase din frigider. Maria se asigurase de Crăciun că frigiderul era la fel de aprovizionat cum era când trăia Anna.

Gunnar îşi turnă încă o cană de cafea după ce termină micul dejun şi se simţi mulţumit. Micul dejun a fost fără cusur, îşi spuse el, aşa cum era când îl pregătea Anna.

— Vom văzut albine astăzi? îl întreabă Raihana.

El venise cu ea la garaj, deoarece ideea de a şedea în casă după acel mic dejun fabulos părea de neconceput.

Vremea fusese destul de bună în acest an, ceea ce însemna că ar fi trebuit să verifice coloniile în februarie, să vadă dacă aveau nevoie de hrană după iarna lungă. Era sigur că unele colonii au murit de foame, iar cele care au supravieţuit au

cules destul polen și nectar din primele flori apărute — micuții ghiociei albi, *vintergekker*, și florile *erantis*¹, galbene și strălucitoare — încât erau gata să roiască. Anna avea urechi supersonice și era în stare să audă albinele când se pregăteau să părăsească stupul și să-și caute o casă nouă. Anna era radarul de roire, iar împreună au reușit de fiecare dată să evite roirea prin adăugarea mai multor stupi la timp.

Dar în acest an, el n-a făcut decât să stea degeaba. Era sfârșitul lui aprilie. Dacă roirea începuse, el nu o auzise, fiindcă oricum nu ieșise din casă aproape deloc și nu urmărise nici un fel de activitate a albinelor. Înainte ca acestea să roiască, albinele cercetașe începeau să caute un loc unde să se mute colonia. Iar dacă și-ar fi urmărit coloniile, ar fi observat apariția unei noi mătcii, astfel încât colonia era pregătită să se împartă în două.

Mustărările de conștiință au început să-l frământă: ce ar crede Anna despre faptul că el ignora albinele? Ar fi dezamăgită.

— Văzut o albine azi? Întrebă din nou Raihana, căci el nu răspunsese într-adevăr, ci doar dădu din cap vag în timp ce se uita de jur împrejur în garaj.

Gunnar își dădu seama că ea încerca să-i intre în grații, făcând tot posibilul să obțină ceva din această *praktik*.

— Da, se trezi Gunnar spunând.

Christina îi spusese să o corecteze pe fata afgană când spunea ceva greșit, dar lui îi era rușine să vorbească cu ea. Să-i corecteze Christina greșelile, el doar va... va face ce? Ce făcea el *de fapt* cu această fată în casa lui?

— Mergem să vedem albinele, îi spuse el în cele din urmă și deschise dulapul vechi de lemn din garaj.

¹ *Eranthis hyemalis*, plantă erbacee mică, cu flori galbene cu șase petale, care înfloresc în ianuarie-martie (n. tr.).

Fusesse al mamei lui, iar când ea a murit, l-a moștenit el, odată cu alte piese de mobilier. Maria dorise câteva dintre ele, precum cufărul mare de lemn și scaunele Arne Jacobsen, iar balansoarul vechi care fusese al tatălui său ajunsese la Julie. Anna se plânsese de costul expedierii lui tocmai la Londra, dar Julie era hotărâtă să aibă scaunul acela vechi.

Așadar, Gunnar îl șmirgheluisese și îl vopsise din nou, iar Anna îi cususe perne noi. Ea alesese culori închise astfel încât, dacă se vărsa ceva pe ele, acestea să nu se păteze, cu toate că știa că Julie ar fi preferat ceva deschis, poate un galben pal. Dacă exista un lucru care nu-i plăcea lui Gunnar referitor la Anna, era modul rapid în care aceasta ignora ceea ce doreau alții dacă ea simțea că ceea ce făcea era mai bine.

— Dar este mai bine pentru tine, spunea Anna calmă când Gunnar protesta, iar el consimțea în tăcere.

Fata afgană se uită curioasă la costumul alb de protecție.

— Pune-l pe tine, altfel albinele te vor înțepa, spuse Gunnar.

Cu ochii mari, ea și-l puse. Era o cămașă albă, uriașă, însoțită de o pereche de pantaloni albi, uriași. Costumul îi aparținuse Annei, iar Gunnar nu dorise să i-l dea fetei afgane, însă știa că era prostesc să fie atât de sentimental pentru un costum. Anna nu s-ar fi supărat.

Gunnar îi dădu Raihanei o glugă, o mască și mănuși albastre, pe care ea și le-a pus imediat. Arăta puțin ciudat, dar toată lumea arăta așa când își punea costumele de protecție.

El luă un fund de stup și începu să așeze diverse lucruri pe el: rame în plus pe care tocmai le însârmaseră, un stup gol de adăugat la colonie, dacă aceasta era gata să roiască, și pachete cu bomboane de zahăr alb pentru coloniile care mai aveau nevoie de mâncare. Apoi își scoase borseta pentru unelte și verifică dacă mai avea cuțitul în buzunarul de piele.

Toate îi reveneau în minte și nu-i scăpă din vedere diferența dintre cât iubise toate acele lucruri și cât de împovăraătoare i se păreau acum.

— Să mergem, spuse el.

Ea așteptă până când el își îndesă una dintre afumătoare în borseta pentru unelte.

— Nu iei un costum?

— Nu, spuse Gunnar.

— Nu te vor mușca albinele? întrebă ea.

— Nu, spuse el. Pe mine mă cunosc.

Toate albinele îl știau? se întrebă Raihana. Cum se putea așa ceva? Și albinele care se născuseră când el stătuse în casa lui murdară bând cafea și făcând Dumnezeu știe ce?

Ea nu le pomenise nimic lui Kabir și Laylei despre sticlele de whisky pe care le văzuse la gunoi. Nu le spusese nici că intrase în casă și o curățase. Știa că, dacă le-ar fi spus, Kabir i-ar fi cerut să înceteze această *praktik*. Kabir vorbise cu Christina și îi explicase că nu-i plăcea că Raihana era toată ziua singură cu un bărbat, în casa lui.

Christina l-a asigurat că nu avea motive să se îngrijoreze, ceea ce nu a potolit teama lui Kabir. El avea prejudecata, pe care o împărtășeau majoritatea oamenilor din Afganistan și din est, că oamenii albi sunt imorali și fără onoare. Citise undeva că în Danemarca două din trei căsătorii se terminau cu divorț și de obicei era implicat adulterul. Dăduse din cap citind acea statistică. Bărbații și femeile albe nu avea spiritul familiei, nu aveau nici un sentiment de onoare și mai îndrăzneau să se uite la el ca la o lepădătură?

Raihana a încercat să-l convingă pe Kabir că danezul era inofensiv, ceea ce era adevărat. A fost și mai greu să-i convingă pe ceilalți afgani, nu atât de deschiși precum Kabir și Layla.

— Adevăratele femei afgane nu se duc să țină peste tot cu bărbații albi, spuse Wahida când se așeză lângă ea la oră.

— Nu țin cu el. Lucrez pentru el și am grijă de albinele lui, a spus Raihana.

— *Am grijă de albinele lui*, repetă Wahida sarcastică. Știi, ar trebui să porți *hijab*, *abaya* și să fii o bună femeie musulmană. Soțul meu organizează rugăciunea în fiecare seară, ar trebui să vii și tu.

Raihana își întoarse privirea de la Wahida. Kabir îi povestise despre soțul Wahidei, Hamud, care lucra cu alți imami și musulmani radicali din Danemarca la convertirea altor musulmani la conservatorism.

— Am fost o dată la rugăciunea de seară acasă la Hamud, am crezut că era ceva social... și când acolo, Hamud a început să-mi spună că ar trebui să nu mai fumez și să-mi vorbească despre jihad. Nu m-am mai dus altădată, spuse Kabir.

Kabir credea că Hamud le crea un renume prost refugiaților. Hamud se dusese la cursul de daneză, așa cum legea îi obliga pe toți refugiații, dar nu învățase limba. Nu se deranjase să-și găsească o slujbă și trăia doar din ajutorul social. Hamud făcuse doar atât cât trebuia ca să nu fie deportat din Danemarca.

— Fratele lui e la fel, îi spuse Kabir Raihanei. Asta-i o familie care nu face cinste afganilor. Trăiesc din milă și nu intenționează niciodată să muncească.

Wahida era la fel. Era ultima din clasă la daneză și părea să nu-i pese dacă învăța limba sau nu, în ciuda eforturilor susținute ale Christinei. Mai erau și alți refugiați precum Wahida. Kabir îi povestise despre un bărbat pe care îl știa din Viborg, care își adusese întreaga familie din Iran în Danemarca, dar nici unul dintre ei nu muncea. Trăiau cu toții din ajutorul social. Kabir era mirat că nu aveau mândria să-și câștige singuri existența.

Dar pentru oameni precum Wahida, mândria era legată de cât de credincioși se credeau.

— Raihana, asta se va termina rău, o avertiză Wahida.

— Atunci, asta-i problema mea, spuse Raihana, fără să se uite la Wahida, privindu-și lung caietul.

— Felul cum te comporți tu se răsfrânge asupra întregii comunități afgane, spuse Wahida. Toți suntem afectați de asta. Te-ai comporta tot așa în Kabul?

— Wahida, de ce ai plecat din Afganistan? De ce ai părăsit lumea perfectă pe care talibanii o construiau acolo pentru oamenii ca tine? Întrebă Raihana explicit, întorcându-și fața către Wahida.

— Fratele soțului meu era aici și ne-a adus și pe noi, spuse ea defensivă. Noi eram fericiți în Afganistan... doar că am vrut să trăim altundeva.

— Wahida, noi suntem afgani, singurul motiv pentru care ne părăsim casele este ca să supraviețuim. Și...

Christina bătu din palme și le întrerupse.

— Raihana, Wahida, *vi taler Dansk. Hvad snakker om i?*

Christina întrerupea mereu conversațiile în alte limbi decât daneza, spunând „Vorbim limba daneză în clasă”, apoi îi ruga pe elevii neascultători să spună clasei despre ce vorbeau.

— Nimic, spuse Raihana, luându-și cărțile și mutându-se departe de Wahida.

Nu s-a mai așezat niciodată lângă Wahida.

ȘASE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

17 MAI 1980

Anul trecut, Gunnar a fost înțepat pe toată fața de albine și de atunci avem o regulă cu privire la costumele de protecție. Dar acum Gunnar ignoră regula. Se simte mult mai sigur decât mine fără costum. „Dar mă cunosc”, spune el când îl cert, iar ele chiar îl cunosc. Albinele noastre ne cunosc.

În această dimineață, am descoperit mai mult puiet, mai mult polen, mai mult nectar și mai multe albine. Matca a muncit mult în ultima lună; coloniile noastre au devenit mai compacte, mai bogate și mai puternice.

Câteodată stau și urmăresc albinele pe rame și de fiecare dată se vede precizia lor. Celulele sunt întotdeauna de aceeași formă și mărime. Sunt uluită de precizia lor. Atât de multe albine care muncesc împreună într-o armonie plăcută îmi creează o stare puțin melancolică. Oare toate vor să facă ceea ce fac? Or

fi albine care nu vor să muncească atât de mult? Mă interesează personalitatea albinelor și mă întreb dacă există vreo albină rebelă, una care să vrea să fugă și să-și găsească o viață nouă.

După atât de mulți ani în care nu a avut ce să aștepte cu nerăbdare, emoția puternică pe care Raihana o simți față de albine era nouă, proaspătă și înfricoșătoare.

Chiar și Layla remarcă faptul că Raihana părea mai fericită.

— Ce se întâmplă? o întrebă ea.

Făceau cumpărături în Kvickly în timp ce Kabir era acasă cu Shahrukh. Era o zi frumoasă și nici una dintre ele nu se plânse că trebuie să meargă cu bicicleta la supermarket și apoi să se întoarcă pedalând, încărcate cu toate alimentele.

— Nimic, spuse Raihana.

— Ceva se întâmplă, spuse Layla, luând două cutii de Arla *letmælk*, lapte degresat.

— Ne trebuie și smântână, spuse Raihana, iar Layla apucă o cutie de jumătate de litru de smântână grasă, pe care o mâncău cu zahăr și căpșuni în serile călduroase.

Layla se uită suspicioasă la Raihana. Aceasta era extaziată în legătură cu *praktik*, dar nu putea să-i împărtășească sentimentul Laylei, care ar fi putut să înțeleagă greșit. În fiecare luni, marți și miercuri, Raihana se simțea ca într-o aventură când se ducea acasă la danez — nu știa niciodată ce lucru nou avea să învețe despre albine.

Erau douăzeci și șase de stupi cutie în grădina din spatele casei danezului, aranjate în rânduri de câte trei. Raihana a

presupus că soția decedată a danezului este răspunzătoare de acest lucru, deoarece el nu părea genul ordonat.

Potrivit jurnalului negru pe care Raihana îl găsisese în garaj, pe măsură ce coloniile creșteau, ei puneau mai multe cutii deasupra celor existente, pentru a le oferi coloniilor mai mult spațiu în care să crească. Mai multe cutii însemnau mai multă miere, iar ea abia aștepta să se uite înăuntru și să vadă ce se întâmpla acolo.

Danezul părea confuz când au ajuns lângă albine, ca și cum nu era sigur ce trebuia să facă. Scoase o brichetă din borseta pentru unelte, aprinse combustibilul din afumătoare și o închise, scuturând afumătura pentru a stinge flăcările, astfel încât să iasă doar fumul. Raihana se uitase înăuntrul afumătoarelor din garaj și descoperise bucăți mici de pânză de sac înăuntru. Observă că fumul care ieșea din afumătoare era rece.

— Să folosești mereu o afumătoare, îi spuse el Raihanei în timp ce pompa cu mânerul. Fumul le face pe albine să creadă că este foc, așa încât mănâncă multă miere, cât de multă pot, și apoi nu mai înțepă.

— Pentru că stomacul albină este plin cu miere? întrebă Raihana.

— Da, nu înțepă când au stomacul plin, spuse Gunnar.

Așeză tot ce adusese din garaj pe o masă veche de lemn care era pusă în acest scop în curtea din spate. Masa era uzată, lemnul ros de intemperiiile iernii aspre și de ploaia mocănească daneză.

Adusese un soclu din lemn cu o ramă ca o plasă și îl așeză pe pământ. Luă prima cutie maro plină de albine și o puse pe soclul de lemn.

— Niciodată să nu pui cutia cu albine pe pământ, spuse el, dar nu explică de ce.

Sub cutie se mai găsea o scândură, un suport din lemn, pe care erau mai multe albine moarte.

Raihana observă că era plin de albine. Se târau afară prin găurile cutiei și intrau înapoi. Sunetul albinelor era aproape copleșitor, ca și cum te-ai fi aflat în mijlocul unui supermarket plin, în care toată lumea vorbea tare limba daneză.

Bărbatul se aplecă, se uită la albinele moarte și oftă.

— Multe au murit, spuse el. Am întârziat cu hrana. Ar fi trebuit să le dau zahăr.

Raihana nu era sigură dacă îi vorbea ei. Nu înțelesese de ce au murit, dar vedea că el se învinovăța pe sine.

Danezul ridică puțin cutia dintr-o parte și lăsa albinele moarte să cadă pe pământ. Apoi se întoarse la prima cutie, care era închisă bine cu un bulon metalic și deschise capacul. Pompă imediat fum peste sita de deasupra, iar Raihana se dădu înapoi. Erau un miliard de albine înăuntru și toate bâzâiau nervoase.

Când Raihana era mică, să arunci o piatră în cuiburile de albine sălbatice din copacii înalți constituia un adevărat sport. Văzând cuiburile în semicerc, acoperite în totalitate de albine, Raihana simțea impulsul de a alunga toate albinele. Felul în care erau înghesuite una în cealaltă a făcut-o întotdeauna să-și dorească să le separe.

De fiecare dată când o piatră lovea un cuib, albinele roiau în vârtejuri furioase, iar Raihana și prietenii ei alergau cât de repede puteau ca să intre într-o casă, înainte ca albinele să-i prindă din urmă.

Danezul muta albinele dintr-un loc în altul, cu mâinile goale și cu ochii în stupul lor. Raihana se simțea în siguranță în costumul ei alb de protecție, dar danezul nu purta nimic și părea destul de relaxat, nefiindu-i teamă că ar putea fi înțepat.

Bărbatul scoase o ramă din cutie, exact ca acelea pe care ea tocmai pusese sârma. Celulele de pe ramă erau negre, păreau pline și erau ridicate de la bază. Albinele își construiseră celulele chiar deasupra bazei.

El își plimbă ușor degetul pe deasupra celulelor și se uită la ramă de jos și de sus. Luă o ramă, apoi alta.

— Nu sunt destule albine în această colonie, spuse el.

Deschise a doua cutie și nici aceea nu avea multe albine. Luă ramele cu albine din a doua cutie și le adăugă la prima.

— Vor crește împreună și vor deveni o colonie mai bună, spuse el.

Raihana nu înțelese, așa că nu răspunse, iar el nu încercă să-i explice.

Apoi el scoase o ramă și îi arătă o albină. Nu arăta diferit de alte albine, cu excepția faptului că avea un mic semn galben pe spate.

— Aceasta este o matcă.

Raihana încuviință dând din cap. Auzise de reginele albinelor.

— Ea depune ouă și face mai multe albine, spuse el, punând rama la loc.

Scoase alta și îi arătă încă o albină, cu un semn albastru pe spate.

— Aceasta este tot o matcă, dar e mai tânără decât cealaltă, spuse el. Cea galbenă e din 1997, iar cea albastră din 2000.

A trebuit ca el să repete explicația pentru ca ea să înțeleagă.

— Cum albina știe să fie galbenă în 1997 și albastră în 2000? întrebă Raihana.

Gunnar părea amuzat.

— Eu am vopsit albina, spuse el. Albina nu-și schimbă culoarea.

— Tu vopsit albina? De ce? întrebă ea, mirată.

El îi explică ceva despre coloratul albinelor în fiecare an, sau poate despre coloratul mătcilor în culori diferite în fiecare an?

— Poate fi doar o singură matcă într-un stup, spuse el. Dacă sunt două, se vor lupta și doar una va trăi.

— Cum de știi care e matca? întrebă ea.

El explică din nou, mai rar, dar ea nu-l înțelesese în totalitate. Ea își dăduse seama că arătau diferit, dar nu putea să vadă exact diferența, iar zumzăitul, adăugat faptului că el vorbea în limba daneză, o înnebunea.

— Înțelegi? o întrebă el după ce termină de vorbit.

Raihana vru să dea din cap că da, așa cum făcea când Christina vorbea prea repede pentru ca ea să o înțeleagă, dar nu voia să-l mintă pe Gunnar.

— *Jeg kan ikke forstå*, spuse ea cu sinceritate.

Gunnar spuse că era în regulă că nu înțelesese, pentru că va înțelege în curând.

— *Du vil snart*.

Raihana zâmbi, văzând încrederea lui în ea. Fata nu credea că va învăța vreodată limba daneză, nu așa cum o știa Kabir. Să nu fii capabil să vorbești limba și să nu înțelegi ce spuneau oamenii era unul dintre lucrurile cele mai grele legate de traiul în această țară. Nu putea să-și găsească o slujbă adevărată până când nu vorbea limba daneză. O irita faptul că primea bani de la guvernul danez. Era neajutorată aici, fără să cunoască limba, fără studii, fără soț, fără nimic. De aceea, această *praktik* începuse să însemne atât de mult pentru ea. Chiar dacă ea și danezul nu prea vorbeau, învăța limba daneză din micul carnet negru. Se chinuia cu carnetul seara și își nota propozițiile pe care nu le înțelegea în cîșietul ei. În ziua următoare, o ruga pe Christina să o ajute.

Spera ca Aamir să fie mândru de ea, pentru că se străduia atât de mult să învețe o limbă nouă.

Aamir insistase ca ea să învețe engleza pentru când vor ieși din Afganistan și își vor construi o altă viață. De aceea luase lecții de engleză în tabăra de refugiați. Aamir nu bănuise că ea va ajunge într-o țară în care se vorbește o cu totul altă limbă, pe care ea o credea chiar mai grea decât engleza.

El fusese un mare idealist, exact ca sora și cumnatul lui. Raihana era încă surprinsă că Aamir fusese de acord să se căsătorească cu ea, o fată săracă și fără studii. Dar Aamir îi mărturisise că se îndrăgostise de ea la prima vedere. O singură privire și el a știut că ea va fi soția lui.

Toată lumea i-a spus că era norocoasă să aibă un soț tânăr, arătos și cu studii. Și avusese norocul să aibă un soț care a iubit-o atât de mult.

Gunnar aranjă cu atenție în cutia maro noua colonie pe care o făcuse din cele două care eșuaseră. Le mută ca să fie sigur că era suficient spațiu între rame și se asigură că aceste două colonii vor prospera la un loc.

Mai pierduseră colonii. S-a mai întâmplat. Într-o iarnă, trei colonii de-ale Annei au fost atacate de șoareci. Până au descoperit ei, la începutul primăverii, șoarecii au fost înțepați până ce au murit, dar înainte reușiseră să mănânce o bună parte din miere și puiet.

Au mai pierdut câteva colonii, în mare parte de-ale lui Gunnar, în perioada de roire, când el și Anna au plecat în vacanță în Italia. A fost vina lui Lars, pentru că nu a verificat albinele atât de des cum promisese. Până când s-au întors ei, colonia crescuse atât de mult încât chiar nu avea suficient spațiu. Jumătate din albine plecaseră să-și caute o casă nouă.

După aceea, Anna și Gunnar nu au mai plecat în vacanță în afara Danemarcei.

El a deschis un alt stup și a fost ușurat să-l vadă prosperând. Erau larve pe mai multe rame. Știa că acest stup avea nevoie de mai mult spațiu când scoase o altă ramă plină cu larve. Acestea se transformă în pupe, care devin albine adulte. Un număr mare de larve înseamnă un stup prosper și mai multă miere la sfârșitul sezonului.

— Larve, îi spuse el Raihanei și îi arătă viermii încolăciți care stăteau în celulele transparente. Bebeluși de albine, adăugă el când ea păru că nu înțelege.

Ochii ei sclipiră când văzu larvele. Când una se eliberă din celula ei și începu să se târască, i se tăie respirația.

Gunnar nu se putu abține să nu zâmbească. Trecuse mult timp de când nu se mai bucurase de aspectele simple ale albinăritului. El și Anna erau atât de prinși cu aranjarea stupilor și producția de miere, încât adesea uitau să se bucure de proces așa cum făceau în primii ani.

Gunnar adăugă câteva rame goale în cutia coloniei care prospera pentru a le da albinelor mai mult spațiu de dezvoltare. Știa că, data viitoare când va veni, va trebui să adauge o cutie nouă pentru colonie, ca aceasta să poată crește mai mult decât reușea în prima lor cutie.

Gunnar puse deasupra ramelor grația separatoare de matcă¹. Exista o discuție controversată între apicultorii din Danemarca referitoare la folosirea grației separatoare de matcă. De vreme ce matca era mai mare decât celelalte albine, nu putea să treacă prin separator, dar celelalte albine puteau. Acest lucru garanta că matca stătea în cutiile de dedesubt ale stupului și nu contamina cu larve cutiile

¹ Dispozitiv cu orificii care permit trecerea albinelor lucrătoare, dar nu și a mătcilor și a trântorilor (n. red.).

superioare. Anna și Gunnar voiau să țină larvele departe de mierea din partea superioară.

Alți apicultori danezi erau de părere că era greșit să limitez mișcarea mătci și că era important să o lași să hoinărească și să-și depună ouăle oriunde dorea. Anna se documentase, vorbise cu alți oameni și hotărâse că ei vor folosi separatorul de matcă.

Gunnar descoperi printre lucrurile de pe masă un pachet cu bomboane de zahăr alb. Da, colonia avea nevoie de mai multă mâncare și de mai mult spațiu pentru a se dezvolta. Era ușurat pentru că aceasta era una dintre coloniile Annei și voia să aibă mai multă grijă de ale ei decât de ale lui. Atâta timp cât nu mureau de foame coloniile ei, poate că ea nu se va întoarce să-l bântuie.

Gunnar tăie o bucățică mică din punga de plastic cu bomboane de zahăr alb și puse pachetul de zahăr, cu tăietura în jos, peste grația separatoare de matcă. Albinele muncitoare puteau acum să iasă prin spațiile din plasă ca să ajungă la mâncare.

Danezul tăie o bucată dreptunghiulară din punga cu zahăr și o așează pe rame astfel încât albinele să ajungă la zahăr prin gaura din pungă. Apoi puse plasa de sârmă deasupra și închise cutia.

— Mâncare pentru albine, spuse el.

Raihana vru să întrebe dacă albinele nu puteau găsi destulă mâncare în flori, dar nu știa cuvintele corecte. În plus, se temea că el s-ar putea supăra din cauza atâtor întrebări, în special când ea nu înțelegea răspunsurile lui, ceea ce se întâmpla destul de des. Așa că nu spuse nimic.

Pe măsură ce Gunnar deschidea mai multe cutii, devenea din ce în ce mai vesel. Coloniile de albine din stupii

următori erau sănătoase și se dezvoltau atât de bine, încât puteau roi în curând.

Pe măsură ce deschidea și mai multe cutii, îi arăta bebelușii de albină și substanța albicioasă și ceroasă din partea de sus a stupilor, ceara de albine.

— Este folosită la fabricarea lumânărilor, îi spuse el.

De fiecare dată când el puneă înăuntru o ramă pe care pusese ea sârma, Raihana se simțea mândră că fusese de un oarecare ajutor.

Gunnar își vâră degetul în stupi, întorcea și răsucea ramele, mai răzuia câte ceva de pe ele. Uneori zâmbea, iar alteori ofta. Raihana stătea în costumul ei alb și ridicol și privea. Pe măsură ce el trecea de la ramă la ramă și de la cutie la cutie, entuziasmul ei se diminua și, de fapt, începea să se plictisească și să se întrebe când putea să plece acasă.

Kabir se dusesse la Hamburg la sfârșitul săptămânii și cumpărase patru filme indiene și un spectacol de televiziune iranian pe DVD. Ea și Layla așteptau cu nerăbdare să vadă noul film al lui Akshay Kumar, deoarece ascultaseră cântecele din film pe internet și le plăcuseră foarte mult. Nici una dintre ele nu vorbea prea fluent limba hindi, dar o înțelegeau destul de bine, iar în lumea străină și rece în care trăiau, distracția de la ele de acasă era ca o pătură groasă cu care se înfășurau pentru a le ține cald.

Raihana încercă să arunce o privire la ceasul ei, când el scoase brusc o ramă și se uită la ea.

— Scoate-ți gluga, spuse el, arătând spre ramă.

Raihana se uită împrejur la albine. Nu voia să fie înțepată, dar el părea să creadă că nu exista nici un pericol. Îi ceru din nou să-și scoată gluga. În ciuda faptului că-i era frică, în cele din urmă își dădu jos gluga. Danezul își îndesă degetul în fagurele plin, distrugând celulele complicate pe care le făcuseră albinele și scoase miște miere. Ridică mâna în

dreptul gurii ei, iar Raihana se uită cu ochii larg deschiși la degetul lui acoperit de lichidul galben și lipicios. Credea cumva că ea îi va linge degetul?

Ca și cum și-ar fi dat brusc seama de ce făcuse, își trase degetul înapoi și și-l îndesă în gură. Ridică rama în dreptul ei, iar ea scoase cu mare grijă o mănășă, atentă atât la fagure, cât și la albinele care bâzâiau în jurul lor. Dacă o vedeau luându-le mâncarea și distrugându-le casa, nu s-ar fi supărat și ar fi înțepat-o?

— Încearcă, haide, o încurajă danezul.

Raihana băgă un deget în fagure așa cum făcuse el și căldura dinăuntru îi trecu rapid prin deget. Era minunat. Degetul ei plutea în bogăție și, când scoase un strop lipicios de miere, îi mirosi parfumul pătrunzător și unic. Își băgă degetul în gură, savurând gustul. Era ca o trezire din somn, se gândi ea amețită.

Lacomă, își scufundă din nou degetul și, pe când îl trăgea afară, o albină o înțepă în obraz.

ȘAPTE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

1 Iunie 1980

Avem albine de doi ani deja și nu am fost niciodată înțepată. Albinele ne înțeapă pentru că nu avem noi grijă, nu pentru că sunt agresive — acesta este un adevăr apicol. Astăzi au fost temperaturi record. Vremea a fost frumoasă, iar după-amiaza m-am întins pe terasă la soare. Copiii au stat la părinții lui Gunnar în weekend și am fost doar noi și albinele.

Gunnar a venit acasă după ce a lăsat copiii și a început să vorbească despre buruieni și despre cât de mult a crescut gardul viu. De multă vreme ne tot certăm cu vecinii pentru că nu taie gardul cum trebuie. Partea dinspre ei e mereu prea înaltă, iar mie îmi place să fie drept și uniform.

S-a întâmplat chiar lângă garaj. O albină poposea pe unul dintre trandafirii mei. Încercam să dau jos o săpăligă din cârlig, ca să încep să lucrez în grădină, și nu știu cum albina a fost

lovită, dar s-a învârtit în jurul meu și m-a înțepat în mână, chiar sub degetul mare. M-a durut, dar nu atât de mult cum m-am temut mereu că va dura. Și nu am avut nici o reacție alergică, ceea ce a fost o ușurare. N-ar fi fost potrivit ca o apicultoare să aibă o reacție gravă la o înțepătură de albină.

A fost în mare o zi destul de plină de evenimente. Prima mea înțepătură de albină, iar vecinii au tăiat gardul lor viu cum trebuie, pentru prima dată în zece ani.

Multe zile după aceea, Gunnar și-a amintit cum fata afgană tresărise și cum lacrimile îi umpluseră ochii când o înțepase albină. Dar putea fi și mai rău: putea fi alergică la înțepătură. Dar așa a fost doar puțină durere, o oarecare iritație și neplăcere.

Restul feței sale era foarte palidă în comparație cu roșeața stridentă a înțepăturii. Ea nu spuse nimic când el o apucă de obraz pentru a scoate veninul. Se uită neîncrezătoare la ceapa după care Gunnar alergă la bucătărie și pe care o puse pe obrazul ei.

— Face bine la înțepătură, spuse el, lăsând-o pe ea să țină ceapa.

După un timp, ea puse ceapa deoparte și îi spuse stingerită că obrazul ei se simțea mai bine.

El îi sugeră să o ducă acasă cu mașina, în loc să se întoarcă tot cu bicicleta, dar ea refuză, spunând că totul era în regulă.

Gunnar se simțea îngrozitor pentru că el o făcuse să-și scoată gluga și masca. Dar voise să împărtășească gustul mierii de primăvară cu ea. Pe timpul iernii friguroase, tânjea după gustul acesta, după căldura și prospețimea mierii. Și el, și Anna credeau că nu exista nimic asemănător. Dar acum

fata afgană avea o înțepătură serioasă și un obraz roșu și umflat.

Până în săptămâna următoare, umflătura se retrase și rămase doar un mic semn maro. Ea spuse că era bine, dar nu-i propuse să meargă afară la albine. În schimb, curăță prin casă, așa cum obișnuia să facă în primele ei zile de *praktik*.

El nu o grăbi. Fata afgană curăță bucătăria, camera de zi și sufrageria. Împături chiar și hainele care zăceau la spălător. Se ocupă și de grădină puțin — smulse buruieni și mătură frunzele —, dar nu se duse în curtea din spate unde erau albinele.

Nici Gunnar nu se mai dusesese acolo de când fusese ea înțepată. Nu simțea nici o bucurie să meargă acolo singur. Voia să meargă cu ea și să-i arate tot, să o învețe cum se culege mierea și cum se face mierea de iarbă-neagră. Era atât de interesată de tot ce avea el de spus; îl făcea să se simtă bine că avea pe cineva care să se agațe cu atâta grijă de cuvintele lui.

Iar casa strălucea de curățenie, ceea ce chiar și Peter observă când veni în vizită la sfârșitul săptămânii. El mai constată că era o plăcere să-l vadă pe Gunnar nebăut după atât de mult timp.

— Fata aia pe care a angajat-o Christina prin programul de *praktik*. Ea face curățenie. Nu ar trebui, dar face oricum, îi spuse lui Peter.

— Care fată? întrebă Peter.

Gunnar fusese sigur că ori Christina, ori Ole i-au pomenit despre asta lui Peter și celorlalți prieteni apicultori. Așadar, îi povesti despre fata afgană și perioada ei de *praktik*.

— Ții o tânără afgană aici, toată ziua? Ești nebun?

— Vine doar de trei ori pe săptămână și nu stă aici toată ziua, spuse Gunnar, simțindu-se puțin în defensivă și surprins că Peter reacționa în acest fel.

Mai întâi îl făcuse Christina să se simtă vinovat pentru că nu o ajuta pe fată, iar acum Peter îl făcea să se simtă vinovat pentru că o primise aici.

— Nu știi cum sunt refugiații ca ei? Tot ce-și doresc e cetățenia europeană și să stoarcă bani din sistemul nostru de ajutor social, spuse Peter cu vehemență. Ce te faci dacă spune că nu te-ai purtat bine cu ea?

— De ce să faci așa ceva? întrebă Gunnar.

— Ca să scoată bani de la tine, ca să te șantajeze, spuse Peter exasperat. Oamenii ăștia sunt niște depravați. Nu vezi de ce-s în stare? Intră cu avioanele în clădiri. Ucid oameni în numele religiei.

Gunnar se uită la Peter ca și cum acesta ar fi înnebunit.

— Vrei să spui că fata asta afgană e o teroristă?

— Ar putea fi, spuse Peter. Nu poți avea încredere în ei. Coaliția guvernamentală Radikale Venstre și Socialdemokratiet a permis intrarea prea multor imigranți în Danemarca — acum, cu noul guvern, lucrurile se îndreaptă spre bine. Imigranții nu lucrează, nu învață limba daneză, poartă hainele lor tâmpite... ce? De ce te uiți așa la mine?

Gunnar dădea din cap. Și el obișnuise să gândească la fel. La dracu', doar votase în favoarea Partidului Popular Danez, cunoscut ca un partid antiimigranți. Susținuse partidul pentru politica lui în favoarea pensionarilor. Faptul că acesta votase legi care să oprească imigrarea în Danemarca nu-l interesase.

— Și tu crezi la fel, spuse Peter. Recunoaște: de fiecare dată când vezi câte-o femeie îmbrăcată așa, și ție ți se pare ciudat.

Așa crezuse, poate încă mai credea, dar fata asta afgană nu purta hainele acelea ciudate. Și de când îl făceau hainele pe om?

— Pare o fată de treabă, spuse Gunnar liniștit.

— Ce-o fi fost în capul Christinei? Asta-i curată nebunie, spuse Peter.

— Nu cred, rosti în șoaptă Gunnar.

Îi plăcea s-o aibă pe fata afgană în casa lui. Îi făcea plăcere compania ei tăcută și să o învețe despre albine. Ea avea o grămadă de întrebări și, cu toate că părea să înțeleagă doar jumătate din ce-i răspundea el, era o plăcere să aibă pe cineva cu care să vorbească despre albine. Cu Anna a fost diferit pentru că știa la fel de mult ca și el, iar el nu era profesorul. Ei erau mai degrabă concurenți. Cu fata afgană nu exista nici o competiție. Dar nu-i putea spune asta lui Peter, ar fi răs de el.

— Dacă oamenii ca tine și ca mine nu-i ajută pe acești imigranți, atunci nu vor învăța niciodată limba daneză și nu vor primi niciodată o slujbă, spuse Gunnar.

— N-ar fi trebuit să vină aici de la bun început, spuse Peter. Danemarca e a danezilor...

— Bunica ta a fost nemțoaică, îl întrerupse Gunnar.

— Era din Flensburg, era aproape daneză, spuse Peter.

— Nu, era nemțoaică. Nici măcar nu vorbea limba daneză până când s-a născut tatăl tău, spuse Gunnar cu satisfacție.

— Aia a fost altceva, spuse Peter. Ea era din Europa. Ar trebui să te gândești mai bine înainte să o lași să vină în casa ta. Dacă fură ceva?

— Deci acum mai e și hoasă, nu doar teroristă? Întrebă Gunnar.

— Annei nu i-ar fi plăcut asta, spuse Peter.

— Anna ar fi fost fericită s-o ajute pe această fată afgană, susținu cu tărie Gunnar. Nu știi nimic despre Anna dacă tu crezi că ar fi invidiat pe cineva pentru șansa de a-și construi o viață nouă.

Peter rămase înmărmurit.

— Nu înțeleg de ce ești atât de dificil în legătură cu problema asta, spuse el plictisit.

Gunnar își dădu seama că nici el nu înțelegea.

— E doar o fată negricioasă care caută de pomană, continuă Peter. Dă-o afară din casă până nu e prea târziu. Refugiata aia nu aduce decât necazuri; îți spun de pe-acum. Fata aia...

— O cheamă Raihana, i-o tăie Gunnar, conștient dintr-odată de faptul că-i știa numele, deși nu se gândise nicio dată la ea ca Raihana, ci doar ca la fata afgană.

— Ce? întrebă Peter, confuz.

— Îi tot spui fată afgană și refugiată, dar are un nume, Peter. O cheamă Raihana, spuse Gunnar.

Raihana voia să se întoarcă la albine, însă îi era teamă de ele și era îngrijorată că danezul era nervos pe ea că fusese mușcată. Layla și Kabir își ieșiseră din minți când văzuseră înțepătura și chiar o duseseră la doctor, în Skive. Doctorul o examinase, îi dăduse niște tablete împotriva alergiei și o asigurase că nu avea nici un motiv să se îngrijoreze. Raihana nu luă medicamentul și urmări cu fascinație umflătura de pe obrazul ei.

— Cel puțin acum trebuie să pui capăt acestei nebunii, spuse Khala Soofia în timp ce femeile pregăteau cina, la două seri după incident. Fetele cuminți nu umblă după înțepături de albine așa ca tine.

Atât Layla, cât și Raihana se uitară uluite la Khala Soofia. Despre ce nebunie trăncănea bătrâna zgripțuroaică?

— Deena a mea nu a fost niciodată înțepată de albine, continuă ea.

— Deena a ta nu a lucrat niciodată cu albine, spuse Raihana, enervată de împăunarea continuă cu fiica ei care trăia tocmai în America.

Layla, Kabir și prietenii ei afgani aveau grijă de Khala Soofia, îi făceau cumpărăturile, îi găteau și ei, și soțului său când era bolnavă, dar Deena era cu mult mai bună decât ei. Dacă Deena era atât de grozavă, de ce naiba nu și-a vizitat mama în cinci ani de zile?

— Deena a mea este prea deșteaptă ca să...

— Deena a ta în sus, Deena a ta în jos, spuse iritată Layla. Știi, Khala, ne tot spui cât de minunată e, dar nici măcar nu le scrie prea des propriilor părinți și nu-i pasă că trăiesc singuri într-o țară străină. Dacă așa m-ar trata copiii mei, nu aş crede că sunt atât de minunați.

Raihanei îi venea s-o strângă în brațe, recunoscătoare, pe Layla. În sfârșit, cineva a deschis gura în fața bătrânei. Nimeni nu-i spusese niciodată nimic asemănător Khalei Soofia. Însă Layla se săturase. Raihana se lupta să facă ceva cu viața ei și, în loc să o încurajeze, toată lumea parcă voia să o tragă în jos.

— Fiica mea nu este nepoliticoasă ca tine, spuse Khala Soofia înfuriată.

— Atunci ar trebui să fii cu ea, la ea acasă, spuse Layla.

— Dar nici ea nu te vrea acolo, spuse Raihana, însă regretă imediat că rosti aceste cuvinte.

De ce n-o putea lăsa pe această femeie bătrână să aibă fanteziile ei? Știa ce făcea Khala. Raihana făcea la fel, în multe privințe, pretindea că totul era în regulă și își vedea mai departe de viață, așteptând mereu ca totul să se rezolve, când avea dovezi puternice că nimic nu se rezolva, cel puțin nu așa cum și-ar fi dorit.

— Plec, spuse Khala și se ridică de pe scaunul din bucătărie.

Trupul ei mare părea dintr-odată obosit. Layla și Raihana se ridicară și ele, lăsând baltă legumele pe care le tăiau pe masă.

— Asta-i o casă ticăloasă, iar voi sunteți niște femei nedemne, adăugă Khala cu lacrimi în ochi.

Nu au făcut nici un gest ca s-o oprească, dar le-a fost amândurora rușine imediat ce au auzit ușa de la intrare închizându-se după Khala.

— Nu aveam dreptul să o insultăm în felul ăsta, spuse Raihana. E mai în vârstă decât noi.

— O fi, spuse Layla cu un oftat. Dar totul are o limită. Cum s-o respectăm noi pe ea, dacă ea nu ne respectă pe noi?

— Știu, spuse Raihana. Dar chiar dacă știm că ea nu are dreptate, situația nu se schimbă în bine. Voi face *badam kheer*¹ pentru ea.

— Cu mult șofran, spuse Layla.

— Și ne ducem mâine la ea și ne cerem iertare.

— Da, spuse Layla fără bucurie. Doar că m-am săturat de toată lumea care se leagă încontinuu de perioada ta de *praktik*. Și nu-mi pare *cu adevărat* rău de ce am zis. Oricum, totul era adevărat. Dar nu mi-a plăcut s-o fac să sufere.

Raihana rânji răutăcioasă.

— I-ai văzut fața când ai spus „Deena a ta în sus, Deena a ta în jos”?

— Da, spuse Layla, rânjind și ea.

— Poate acum n-o să ne mai spună cât de minunată este Deena și cât de groaznici suntem noi în comparație cu ea, spuse Raihana.

¹ Fel de mâncare indian din migdale, lapte, zahăr, nucșoară și șofran (n. tr.).

— Și poate acum n-o să se mai plângă de ce *praktik* faci tu, spuse Layla.

În timp ce Khala Soofia îi criticase înțepătura de albină, Christina a asigurat-o pe Raihana că era un semn de onoare. Chiar și Sylvia Hoffmann a întrebat-o de înțepătură și a spus că era foarte impresionată de cât de rapid învăța Raihana limba daneză și credea că totul se datora acestei *praktik*.

Wahida nu a fost la fel de generoasă.

— Așa pățesc curvele, spuse ea cu voce tare în limba daneză.

Mai târziu, a explicat clasei că nu a vrut să spună *curvă*, ci femeie decăzută. Însă explicația a venit prea târziu și mulți elevi erau supărați pe Wahida.

Marika, fata din Bosnia care stătea cu Raihana în bancă, și Suzi, fata de culoare din Mozambic, i-au spus Wahidei că era insultător să o numească pe Raihana *luder*.

— Așa vreau eu, răspunse Wahida.

— Atunci ești proastă, spuse Suzi, mângâindu-și burta umflată, căci era gravidă în luna a șaptea.

— Ce prostii vorbești, spuse Marika. A fost înțepată de o albină, iar tu spui că este o *luder*? Ești nebună.

— Trebuie să fi făcut lucru rău, dacă a înțepat-o albina, răspunse Wahida.

Raihana simți un val de recunoștință față de Marika și Suzi. Ele fuseseră mereu de acord cu această *praktik*, pe care o credeau mult mai bună decât a lor, conservarea heringilor marinați la o fabrică din apropiere, în Glyngøre.

Afganii precum Khala Soofia și Wahida o făceau pe Raihana să fie și mai fermă în legătură cu continuarea muncii pentru danez. Această încăpățănare era un lucru nou pentru ea. În trecut, fusese schimbătoare, nepăsându-i prea mult de ce era corect, doar de ce era ușor. Aamir nu a fost așa. El luptase împotriva talibanilor cât de mult putuse.

La începutul anilor '90, când regimul taliban abia se instaurase, lumea a fost oarecum ușurată că exista o lege și o ordine în țară, dar ușurarea s-a transformat repede în amărăciune când *shariah*¹ a fost impusă.

Pe cât de rea devenise viața pentru mulți afgani, viața Raihanei, care se învărtise în jurul casei și familiei, nu se schimbase prea mult. Trebuisse să poarte *burka*, iar Raihana acceptase fără să protesteze. Erau lucruri mult mai grave, se gândise ea. Însă Aamir fusese furios și începuse să se ducă la întâlniri ilegale alături de prietenii lui, care se pregăteau să lupte pentru democrație și drepturi egale pentru femei. El continuase să predea știința și matematica împotriva legilor talibane, chiar și după ce a fost arestat din această cauză. A fost eliberat din închisoare după ce a fost bătut și amenințat. Raihana făcuse rost de bani pentru cauciune, vânzându-i vechiul camion.

Faptul că fusese închis îl enervase și mai tare pe Aamir, iar pe Raihana o înspăimântase. Ea nu voia să se lupte cu nimeni, îi spuse lui Aamir. Voia doar să trăiască o viață liniștită, fără să intre în bucluc. Ea și Aamir se certau din pricina continuării întâlnirilor lui ilegale — iar acum el era mort pentru cauza în care crezuse. Dacă ar purta acum *hijab* și *abaya* și s-ar comporta ca o adevărată fată afgană, așa cum doreau afganii precum Khala Soofia și Wahida să se comporte, moartea lui Aamir n-ar mai avea noimă.

Când se uita cu ochii minții în inima ei, vedea speranța că Aamir era încă în viață. Nutrea speranța că el ar putea apărea brusc aici, în Danemarca.

În serile în care ea, Layla și Kabir se uitau la filme indiene, ochii i se umpleau de lacrimi.

¹ Legea islamică, având ca sursă principală Coranul și acoperind toate aspectele vieții, de la guvernare și relații externe până la viața de zi cu zi a individului și a comunității (n. tr.).

— Aamir și cu mine am văzut asta pe video la un prieten acasă, cu sonorul dat încet ca să nu afle nimeni, șopti ea odată.

Nu vorbise niciodată despre Aamir, și cu atât mai puțin despre un lucru așa de banal din viața lor împreună. Layla și Kabir au așteptat ca ea să spună mai multe, însă ea nu a mai zis nimic.

— E un film bun, spuse în cele din urmă Kabir. Deci și Aamir era un fan al regizorului Raj Kapoor?

Raihana încuviință.

— Filmul lui favorit era *Mera Naam Joker*.

Nu mai spuse nimic după aceea, iar Layla și Kabir nu au insistat.

— Peter ne-a chemat și a trebuit să venim, spuse Maria, aruncând o privire fulgerătoare prin casă și căutând dovezi ale acelei fete afgane pe care socrul ei o angajase. Țasta-i un gând stupid, știi, nu-i așa?

Brian, care avea șase ani, spuse cu severitate:

— Nu-l face pe *Bedstefar* stupid.

— Asta n-are nici o legătură cu tine, du-te afară și joacă-te cu Johanna, spuse Maria.

— Nu-i mai trimite tot timpul departe de mine, spuse Gunnar, luându-l în cârcă pe nepotul lui, ceea ce îl făcu pe Brian să râdă cu poftă. Vreau să-mi petrec timpul cu nepoții mei.

— Mai întâi trebuie să vorbim, strigă Maria după Gunnar, însă el alerga deja afară cu Brian care râdea isteric. Lars, de ce nu spui ceva? Își întrebă Maria soțul.

— Ce vrei să spun? Întrebă Lars, îndreptându-se spre televizor ca să caute un meci de fotbal, orice meci de fotbal.

Modul lui Lars de a trata problemele cu soția lui și pe cele ale ei cu tatăl lui era să se uite la fotbal. Era mai ușor

când trăia mama lui, pentru că ea era tamponul perfect între Maria și tatăl său; dar acum, oricât de prost se simțea față de Gunnar, nu putea să-l ajute. *Far* — tatăl lui — trebuia să învețe să o strunească pe Maria.

În noaptea aceea, după ce copiii adormiseră și toți trei stăteau în camera de zi și beau cafea, Maria începu din nou discuția. Televizorul era deschis, dar Maria îi închise sonorul când deveni evident că Gunnar nu ar fi ascultat-o decât dacă l-ar fi obligat.

— Știi, dacă într-adevăr ai nevoie de ajutor, aș putea să-mi iau vacanță o săptămână sau două și să stau aici cu tine, sugerează Maria. Lui Brian și Johannei le place mult aici.

— Nu că n-ai fi bine-venită, dar aș prefera să-i am doar pe copii aici și... Gunnar se opri la mijlocul frazei.

Nu știa dacă va putea avea grijă de copii de unul singur. El și Anna își petrecuseră întotdeauna cu ei câte o săptămână, vara, câte un weekend prelungit în mai, în vacanța de toamnă, și oricând Maria și Lars aveau nevoie de cineva care să stea cu cei mici.

Brian și Johanna mergeau cu ei și cu albinele pe coasta de vest, unde Gunnar și Anna lăseau stupii în fiecare an să facă mierea de iarbă-neagră. Anna pregătea un coș de picnic și, după prânz, Gunnar îi ducea pe copii cu mașina pe plajele întinse cu nisip.

Lui Gunnar îi plăcea să se joace cu nepoții și să le citească povești, dar nu le făcea baie, nu-i spăla pe dinți, nu le schimba scutecele, nu-i ducea la toaletă și nici nu-i băga în pat. Anna făcea toate astea. Acum că Anna nu mai era... putea el să se ocupe de copii de unul singur? Știa că nu va putea. Abia își purta lui de grijă. Iar această descoperire îl umplu de dispreț față de sine. Nu putea să aibă grijă de nepoții lui fără ea; ce putea fi mai patetic?

— Da, lasă-i pe Brian și Johanna cu mine, spuse el.

Va avea grijă de nepoții lui; va avea grijă de copii fără Anna.

Maria îl ignoră pe Gunnar și se uită aspru la Lars, înghiontindu-l.

— *Far*, Maria este îngrijorată și..., începu Lars, dar gândul nu-i era acolo.

Chiar nu-l interesa să discute despre nu știu ce femeie afgană și ce făcea ea în casa tatălui său. Acesta era un om matur, iar Lars, spre deosebire de Maria, nu credea că trebuie să se bage în viața lui.

— Prietenul tău... cum îl cheamă, Jonas, este căsătorit cu o străină și tu n-ai nici o problemă cu asta, spuse Gunnar.

— Cu o norvegiancă, Gunnar, strigă Maria.

— Tot străină-i și asta, spuse Gunnar. Iar eu nu sunt căsătorit cu fata asta. Doar vine câteva ore, curăță garajul și mă ajută cu albinele. A însârmat ramele pentru mine. Iar săptămâna trecută m-a ajutat când am verificat albinele.

— Câți ani are? întrebă Maria, cu brațele încrucișate și tonul unei învățătoare către un elev neastâmpărat.

— Nu știu, spuse Gunnar și adăugă, vreo douăzeci și doi, douăzeci și trei, chiar nu știu și nu-mi pasă.

— Știi ce gândesc oamenii, nu-i așa? întrebă Maria.

Gunnar se uită la ea cu indiferență.

— Se zvonește că este ceva între voi doi, spuse Maria cu satisfacție.

— Maria, protestă Lars. Nu este nimic între *Far* și fata aia afgană și nimeni sănătos la minte nu ar crede așa ceva. Pur și simplu n-are nici o noimă.

Gunnar încuviință; ideea că el și Raihana aveau o relație era pur și simplu illogică. Dar Skive *era* un oraș mic unde toată lumea știa pe toată lumea și problemele fiecăruia. Îi fusese drag Annei, cu toate că Gunnar ar fi putut trăi și fără ca oamenii să afle ziua exactă în care au rămas fără bere, în

care și-au cumpărat mobilă nouă, în care și-au instalat antena pentru satelit, în care și-au cosit gazonul...

— Uite, Maria, nu-i mare brânză, așa că nu face atâta caz. E un fleac. Ea abia vorbește limba daneză și nu înțelege nici jumătate din ce spun. Nici nu se pune problema de vreo relație, spuse Gunnar.

— Gunnar..., începu Maria, dar tăcu atunci când Lars aduse în discuție căsătoria apropiată a lui Troels, unul dintre nepoții lui Gunnar.

Și pe când ei vorbeau despre Troels și căsătoria lui în Esbjerg, orașul de coastă din sudul peninsulei Jylland, Gunnar se întrebă cum au și putut oamenii să-și imagineze că el, un bătrân scofâlcit, ar avea ceva de-a face cu o fată atât de tânără precum Raihana. Era dezgustător.

OPT

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

10 Iunie 1980

Astăzi am văzut câteva albine care scoteau afară o altă albină care încerca să intre în stupul lor. Am fost chiar impresionată. Dacă o albină nu miroase ca matca, albinele de pază nu o vor lăsa să intre în stup. Fac asta pentru că albine hoațe sunt peste tot.

Albinele hoațe fură. Dacă încerci să hrănești o colonie nouă sau slăbită care are în vecinătate alte colonii, există o mare probabilitate ca acea colonie slăbită să fie ucisă de albinele hoațe care vin să jefuiască și să prade, dacă nu există albine de pază puternice care să le oprească.

— *S*mager godt? întrebă Raihana neliniștită.

Gunnar înmuie din nou bucata de *naan*¹ în mielul picanț cu curry și o mestecă încet.

¹ Pâine plată din făină de grâu, de obicei în formă de frunză, coaptă într-un cuptor de lut, tradițională în Asia Centrală și de Sud (n. tr.).

— Este delicios, spuse el zâmbind.

Raihana zâmbi la rîndul ei. Fusese agitată când făcuse pachetul pentru prînz, cu *naan* și curry rămase din seara anterioară. O făcuse pe ascuns, ca Layla să nu știe. Marțea, Layla pleca la șase dimineața la supermarket. Era singura zi în care lucra în schimbul de dimineață, iar Raihana a ales acea zi ca să-i aducă mâncare lui Gunnar.

În săptămâna anterioară, Raihana adusese acasă la danez, pentru prînz, dintr-o toană, miel cu *pita*¹ și curry, rămase de la cină. Într-unul din rarele momente de conversație despre altceva decât albine, danezul îi spuse că simțea miros de usturoi în bucătărie și o întrebă ce servise la prînz. Raihana îi spuse că a fost un fel de mâncare cu miel, iar el răspunse că mirosea foarte interesant. Atunci, Raihana se decise să-i aducă niște mâncare afgană, ca el să poată savura mirosul interesant.

De obicei, Raihana își făcea un sandvici cu pâine albă, deoarece nu putea să mănânce pâinea tradițională daneză, de secară, *rugbrød*. Layla cumpăra bucăți reci de pui și friptură de vită de la supermarket și își făceau sandviciuri pentru *madpakke*, pachetul de prînz. Uneori făceau sandviciuri cu *pita* și rămășițe de miel sau pui cu curry, dar doar dacă nu aveau pâine și bucățele de carne rece în frigider. Sandviciurile cu *pita* făceau multă mizerie, iar Layla credea că ar trebui să mănânce ca danezii, pentru că asta le-ar fi ajutat să se integreze mai repede în societatea aceasta.

S-au uitat prin zece stupi în dimineața în care Raihana împachetase prînzul pentru ea și pentru Gunnar. Au adăugat noi rame și noi cutii, ca să se poată dezvolta coloniile. Au

¹ Pâine rotundă, din aluat dospit, care poate fi umplută cu alte ingrediente, tradițională în Orientul Mijlociu (n. red.).

aruncat albinele moarte de la baza stupilor. Și au verificat toți stupii de larve noi și infestări. Toate coloniile o duceau bine, cu excepția uneia în care albinele nu produceau prea mult puiet.

Când au decis să ia pauza pentru masa de prânz, Raihana l-a întrebat pe danez dacă i-ar plăcea să guste niște mâncare afgană. El a părut surprins, dar a fost de acord. Raihana a fost ea însăși surprinsă că a avut curajul să întrebe. Layla îi spusese că danezii nu erau interesați de cultura afgană, de mâncarea lor, sau de viețile lor. Danezii doreau doar ca străinii să învețe limba daneză, să-și găsească slujbe și să înceteze să ia bani de la guvernul lor. Dar danezul o învățase atât de multe, iar Raihana voia să-i ofere ceva în schimb.

— Noi avem o băutură cu miere, spuse ea și deschise termosul. Se numește *shumlay*.

— *Shumlay*, spuse Gunnar, rotunjind literele.

Shumlay era o băutură tradițională pe care o făceau paștunii. Raihana nu o mai băuse de multă vreme. Dar părea băutura perfectă pentru danez, deoarece era făcută cu miere.

Raihana amestecă pentru el într-un pahar combinația cu iaurt pe care o adusese de acasă, niște cuburi de gheață și miere de salcâm.

— Încearcă, spuse ea, entuziasmată.

El nu părea prea sigur. O miroși, apoi se uită lung la pahar.

— Ce este înăuntru? întrebă el.

— Ardei iute verde, coriandru, chimion și..., spuse Raihana nerăbdătoare.

El părea și mai curios decât ea.

— Și miere, adăugă Raihana încurajatoare.

El miroși *shumlay*-ul din nou și sorbi puțin. Dădu din cap apreciativ, apoi bău mai mult.

— Excelent, spuse el și își turnă încă un pahar. Îl vom face cu mierea noastră după prima recoltă, spuse Gunnar.

În cele patru luni de când începuse lecțiile de limbă, daneza Raihanei se îmbunătățise. Înțelegea din ce în ce mai mult, iar limba nu mai părea atât de inaccesibilă acum.

Layla spunea că era invidioasă că Raihana prindea limba daneză atât de repede. Raihana nu prea știa ce era de invidiat. Trecuse examenul de la sfârșitul modulului doi chiar săptămâna trecută. Examenul nu fusese greu, dar ea își petrecuse toate serile răsfoind cărțile de gramatică, verificând și reverificând cuvinte cu dicționarul ei danez-dari. Nu-i spusese danezului despre examen. Dar i-a spus după ce l-a trecut. El a felicitat-o, dar Raihana a văzut că el nu i-a înțeles reușita, nu pe de-a-ntregul.

Christina era plină de laude la adresa ei, iar Sylvia Hofmann la fel. Erau amândouă convinse că această *praktik* neortodoxă a Raihanei a fost cea care a învățat-o limba daneză atât de rapid. Pentru Raihana, trecerea examenului a însemnat că era mult mai familiară cu limba.

Totuși nu-i era ușor să vorbească în limba daneză decât la școală și la *praktik*. La supermarket încă bolborosea, se bâlbâia și uneori sfârșea prin a gesticula pentru a explica.

Pe măsură ce frica ei de limba daneză se diminua, îi scădea și frica față de albine. Înșepătura, în loc să o facă mai fricoasă, a avut efectul contrar. A durut-o, dar nu prea tare și nu prea mult timp.

Continua să poarte costum de protecție când lucra cu Gunnar la albine. Dar acum exista o nouă frică, cea de a fi urmărită. De fiecare dată când ea și danezul lucrau în curtea din spate, Raihana simțea ochii întregului cartier ațintiți asupra lor. Mașinile încetineau pe stradă când ea se afla în garaj, iar oamenii își băgau capul în curtea danezului pentru a o zări.

Unii vecini au venit să-l viziteze pe danez când ea era acolo. În acele momente, de obicei, ea stătea în garaj, departe de ochii lor curioși. Dar uneori era surprinsă, iar inima îi bătea să-i sară din piept nu alta. Se simțea ca și cum s-ar fi aflat într-o vitrină, ca și cum făcea ceva greșit. Câteodată se întreba dacă nu cumva ceilalți afgani aveau dreptate, dacă nu era anormal ca ea să fie acolo cu un om străin, în casa lui. Dar ea se simțea bine; pentru prima dată după mult timp, era entuziasmată de ceva și, în ciuda îndoielilor, se pomeni dornică să-și asume riscul, să vină la danez și la albinele lui.

— Gunnar, ce mai faci? strigă într-o zi una dintre vecine, o femeie corpolentă care purta, deși nu-i veneau bine, pantaloni scurți negri și un maiou roșu, în timp ce Raihana și Gunnar munceau în curtea din spate.

Era incredibil de cald pentru sfârșitul lui aprilie. Soarele și vara îi dădeau Raihanei o altă certitudine, aceea că va fi miere. Danezul îi spusese că în curând vor culege mierea, iar Raihana abia aștepta. Îi plăcea să citească despre cules în carnetul cu piele neagră, din care înțelegea tot mai mult acum.

— Bine, bine, Ulla, spuse el, uitându-se la vecină, dar Raihana vedea că era iritat.

— Așadar, ar trebui să ne rezervăm borcanele cu miere de pe-acum, zise Ulla.

— Sigur, sigur, e tot timpul miere pentru tine, spuse danezul indiferent.

Se uită jenat când ea trecu din curtea ei în a lui.

Vecina rămase lângă masa pe care obișnuiau să depoziteze diverse lucruri, ținându-și ambele mâini la spate, ca și cum venise în inspecție.

Raihana nu o plăcea. I se părea rea. Pielea de pe față îi tremura când vorbea și se holba la Raihana chiar și atunci când discuta cu danezul. Raihanei nu-i plăcea deloc când cineva îi studia ostentativ chipul și hainele. Nu suporta că

această femeie putea să o privească în față, cu acuzațiile deja întipărite pe chip.

— Deci, știi totul despre albine acum? o întrebă Ulla.

Raihana trase adânc aer în piept, încercând să nu se panicheze. Dacă nu putea răspunde? Oare această femeie putea să trimită un raport la Centrul pentru Integrare, spunând că Raihana nu a învățat nici un pic de daneză sau nimic despre albine? O vor alunga din țară și o vor trimite înapoi în Afganistan pentru că nu putuse să-i răspundă acestei femei?

Prin mintea îi defilau imagini în care Sylvia Hoffmann îi spunea că nu mai putea fi primită la lecții, că trebuia să plece din Danemarca și...

— Știe, spuse Gunnar.

Femeia aștepta ca Raihana să vorbească, dar buzele fetei parcă erau lipite, iar cuvintele în limba daneză refuzau să iasă.

— *Jeg ved nok*, reuși ea să spună în cele din urmă. Știu destul, repetă ea și adăugă: Destul ca să ajut.

— A, spuse femeia, vizibil neimpresionată, apoi începu să vorbească din nou cu Gunnar.

Vorbea repede și, chiar dacă nu ar fi făcut-o, Raihana ar fi avut probleme să o înțeleagă. Nu mai auzea decât cum îi pulsa frica în suflet.

Împinsă de nevoia de a-și demonstra cunoștințele de albinărit, Raihana făcu ceva ce nu mai făcuse niciodată de una singură. Se duse la unul dintre stupi și începu să verifice ramele. Voia să-l întrebe pe danez dacă acea colonie avea nevoie de mai mult spațiu, dar nu voia să se oprească să întrebe și poate să-i pară caraghioasă femeii. Așa că verifică din nou ramele.

Trei erau pline de puiet, ceea ce era bine. Însemna că stupul creștea. Se duse intenționat la masa la care stăteau femeia și danezul și luă trei rame goale.

Adăugă ramele în cutie, apoi se uită după matcă, așa cum o învățase el. Așeză grația separatoare deasupra ramelor, închise cutia și fixă capacul cu o clamă metalică.

Apoi se dădu deoparte de lângă stup ca să-și admire munca. Preț de o clipă, a fost atât de prinsă în ceea ce făcea încât uită de femeie și de danez. Amândoi însă o urmăreau. Femeia se uita la ea, iar danezul zâmbea.

El nu i-a spus că făcuse o treabă bună decât după ce femeia a plecat. Raihana spera că el a înțeles că trebuia să o facă pe femeia aceea să creadă că ea lucra tot timpul așa cu albinele, că știa ce făcea.

Christina nu o plăcuse niciodată pe Maria. Nu înțelesese cum o suportase Anna pe această femeie cu care Lars făcuse greșeala de a se căsători. I se citea de departe pe față curiozitatea malițioasă și nevoia de bârfă.

Lars a fost un băiat atât de minunat, iar apoi *ea* și-a înfipt ghearele în el și el nu a mai fost niciodată același. Părea mai distant ca niciodată și își petrecea timpul în fața televizorului sau cu copiii.

Dar Anna părăsise să o iubească pe Maria. Îi spusese Christinei că o iubea pe Maria pentru că Lars o iubea, iar acesta era un motiv suficient pentru ea. Apoi mărturisise că niciodată nu simțise că Julie era fiica *ei* — Julie a fost mereu mai mult a lui Gunnar decât a ei —, dar Lars fusese al ei. Și chiar dacă el s-ar fi căsătorit cu cea mai grasă, urâtă și prost-crescută femeie din lume, Anna ar fi iubit-o pe soția lui. Să o îndepărteze pe soția lui Lars însemna să-l îndepărteze pe el, iar ea nu ar fi făcut acest lucru.

Christina știa de ce apăruse Maria acasă la ea și la Ole, duminică după-amiaza, cu un ghiveci plăpând de flori de la benzinăria Shell. Christina și Maria șezură în grădină lângă seră, în timp ce Ole lucra în uriașa lor grădină.

Nu era un secret ce gândea Maria despre imigranți. La multe petreceri, ea și Maria purtaseră discuții aprinse despre străinii din Danemarca, în special refugiați. Maria credea că ar trebui dați afară cu toții, în timp ce Christina credea că societatea omogenă daneză avea nevoie de străini și de cunoștințele, aptitudinile și părerile lor pentru a crește din punct de vedere cultural. Vremea pentru păstrarea unui singur popor, a unei singure națiuni, era de mult apusă. Lumea se micșora și, într-o țară de mărimea Danemarcei, în care interacțiunea cu alte țări era vitală pentru a susține economia, pur și simplu nu exista alternativă.

Dar Maria fusese una din persoanele care votaseră chiar și împotriva aderării Danemarcei la Uniunea Europeană și era fermă și împotriva alăturării la țările care folosesc moneda euro. Ea credea că, dacă Danemarca începea să folosească moneda euro, le va permite țărilor mai puternice, precum Franța sau Germania, să-i dicteze politica economică. Iar danezii își vor pierde minunatul lor sistem de ajutor social.

Maria nu o plăcea pe Christina și nici slujba ei, deci pe Christina nu o miră că Mariei nu-i plăcea deloc faptul că ea îl convinsese pe Gunnar să angajeze o refugiată afgană.

Conversația începu destul de inofensiv, ambele bând cafea și mâncând prăjiturile cu unt făcute în casă. Dar destul de repede, Maria îi spuse Christinei că nu era de acord ca acea fată afgană să lucreze acasă la Gunnar.

— Nu știm nimic despre ce fel de oameni sunt, spuse Maria destul de microasă, în timp ce Christina își aprinse o țigară. Vreau să spun că nu mă simt în largul meu să-i las copiii acolo dacă ea este în preajmă.

— Ea stă acolo doar câteva ore, de trei ori pe săptămână, spuse Christina expirând mici rotocoale de fum. Îl ajută pe

Gunnar, iar el o ajută pe ea. Învață limba daneză foarte repede.

— Dar de ce ar trebui s-o ajute Gunnar să învețe limba daneză? Asta nu-i datoria ta? întrebă Maria, fără aceeași dulceață în voce.

— E datoria societății, spuse Christina. Uite, Maria, până când a venit ea, el doar stătea acasă, bea, fuma și trăia în mișerie. Acum lucrează cu albinele. Nu o mai jelește pe Anna așa cum făcea înainte.

— Deci, acum că ea este acolo, el nu-i va mai simți lipsa Annei? întrebă Maria. De ce, ce face ea pentru el? Sau ar trebui să întreb ce face cu el?

Christina își stinse țigara fumată doar pe jumătate.

— E o femeie tânără și inocentă care a trecut printr-un iad mai mare decât tu sau eu ne putem închipui. Merită compasiunea și ajutorul nostru, nu insinuări ca asta.

— Nu eu, ci toată lumea vorbește, spuse Maria deloc descurajată. Am vorbit cu Ulla, grășana care locuiește alături, iar ea crede că se întâmplă ceva. Fata afgană își petrece foarte mult timp în casă, cu Gunnar.

— Și ce dacă? spuse Christina, deși era neliniștită pentru că Raihana își petrecea timpul în casa lui Gunnar.

Acest lucru putea cauza probleme, nu doar pentru Gunnar, ci și pentru Raihana. Dacă ar fi aflat cei din comunitatea afgană, ar fi fost furioși. Christina știa din bârfele de la școală că deja existau presiuni asupra Raihanei să poarte *hijab* și *abaya* și să-și găsească altă *praktik*. Dar de fiecare dată când Christina o întreba pe Raihana cum merge, ea răspundea că este în regulă și cerea ajutor pentru a citi jurnalul Annei despre albine. Christina era uimită că Gunnar o lăsase să-l păstreze, dar în același timp era fericită că a făcut-o.

— Și ce dacă? Ce face înăuntru? Gunnar spune că ea face curățenie, dar... mie nu-mi place, spuse Maria.

— Nu trebuie să-ți placă, spuse Christina. Atâta timp cât Gunnar și Raihana nu au nici o problemă cu înțelegerea lor, nu-i treaba ta sau a mea.

— Dacă Anna ar mai trăi, nu ar permite niciodată așa ceva, spuse Maria cu amărăciune.

— Anna ar fi fericită să ajute pe cineva la nevoie, spuse Christina. Cu toate cusururile ei, Anna nu a fost răuvoitoare. A avut o inimă mare.

— Anna credea mereu că ești puțin nebună că-i ajuți pe oamenii ăștia, spuse Maria. Mi-a spus că te credea nesăbuită că-i lași pe imigranți să-ți între în casă.

Christina simți un fior.

— Anna îmi respecta munca.

Maria râse disprețuitoare.

— Nu, nu o respecta. Credea că doar danezii ar trebui să trăiască în Danemarca. Am cunoscut-o mai bine decât tine.

Christina oftă. Putea fi adevărat, nu-i așa? Dar cum ar fi putut Anna să ascundă acest lucru timp de cincisprezece ani? Nu, se gândi Christina, nu o va lăsa pe Maria să-i pângărească amintirile despre Anna.

— Nu contează ce-a crezut Anna, Maria. Anna e moartă, spuse Christina.

NOUĂ

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

16 IUNIE 1980

Albinele știu când au nevoie de o matcă nouă. Cea bătrână se pregătește să moară, iar una nouă îi ia locul.

O matcă nouă apare într-una din coloniile mele. E extraordinar să urmărești acest lucru. Albinele muncitoare hrănesc un grup de larve cu lăptișor de matcă, apoi aleg larva care va deveni matcă și continuă să o hrănească pe aceea cu lăptișor de matcă. Cea care primește lăptișorul de matcă devine matcă. Pare aproape democratic.

Lăptișorul de matcă este secretat de capetele tinerelor albine muncitoare și este folosit la hrănirea puilor de albine până ce se dezvoltă la mărimea dorită. Dacă este necesară o matcă, larva primește ca mâncare de bază doar lăptișor de matcă, până când devine matură din punct de vedere sexual și are ovare complet dezvoltate necesare ca să depună mai multe ouă pentru stup.

Avem o matcă nouă într-una din coloniile lui Gunnar. De obicei, mătcile sunt ușor de observat, dar de data aceasta nu am putut-o găsi cu ușurință. După ce am afumat albinele și am căutat-o frenetic, am găsit-o. Gunnar a scos-o afară și a pus-o într-un vas mic. Eu am vopsit spatele albinei cu galben, pentru că este o matcă din 1980, în timp ce Gunnar a adăugat o altă ramă la stup.

Unii apicultori le dau nume mătcilor; Gunnar și cu mine am decis să nu facem aceasta. Te atașezi prea mult și apoi, când mor, suferi. Sunt împotriva apropierii prea mari, în special de animale. Cu mult timp în urmă, am avut un câine, iar după ce a murit nu am mai luat altul. Cu albinele e mai ușor, de vreme ce sunt atât de multe și ele trăiesc, de obicei, doar șase săptămâni. Totuși, mătcile sunt speciale și trăiesc mai mult, așa că fac tot ce pot ca să păstrez distanța față de ele.

Raihana nu voia să meargă la petrecere. Îi era teamă că acolo ar putea fi afgani care știau și dezaprobau ce *praktik* făcea ea, și care ar fi fost grosolani cu ea. Layla credea că era caraghioasă și timidă.

Zile în șir, Layla și Kabir nu făcuseră decât să vorbească despre căsătoria din orașul Viborg. Una dintre familiile afgane de acolo cheltuia o grămadă de bani pentru a-l căsători pe fiul lor.

Kabir îl cunoștea pe tatăl mirelui, Elias, pentru că au mers împreună cu mașina la Hamburg ca să cumpere mirodenii afgane, filme indiene și CD-uri. Laylei nu-i plăcea prea mult de soția lui Elias, Najeeba, pentru că prea era cu nasul pe sus.

— Soțul ei are propria tarabă, iar ea se comportă ca și cum el ar stăpâni lumea. Face și vinde hotdogi, atinge toată

carnea aia de porc și noi ar trebui să credem că soțul ei este grozav, spuse Layla în timp ce îi șterse nasul lui Shahrukh pentru a cincisprezecea oară de când au urcat în mașină.

Ea și Shahrukh stăteau în spate, în timp ce Raihana stătea în față cu Kabir, pe jumătate întoarsă astfel încât să poată vorbi cu Layla.

— Să fii cuminte acolo, Shahrukh, îi spuse Layla fiului ei, apoi se întoarse către Raihana. La o petrecere de logodnă de anul trecut, Najeeba mi-a spus că Shahrukh pare cam prost-crescut. Avea zece luni; a plâns puțin. Ce, copiii ei nu au plâns când au fost mici?

— Elias este un tip de treabă, spuse Kabir. Ca și mine, mănâncă, bea și se distrează.

— Ca și tine, nu este un musulman adevărat, spuse Layla, însă fără asprime în glas.

Pentru acea ocazie, Layla își puse cel mai frumos *hijab*. Eșarfa și *abaya* erau de un albastru-închis, brodate cu fir auriu. Pe sub *abaya* purta *salwar-kameez*¹ roșu cu galben. Ea insistă ca și Raihana să se aranjeze.

— Văduvă sau nu, trebuie să te îmbraci frumos. Este în joc reputația noastră, spuse Layla când Raihana îi mărturisi că-i era teamă de ce ar fi crezut oamenii dacă purta ceva sclipitor.

În cele din urmă, cedă și împrumută un *salwar-kameez* maro cu argintiu de la Layla și o *dupatta*² strălucitoare, argintie cu ciucuri maro.

— Un bun prieten de-al meu va fi acolo, de asemenea, spuse Kabir.

¹ Costum tradițional în sudul Asiei, purtat atât de femei, cât și de bărbați, compus din șalvari și o cămașă sau tunică lungă și largă (n. red.).

² Eșarfă lungă esențială în costumația femeilor din sudul Asiei (n. red.).

— Cine e? întrebă Raihana în timp ce Layla fredona, lucru pe care îl făcea când era agitată.

— Un prieten, spuse Kabir. E pe cale să primească cetățenia... în orice moment, adăugă el, lipindu-și degetul mare și arătătorul în semn de OK.

— Lucrează într-o fabrică pe Mors, spuse Layla.

— Mors este aproape de Skive, doar douăzeci de minute, spuse Kabir. Este o insulă. Dar nu e nevoie să iei feribotul, pentru că există pod.

— Lucrează la o fabrică ce produce cuptoare, cuptoare de fontă, continuă Layla. Câștigă mulți bani.

— Aproape douăzeci de mii de coroane pe lună, spuse Kabir. Are o nevastă în Pakistan, în Karachi. Ea trăiește acolo cu cei doi copii pe care-i au și cu părinții ei.

Raihana dădu din cap de îndată ce începu să înțeleagă. Încercau să-i găsească un soț.

— Câți ani are? întrebă ea încet.

— Doar treizeci și opt, spuse Kabir. Puțin mai bătrân decât mine.

— Și vrea să se căsătorească din nou? întrebă Raihana.

Layla își dresе vocea.

— Ar fi o pereche potrivită.

Raihana se uită lung pe fereastră la peisajul danez de țară care se perinda prin fața ochilor. Se întoarse încet spre gazele ei.

— Nu mă pot căsători cu nimeni, le spuse ea. Eu... eu nu sunt sigură că Aamir este mort și... eu...

— Cum adică nu ești sigură? întrebă Layla.

— Eu... eu..., se bâlbâi Raihana. Nu mă pot căsători cu nimeni, spuse ea într-un final. Vă rog, pur și simplu nu pot.

— Pot afla dacă mai este în viață, în Afganistan, spuse Kabir, pe un ton care arăta clar că el nu credea că Aamir mai era viu.

Raihana vru să spună că nu voia să știe, că atâta timp cât nu știa putea pretinde că încă trăiește.

— Dacă este încă în viață de ce ai venit aici singură? Întrebă Layla. De ce ai crezut că era mort?

— Nu știu, spuse Raihana. Uite cum stă treaba... nu mă pot căsători cu nimeni.

Layla oftă.

— Raihana, trebuie să afli. Aamir mai e în viață?

— Nu știu, spuse Raihana.

— Dar tu ne-ai spus că e mort, zise Layla.

Raihana scutură din cap.

— Oamenii din tabăra de refugiați au declarat că era mort, că a murit într-o închisoare talibană. Iar el... de ce nu putem s-o lăsăm baltă? Nu vreau să vorbesc despre asta.

Avea lacrimi în ochi și era aproape gata să deschidă portiera mașinii în mișcare și să sară afară.

— Bine, bine, o lăsăm baltă, spuse Kabir. Depinde de tine, Raihana. Nici nu-i nevoie să te gândești la asta dacă nu vrei. Uită ce am spus, e în regulă. Nu-i așa, Layla?

Layla îl ignoră pe soțul ei.

— Ce s-a întâmplat mai exact cu Aamir? o întrebă pe Raihana. De ce nu ne poți spune? Nu mai poți trăi așa. Jumătate din tine în Afganistan... de-asta vorbești mereu despre întoarcere? Pentru că tu crezi c-ar putea fi în viață?

De ce nu mă lasă în pace? se întrebă Raihana. Nu voia să vorbească despre Aamir, nu au înțeles asta?

— Layla, las-o baltă, spuse Kabir.

— Of, Raihana, ce ne facem cu tine? spuse Layla încet și o mângâie pe Raihana pe umăr. Bine, uită de asta, dar lasă-mă să-ți povestesc despre o femeie pe care o vei întâlni acolo. Shafiqa are șase copii și este gravidă cu al șaptelea. A fost gravidă atât de mult timp încât nu a mers niciodată la cursul de limba daneză. Soțul ei stă acasă fără să facă nimic...

cu șase copii primesc atât de mulți bani de ajutor social încât pot sta acasă.

Kabir mormăi.

— Genul ăsta de imigranți ne dau tuturor un renume prost. Ticăloșii, ar trebui să-și găsească de lucru.

— Ssst, nu vorbi urât, spuse Layla, uitându-se la Shah-rukhh ca să vadă dacă a auzit cuvântul urât. Dar tipul care avea un magazin în Århus, în Bazarul de Vest?

— Tipul ăla nu-i bun de nimic, spuse Kabir. Soția lui este altfel. Ea conduce magazinul. A obținut divorțul și l-a dat afară din casă.

— Ce altceva putea să facă? spuse Layla. El o bătea. Ea a ajuns la spital, o dată cu o încheietură ruptă. Sunt prea mulți bărbați care cred că femeile sunt doar saci de box.

Și astfel au lăsat baltă problema Raihanei, căsătoria, precum și soțul ei, posibil decedat. Dar în cele din urmă, o vor întreba din nou, știa prea bine, și ea tot nu știa ce să spună.

Nunta avea loc într-un *forsamlinghus*, centru comunitar, în Viborg, unde Elias trăia și avea un chioșc la care vindea reviste, hotdogi, băuturi și diverse obiecte casnice. Nu era singurul lui chioșc; mai avea două într-un oraș din apropiere, Ørum, și unul chiar la ieșirea din Viborg. El îl conducea pe cel de lângă Viborg, iar cei doi fii ai săi le conduceau pe celelalte. Afacerile mergeau foarte bine și Elias era unul dintre puținii afgani înstăriți din acea zonă.

Layla începu să comenteze imediat ce intrară în sala de ceremonii.

— Ei, asta-i bună, spuse Layla. Te-ai fi așteptat ca tatăl mirelui să se îmbrace în haine tradiționale afgane și când colo poartă costum.

Raihana zâmbi.

— Dar la fel e îmbrăcat și Kabir, Layla.

— Kabir e mai tânăr decât Elias, sunt generații diferite, spuse Layla și suspină adânc. Vezi? Alah, unde a ajuns lumea?

Un bărbat afgan o ținea de mijloc pe o daneză îmbrăcată într-o fustă neagră până la genunchi și o bluză albă.

— Acela-i Uzra, fiul lui Walid Chacha, șopti Kabir. I-a rupt inima lui Walid Chacha când s-a logodit cu acea fată daneză.

Raihana nu auzise niciodată de un bărbat afgan logodit cu o femeie albă. Pur și simplu nu s-a întâmplat. În Kabul, acest lucru ar fi fost de neconceput, pe când aici, fata albă era invitată la o nuntă. Bietul Walid Chacha, probabil că n-a fost ușor pentru el.

— Dar ei sunt aici de aproape cincisprezece ani. Uzra este mai mult danez decât afgan, spuse Layla, apoi își trase fiul aproape. Nu voi lăsa lucrurile să scape atât de mult de sub control încât Shahrukh să umble cu o femeie albă. Îi vom găsi o afgană frumoasă, o paștună frumoasă.

Raihana nu spuse nimic, dar, când se uita în jur, era evident că existau două grupuri de invitați. Unul era format din generațiile vechi și noii refugiați. Celălalt era format din noile generații, care se născuseră și crescuseră în Danemarca, cei care vorbeau limba daneză mult mai fluent decât dari, cei pe care nu-i deranja să aibă prietene daneze și care vorbeau unul cu celălalt în daneză.

Shahrukh va ajunge ca unul dintre tinerii afgani de aici, se gândi Raihana. Va fi mai mult danez decât afgan, iar Layla nu va putea să-l controleze. Raihana nu era sigură dacă acesta era un lucru rău sau nu. O parte din ea dorea să rămână cu tradițiile și cultura lor, iar cealaltă dorea să revendice lumea în care trăiau acum. Danemarca nu era Afganistan. Oare nu s-ar încadra mai bine în peisaj un afgan care purta haine

daneze și vorbea fluent daneză decât cineva precum Layla, care se lupta cu această limbă și purta *hijab* și *abaya*?

— *As'salam alaikum*¹, Kabir *Miya*.

Elias veni la ei și îl îmbrățișă strâns pe Kabir.

— Sala de ceremonii arată excelent, spuse Kabir.

Elias rânji.

— Kabir *Miya*, pe fiul meu cel mai mare trebuie să-l căsătorim cum se cuvine.

— *As'salam alaikum*, unde este Najeeba? întrebă Layla.

— Acolo, afară, cu alte femei, făcând Dumnezeu știe ce, spuse cu mândrie Elias. Știi agitația nunții, mama mirelui e ocupată.

— O putem ajuta, dacă e nevoie, se oferi Layla.

— Tu trebuie să fii Raihana, spuse Elias, întorcându-se spre Raihana. *As'salam alaikum*.

— *Walaikum as'salam*, spuse Raihana, totul arată minunat.

Elias îi mulțumi, iar când ea și Layla se îndepărtau, Raihana îl auzi pe Elias spunând:

— Este perfectă pentru Rafeeq.

Deci numele bărbatului era Rafeeq, se gândi Raihana.

Era foarte diferit față de cum se făceau căsătoriile acasă. Ea și Aamir se căsătoriseră în Kabul, iar din acea zi totul se schimbaseră pentru ea. Se mutase dintr-un sătuc într-un oraș mare, din fiică devenise soție. Dar fusese neînchipuit de ușor în multe privințe, pentru că tatăl lui Aamir era vărul mamei ei, iar ea crescuse știindu-i pe Aamir, pe părinții lui și pe sora lui, Assia. Până când s-au căsătorit ei, părinții lui muriseră, dar Assia a acceptat-o pe Raihana cu brațele deschise.

Ismat, soțul Assiei, mult mai în vârstă, era doctor și a fost îngrozit când talibanii au ordonat să nu mai fie tratate

¹ Salut în limba arabă care înseamnă „pacea să fie cu tine” (n. red.).

femeile. Infirmierele nu mai aveau voie să lucreze și au fost trimise acasă să trăiască în *purdah*¹. Colegilor lui nu le era permis să lucreze. Ismat îi povestise Raihanei cum o colegă de-a lui, văduvă și mamă, trebuia să cerșească pe stradă, ca să-și întrețină cei trei copii, pentru că nu mai avea nici un venit.

Acea ultimă lună fusese haotică, ținând cont că Aamir și Ismat încercau să găsească o modalitate de a-i scoate pe toți din țară. Dar în final, Aamir a făcut rost de bani doar pentru Raihana. Ea trebuia să plece prima, având în vedere că toți au decis că ea avea cea mai mare nevoie de asta.

Ismat și Assia nu erau în tabăra de refugiați; Raihana îi căutase acolo. Ar fi fost ușor să găsești un doctor afgan într-o tabără de refugiați. Singurul doctor de acolo era un domn bătrân, pensionat, din orașul Ghazni, al cărui ginere fusese executat pe un stadion de fotbal. L-au împușcat în cap, îi spusese bătrânul doctor Raihanei. Fiica lui s-a sinucis, iar soția lui a murit de cancer la scurt timp după aceea. El rămăsese singur și, deși putea primi azil în America sau Canada, stătea în tabăra de refugiați.

Ismat mai fusese căsătorit o dată înainte de Assia, însă prima lui soție murise. Avea băieți mari care trăiau în Pakistan și care nu erau în legătură strânsă cu el. Assia îi spusese Raihanei că Ismat i se păruse întotdeauna special, iar când părinții lui au propus mariajul, Aamir s-a bucurat la gândul acesta. Ismat era respectabil și provenea dintr-o familie onorabilă, iar Assia părea fericită de această căsătorie.

Assia și Ismat năzuiau să închirieze un spital ambulant pentru a ajuta oamenii care trăiau în satele unde nu exista ajutor medical. Raihana credea că ideile lor sunt foarte

¹ Literal, perdea; obiceiul islamic de a împiedica femeile să fie văzute de bărbați (n. tr.).

mărețe. Ea era o fată dintr-un oraș mic și tot ce își dorea era o casă și o familie. Dar Ismat credea că putea să salveze lumea, că putea să salveze Afganistanul.

Apoi, la câteva luni după ce a ajuns în Pakistan, Raihana a aflat că atât Assia, cât și Ismat fuseseră împușcați în casa lor. Pur și simplu. Se întâmplase la câteva zile după ce plecase ea. Nu au ajuns niciodată în Pakistan și nici să-și împlinească visele lor înalte. Raihana știa că era norocoasă că se afla aici. Norocoasă că putea fi prezentă la o nuntă și că putea pretinde că trecutul nu a existat.

— Nora mea, Farida, anunță Najeeba cu voce tare, arătând către fata îmbrăcată într-un *salwar-kameez* verde cu auriu.

Părul îi era prins elegant, cu cârlionți care-i înconjurau fața machiată. Rujul ei era roșu aprins, iar bijuteriile erau din aur strălucitor.

— Parcă-i ruptă din soare, nu-i așa?

— Cu adevărat frumoasă, spuse Layla, privind cu atenție chipul fetei. Nu-i așa, Raihana?

— Foarte frumoasă, aprobă Raihana.

La ceremonia căsătoriei, s-au adunat cu toții într-una din camerele laterale în care urma să fie servită mâncarea. Încăperea era împodobită cu ghirlande de crăițe care atârnavau lângă perdele aurii strălucitoare, vase mari cu lalele și azalee, și petale de trandafir împrăștiate pe podea. Perne colorate, *toshaks*, erau aruncate pe covoare afgane groase și dintr-odată parcă nu mai erau în Danemarca; ar fi putut la fel de bine să fie în Kabul.

Un cântec al lui Farhad Darya se auzea la un CD, iar femeile beau din pahare înalte șербet rece, care avea exact gustul pe care trebuia să-l aibă, de migdale, lapte, zahăr și apă de trandafir.

— Șerbet, chiar din Hamburg, spuse Najeeba și îi oferî un pahar Laylei.

— Chiar din Afganistan, asta ar trebui să spui, zise o femeie însărcinată în ultimele luni. Layla, ea este Raihana? *Allah hafiz*¹, eu sunt Shafiq.

Raihana își înclină puțin capul. Își aminti că Layla îi povestise de femeia care avea șase copii și era gravidă din nou.

— Ceremonia *nikah* s-a ținut acasă, îi spuse Najeeba Raihanei după ce se așezară și gustau caise confiate, migdale glazurate și alune sărate.

Ceremonia *nikah* era partea religioasă și solemnă, în care se semna contractul nupțial. *Arusi*, petrecerea și sărbătorirea, urma după *nikah*.

— I-am spus lui Elias că vom face tot ce ne stă în putere la *arusi*. Să nu rămână nimic la voia întâmplării, spuse Najeeba zâmbind larg.

Aceasta era o *arusi* mai mult decât reușită, se gândi Raihana. De fapt, era splendidă, nimic asemănător cu ceea ce văzuse în Afganistan.

— L-ați cunoscut pe Hadi? întrebă Najeeba. Un băiat atât de bun. Aici majoritatea băieților nu vor să se căsătorească cu cine aleg părinții lor. Uitați-vă la Uzra, umblă peste tot cu nu știu ce fată albă. Alah, unde a ajuns lumea? Mai bine aș muri decât să mi se întâmple așa ceva. Pe când Hadi al meu, noi i-am spus căsătorește-te cu fata asta, el a spus da, iar Farida... așa cum am zis, este ruptă din soare.

— Deci, Najeeba, vor locui cu voi? întrebă Layla în timp ce își aranja *dupatta* pe umeri.

Raihana zâmbi în sinea ei. Layla îi spusese deja că Hadi și Farida nu vor sta cu Najeeba și Elias. Cei doi închiriaseră

¹ Variantă: *khuda hafiz*, formulă de salut islamică, însemnând „Domnul să te aibă în pază” (n. red.).

un apartament în Viborg și plănuiau să trăiască acolo. Dacă ar fi fost după Hadi, ar fi preferat să trăiască alături de părinții lui, cel puțin așa susținea Najeeba. Farida a fost cea care voia să locuiască separat. Nu că Najeeba ar fi dat vina pe cineva.

— Sunt un cuplu tânăr, au nevoie de intimitate, spuse Najeeba. Noi îi înțelegem; timpurile s-au schimbat. Cuplurile tinere nu mai locuiesc alături de părinții lor. Așa se întâmplă când trăiești într-o țară străină.

— Trăim vremuri grele, spuse o femeie îmbrăcată în *salwar-kameez* roz cu alb. Ați citit știrile din *Jyllands Posten* zilele astea? Soțul meu mi-a arătat. Se spune că imigranții care lucrează în Danemarca își iau mai multe concedii medicale decât danezii, pentru că au boli exotice. Ce prostie mai e și asta, mă-ntreb?

— Boli exotice? Întrebă altă femeie, îmbrăcată într-o haină similară cu a Raihanei și cu părul vopsit cu henna. Ce, ei cred că noi avem ceva boli speciale în Afganistan? De care?

— Dumnezeu știe, spuse Najeeba. Ar trebui să vedeți cum ne vorbesc danezii ăștia la chioșc, ca și cum am furat ceva de la ei. Și noi suntem cetățeni, avem pașapoarte europene și așa mai departe. Dar ei se comportă de parcă am lua ceva de la ei.

— De cât timp ești aici, Raihana? Întrebă femeia cu părul vopsit cu henna.

Cu toate că Najeeba a turuit numele tuturor când s-au așezat prima dată, Raihana nu și le amintea pe toate.

— Doar de zece luni, spuse Raihana.

— Și deja vorbește limba daneză foarte bine, spuse cu mândrie Layla. A trecut modulul doi în patru luni.

— Am auzit că faci nu știu ce *praktik* ciudată, pentru un bărbat danez, mergi singură la el acasă și câte și mai câte,

intervenii în discuție o femeie dintr-un colț, îmbrăcată cu *salwar-kameez* alb cu albastru.

— Mahida, strigă Najeeba.

— Îl ajut cu albinele, spuse calmă Raihana. Am experiență, înțelegi. Îl ajutam pe *chacha* al meu care făcea miere și mătase.

— Și ce faci tu să-l ajuți? întrebă Mahida, nedescurajată de semnele pe care i le făcea Najeeba să tacă.

— Verific stupii; îl ajut să însârmeze rame, astfel încât albinele să aibă mai mult spațiu ca să facă miere. Îl ajut să pună mai multe cutii, ca să se dezvolte coloniile, iar când va veni timpul de cules, îl voi ajuta să scoată mierea, spuse Raihana. Tu ce faci ca *praktik*?

Mahida pufni.

— Lucrez la o fabrică.

— Ce fel de..., începu Layla când Najeeba bătu din palme.

— Gata, gata, au sosit cântăreții de nuntă.

Când Raihana se ridică să plece, Farida, mireasa, o atinse pe umăr.

— Lucrează într-o fabrică de ambalare a cărnii și urăște acest lucru, spuse ea. Sunt doar invidioși că tu nu trebuie să cureți supermarketuri și să ambalezi carnea, ca ei.

Raihana îi zâmbi noii ei aliate.

— Este verișoara mamei mele, spuse Farida. Nici eu nu o suport.

De obicei, mireasa pleca să se pregătească, în timp ce se serveau mâncarea și ceaiul. Dar, de vreme ce erau în Danemarka, lucrurile erau făcute puțin diferit. Farida era deja îmbrăcată și stătea de vorbă cu alte invitate.

Când Raihana s-a căsătorit cu Aamir, nu l-a văzut pe acesta până după ceremonia *nikah*, în timpul căreia ea a semnat contractul nupțial prin împuternicit. Aici, mireasa și

mirele s-au dus împreună la primărie și au semnat contractul nupțial înainte de *nikah*.

Dacă ar fi avut de ales, știa că Aamir ar fi preferat acest stil occidental de căsătorie. I-ar fi plăcut ideea ca ea să stea lângă el în timp ce se căsătoreau. Și ei i-ar fi plăcut asta.

Mirele ședea pe un *takht*, tron, așezat pe o platformă, și era îmbrăcat în catifea plușată roșie și aurie. Voalul Faridei i-a fost tras peste față, iar mama ei, Khusboo, a ținut Coranul deasupra capului fiicei sale. Imediat ce Farida s-a așezat lângă Hadi, a început ceremonia oglinzii. A fost adusă tava — *Takhtee Khina* — și pusă pe o masă în fața Faridei și a lui Hadi. Tava din argint avea pe ea un șal maro, brodat superb, și un vas cu henna.

Najeeba strecură Coranul sub șal, iar Hadi se aplecă și îi șopti ceva Faridei, care avea fața acoperită cu voal și chicoti.

Layla scutură nervoasă din cap la această vădită nepăsare față de tradiție. Mirele și mireasa erau mult prea familiari unul cu celălalt înainte încă să se încheie ceremonia. În timp ce Raihana urmărea scena, o străfulgerare de dorință îi străbătu corpul. Fusesse ea vreodată atât de tânără? Atât de veselă? Oare ea și Aamir chicotiseră și fuseseră fericiți?

Farida luă șalul de pe tavă și deschise Coranul. Atât Farida, cât și Hadi citiră fragmentele pe care trebuiau să le citească. Nu era nici un accent în vocile lor, nici o urmă de daneză în ceea ce au spus și modul cum au spus. Raihana se gândi că indiferent unde vor trăi, afganii vor fi mereu afgani.

Tatăl Faridei, care era îmbrăcat cu haine tradiționale afgane, puse henna în mâna lui Hadi și o înveli cu o bucată de pânză albă, iar apoi Elias făcu la fel cu Farida.

Ritualurile care au urmat au fost mai puțin formale și mai sociale decât ceremonia oglinzii. Farida își dădu jos voalul și râdea veselă când vorbea cu Hadi.

— Se știau dinainte de nuntă, îi spuse Laylei Mahida, pe care Raihana nu o plăcea deloc. Uită-te la ei cum se amuză.

Sprâncenele Laylei se ridicară.

— Fără să fie aranajat, crezi?

Mahida se aplecă și mai aproape, conspirativ.

— E norocoasă Najeeba că Hadi s-a îndrăgostit de o afgană, cu toate că este uzbekă. Uită-te la Walid; tot amenință c-o să-l ucidă pe Uzra. Iar fata aia daneză nu poate să poarte haine de-ale noastre când vine la o nuntă de-a noastră?

Raihana se uită la daneza care urmărea procesiunea cu multă curiozitate. Îi tot puneă întrebări lui Uzra. Probabil că urmărise ritualurile mult mai pasionată decât oricine altcineva. Toți ceilalți erau ocupați cu discuțiile, beau șerbet și *molina*.

După ce s-au încheiat ceremoniile, mireasa și mirele au fost așezați pe o sofa de catifea în camera principală a centrului comunității, în timp ce cântărețul pentru nuntă — din Århus, angajat pentru suma nesăbuită de cinci mii de coroane, după spusele Mahidei — începu să cânte *Khinna-ba-karha*, cântecul tradițional de nuntă, urmat de alte cântece tradiționale, precum *Aros-e jan-e madar*.

— Roagă-l să ne cânte ceva de Larmal Wasiq, *Ammi*, îi spuse Farida mamei sale, care ședea pe sofa lângă ea. Ai ascultat albumul lui, *Qeel-o-qal*, Raihana?

Raihana se uită la ea, stânjenită să fie scoasă în evidență de către mireasă. Nu ascultase albumul și îi spuse acest lucru.

Farida rânji.

— Nouă ne place la nebunie muzica lui, nu-i așa, Hadi? își întrebă ea soțul, care zâmbi, iar mustașa subțire parcă îi șerpui când îi răspunse încet soției sale.

— Îmi place tot ce-ți place ție, spuse el, făcându-și mi-reasa să râdă.

— Aș asculta oricând un *ghazal*¹ de Farhad Darya, spuse Layla. Și trebuie să ascultăm și cântecele din toate filmele cu Shahrukh Khan. Îl știți pe Kabir — ca să fiu soția lui a trebuit să iubesc totul la un alt bărbat, Shahrukh Khan.

Toată lumea râse, iar conversația se îndreptă către filmele și cântecele indiene.

— Aishwarya Rai are doar patruzeci și cinci de kilograme, spuse unul din bărbați. Și este atât de înaltă. Se spune că are peste un metru șaptezeci. Ah, aia da frumusețe!

— Hakim îi știe înălțimea, greutatea și cam orice altceva despre ea, glumi un alt bărbat.

De multă vreme, muzica făcea parte din viața Raihanei. Când venise prima dată în Pakistan, fusese un șoc să audă muzică tare în public. În timpul regimului taliban, ea și Assia dădeau drumul la radiocasetofon foarte încet și ascultau cântece. Assia era cea curajoasă, dorind să dea volumul puțin mai tare, în timp ce Raihana era atât de fricoasă încât voia să închidă muzica de tot. Nu știau niciodată dacă cineva trăgea cu urechea din afara apartamentului, la fereastră. Puteau fi arestate și ucise pentru asta.

Era atât de înspăimântată atunci, atât de atentă să facă ce li se spunea. Dar nici Assia, nici Ismat, nici Aamir nu o ascultaseră. Iar apoi, talibanii au cotropit satul tatălui ei, la cincizeci de kilometri de Kabul. Casa tatălui ei a fost arsă din temelii, iar el a fost ucis. Mama Raihanei murise înainte, acolo trăiau doar tatăl Raihanei și fratele ei de treisprezece ani, care creșteau vaci în curtea casei lor mici.

¹ Gazel — poezie lirică orientală, cu formă fixă, compusă din distihuri, în care fiecare al doilea vers al distihurilor se termină în aceeași rimă ca a primului distih (n. tr.).

Fratele Raihanei a reușit să scape, a aflat Raihana mai târziu, dar tot a fost ucis. Un glonț rătăcit, spun unii; alții spun că a fost intenționat. Era doar un copil.

Acum, în sala de ceremonii, învăluită în muzică și fericire, trecutul părea foarte îndepărtat, asemenea unui coșmar, ca un lucru ce nu s-a întâmplat niciodată. Sărbătorind această căsătorie a unor străini, înțelegea mai bine decât oricând ce important era că putea să asculte muzică, oricât de tare doreau.

Raihana a făcut cunoștință cu Rafeeq după cină. Spera să nu fie nevoită, dar Najeeba l-a târât după ea și a făcut prezentările. Lucrurile erau diferite aici, se gândi Raihana. Acasă, familia ar fi hotărât căsătoria și i-ar fi spus despre asta mai târziu. Își aminti de Salma, pe care o întâlnise în Pakistan. Salma avea cincisprezece ani și scăpase dintr-o închisoare din Kandahar. Talibanii o aruncaseră în închisoare pentru că refuzase să se căsătorească cu bărbatul pe care tatăl ei i-l alesese. Pretinzând că acceptă căsătoria, Salma a ieșit din închisoare și, cu ajutorul unui angajat de la asistență externă, a evadat în Pakistan, împreună cu mătușile și verii ei.

Salma era curajoasă. Raihana era uimită și, în același timp, înspăimântată de curajul ei.

Aici, în Danemarca, Raihana nu trebuia să fie extraordinar de curajoasă pentru a face o alegere; nu trebuia să lupte pentru acest lucru. În Danemarca, era dreptul ei de a alege bărbatul cu care se va mărita. Libertatea pe care o avea nu era fără limite, dar era mai mult decât avusese vreodată înainte.

— Layla zice că vorbești foarte bine limba daneză, spuse Rafeeq.

Raihana văzu că Layla și Najeeba îi urmăreau.

— Exagerează, zise Raihana.

— Este foarte mândră de tine. La fel și Kabir, spuse Rafeeq.

Raihana nu știa ce să discute cu un om care nu-i era soț sau rudă. Cum îi puteau cere Kabir și Layla să vorbească cu acest străin? Ce voiau de la ea? Apoi își aminti brusc faptul că acesta nu era primul străin cu care a purtat un dialog. Mai era danezul.

Poate problema nu pornea de la faptul că Rafeeq era străin; poate că interesul lui față de ea era motivul pentru care se simțea stânjenită.

Mai vorbiră puțin. El îi povesti despre munca lui și despre insula pe care trăia. Îi spuse că închiriasse un apartament în oraș și făcu aluzie că va cumpăra o casă odată ce va avea o familie în Danemarca și va obține cetățenia daneză. Nu o ducea rău în Danemarca, se gândi Raihana. Era stabilit în Danemarca și trăia bine aici.

Imediat ce conversația a ajuns într-un punct mort, în parte pentru că tânăra nu-i dezvăluia nimic despre sine, Raihana se scuza și aproape că fugi spre Layla.

— Ce crezi despre el? o întrebă Layla în acea noapte, după ce au ajuns acasă.

— Nu mă pot căsători cu el, Layla, spuse Raihana, apoi adăugă puțin mai dur: Te rog, nu mă mai pune în astfel de situații. Dacă vrei să plec din casa voastră, spune-mi, dar...

— Cum poți să te gândești la așa ceva? strigă Layla. Faci parte din familie. Poți sta aici pentru totdeauna.

Dar Raihana începu să se întrebe dacă într-adevăr putea. Pe când stătea întinsă în pat, în camera ei mică de la mansarda al cărei acoperiș se înclina deasupra ei, știa că trebuie să facă ceva. Va trebui să se căsătorească, pentru că asta făceau fetele afgane. Se măritau și părăseau adăpostul casei părintești, în acest caz casa protectorilor ei. Dar ea nu voia să se căsătorească. Deci, ce își dorea să facă?

ZECE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

28 Iunie 1980

Săptămâna trecută am citit un jurnal frumos despre albinărit. A fost ca o călătorie adevărată prin sezonul albinelor. M-a impresionat, iar acum mă tem că jurnalul meu pălește în comparație cu acela.

Mă întreb dacă îmi vor folosi jurnalul copiii copiilor mei. Copiii mei cred că albinăritul este o ocupație plictisitoare, știu asta; și, în plus, este vinovată pentru că i-a îndepărtat pe părinții lor de ei. Dar chiar sper că cineva va folosi jurnalul meu și va învăța ceva din el.

Maria nu a plecat cu Lars duminică, ci a rămas cu Brian și cu Johanna. Gunnar știa că ea voia să o aștepte pe Raihana, iar lui nu-i convenea asta. Nu-i plăcea că ea credea

că își putea vârî nasul în viața lui. Avea nevoie de ajutor ca s-o scoată din casă, se gândi el, și a sunat persoana care credea că îl putea ajuta.

A sunat-o pe Julie, care a spus ce credea fără să se îngrijoreze prea mult de consecințe.

— Ce vrei să spui cu faptul că ei i se pare o idee proastă? Ce treabă are ea cu asta? Întrebă Julie, exact cum știa Gunnar că va face.

Julie nu o plăcea mai mult decât el pe Maria și, de vreme ce Julie însăși era o imigrantă, nu era încuiată la minte în privința imigranților din Danemarca.

— Este aici. Vrea să stea toată săptămâna. Biata fată vine aici azi și nu vreau să fie hărțuită, spuse Gunnar. Ce să fac?

— Ce pot face eu, *Far*? O dai afară, îi spui să plece, îi zise Julie, apoi oftă. O să vorbesc cu Lars... de fapt, dă-mi-o pe Maria la telefon. Am să rezolv eu.

Gunnar zâmbi în sinea lui. O găsi pe Maria în bucătărie și îi pasă telefonul. Așteptă o clipă, cât s-o audă pe Maria vorbind incoerent de furie, apoi se strecură afară să se joace cu nepoții.

A funcționat de minune. Într-o oră, Maria pregătea mașina și copiii. Lui Gunnar îi părea rău să-i vadă plecând pe Brian și Johanna, dar Maria părea atât de furioasă încât i-a fost puțin teamă să o roage să lase copiii cu el câteva zile.

Raihana venea târziu azi, deoarece trebuia să ajungă întâi la cursul de daneză. Iar asta era mană cerească; îi dădea răgaz s-o scoată pe Maria din casă. Nu-i plăcuse când Ulla cea grasă — a nu se confunda cu Ulla cea slabă care locuia peste drum — aproape c-o interogase pe biata fată, cu câtva timp în urmă, în curtea din spate. Era hotărât să evite o altă sesiune de interogări cu Maria.

— Nu înțeleg de ce te porți așa, spuse Maria pe când termina de pregătit mașina. Ești un bătrân prost și încăpățânat.

Gunnar rămase cu gura căscată. Nu era întotdeauna drăguță, dar Maria nu insultase niciodată pe față. Cu toate acestea, nu era foarte surprins, deoarece văzuse că Lars primise câte o doză din limba ei ascuțită de câteva ori.

— Cum ai putut să lași sticla lui Brian acasă? La ce te-ai gândit?

— Cum ai putut să uiți să umpli rezervorul? Unde ți-a fost capul?

Și așa mai departe.

Gunnar vru să se apere, dar nu prea știa ce să spună. Își dorea ca Lars să fie încă acolo. Lars știa cum să-și stăpânească soția când era furioasă.

— Dacă ție nu-ți pasă ce se întâmplă cu tine, de ce mi-ar păsa mie? spuse Maria, aruncând o pereche de pantofi de-ai lui Brian în portbagaj. Dacă asta-i decizia ta, atunci noi nu mai venim în vizită la tine.

Gunnar oftă. Maria putea fi atât de melodramatică.

— Ce ai cu fata asta? întrebă Gunnar în timp ce Johanna și Brian stăteau în casă și urmăreau spectacolul de afară.

— E musulmană.

— Și ce dacă? întrebă Gunnar. Și ce dacă? E o tânără care mă ajută și sper că și eu o ajut să învețe limba daneză. Nu-i vreo femeie fatală care vrea să arunce lumea în aer și să pună mâna pe bătrânul tău socru.

Maria se holbă la el.

— Atunci de ce nu vrei să ne întâlnim cu ea? De ce ne dai afară din casă? țipă ea.

— Pentru că mi-e teamă că vei vorbi și cu ea cum vorbești cu mine, i-o trânti Gunnar.

Maria se calmă pentru un moment, iar Gunnar încercă să le zâmbească lui Brian și Johannei, care se bucurau de spectacol cu ochii larg deschiși. Gunnar nu-și pierdu deloc cumpătul. Nu țipă niciodată. Nu făcu nici o scenă.

— Și dacă promit să nu fiu nepoliticoasă cu ea? întrebă Maria.

Gunnar trase adânc aer în piept.

— Vreau să stai. Vreau să rămână și copiii. Dar nu vreau ca fata asta să fie hărțuită.

— Bine, bine, o vom trata pe musulmană ca pe o regină, spuse Maria exasperată.

— Numele ei nu-i musulmană, ci Raihana, spuse Gunnar. Și pare foarte sensibilă. Puțin pierdută câteodată. Înțelege ceva daneză, dar nu multă. Nu vorbi prea repede, dar nici prea rar... nu-i proastă. Bine?

— Bine, spuse Maria. Altceva?

— Câteodată aduce mâncare de acasă. Dacă vă servește, mâncați, nu faceți mutre, spuse Gunnar și se îndepărtă, fericit că avea ultimul cuvânt.

Dacă tot era acolo Maria, el organiză puțin ziua, nedorind ca Raihana să curețe casa ca o servitoare. Decise că vor verifica din nou stupii. El nu putea să audă primele semne ale roitului așa cum făcea Anna, astfel încât trebuia să facă treaba în stilul clasic, uitându-se prin stupi, unul câte unul, și asigurându-se că au suficient spațiu.

Bănuia că stupii cu numerele opt și zece se pregăteau de roit, dar nu voia să se ducă singur în curtea din spate, fără Raihana. Până acum lucrase cu albinele doar când era ea acolo. În restul săptămânii, o aștepta să se întoarcă, pentru a putea merge împreună la albine.

Maria era hotărâtă să scape de fata afgană. Era scandalos că tocmai propriul ei tată socru îi permitea unuia dintre acești oameni să intre în casa lui. Nu avea nimic împotriva musulmanilor sau străinilor, chiar nu avea, ci doar considera că aceștia nu ar trebui să trăiască în Danemarca.

Dacă Maria s-ar duce acum în Arabia Saudită sau una dintre acele țări musulmane, lumea s-ar aștepta ca ea să poarte vălul și tot restul, iar danezii trebuiau pur și simplu să accepte ca aceste femei să poarte hainele lor ciudate în Danemarca. Mai mult decât atât, cu adevărat frustrant era că danezii trebuiau să plătească pentru educația acestor oameni, pentru viețile lor de aici, iar apoi ei nici măcar nu se duceau să-și găsească de lucru. A citit recent într-un articol din *Børsen* că jumătate din imigranții care trăiau în Danemarca nu munceau. Cum puteau să nu muncească? Nu aveau nici un pic de mândrie?

Și nu avea încredere în oameni precum această fată musulmană. Dacă fura lucruri? Lui Gunnar nu i-ar fi păsat; el nici măcar nu știa ce are în casă.

La drept vorbind, Mariei nu-i plăcea prea mult de Gunnar. El fusese întotdeauna pasiv, ascultând-o pe Anna ca un cățeluș. Anna a decis cum vor fi creșcuți copiii, ce vor cumpăra de Crăciun, unde vor merge în vacanță și cum vor avea grijă de albine. Maria era ferm convinsă că, după moartea Annei, Gunnar va scăpa de albine; că le va vinde. Stupii lui și ai Annei valorau cincizeci sau șaiszeci de mii de coroane, potrivit unui prieten al Mariei care se pricepea la astfel de lucruri.

Pe Gunnar nu-l interesau atât de mult albinele. Anna hotărâse că aveau nevoie de o nouă ocupație; citise despre albine, iar soțul Christinei, el însuși apicultor, a încurajat-o. Anna îi spusese lui Gunnar că vor crește albine, iar el dăduse din coadă și spusese: „Da, dragă.”

Maria își aminti Crăciunul în care lui Gunnar îi era o poftă nebună de rață, dar Anna hotărâse că vor mânca șuncă și cârnat danez, *medister*. Lui Gunnar chiar îi plăcea carnea de rață, dar când Anna spuse cu fermitate că ea va face doar șuncă și *medister*, el nu comentă. Mariei îi fusese milă de el

și se întrebasese de ce Anna nu putea pur și simplu să facă rață de Crăciun.

— Am spus deja că fac șuncă, iar el vrea rață acum? În-totdeauna vrea altceva, de parc-ar fi la restaurant, spuse Anna.

— Dar lui îi place rața, preciză Maria.

— Și ce dacă? Eu decid ce vom mânca la cina de Crăciun. Dacă vrea să decidă el, ar trebui să învețe să gătească.

Apoi Anna găti friptură de rață pentru revelion, iar Maria se minună de abilitatea soacrei ei de a ieși în evidență precum o monedă *ore* lucioasă, pentru faptul că, în cele din urmă, se îmbunase și pregătise felul de mâncare favorit al soțului ei.

Mariei nu-i plăcea să recunoască, dar și ea putea să fie ca Anna — câteodată. Maria nu era la fel de manipuloare precum Anna, dar avea convingeri similare despre cum trebuie să fie crescuți copiii și cum să-și manipuleze soțul. Maria era mai puțin dominatoare decât Anna, dar simțea că era datoria ei de a-l ține pe Lars pe calea cea dreaptă.

Existau reguli, iar Lars trebuia să trăiască după acestea. Bineînțeles că putea ieși vineri seara cu băieții și să se întoarcă acasă beat la patru dimineața. Sigur că-i era permisă câte o vacanță de o săptămână, la schi în Austria, cu prietenii lui, în timp ce ea avea grijă de copii acasă. Dar ea decidea care erau prietenii lor, ce haine purta fiecare, ce mâncau, ce casă își cumpărau și cu ce culoare o vopseau. El avea o anumită libertate, dar ea era regina casei.

Maria nu avusese nici o îndoială că, după moartea Annei, ea va lua asupra ei acel rol față de Gunnar, având grijă de el și ajutându-l să-și organizeze viața. Dar el devenea din ce în ce mai neascultător. Îi scăpa de sub control.

* * *

Până când fata afgană ajunsese acasă la Gunnar, copiii luaseră deja masa de prânz și trăgeau un pui de somn în fosta cameră a lui Lars. Maria le sărutase obrajii calduși și îmbujorați și îi ținuse în brațe până adormiseră, tot vorbind despre jocul lor de fotbal din curte.

Raihana a fost surprinsă să vadă o femeie în casă când ajunsese. Brusc se simți nesigură dacă să intre, mai ales că nu prea avea ce căuta în casă. Făcu rapid cale întoarsă și se duse la garaj, așezându-se pe unul din cele două scaune de lemn de la masa de lucru pe care era carnetul cu copertile din piele neagră.

Danezul o urmă, aproape imediat, și se așeză pe un scaun vizavi de ea. Femeia veni în garaj și rămase în picioare în spatele lui.

— Aceasta este Maria, spuse danezul după o pauză lungă. *Svigerdatter*.

Raihana nu înțelese cuvântul *svigerdatter* și pentru o clipă se întrebă dacă înseamnă fiică vitregă. Danezul văzu confuzia de pe fața ei și îi explică faptul că Maria era soția fiului ei.

Femeia purta pantaloni scurți albaștri și un tricou alb. Avea părul blond și scurt, ca al unui bărbat, și se uita la Raihana cu suspiciune.

— Cred că stupii cu numerele opt și zece vor începe să roiască, îi spuse Gunnar Raihanei, așa cum vorbeau ei întotdeauna despre albine la începutul zilei.

Raihana încuviință din cap, nesigură de ce se întâmpla. Maria era acolo ca să-i verifice pe ei? De-asta voia el să înceapă să lucreze imediat la albine? Nu c-ar fi deranjat-o, căci îi plăceau mai mult albinele decât să curețe casa sau să șadă fără să facă nimic.

— Tu verifici stupul opt, iar eu pe cel cu numărul zece, bine? întrebă Gunnar.

— *Jeg vil*, spuse Raihana.

Când se ridică în picioare să-și pună costumul de protecție, o auzi pe Maria dregându-și vocea și șoptindu-i ceva lui Gunnar. El nu vorbea suficient de încet când îi răspunse Mariei, deoarece Raihana îl auzi spunând:

— Dar ea este moartă și nu are nevoie de el, și apoi mai adăugă ceva.

Raihana se holbă la costumul de protecție și înghiți în sec. Acesta era costumul soției lui decedate. Bineînțeles că da. De ce nu și-a dat seama de asta până atunci? Apoi se uită la carnetul cu coperti din piele neagră. Și acesta era al soției lui.

Soția lui nu exista pentru ea. Văzuse poze în casă cu o daneză obișnuită. Nu prea grasă, nu prea slabă. Avea părul scurt, ca al Mariei, și purta cercei lungi în toate pozele pe care le văzuse.

Maria intră în garaj și se uită de jur împrejur. Își ținea mâinile la spate și privea cu atenție lucrurile de pe masă.

— Acesta este al Annei, îi spuse femeia lui Gunnar, ridicând carnetul cu coperti din piele neagră.

Gunnar se uită la carnet și zâmbi. Uitase de el. Anna îl scrisese în al doilea lor an de albinărit. Dorise să-l publice, dar asta nu s-a întâmplat niciodată. Scrisese acele pagini cu mîgală, citindu-i din când în când ce scrisese acolo. Nota prima dată într-un carnet normal, apoi transcria în carnetul cu coperti de piele neagră, după ce era mulțumită de ce scrisese acolo.

— Ce cauți la ea? întrebă Maria.

Gunnar nu răspunse. Ce făcea Raihana cu el?

Raihana se simți de parcă un glonț trecuse rapid prin ea.

— Acesta-i carnetul soacrei mele, spuse Maria, vorbind în limba daneză, tare și rar de parcă Raihana era tâmpită. Unde l-ai găsit?

Măinile Raihanei erau umede și reci.

— În... în dulap maro, spuse ea, arătând către dulapul din garaj.

— Și pur și simplu l-ai luat?

Raihana urma să-i spună că ea l-a întrebat pe Gunnar, iar el i-a dat permisiunea, dar înainte de a putea face asta, Gunnar vorbi.

— Eu i l-am dat, minți el.

— Nu, eu l-am găsit și eu... eu... tu spus OK.

Vocea îi tremura.

— Este în regulă, spuse Gunnar, aruncându-i o privire aspră Mariei. Îl citește ca să învețe despre albinărit și limba daneză.

Ochii Mariei aruncau flăcări.

— Asta-i moștenirea copiilor mei, iar tu o dai unei străine, strigă ea.

— Nu, spuse Gunnar. Acesta a fost al soției mele și eu decid ce vreau să fac cu el.

Raihana era atât de agitată încât abia înțelegea ce spuneau. Ochii i se umplură de lacrimi. Nu era hoasă, ar fi vrut ea să spună. Dar exact ca și într-o altă împrejurare, cuvintele nu-i ieșeau pe gură. Se întâmplase într-un bazar, într-o după-amiază; nu a știut niciodată de ce proprietarul unui magazin țipase la ea că a furat mâncare când ieșea din magazinul lui. Doi soldați talibani s-au năpustit asupra ei aproape imediat, smulgându-i geanta de pe umăr și trântind-o la pământ. I-au căutat în geantă și au strigat la ea, întrebând-o ce a furat și unde a ascuns acel lucru.

— Nu știi ce le facem celor care fură? a întrebat-o unul dintre bărbați.

Raihana a înghețat, i se tăia respirația, iar lacrimile o orbeau.

Un soldat taliban a ridicat-o de la pământ, degetele lui erau ca o menghină în jurul brațului ei. Scoase niște gemete

scurte, dar nu avu curajul să-și declare nevinovăția. Erau niște bărbați masivi, abia îi putea vedea prin deschizătura vălului ei.

— Nu, nu, este în regulă, spuse atunci patronul magazinului. Mărul este chiar acolo.

Bărbatul îi dădu drumul brațului.

— Să nu furi niciodată, clar? o avertiză și apoi o împinse.

Ea plânse ore întregi în acea zi, după ce ajunsese acasă — de ușurare, de frică și de frustrare. Își șterse lacrimile înainte să vină Aamir acasă și nu-i pomeni niciodată de acel incident. Îi fusese rușine.

Dar de data aceasta, se gândi Raihana ridicându-și bărbia, nu avea să-i mai fie rușine. Supraviețuise unor bărbați turbați și înarmați, iar această femeie nu o va speria.

— Acesta aparține copiilor mei, spuse Maria, strângând carnetul la piept. Nu-l poți păstra.

Cuvintele care o ocoliseră până atunci îi ieșiră din gură ca mierea caldă.

— *Det ok, jeg er færdig med det.*

Maria se holbă la ea, iar Raihana știu că această femeie se așteptase la orice, dar nu ca ea să spună într-o daneză corectă, deși cu accent:

— Este în regulă, am terminat de citit acest carnet.

— *Nej*, spuse Gunnar, apoi luă cu blândețe carnetul de la Maria și i-l întinse Raihanei. Poți înapoia acest carnet când vorbești limba daneză la fel de fluent ca mine.

Raihanei îi bătea inima atât de tare încât auzi doar o parte din ce spuse el, că ea avea nevoie de acel carnet. Dădu din cap, luă carnetul și îl așeză la loc, pe masa de lucru.

După această scenă din garaj, Raihana crezu că Maria îi va lăsa în pace, însă nu a fost așa. Veni cu ei în curtea din spate.

— E târziu, suntem în întârziere, spuse Gunnar, ținând în sus o ramă și explicându-i Raihanei: Când albinele încep să producă o matcă nouă, înseamnă că sunt pregătite să roiască.

— Albinele fac dans acum? întrebă Raihana.

Maria stătea aproape de ei, iar Raihana vru să dovedească ce a învățat din carnet și de la Gunnar. Raihana era pregătită să-i demonstreze Mariei de ce era în stare, așa cum făcuse și cu Ulla, vecina cea grasă.

Soția lui Gunnar scrisese în detaliu despre dansul albinelor și imediat ce Raihana înțelese despre ce era vorba, fusese fascinată și dorise să vadă un dans al albinelor.

Albinele comunică prin dans. Când albinele cercetașe descoperă o sursă de nectar, ele fac un dans în zigzag pentru a arăta unde se află nectarul. Când albinele sunt gata să roiască, albinele cercetașe caută o casă nouă, iar când găsesc una, dansează în forma cifrei opt. Centrul cifrei opt formate în dans, în raport cu soarele, ghidează cu exactitate albinele către noua lor casă.

Tot paragraful nu prea avea sens pentru Raihana; nu doar dificultățile întâmpinate cu limba daneză, dar întreaga poveste cu dansul albinelor o zăpăcea. Christina îi explicase prin desene, cu o săptămână în urmă, iar acum Raihana simțea că știe tot ce era de știut despre subiect.

— Ce vrea să spună cu dansul albinelor? întrebă Maria. Gunnar rânji, evident mândru de eleva lui.

— Albinele vorbesc între ele prin dans, îi spuse el Mariei. Anna a scris destul de mult despre asta în carnetul ei. Poate când Raihana nu mai are nevoie de el, o să-l citești și tu.

A fost prima dată când îi spunea numele cu voce tare, iar ochii Raihanei se făcură mari. În tot acest timp, crezuse că

el nu-i ştia numele şi, de fapt, ea însăşi se gândea la el ca la „danez”, nu Gunnar.

Maria nu-i răspunse socrului ei şi o privi pe Raihana curioasă, în timp ce ea căuta a doua matcă în stupul cu numărul zece.

Raihana era surprinsă de cât de mult învăţase în ultimele săptămâni. Oare îşi putea găsi o slujbă de apicultoare? Oare putea găsi o asemenea slujbă? O va întreba pe Christina data viitoare când o va vedea la şcoală.

Era aproape timpul să plece când s-au trezit Johanna şi Brian. Raihana nu-şi putea imagina cum au ieşit aceşti doi îngeraşi din acea femeie dubioasă şi furioasă.

— *Jeg hedder* Brian, spuse băiatul blond şi cu ochi albaştri. *Hvad hedder du?*

— Raihana, spuse ea şi se ghemui în faţa lui.

— Tu eşti fata musulmană, eşti mai neagră decât noi, spuse Johanna şi îşi dresе vocea deoarece mama ei îi făcu semn să tacă. Aş vrea să am pielea ca tine, adăugă ea şi chicoti.

La sfârşitul zilei, chiar înainte ca Raihana să plece acasă, Maria o opri. Erau singure afară, iar Raihana ţinea bicicleta cât de strâns putea.

— Îmi pare rău pentru scena cu carnetul Annei, zise ea. Raihana nu spuse nimic.

— Îmi e dor de mama soacră şi de-asta am fost atât de furioasă, adăugă ea. Poţi păstra carnetul.

Raihana nu-i mulţumi. Ştia că acel carnet nu-i aparţinea Mariei.

— De ce nu porţi vâl ca toate celelalte femei musulmane? întrebă Maria.

Raihana înţelese această întrebare. Mulţi oameni o întrebaseră asta. Unii dintre ei erau curioşi; alţii, ca Maria, erau suspicioşi.

— De ce întrebi?

— Pentru că vreau să știu, spuse Maria.

— Ce importanță asta? Eu aceeași femeie sub văl sau păr, spuse Raihana.

Maria păru descumpănită de acel răspuns. Cele două femei se priviră un moment, apoi Raihana plecă zâmbind victorioasă.

— Deci, ce părere ți-ai făcut? o întreabă Gunnar pe Maria, în timp ce ea pregătea mașina pentru a doua oară în acea zi.

Au rămas la cina pe care o pregătise Maria. Făcuse friptură de porc cu cartofi copti, astfel încât Gunnar să aibă mâncare și în ziua următoare.

— Nu este hoată. Cel puțin așa cred, spuse Maria.

— Ei bine, mă bucur că ești liniștită, spuse Gunnar.

— Nu e așa cum credeam eu, spuse Maria.

— Ce vrei să spui?

— Am crezut că nu-i în stare să vorbească deloc limba daneză, că e leneșă și nefolositoare... Am crezut că e bătută în cap, recunosc Maria.

— De ce ai crezut asta? întreabă Gunnar.

— Nu știu, spuse Maria. Pur și simplu așa am crezut.

UNSPREZECE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

4 IULIE 1980

Vremea a fost urâtă. Vara trecută a fost minunată, vreme frumoasă tot timpul și nici un pic de ploaie; dar vara aceasta soarele și-a făcut apariția cu greu. Am avut ceva zile bune în mai, dar cam asta a fost tot.

Însă în dimineața aceasta, soarele a strălucit, chiar dacă spre seară a început să plouă. În timpul zilei, am avut totuși o vreme fabuloasă. Temperatura a crescut la aproape douăzeci și patru de grade.

Ne-am petrecut ziua cu albinele. Când Gunnar a scos ramele, erau încărcate cu nectar și ceară. Albinele aveau foarte multă mâncare în ciuda vremii potrivnice și fără vreun ajutor din partea noastră.

Am afumat albinele ca să plece de pe o ramă plină de miere, le-am dat ușor deoparte cu mâna pe cele rămase și mi-am

scufundat degetul în ea. Am simțit pentru prima dată gustul mierii neprelucrate în acel an. Era călduță, moale, precum aurul lichid.

Ieri, în timp ce ploua, am citit că acum mii de ani, omul preistoric știa despre albine. Mai multe picturi rupestre înfățișează oameni scoțând miere din stupi naturali. Sunt fascinată de asta. Ce tehnici foloseau? Cum au descoperit prima producție de miere? Trebuie să fi fost o emoție destul de puternică să descoperi miere, o sursă de dulceață într-o lume în care există atât de puțină dulceață. Oare oamenii preistorici mâncau mierea ca desert? Sau era sacră și o mâncau doar în ocazii speciale?

Îmi place să cred că mierea era sacră pentru ei, ceva special, deoarece pentru mine tot procesul producerii mierii, al culesului ei și al punerii în borcane este o experiență spirituală. Pentru apicultori, albinele și mierea sunt o religie.

De la sfârșitul lui aprilie până la mijlocul lui mai este perioada confirmării canonice. Danezii de paisprezece ani din toată țara sunt confirmați în credința luterană. Ceremonia de la biserică este urmată de petreceri îmbelșugate pentru prieteni și familii.

Anna făcuse tot ce i-a stat în putere pentru confirmarea lui Lars. Acesta s-a dus răbdător la biserică, la pregătirea religioasă pentru confirmare, și chiar era destul de entuziasmat în legătură cu acest eveniment. Însă Julie se împotrivise; ea nu voia să treacă prin farsa confirmării.

Lui Julie i se părea că era doar o scuză pentru a primi daruri, iar Gunnar a fost de acord că acesta era principalul motiv. Lars a primit aproape cinci mii de coroane și o grămadă de cadouri, printre care un televizor color pentru

camera lui, pantofi sport Nike și o bicicletă de la părinții Annei.

Anna era furioasă că Julie nu avea să fie confirmată. Gunnar a susținut-o pe Julie, însă fără prea mult entuziasm. El credea că uneori ești pur și simplu luat de val. Așa cum sărbătoreau Crăciunul, chiar dacă nu se ducea nimeni la slujba de la biserică. Făceau friptură de miel la Paști, fără să-i acorde vreo atenție lui Hristos.

Așa era și cu confirmarea. Te duceai la biserică, erai confirmat, purtai haine albe și aveai parte de o petrecere grozavă. Îți invitai toți prietenii și familia în curtea din spatele casei, aveai un cort mare, mâncare daneză bună, bere și vin în cantități suficiente.

Era un motiv să sărbătorești, să te întâlnești cu prietenii și familia, să mănânci mâncare bună și să te îmbeți. Era vorba de distracție. Însă Julie nu voia nimic din toate astea. Pentru aniversarea celor paisprezece ani ai ei, i-a rugat pe Gunnar și pe Anna să o trimită în Israel, ceea ce ei nu au făcut.

În schimb, i-au dat suficienți bani pentru călătorie, iar Julie cea practică i-a pus deoparte, a adăugat alții de la slujbele de vară și a folosit banii ca să plece din Danemarca și din viețile lor.

Încă era dureros că ea trăia foarte departe, în Londra. Încă era dureros că vorbea fluent engleza și câteodată își căuta cuvintele în limba daneză. Avusese o mulțime de iubiți englezi. Odată a fost prietenă chiar cu un tip din Franța, un snob absolut. Atât Anna, cât și Gunnar au fost ușurați când cei doi s-au despărțit.

Julie s-a întâlnit doar cu doi băieți danezi. De unul s-a despărțit pentru că el credea că ar trebui să existe pedeapsa cu moartea în Danemarca. Ea avea pe atunci cincisprezece

ani. De cel de-al doilea s-a despărțit pentru că fusese confirmat doar de dragul cadourilor.

Anna își dorise ca una dintre relațiile lui Julie să devină serioasă, astfel încât să aibă o altă nuntă în casă. Ea adora confirmările, nunțile și botezurile, iar în anii în care au fost căsătoriți, Gunnar a învățat să tolereze aceste evenimente.

Acum trebuia să se ducă la o confirmare fără Anna. Marianne și Mogens locuiau pe alea de lângă ei de douăzeci de ani, aproape la fel de mult cât au trăit Gunnar și Anna în casa lor. Au fost întotdeauna buni prieteni. În special Anna și Marianne au fost prietene bune. Gunnar și Mogens se înțelegeau bine, dar nu erau prieteni; Mogens era inginer și lucra la o fabrică de țevi din Viborg, iar Gunnar avea impresia că Mogens se simțea superior față de el, care doar predă tâmplăria la școala tehnică.

Julie avusese grijă de ambii copii ai lui Marianne și ai lui Mogens, Anders și Anker, care aveau acum șaisprezece și paisprezece ani. Cum trecuse timpul! Era vremea confirmării lui Anker, iar Gunnar habar nu avea ce să-i cumpere. Marianne îi dăduse lista cu lucrurile pe care și le dorea Anker, iar Gunnar văzu că băiatul dorea Nike Air Jordan albi, un DVD portabil, o jachetă din piele de la Royal Skin și alte articole scumpe. Gunnar nu avea nici un chef să se ducă pe *gågade*, strada pietonală, ca să cumpere un cadou de pe listă. Când îi făcu o aluzie lui Marianne, aceasta îi spuse:

— Poți la fel de bine să-i dai bani.

Asta i se păru un lucru bun lui Gunnar. Bineînțeles, Anna nu ar fi fost de acord, dar el începuse să se împace cu ideea că nu-și putea trăi viața potrivit dorințelor și regulilor ei. Dar îi era dor de ea. Doamne, ce dor îi era de ea!

Avea șaisprezece și patru de ani. Mai avea de trăit încă zece, poate cincisprezece ani; cum va trăi el atâția ani fără ea?

— Cumpără un plic frumos în care să pui banii, îi sugeră Maria la telefon. Sau ce-ar fi să pun și numele tău pe cadoul nostru?

Maria, Lars și copiii veneau pentru confirmare. De când a făcut cunoștință cu Raihana, Maria nu a spus nimic despre ea. În schimb, Julie întreba de Raihana de câte ori suna și continua să spună că era foarte mândră de tatăl ei. El nu era foarte sigur de ce era ea mândră.

Acum, după ce au trecut două luni, prezența Raihanei devenise obișnuință și nu mai părea atât de ciudat s-o aibă în casa lui. Ea venea dimineața; se ducea în curtea din spate cu el, verificau albinele, apoi ea făcea curat prin casă, mânca de amiază și pleca.

Cu o zi înainte, în timp ce el și Raihana lucrau împreună, Gunnar observase că ea devenise mai îndrăzneță când puneă întrebări și își exprima opiniile.

— Îmi plac albinele, îi spuse ea. Îmi place sunetul. Îmi place munca.

— Bun, spuse Gunnar, apoi o întrebă ceva ce voia să știe de mult. Ți place să trăiești în Danemarca?

— Mult mai mult decât în Kabul, spuse ea după o pauză. Mult mai mult.

Atunci, Gunnar aproape că o invită la confirmare. Oare nu ar fi bine pentru ea să întâlnească mai mulți danezi? Cu toate acestea, nu o invită. Se simți stânjenit. În orice caz, nu credea că ea va accepta invitația.

— Puteai măcar să-l duci la curățătorie, Gunnar, se plânse Maria când îi scoase costumul albastru-închis din dulapul din camera lui Julie.

Anna folosisese vechiul dulap al lui Julie pentru a depozita îmbrăcămintea pe care Gunnar și ea nu o purtau prea des. Hainele ei încă atârnavu acolo. Costumul ei cu pantaloni, de

culoare maro, care îi plăcea atât de mult. Salopeta albă care o făcea să pară cu douăzeci de ani mai tânără. Vesta aurie pe care el o ura incredibil de mult. Dulapul mirosea a parfumul Annei. Gunnar simți un nod în gât. Ștersese aproape orice prezență a Annei din dormitorul lor. Julie împachetase hainele, pantofii, trusele de machiaj și toate celelalte lucruri ale Annei și le dusesse pe toate în pod. Dar uitaseră amândoi de aceste haine pentru ocazii speciale.

— Nu port costum, spuse Gunnar bosumflat. Am să port pantaloni și cămașă. Fără costum, fără cravată.

— Gunnar, aceasta e...

— Nu, spuse Gunnar.

Anna îl făcuse să poarte acel costum la confirmarea lui Lars și toate celelalte confirmări la care au fost, chiar dacă Gunnar nu era genul care să se îmbrace în costum. Acum era pe cont propriu și nu va fi obligat să poarte costum.

— Bine, spuse Maria și oftă. Am să-ți calc cămașa albă.

Gunnar rânji, satisfăcut că o învinsese pe nora lui.

— Că mândru mai ești! îi spuse Gunnar lui Brian.

Nepotul lui stătea țațoș, îmbrăcat în pantaloni de catifea reiată, o cămașă albă și o cravată roșie cu ursuleți.

— Și eu, și eu? întrebă Johanna învârtindu-se în rochița ei vaporosă de culoare roz.

Era toată înfloritură și volănașe, iar părul blond îi era prins elegant cu panglici roz. Arăta ca o prințesă, iar Gunnar îi spuse acest lucru.

— N-ai făcut rost de un plic frumos? întrebă Maria când Gunnar puse trei sute de coroane într-un plic alb.

— Tu scrii frumos, scrie-i lui Anker din partea mea, spuse Gunnar, înmânându-i un pix albastru Mariei.

— Dacă mi-ai fi spus că te vei încăpățâna în această privință, ți-aș fi cumpărat eu unul, spuse Maria.

— Scrie la fel de frumos cum ai scris pe invitațiile voastre de la nuntă, spuse Gunnar și o bătu ușor pe obraz. Lui Anker n-o să-i pese de plic. N-o să-i pese nici măcar cine i-a dat banii.

— Nu știi ce mai face Anders? îl întrebă ea în timp ce scria.

— Bine, cred, spuse Gunnar.

Habar nu avea ce făcea Anders. Oare era vreo problemă cu băiatul? Anna ar fi știut.

— Crezi? întrebă Maria. Nu ai vorbit în ultima vreme cu Mogens și cu Marianne?

După ce a murit Anna, a fost destul de greu pentru Gunnar să se descurce și numai cu lucrurile esențiale. Cumpărăturile, gătitul, făcutul cafelei, strânsul hainelor de pe jos, spălatul. Pur și simplu nu a avut timp sau chef să fie la curent cu bârfele din cartier.

— Nu știi că iese cu niște băieți cu care nu ar trebui? spuse Maria în timp ce scrise cu migală numele lui Anker pe plicul alb. Doi băieți s-au mutat recent în zonă, iar el s-a ras în cap săptămâna trecută, exact ca ei. Nu ai observat?

— Nu, spuse Gunnar.

— *Gunnar*, oftă Maria exasperată. Marianne zice că vorbește întruna despre Hitler și naziști. Ea și Mogens sunt extrem de îngrijorați.

— E băiat, își revine el, spuse Gunnar. Nu înțeleg de ce băieții ăștia au atâta fascinație pentru Hitler. Doar a pierdut războiul.

— Marianne a spus că a găsit în camera lui niște broșuri despre supremația albilor. Au încercat să vorbească cu el, dar nu ascultă, spuse Maria. Oricum, știi cum sunt ei, și-au lăsat copiii de capul lor, să facă ce vor. Nu l-au disciplinat niciodată pe Anders și nu-i spun niciodată nimic lui Anker. Așa se întâmplă dacă nu-i înveți pe copii ce e bine și ce e rău.

Gunnar asculta doar pe jumătate ce spunea Maria. Nu era atât de interesat de viețile acestor copii. Asta era treaba Annei, să fie la curent cu bârfa; el doar o asculta pe ea când vorbea cu patos despre astea. Îi intra pe o ureche și îi ieșea pe cealaltă.

Ole și Gunnar compătimeau adesea înclinația soțiilor de a vorbi despre lucruri care nu ar fi interesat pe nimeni sănătos la minte.

— Atâta timp cât am o bere în mână, nu am nici o problemă cu trăncăneala Christinei, spuse odată Ole.

Gunnar dădu din cap.

— O bere ajută cu siguranță, dar ce spui de un pahar de whisky?

— Ar fi chiar mai bine, răspunse Ole.

Biserica era plină ochi. Vreo zece copii în vârstă de treisprezece ani erau confirmați, așa că familiile și prietenii celor zece băieți și fete erau înghesuiți în biserică. *Vor Frue Kirke*, Biserica Doamnei Noastre, era mică și cocoșată pe un deal, cu o vedere magnifică asupra orașului Skive. Biserica aproape că fusese dărâmată la începutul secolului nouăsprezece, deoarece era considerată prea mică. Dar atunci, sub tencuiala existentă, au fost descoperite fresce din secolul al șaisprezecelea, iar biserica a fost salvată.

Lui Gunnar nu-i păsa de sentimentul religios portretizat de fresce, care erau considerate cea mai vastă reprezentare a tuturor sfinților medievali cunoscuți în Danemarca, dar chiar i se păreau frumoși. Biserica a fost construită în jurul anului 1200, apoi reconstruită de mai multe ori, ultima renovare având loc în 1992. Gunnar le făcuse elevilor săi un tur al construcției, pentru a le arăta cum restaurau muncitorii ferestrele și ușile.

În urmă cu trei ani, biserica a angajat un nou pastor. De fapt, o femeie pastor. O femeie tânără. O femeie frumoasă și tânără. Annette era o fată drăguță, se gândea Gunnar, cu toate că nu arăta a pastor. Purta fuste până la genunchi și cizme înalte atunci când nu era în biserică, iar Anna anunțase că Annette a fost văzută cu cineva în barul Crazy Daisy. O femeie pastor care se ducea la Craizy Daisy a făcut cu siguranță multe sprâncene să se ridice, dar avea douăzeci și cinci de ani și era un pastor bun — Gunnar nu vedea care era problema. Într-un fel, îi plăcea să aibă o femeie tânără ca pastor. Era mai bine decât să vadă un tip urât, bătrân și îndesat, predicând scriptura.

— Aceia sunt băieții despre care vorbeam, îl atenționează Maria pe Gunnar înghiontindu-l, după ce se așezară în bancă. Uită-te, îl îndemnă ea pe Gunnar.

Era greu să nu-i observi: trei băieți cu capetele rase strălucind în lumina vechii biserici. Stăteau chiar în banca din fața lui Gunnar. Doi dintre băieți purtau jeanși și tricouri. Gunnar îl recunoscuse pe al treilea ca fiind Anders. Părea că și-a pus costumul în silă, însă fără cravată.

În timpul ceremoniei, Anders își scoase sacoul, iar pe dedesubt purta o cămașă cu mâneci scurte. Își trecea deseori mâna peste capul ras și, de fiecare dată când făcea asta, măneca îi aluneca în jos. Gunnar își înclină puțin capul și îl surprinse forma tatuajului de pe brațul lui Anders. O svastică? Băiatul ăsta chiar înnebunise și își tatuase o svastică pe braț?

— Era un băiat așa de drăguț, continuă Maria. Și acum... ce rușine pentru Marianne și Mogens.

— Nu poți da întotdeauna vina pe părinți pentru cum sunt copiii, răspunse Gunnar cât de încet putuse.

— Bineînțeles că poți, replică Maria. Dacă Brian sau Johanna nu se poartă cum se cuvine este vina mea. Eu voi fi de vină.

— Tu și Lars, spuse Gunnar.

— Bineînțeles că și Lars va fi de vină.

— Câteodată mi se pare că ai impresia că sunt numai copii tăi, o tachină Gunnar.

— Câteodată așa și cred, răspunse ea.

Anders și prietenii lui șopteau și râdeau. Oamenii le făcură semne să tacă, dar ei continuară. În cele din urmă, când Gunnar abia mai auzea slujba din cauza zgomotului băieților, Annette se întoarse spre ei.

— Anders, tu și prietenii tăi ori faceți liniște, ori vă faceți de cap afară din biserică, spuse ea. Vocea ei îi făcu imediat pe băieți să tacă. Eu una aș prefera să ieși din biserică, deși știu că părinții și fratele tău vor fi dezamăgiți. Dar faci cum vrei.

Băieții chicotiră puțin, dar făcură liniște. Marianne și Mogens păreau complet rușinați, la fel și Anker.

Odată ce se termină ceremonia, Lars îi duse cu mașina pe Maria, Gunnar și copii la recepția care se ținea într-o sală din apropierea orașului Skive.

Trebuie să fi fost o sută de persoane acolo, copii, părinți, cupluri fără copii, bebeluși, prieteni, familia și cei trei băieți cu capetele rase. Băieții beau foarte multă bere. Stăteau la o masă cu alții, dar păreau izolați și vorbeau în șoaptă, însă destul de tare cât să se audă.

— Trebuie să vorbească cineva cu băiatul ăsta, spuse Lars nervos. I-ai văzut tatuajul?

Søren Gade, un vecin care ședea tot la masa lui Gunnar, era la fel de dezgustat.

— Nu știu când a ajuns Anders dintr-un băiat decent în halul ăsta. Cum au putut să-i permită una ca asta părinții lui?

— Ce pot face Mogens și Marianne? spuse Pernille, soția lui Søren. Anders și-a făcut tatuajul săptămâna trecută în Århus. Marianne nu l-a observat până ieri.

— Thomas spune că nimeni nu mai vorbește cu băieții ăștia la școală. Thomas și Anders erau prieteni, s-au dus la aceeași *børneshave*, dar acum nu mai e ca pe vremea grădiniței, spuse Søren. Tinerii ăștia au scăpat de sub control.

Marianne veni la masa lor, subțire ca o scândură și îmbrăcată într-un costum cu pantaloni albi, iar buzele îi erau înghețate într-un zâmbet artificial.

— Vom mânca în curând, spuse ea. Cum îți merge, Gunnar? Luă mâna dreaptă a lui Gunnar în mâinile ei. Mi-e dor de Anna atât de mult.

Gunnar dădu din cap.

— Și mie la fel, în fiecare zi.

Tema de discuție se îndreptă spre albine, de îndată ce plecă Marianne. Subiectul arzător era un furt recent, cum nu se mai pomenise.

— Cum sunt albinele în acest sezon? Ați auzit de albinele care au fost furate în Esbjerg? Întrebă Pernille.

Era cel mai urât scandal posibil. Cineva furase patruzeci de stupi în weekendul de Paști. Nu se mai întâmplase așa ceva. Nimeni nu fura stupi.

— Poate a fost doar un caz izolat, spuse Gunnar.

Dar Gunnar știa că toată comunitatea apicultorilor era îngrijorată. Doar cei care erau în elementul lor lângă albine ar putea să le fure, ceea ce însemna că exista un hoț printre ei.

Pernille îl bătu ușor pe Gunnar pe mână.

— Da, să sperăm că nu se mai întâmplă.

Petrecerea începu oficial cu un discurs al lui Mogens, care le mulțumi tuturor pentru prezență. Apoi, așa cum era tradiția, formația muzicală începu să cânte. Versurile tuturor cântecelor care urmau să fie interpretate în timpul petrecerii erau așezate lângă bilețelele cu nume de pe mese. Primul cântec

a fost unul tradițional danez și toată lumea a ridicat mâinile și le-a legănat în ritmul melodiei, în timp ce cântau.

Mătușa lui Anker a scris un cântec pentru el, despre care Maria a mărturisit că de fapt a fost cumpărat de la un compozitor cu experiență.

— Au plătit o sumă exagerată pentru asta și cadourile pe care le-au luat pentru Anker..., spuse Maria.

Annette veni lângă ei și le strânse mâinile lui Gunnar și Mariei. Annette își găsea mereu puțin timp să stea cu Gunnar la astfel de petreceri.

— Bine că i-ai pus la punct pe băieți, spuse Maria.

Annette zâmbi fără să spună nimic.

Maria îi făcu semn cu mâna unei cunoștințe, se scuză și plecă să vorbească cu o femeie grasă, îmbrăcată într-o rochie gri.

— Mă doare inima că se comportă astfel, spuse Annette. Am văzut adolescenți făcând lucruri prostești, dar le-a trecut. Și eu am făcut prostii, dar ei parcă o fac intenționat.

— E doar un băiat, îi va trece, spuse Gunnar.

— Am cunoscut neonaziști, îi spuse Annette. Anders a luat-o pe un drum greșit.

— Nu, spuse Gunnar. E doar o modă, să spui că Hitler era bestial...

— Poate, spuse Annette. Am auzit un zvon cum că ai avea o tânără afgană care te ajută cu albinele.

Gunnar a fost surprins că Annette știa atât de multe. Dar Skive era un oraș mic, iar știrile circulau rapid.

— Raihana. Trebuie să faci *praktik* în timp ce merge la cursul de daneză, iar Christina s-a gândit că asta o va ajuta să învețe limba mai repede, explică Gunnar.

— Asta-i extraordinar, spuse Annette.

— Chiar crezi?

— Da, bineînțeles, spuse Annette.

— Mă bucur, pentru că nu toată lumea m-a susținut atât de mult, spuse Gunnar.

— Oamenilor le trebuie timp ca să se adapteze cu situații noi, spuse Annette.

Primul fel de mâncare a fost supă daneză de vacă și de găină, cu perișoare, găluște și bucăți de morcovi, țelină și praz.

Felul principal de mâncare a fost friptură de porc, pulpă de miel, cartofi copti, mâncare de fasole verde, salată asortată, peltea de mentă, cartofi noi caramelizați, castraveți murați și sos de unt. Pâinea proaspătă era așezată elegant pe masa de servire.

Pe măsură ce petrecerea avansa, Gunnar se simțea singur fără Anna lângă el. Nu fusese la nici o petrecere de acest fel de când a murit Anna. Maria și Lars povesteau cu prietenii și, chiar dacă oamenii se opreau și vorbeau cu el, se simțea singur.

Îl văzu pe Mogens stând la bar, părând puțin beat, și se hotărî să i se alăture în loc să stea de unul singur, îmbufnat. Își luă o bere de la bar și-i făcu lui Mogens semn cu capul.

Mogens arătă spre băieți cu sticla de bere, pe jumătate plină.

— S-a comportat vreodată Lars ciudat? întrebă el.

Gunnar încuviință din cap.

— Au fost perioade când nu venea acasă până a doua zi dimineața. Anna și cu mine stăteam de veghe fără să ne mișcăm.

— Acum toți au telefoane mobile, spuse Mogens. Și cu toate astea, nu pot să iau legătura cu Anders. Și-a făcut un tatuaj. O svastică.

Gunnar nu spuse nimic.

— Citește cărți despre Hitler și primește reviste ciudate din America, spuse Mogens. Ziare cu știri din Germania vin

tot timpul prin poștă. Abia dacă mai vorbește cu noi, continuă el. Anker m-a întrebat dacă suntem rasa superioară, eu l-am întrebat ce idioțenie mai e și asta, iar el a zis că așa i-a spus Anders.

Gunnar continuă să bea bere.

— Am vorbit cu Anders și i-am spus că greșește, iar el mi-a zis „du-te dracului”, continuă Mogens și ochii i se umplură de lacrimi. Să-ți vorbească propriul copil astfel... ce putem să facem?

Gunnar habar nu avea. Anna ar fi știut, se gândi el. Ea ar fi fost capabilă să dea un sfat. Gunnar aproape că începuse să se uite după ea printre oaspeți, însă Anna nu era acolo.

— Ce naiba să fac, Gunnar? întreabă din nou Mogens, uitându-se la fiul său.

— Ar trebui să-l iei de lângă băieții ăia, se trezi Gunnar spunând.

El nu avea niciodată vreo opinie, nu-și împărtășea niciodată gândurile, iar acum oferea sfat părintesc. Anna crescuse copii; el fusese doar spectator. Ce naiba știa el?

— Unde să se ducă? întreabă Mogens.

— Oriunde. Nu ai un frate în Canada? Trimite-l acolo o vreme, spuse Gunnar.

— Poate pe timpul verii ar fi cel mai bine. Dacă stă aici cu ei toată ziua, în fiecare zi, va ajunge să-și irosească viața, spuse Mogens, aparent încântat de idee.

— Sună bine, zise Gunnar.

— Voi vorbi cu fratele meu, spuse Mogens. Da, așa vom face. Este o idee bună, Gunnar.

Gunnar se simțea ușurat că Mogens nu a râs de sugestia lui.

Odată ce desertul a fost servit — plăcinte cu rubarbă și măr, cu frișcă proaspătă, precum și prăjituri cu ciocolată și biscuiți glazurați — petrecerea începu să prindă mai multă

viață. Formația cânta melodii tradiționale daneze de petrecere, iar ringul de dans era plin. Dar cei trei băieți rași în cap stăteau cu berile în mână, cu picioarele încălțate cu bascheți ridicate pe masă, pătând fața albă.

Încă simțindu-se triumfător, Gunnar se decise să vorbească cu băieții. Chiar nu era treaba lui și nu era genul care să se implice, dar poate reușea să-i ajute. Aveau numai șaisprezece ani; aveau nevoie doar de o discuție fermă.

— Salut, Anders, spuse Gunnar.

Anders se uită în sus la el, clătină din cap, apoi își aduse repede aminte de prietenii lui și își dădu ochii peste cap, ca să arate că nu-l cunoștea cu adevărat pe acest adult.

— Ce faci? întrebă Gunnar.

— Bine, spuse Anders.

— Nerăbdător să începă vacanța de vară?

— Sigur, cum zici tu, spuse Anders, întorcând spatele.

Gunnar se simți ridicol încercând să vorbească cu acești băieți. Era umilitor că se gândise că putea să schimbe lucrurile, să-i schimbe pe băieți, de parcă ar fi fost cine știe cine.

Gunnar se întoarse încet la masa lui și se așeză.

— Ce-ai vorbit cu ei? îl întrebă Maria.

Brian dormea în poala ei, iar Johanna se ghemui pe o bancă de lângă ei, acoperită cu o pătură.

— Nimic, spuse timid Gunnar.

Nu ar fi trebuit să meargă să vorbească cu ei. Unde-i fusese capul?

— Marianne regretă că l-a forțat pe Anders să vină, șopti Maria. Băieții n-au făcut decât să bea și să urle.

Gunnar o ignoră. Se săturase să vorbească despre Anders și prietenii lui. Anders era problema lui Mogens și a lui Marianne, nu a lui, iar el nu mai voia să aibă de-a face cu ea.

Rămase tăcut și își dori să se poată chirci și el pe bancă, precum Johanna, și să adoarmă.

DOISPREZECE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

10 IULIE 1980

Se știe că albinele zboară peste paisprezece kilometri de la cuiburile lor în căutarea polenului și a nectarului. Este uimitor cât de mult teritoriu trebuie să acopere pentru a ne umple borcanele cu miere. Munca unei albine este extenuantă și periculoasă din punct de fizic. Să părăsească siguranța stupului este periculos pentru albinele culegătoare care adună nectar și polen. Curenții de aer și stropii de ploaie pot abate micuțele albine de la drumul lor. Păsările, șopârlele, muștele și păianjenii pot vâna albinele culegătoare care nu au noroc. Majoritatea albinelor culegătoare își părăsesc cuibul de patru până la opt ori pe zi. Ce albinuțe brave!

Nu o deranjau, nu prea mult, dar Raihana știa că ei erau acolo. Vorbeau cu voce tare de fiecare dată când

Raihana trecea cu bicicleta pe lângă ei, iar ea avea impresia că țipau la ea.

Erau trei băieți, toți cu capetele rase, probabil de cinci-sprezece sau șaisprezece ani. Locuiau pe strada dinaintea celei a lui Gunnar și ședeau pe banca de ciment de pe trotuar, fumând țigări și bând bere.

Nu s-au apropiat niciodată de ea, dar băieții o stânjeneau. Știa cum erau băieții ca ei, le văzuse aroganța și licărirea aspră din ochi. Doar pentru că acești băieți erau albi nu însemna că erau diferiți de mulți alți tineri pe care îi văzuse în Afganistan, cu banduliere pe piept, kalașnikovuri în mâini și ură în inimi.

Întotdeauna pedala puțin mai repede când trecea pe lângă băieții danezi.

Cu fiecare zi care trecea, Raihana descoperea că putea să vorbească mai mult cu Gunnar. Cu câteva zile în urmă, îi spusese despre căsătoria din Viborg la care luase parte, dar nu menționă nimic despre Rafeeq. Nu-l văzuse de la nuntă. Ar fi plăcut să-i destăinuie lui Gunnar despre temerile ei față de viitor, să-l întrebe dacă ea ar trebui să se căsătorească și să nu se mai agațe de speranța că Aamir era viu. Dar nu erau atât de apropiați încă.

O parte din ea nu voia să se căsătorească, ci să aibă o slujbă și să trăiască singură, așa cum făceau atâtea femei daneze. Cealaltă parte știa că nu era posibil — femeile afgane au soți și copii. Iar ea voia să se căsătorească și să aibă copii, nu-i așa?

Nici un afgan nu ar fi înțeles dilema ei; i-ar fi spus doar că ea ar trebui să se căsătorească și să-și continue viața. Cu cine ar putea să vorbească, în afară de afgani? Nu putea să-i spună Christinei. Ele discutau doar despre limba daneză, despre albine și despre carnetul cu coperițele din piele neagră

al Annei, despre verbe și timpuri. Nu vorbeau despre lucrurile personale.

— Pot lucra ca apiculatoare? îl întrebă Raihana pe Gunnar pe când ședeau afară, în curtea din spate, într-o după-amiază.

Era o zi caldă și, ca majoritatea danezilor, Gunnar dorea să se bucure cât mai mult de soare.

— Majoritatea apicultorilor sunt ca mine, amatori, spuse el. Dar mai sunt și apicultori profesioniști. Vrei să lucrezi cu albinele?

— Asta știu să fac.

— Ce ai făcut în Afganistan? întrebă Gunnar.

— Nimic, spuse încet Raihana.

Absolut nimic. Stătea acasă și îi plăcea. Acum nu-și putea imagina cum ar fi să stea acasă și doar să aibă grijă de casă și de soț. Nici măcar Layla nu-și mai putea imagina așa ceva. La început, Layla s-a plâns că trebuia să muncească în această țară, dar acum aprecia acest lucru. Raihanei îi plăcea să plece de acasă. Aștepta cu nerăbdare să-și găsească o slujbă adevărată și să-și câștige un trai adevărat. Era chiar foarte nerăbdătoare.

— Ai trăit bine acolo? întrebă Gunnar.

Raihana nu știa ce să spună.

— Da, răspunse ea după un moment.

Fusese o viață bună. Poate din când în când nu era atât de bună, în special la sfârșit, dar alții trecuseră prin mult mai multe rele. A întâlnit o femeie în tabăra de refugiați care fusese violată de mai mulți bărbați, iar acum familia ei refuza să o accepte. A întâlnit copii cu membre lipsă și bărbați care mureau din cauza cangrenelor. Văzuse oameni jupuiți de bărbați fără suflet. Văzuse familii abandonându-i pe așa-zii „dragi ai lor” în numele Coranului. Comparativ cu acei oameni, viața ei se dovedise bună.

— A fost greu să trăiești sub regimul taliban?

Raihana se ridică de pe scaun.

— Mai mult pentru soțul meu decât pentru mine.

Gunnar nu-i mai puse nici o întrebare despre Afganistan, iar Raihanei îi plăcu acest lucru. Nu-i plăcea să vorbească despre acele vremuri. Nu voia nici măcar să se gândească la ele. Când Kabir vorbea despre Afganistan, pomenea doar despre vremurile bune. Își ștersese amintirile despre talibani, execuțiile de pe stadioanele de fotbal, frica necruțătoare. Nu vorbea despre prietenii care fuseseră închiși și eliberați după câteva luni fără o parte din suflet, dacă nu cumva și fără părți din corp. Nu vorbea despre cei dragi care au fost uciși.

Dar memoria Raihanei nu funcționa la fel. Ea își amintea, și își amintea bine. Kabir putea să tot vorbească despre vremurile bune de acasă, dar Raihana știa că acum vremurile bune vor fi doar aici, în această țară albă cu limba și oamenii ei ciudați.

Cu toate că nu toți erau ciudați. Începuse să-i placă de Gunnar, să-l înțeleagă. El nu era afgan și nu părea să vrea să se bage în problemele ei personale.

— Prima recoltă va fi săptămâna viitoare, spuse Gunnar. Facem miere săptămâna viitoare.

— Vom folosi mașină în cameră să facem miere? întrebă Raihana, bucuroasă că el nu mai vorbea despre talibani.

— Da, spuse Gunnar. Ar trebui să duci niște miere acasă pentru familia cu care locuiești.

— Albinele se supără când luăm miere? întrebă Raihana.

— Da, spuse Gunnar.

Au rămas tăcuți o vreme, apoi Gunnar o întrebă ceva la care se gândea.

— Ce faci când nu ești la cursul de daneză sau aici?

Raihana îi aruncă o privire inexpresivă, ceea ce însemna că nu-l înțelese prea bine.

— *Hvad laver du når du ikke er her eller I sprogsken?* încercă Gunnar din nou, rar de această dată.

A doua oară a înțeles. Era o întrebare ciudată.

— Mă uit la filme cu Layla, spuse ea fără să se gândească prea mult.

— Ce filme?

— Filme indiene, spuse Raihana și zâmbi. Cântecul și dansurile este în filme.

— Cum faci rost de ele aici, în Danemarca? o întrebă Gunnar.

Ea îi spuse că le face rost de filme Kabir, din Hamburg sau chiar de la biblioteca din Skive.

— *Bibliotek?* întrebă Gunnar, surprins.

— Da, biblioteca, spuse Raihana. Filmele... sunt cu cuvinte daneze... traducere în limba daneză.

— Subtitrare în limba daneză, spuse Gunnar.

— *Ja, Dansk undertekst*, repetă Raihana.

— Mi-ar plăcea să văd un film cu cântec și dans în el, spuse Gunnar.

Raihana zâmbi.

— Chiar vrei?

Când Gunnar încuviință dând din cap, ea păru foarte entuziasmată.

— Aduc video... pentru film?

Căzută de acord ca în săptămâna următoare ea să aducă unul din filmele ei indiene favorite. Gunnar nu era sigur dacă urma să vadă filmul împreună sau îl lăsa pe el să-l vadă singur, însă era prea multă bătaie de cap ca să rezolve această problemă în limba daneză, așa că se decisă să aștepte și să vadă.

* * *

Layla nu credea că danezului i-ar plăcea un film indian. Nu toată lumea aprecia dialogul, nuanțele, interpretarea, cântecele și dansul. De fiecare dată când au încercat să vadă un film englezesc, Laylei nu i-a prea plăcut și a crezut că dacă danezul viziona acest gen de filme nu i-ar fi plăcut un film indian bun.

Kabir credea că Raihana n-ar trebui să se împrietenească atât de mult cu bărbatul danez și nu-i prea păsa dacă acestuia îi plăceau filmele indiene sau nu.

— Vei urmări filmul cu el? întrebă el.

Raihana nu știa. Gunnar nu spusese nimic, iar ea se gândea că poate el voia să vadă filmul singur.

— Crezi că Rafeeq se va supăra? întrebă dintr-odată Layla.

— Ce are Rafeeq de-a face cu asta? întrebă Raihana.

Rafeeq nu era soțul ei încă. Nici măcar logodnicul ei. Rafeeq nu avea nici o pretenție. Ea l-a întâlnit doar o dată.

— E doar o posibilitate... nu te ambala așa, spuse Layla.

După nunta din Viborg, atât Kabir, cât și Layla au făcut insinuări voalate că Rafeeq făcea cumva parte din viața ei. Bărbatul părea destul de drăguț. Era aproape cetățean danez și avea un salariu frumusețel. Ar fi avut un confort financiar alături de el. Iar dacă ar fi în Afganistan, Raihana știa că nu ar avea de ales. Ar trebui să se mărite cu bărbatul adus dinaintea ei. Dar nu era în Afganistan, era în Danemarca, iar aici putea să spună nu bărbatului adus dinaintea ei, dacă asta dorea.

Din fericire, Kabir nu era ca ceilalți bărbați afgani. El nu-i ceru Raihanei să facă așa cum voia el. În schimb, îi spuse că putea să stea cât dorea în casa lor și că ar trebui să se căsătorească cu Rafeeq sau oricine altcineva doar dacă dorea ea. O trata întotdeauna cu respect.

— Căsătoria este pasul următor, spuse Kabir încet. Am vorbit cu alți oameni... vărul meu din Lahore. Toată lumea e sigură că Aamir a fost ucis în închisoare, Raihana.

La menționarea numelui lui Aamir, inima Raihanei începu să bată repede.

— Scria pamflete împotriva talibanilor. Nu l-ar fi lăsat să iasă viu de acolo, continuă Kabir, cu toate că Raihana devenise palidă și lacrimile începuseră să i se prelingă pe obraji.

Layla o cuprinse pe Raihana cu brațul.

— De ce este tristă mătușa Raihana? întrebă Shahrukh intrând cu pași mici în bucătărie din camera de zi unde se juca Lego.

— Nu-i nimic, spuse Layla. Du-te și te joacă, Shahrukh, vin și eu cu tine.

O bătu ușor pe umăr pe Raihana și îl urmă pe fiul ei în camera de zi.

— Știi că Aamir este mort, spuse Kabir, apoi păru nesi-gur pe sine. Știi, nu-i așa?

Raihana încuviință din cap.

— Da, așa mi s-a spus în Pakistan. Și am fost sigură de asta după ce am auzit despre Ismat și Assia. Aamir s-a asigurat că am plecat în Pakistan. A vândut casa și camionul și m-a trimis cu familia vecinului nostru. Urma să vină și el... nu ar fi trebuit să plec niciodată astfel, ar fi trebuit să insist să plecăm împreună.

— A fost bine că ai plecat, spuse Kabir. Altfel, erai moartă.

Raihana se întrebă dacă acesta ar fi fost un lucru rău. Imboldul de a supraviețui fusese puternic, la fel și imboldul de a face ceva cu viața ei; și ea era supărată că a trebuit să facă așa ceva, că nu murise precum Aamir, Assia, Ismat și mulți alții.

— Rafeeq este un om bun, spuse Kabir. Cu adevărat un om bun.

— Are o soție în Pakistan? Întrebă Raihana.

Kabir dădu din cap.

— Dar ea nu vrea să vină aici. Are rude acolo și stă cu ele. Nu oricine are curajul să părăsească un loc familiar și să vină pe pământ străin.

— Curaj sau disperare? îl întrebă Raihana. Când mi-au spus că ești în Danemarca și vrei să locuiesc la tine... am crezut că poate vrei o menajeră... nu ți-am mulțumit niciodată pentru...

— Ești ca și sora mea, spuse Kabir, ridicându-și mâna. Nu ne mulțumim Laylei sau mie pentru asta. Ești bine-venită la noi, dar trebuie să te gândești la viitor.

— Și care este viitorul meu? Căsătorie și copii și... ce altceva?

Kabir păru încurcat.

— Viitorul tău este cel pe care ți-l vei face tu. Te vei căsători și cu voia lui Alah vei avea copii. Raihana, gândești prea mult. Ce îți dorești?

— Nu știu, spuse ea. Cred că după ce voi trece de *Prøve i Dansk 3*, îmi voi căuta o slujbă într-o stupină. Pot să-mi găsesc o slujbă, să fiu independentă.

— Și pe urmă? întrebă Kabir. Nu poți trăi singură, Raihana.

Raihana dădu din cap. Știa și ea asta. Indiferent cum trăiau femeile în Danemarca și cât de mult cocheta cu gândul de a trăi singură, nu-și putea imagina cum ar fi să trăiască singură, fără să aibă cineva grijă de ea.

— Poți să ai o slujbă și să fii și măritată, spuse Kabir. Îl știu pe Rafeeq; nu-l va deranja acest lucru.

Era inevitabil să se căsătorească, nu-i așa, se gândi Raihana. Chiar nu exista nici altă cale. Nu una pe care ar putea

să o conceapă. În fanteziile ei, ea era una din femeile care citeau știrile la televizor. Probabil că acestea nu trebuiau să se căsătorească sau să trăiască cu cineva. Nu trebuiau să gătească, să facă curățenie și să aibă grijă de copii. Probabil că ele puteau face orice voiau.

Christina spusese că era important să urmărească știrile daneze, deoarece îi va ajuta pe toți elevii să înțeleagă mai bine limba daneză și, de asemenea, să-și îmbunătățească cunoștințele despre viața, cultura și politica danezilor. Dar prezentatoarele de la știri citeau repede, iar Raihana trebuia să se concentreze foarte mult pentru a le înțelege.

Nu va putea fi niciodată ca ele, știa asta. Nu va fi niciodată atât de încrezătoare, atât de sigură pe sine sau oare putea?

— Poate că Rafeeq vrea să vină cândva la noi la prânz, spuse Raihana, mușcându-și buza.

Layla venise în camera de zi, lăsându-l pe Shahrukh cu jocul său Lego, în sufragerie.

Kabir și Layla zâmbiră.

— N-o să-ți pară rău, spuse Kabir.

Erau atât de drăguți. Kabir putea să forțeze lucrurile într-o sută de feluri, dar nu o făcuse. Ea știa că trebuie să se căsătorească. Femeile care citeau știrile la televizor sunt atât de îndepărtate de ea încât păreau să trăiască pe altă planetă.

— Ce ziceți de sâmbăta viitoare? sugeră Layla. Poți face *biryani* și *samboosa* și *kheer*. Va trebui să facem curat în casă și în baie și... Kabir, haide să mergem să cumpărăm un televizor nou acum.

Kabir a fost de acord.

— Da, da, ne vom asigura că totul e pregătit.

Televizorul lor era vechi. Kabir îl cumpăraseră la mâna a doua în urmă cu trei ani, când veniseră în Danemarca, iar acum era timpul să cumpere unul nou.

Raihana voia să se bucure pentru că Rafeeq va veni la masa de prânz. Invitându-l la masă aproape că acceptase căsătoria cu el. Nu mai era cale de întoarcere.

În acea noapte, cum stătea întinsă în pat, încercă să-și amintească chipul lui Rafeeq, însă nu reuși.

Pentru Raihana, frica apărută odată cu intrarea pe un teritoriu neexplorat, frica de a merge la cursul de daneză și acasă la Gunnar s-a diminuat.

Exprimarea ei în limba daneză se îmbunătățea încetișor, dar încă era o luptă. Erau momente în clasă când Raihana simțea că moșăie în timp ce Christina vorbea întruna despre timpuri. Erau momente în care nu mai dorea să învețe deloc limba daneză.

Afganii se întorceau acasă, se anunța pe site-urile afgane de știri. Taberele de refugiați din Pakistan se goleau încetișor, pe măsură ce mii de afgani se întorceau acasă la dărâmăturile de după război și la oroarea posttalibană.

— Nu m-aș întoarce, spunea mereu Layla. Mi-e dor de casă, mi-e dor de viața de acolo, dar nu mi-e dor de frică, de traiul fără viitor. Aici nu mi-e teamă când Shahrukh se duce la grădiniță. Este în siguranță, va fi mereu în siguranță.

Danemarca era o țară sigură. Sigură, albă și străină. Raihana era aici de zece luni deja și uitase viața din Kabul, ca și cum i s-a întâmplat altcuiva, ca și cum nu a existat niciodată. Dar teroarea vieții din Afganistan se apropia de ea pe furiș din când în când, își croia drum către mintea ei și o speria încă o dată, chiar în Danemarca cea sigură.

Raihana și Layla au hotărât că Gunnar ar trebui să vadă un film vechi de douăzeci de ani, *Qayamat Se Qayamat Tak*, ceea ce însemna de la sfârșitul lumii până în ziua judecății de apoi. De când i-a spus el că i-ar plăcea să vadă un film

indian, Layla și Raihana au dezbătut ce film indian ar fi bine să vadă el prima dată.

Qayamat Se Qayamat Tak a fost primul film al supervedetei Aamir Khan și unul dintre cele mai mari succese ale acelor vremuri.

Era despre două familii Rajput din Rājasthān care se dușmăneau, despre cum s-au îndrăgostit fiica dintr-o familie și fiul din cealaltă și cum au fost uciși la sfârșit. Era o poveste tragică, dar una dintre favoritele Raihanei. Spera să-i placă lui Gunnar.

Raihana învățase foarte multe despre danez în ultimele luni. Comunica destul de bine în limba daneză, iar când lucra cu albinele o făceau în armonie. Raihana puneau ustensilele folosite astfel încât Gunnar să le găsească, iar el făcea la fel pentru ea. Exista o intimitate în faptul de a munci împreună, iar acum, oricând auzea un zumzet de albină, Raihana se gândea la Gunnar.

El nu mai bea în timpul zilei, cel puțin nu în zilele în care era ea acolo. Și nu se mai ascundea în casă în timp ce ea se făcea că lucrează în garaj. El ieșea afară și mergeau în curtea din spatele casei împreună. Să ai grijă de patruzeci de colonii de albine nu era ușor și, de vreme ce Raihana presupuse că Gunnar nu lucra în zilele în care ea nu venea, era cu atât mai mult de lucru când fata era acolo.

Raihana aștepta cu nerăbdare prima recoltă de miere. În plus, la sfârșitul lui iulie, școala se închidea pentru vacanța de vară, până la sfârșitul lui august. Elevii puteau să-și continue *praktik* dacă doreau, iar Raihana se decisese să continue.

Citise despre recoltare în carnetul negru pe care îl scrisese soția lui Gunnar. Îl citea acum cu mai puțină bucurie decât înainte de scena cu Maria. De fiecare dată când se uita la el, își amintea că fusese acuzată de furt și că Maria țipase la ea

și la danez. Dar carnetul încă era cea mai bună sursă a ei de informație despre albine, iar ea continua să-l citească.

Potrivit nevestei lui Gunnar, în timpul recoltării, ramele ar fi atât de pline de miere încât ar fi foarte greu de ridicat. Erau scoase din stup și încărcate într-o roabă mică, iar apoi duse la extractorul de miere.

Ramele erau puse în centrifugă, iar mierea începea să curgă încet din instalație. Această miere era depozitată în găleți și amestecată deseori timp de câteva zile, înainte să fie turnată în borcane, gata de mâncat.

Gunnar îi spusese Raihanei că ei nu vindeau chiar atât de multă miere, nu la modul comercial. Majoritatea vânzărilor erau pe sub mână, la vecini și prieteni. Mai dădeau foarte multă gratis rudelor, dar în timpul unei perioade foarte productive, puneau un semn lângă casă, care să indice că au miere de vânzare.

De când începuse să lucreze pentru Gunnar, Raihana era mult mai atentă la mierea care se găsea în supermarket. De obicei, Layla, Raihana și majoritatea afganilor făceau cumpărăturile la Netto, pentru că era cel mai ieftin supermarket, dar Netto avea o gamă limitată de miere. Dacă doreau să cumpere diferite tipuri, Layla și Raihana se duceau la Kvickly, care era mult mai scump, dar oferea o varietate mare de miere. Aveau miere de salcâm, care curgea ușor, pe care Shahrugh o mânca în cantități mari, cu sau fără pâine. Aveau miere daneză cremoasă. Mai aveau și miere de iarbă-neagră, care avea un miros puternic și care îi plăcea cel mai mult Raihanei.

Pe cât de mult s-a împotrivit Layla ca Raihana să facă *praktik* la danez, pe atât de mare admiratoare a mierii a devenit.

— Faceți și miere de salcâm? o întreabă Layla când se uitau pe raftul cu miere din Kvickly, într-o după-amiază.

— Nu, spuse Raihana. Nu facem miere de salcâm în Danemarca. Cea mai mare parte se face în America și Franța.

Layla se uită la Raihana cu admirație.

— Știi atât de multe despre miere.

Raihana zâmbi.

— Eh, mă dau puțin mare față de tine.

Layla râse.

— Nu trebuie să te dai mare; sunt deja foarte impresionată. Deci, ce ai zice dacă am încerca această miere de ardei iuți?

Raihana examinează eticheta de pe sticlă.

— Este din New Mexico. Mă întreb cum o fac, spuse ea.

— Ar trebui să-l întrebi pe danez, sugeră Layla și puse miera de ardei iuți în coșul lor de cumpărături.

Layla credea că dacă danezul urma să vadă un film indian, atunci ar trebui să și mănânce mâncare afgană. Așa că o ajută pe Raihana să facă *somboosas* cu condimente iuți și mentolate. Totuși ajutorul ei se limitează la curățarea cartofilor și la măcinarea mirodeniilor.

Apoi Layla o urmărește pe Raihana cum face *kheer* cu smântână, lapte, migdale, orez și zahăr. Kabir încerca întotdeauna să cumpere folie de aluminiu când se ducea în Hamburg și, de vreme ce era greu de refăcut stocul, Layla și Raihana o foloseau foarte cumpătat. Dar pentru acest eveniment, Raihana puse un strat subțire de folie strălucitoare deasupra *kheer*-ului, iar acesta arăta ca scos dintr-o carte de bucate.

Acum, fiind evident că Raihana se afla în siguranță, Layla era necăjită că trebuia să curețe supermarketul, în timp ce Raihana se ducea să vadă un film cu șeful ei.

Dar Layla nu se putea plânge cu adevărat de munca pe care o desfășura Raihana, pentru că părea să o facă atât de fericită. Când Raihana venise în casa lor, era ca o fantomă, se ascundea în camera ei, tresărea la zgomote puternice și nu

vorbea prea mult nici cu Layla, nici cu Kabir. Se juca cu Shah-rukhh și avea grijă de el când Layla nu era acasă. În acele prime trei luni, ea rămase în camera ei aproape tot timpul. Ajuta la muncile casnice, dar o făcea în tăcere și foarte rar vorbea înainte să i se adreseze cineva.

Odată ce începu cursul de daneză, Raihana deveni mai vorbărească, nu mai era ca o fantomă. Acum Raihana avea chiar și o propunere de căsătorie. Ar fi păcat dacă Rafeeq nu ar lăsa-o să muncească pentru danez, dar dacă el nu ar fi de acord, Raihanei nu-i va rămâne decât să accepte această decizie. O soție nu-și contrazice soțul, nu când e vorba de lucruri importante ca acesta.

Lui Gunnar, spre surprinderea lui, îi plăcu filmul. Îi plăcură petele de culoare, cântecele și dansurile și povestea de dragoste. Subtitrarea în limba daneză probabil nu transmitea întregul mesaj, deoarece Raihana plângea la sfârșit, iar el nu manifestă prea multe emoții, dar, cu toate acestea, îi plăcu filmul.

Povestea semăna mult cu *Romeo și Julieta*. Un cuplu de tineri îndrăgostiți, prinși între părinții lor care se dușmăneau, mor tragic în cele din urmă pentru dragostea lor. Fata era drăguță, însă Gunnar nu prea știa ce să creadă despre actorul care interpreta rolul băiatului. Era un tip scund și nu părea să aibă mai mult de optsprezece ani. Raihana spuse că era o mare vedetă de cinema din India. Părea un actor destul de bun, se gândi Gunnar, dar ce știa el, și oricum nu conta; îi plăcu filmul și îi plăcu mâncarea pe care o aduse Raihana.

— Familia la care trăiesc și cu mine credem acesta este un film bun pentru tine, îi spuse Raihana când el îi mărturisă că-i plăcuse filmul.

— Familia la care trăiești nu are nimic împotriva faptului că lucrezi aici? Întrebă Gunnar.

— *Jeg kan ikke forstå*, răspunse ea și Gunnar zâmbi.

Ea recunoștea rareori că nu înțelegea ceea ce spunea el în limba daneză.

— Le place că tu lucrezi aici? repetă el.

Raihana se opri un moment, gândindu-se cum ar putea formula în limba daneză ceea ce dorea să spună.

— Layla este puțin geloasă, poate. Kabir crede că nu este bine, dar nu spune nu ca eu vin aici.

Încă nu folosea corect timpurile verbelor. Christina spunea întotdeauna că cel mai greu lucru de învățat în limba daneză era cum să folosească verbele.

— De ce crede Kabir că nu este bine? întrebă Gunnar luând o altă plăcintă umplută cu cartofi.

— El este bărbat afgan, spuse ea ca și cum aceasta ar fi explicat totul.

— Și ceilalți afgani, ei ce spun?

— Nu lucruri frumoase.

Lui Gunnar i se păru interesant că afganii gândeau exact ca majoritatea danezilor despre înțelegerea lor pentru *praktik*.

— Este trist, spuse ea. Eu vreau să învăț lucru nou, iar ei spun lucruri rele.

— Este trist, încuviință Gunnar.

Nu se gândise niciodată la curajul de care avusese nevoie Raihana pentru a lucra într-o casă, singură cu un bărbat străin. El știa destule despre culturile din est ca să-și dea seama că oamenii erau foarte conservatori. Anna ar fi fost mândră de Raihana. Ar fi ajutat-o. Indiferent cum și-o amintea Maria, el știa că Anna nu ar fi alungat niciodată o femeie fără ajutor, care dorea să învețe ceva nou.

— Îți place să lucrezi cu albinele? întrebă atunci Gunnar.

— Foarte mult, spuse Raihana. Nu am lucrat niciodată astfel cu albinele înainte.

— Știu, spuse Gunnar.

— Nu am mințit-o pe Christina, ea crede că muncesc mult cu albine, spuse Raihana.

— Acum știi destule despre albine, spuse Gunnar.

— Da, spuse Raihana.

A fost cea mai lungă conversație pe care au avut-o vreodată.

În timp ce pedala spre casă, Raihana se simțea extrem de mândră de sine. A avut o conversație în limba daneză. O conversație adevărată, nu una ca la cursul de daneză concepută cu scopul de a îmbunătăți aptitudinile lingvistice.

Dar pe când se apropia tot mai mult de casă, își dădu seama că nu-l întrebase nimic. El pusese toate întrebările. Își promise că data viitoare ea va pune întrebările. Ce va întreba? Ce ar fi vrut să știe?

Dorea să știe mai multe despre soția lui. Femeia numită Anna, care scrisese în carnetul cu copertile din piele neagră și care o învățase despre albine și despre limba daneză. Da, se gândi ea, îl va întreba despre soția lui. Dar ar fi nepoliticos să-l întrebe despre soția lui decedată?

Își repetă întrebările în limba daneză.

Cum a murit?

Câți ani avea?

Ce făcea ea?

Ar fi fost de acord să lucrez cu albinele tale?

Dar chiar pe când își repeta în minte întrebările într-o daneză stâlcită și își imagina răspunsurile lui, știa că atunci când va veni vremea nu va îndrăzni să-l întrebe despre soția sa. Tot așa cum ea ar avea limba legată dacă el ar întreba-o despre Aamir.

TREISPREZECE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

12 IULIE 1980

Doar mătcile produc substanțele de matcă numite feromoni. Am auzit de la un prieten, care a fost în vizită în Statele Unite anul trecut și a fost la un târg regional de acolo, că unii apicultori prind mătcile și apoi și le pun sub bărbie pentru a atrage masculii care formează o „barbă de albine”. Gunnar și cu mine ne întrebam dacă și cât de rău sunt înțepați.

*Substanța măticii este un puternic elixir al dragostei. Atracția acestui elixir al dragostei face albinele muncitoare să se înghe-
sue spre matcă și să aibă grijă de toate nevoile ei. Mătcile ti-
nere produc cantități mari de feromoni, dar pe măsură ce
îmbătrânesc, puterea acestora se diminuează. Scăderea pro-
ducției poate duce la izbucnirea unei revolte printre albinele
muncitoare care vor înlocui matca bătrână cu una mai tânără.*

El era mai înalt decât Aamir. Avea o barbă foarte scurtă și bine îngrijită. Era mai închis la culoare decât Aamir. Mirosea a țigări.

Ea fusese prima soție a lui Aamir. Nu va fi prima soție a lui Rafeeq, cu toate că nu prea conta. Nevasta lui era în Pakistan împreună cu copiii lor, dar el și viața lui erau aici, în Danemarca. Mulți musulmani aveau neveste în țările lor de obârșie, despre care autoritățile daneze nu știau, și astfel recăsătorirea în Danemarca nu era considerată poligamie.

Layla stabilise meniul, iar Raihana îl preparase. Lui Shah-rukh i se spusese să se comporte civilizat, iar Layla spera că el va trage un pui de somn după masa de prânz, astfel încât cei mari să poată sta de vorbă.

Această propunere de căsătorie era foarte diferită de prima. Când ea și Aamir s-au căsătorit, unchiul acestuia a venit la tatăl Raihanei cu propunerea de căsătorie, iar tatăl ei și unchiul lui s-au târguit pentru bani. Aamir a dat o sumă mică de bani ca să se căsătorească cu Raihana; tatăl ei a obiectat, dar nu prea mult.

Dar acum nu aveau bătrâni care să vorbească despre căsătorie, erau doar ei. Raihanei i se părea oarecum greșit și, în același timp, avea senzația de eliberare, ca și cum putea să ia decizia vieții ei.

Rafeeq avea o voce serioasă și chiar și atunci când râdea era puțin aspră. Raihana știa că-i căuta lui Rafeeq nod în papură. Dacă ar fi în Afganistan, nimeni nu ar întreba-o nimic, iar ea ar trebui să facă ceea ce i se cerea. Dar acum avea de ales. Putea să spună nu.

— Mors este o insulă mică, îi spuse Rafeeq în timp ce mâncau de prânz. Nu sunt prea mulți afgani. Câteva

familii iraniene, dar cam asta-i tot. Și mai sunt câteva familii din Somalia, cred, dar nu-i cunosc.

Conversația nu curgea ușor la masă. Raihana dorea să-i pună întrebări lui Rafeeq, dar îi era rușine și nu spunea nimic. Layla, la fel ca Raihana, era tăcută, îi dădea lui Shah-rukh să mănânce bucăți de pui și îi ținea paharul când voia să bea apă.

— Spune-ne despre fabrica în care lucrezi, sugeră Kabir când liniștea dură prea mult.

— Fabricăm sobe din fontă, spuse Rafeeq. Lucrez pe linia de producție. Asamblez capacul și deflectorul — ele formează partea de sus a sobei. Este o companie bună și o slujbă bună. Dacă se îmbolnăvește cineva pe linie, managerul nu se ceartă pentru zilele de concediu medical. Dar danezii ăștia își iau prea multe zile de concediu medical. Nu ca noi, ei nu sunt mândri de munca pe care o fac.

Atunci Raihana își linse buzele și își dresе vocea.

— Am întâlnit câțiva danezi care sunt foarte mândri de ceea ce fac. Christina e mândră, nu-i așa, Layla?

— Da, da, spuse Layla.

— Nu, nu, nu toți danezii sunt așa, spuse Rafeeq. Știu o mulțime de danezi care sunt mândri de munca lor și sunt oameni muncitori.

— Da, da, încuviință Kabir. Se presupune că danezii sunt buni muncitori.

Se lăsă din nou tăcerea, iar de data aceasta nimeni nu reluă conversația.

— Tu muncești pentru un om care are albine, spuse Rafeeq după ce au terminat de mâncat, iar Layla și Raihana au spălat farfuriile.

Acum beau ceai din cele mai bune cești ale Laylei. Aceasta îi mai servi cu fructe confiate și nuci, cumpărate de Kabir din Hamburg, pentru ocazii speciale.

— Da, spuse Raihana și se pregăti de ceva rău.

— Am un coleg care este apicultor. El zice că e mult de muncă, spuse Rafeeq. Poate îți găsești de lucru în Thisted. Acolo sunt apicultori profesioniști.

Thisted era la aproape treizeci de minute la nord de Mors, de cealaltă parte a insulei. Christina îi pomenise Raihanei despre oraș și îi spusese că s-ar putea să-și găsească o slujbă acolo. Faptul că Rafeeq se străduise să afle despre apicultură și unde și-ar putea găsi ea de lucru o liniști.

— Nu te deranjează că lucrez pentru acest bărbat? întrebă ea cu îndrăzneală.

— Nu este obiceiul nostru..., dar nu suntem pe pământul nostru, obiceiurile se schimbă, spuse Rafeeq.

— Deci nu ești de acord cu asta, spuse Raihana.

— Nu despre asta-i vorba. Suntem într-o țară diferită; aici femeile muncesc și nu-i nici o problemă. Dacă nevasta lucrează, sunt mai mulți bani în casă pentru lucruri mai frumoase, spuse Rafeeq.

— Și după ce apar copiii? întrebă Raihana.

— Ai vrea să lucrezi dacă ai avea copii?

— Nu știu, spuse ea.

— Copiii vor avea nevoie de mama lor, spuse Rafeeq.

Layla pufni, dar nu spuse nimic. Ea muncea și mergea la școală, iar după ce va termina școala plănuia să-și găsească o slujbă și să muncească. Avea un copil și credea că era o mamă excelentă pentru el, fără să stea toată ziua acasă. Rafeeq avea dreptate, când nevasta muncea, erau mai mulți bani pentru lucruri mai frumoase. Ea și Kabir își doreau lucruri mai frumoase, pentru fiul lor și pentru ei.

Oare acești bărbați afgani ar fi fost atât de liberali și în Afganistan? Faptul că se aflau într-o țară diferită i-a schimbat cu adevărat? Sau ar fi întotdeauna liberali, indiferent de țară? S-ar schimba dacă s-ar muta înapoi în Afganistan? Raihana

își dădu seama că nu va ști niciodată. Indiferent ce schimbare ar fi suferit oamenii ca ei atunci când au trebuit să-și părăsească propriile case și să-și găsească drumul pe cărări necunoscute și străine, această schimbare nu se va putea inversa.

Prânzul decurse foarte bine, spuse Kabir voios, după ce plecă Rafeeq. Apoi îi spuse Raihanei că Rafeeq dorea să se căsătorească cu ea. El îi dădea cinci mii de coroane miresei, despre care Kabir spuse că era o sumă foarte bună. Vor fi banii ei. În Afganistan, banii se duceau la tatăl miresei; aici banii ar trebui să fie de drept ai lui Kabir, dar el nu-i voia, așa că-i dădea Raihanei.

— Banii mei? întrebă Raihana.

Kabir dădu din cap.

— Da.

Ideea că ar putea să aibă cinci mii de coroane doar pentru sine era de necrezut.

— Deci? întrebă Layla. Să începem să facem planurile de nuntă?

Vocea ei era plină de o bucurie neascunsă.

— Pot să vă răspund săptămâna viitoare? întrebă Raihana.

Kabir nu păru surprins.

— Dar nu mai târziu de o săptămână. Rafeeq se duce în Pakistan pentru trei săptămâni în iunie-iulie și ar vrea să știe până pleacă. Trebuie să-și anunțe familia din Pakistan.

În acea noapte, Raihana visă că era înapoi în Kabul în apartamentul cu o cameră în care locuise cu Aamir. Încăperea avea un mic loc pentru bucătărie, iar Aamir găsisese niște banchete vechi de mașină, pe care stăteau să mănânce. Patul lor era o saltea veche, iar singura fereastră, care nu avea geamuri, era acoperită cu plastic transparent. Era o cameră friguroasă, dar Raihanei îi plăcuse să trăiască acolo cu Aamir.

N-avea ce să-ți placă la acel apartament vechi cu o singură cameră, dar Raihana își aduse aminte de el cu dragoste. Viața fusese atât de dificilă în Kabul — lupta de a pune mâncare pe masă, de a merge pe străzi, de a face o baie, de a cumpăra haine, toate fuseseră grele. Traiul de zi cu zi era precum cățărutul pe munți înalți, cu creste ascuțite. Și totuși, când Raihana își aminti de acel apartament, și-l aminti pe Aamir și, alături de tristețea de a-l pierde, simțea bucuria de a fi împărțit o parte din viață cu el.

Când Raihana se trezi în ziua următoare, simțea o teamă ciudată în stomac. Știa că acceptase mai mult sau mai puțin căsătoria cu Rafeeq. Nu prea conta că avea o săptămână să dea răspunsul; toată lumea știa că va spune da.

Ce altceva putea să facă? Dacă era vreo problemă cu el, ea putea să refuze asocierea. Avea dreptul să refuze asocierea, chiar dacă nu era nici o problemă cu Rafeeq. Dar dacă l-ar refuza, ce se va întâmpla după? Trebuia să se căsătorească, nu-i așa? Trebuia să spună da, nu-i așa?

Christina insista pe propozițiile subordonate în acea lună, iar Raihana se chinuia cu ele.

Era o fată nouă în clasă în acea săptămână, Olena. Era din Ucraina și purta o fustă neagră, cizme negre înalte și un pulover de un roșu strălucitor. Părul ei scurt era roșu aprins. Vorbea germană, engleză, rusă și ucraineană și părea în stare să înțeleagă propozițiile subordonate foarte ușor. Era prima ei săptămână de limbă daneză.

— Vorbesc în daneză cu soțul meu, îi spuse lui Suzi, care o lăudă pentru daneza ei bună. El este danez și lucrăm amândoi pentru o companie daneză. Deci știam deja câte ceva când am început.

— Ea este una din acele femei... știi tu, care se mărită cu danezi ca să locuiască aici, îi șopti Wahida Raihanei.

— Când ai venit în Danemarca? o întrebă Raihana pe Olena, ignorând-o pe Wahida.

— Doar săptămâna trecută, spuse ea. Dar stăm aici șase luni, apoi ne mutăm la Kiev. Avem un apartament acolo.

Raihana o invidie pe Olena. Vorbea bine limba daneză. O înțelegea ușor pe Christina și trăia în Danemarca doar de o săptămână. Când îi spuse lui Suzi, aceasta râse.

— Și noi te invidiem pe tine, spuse ea. Eu am venit la ore doi ani de zile ca să ajung aici, iar tu ai ajuns la nivelul ăsta în doar cinci luni.

Raihanei îi plăcu să audă acest lucru. Se descurca bine, se gândi ea. Însă situația se schimbă rapid când Christina le dădu o temă în clasă, iar Raihana greși opt din zece propoziții.

Gunnar crezuse că nu va mai simți niciodată această emoție. Era iunie — prima recoltă. Era perioada lui favorită pe vremea când trăia Anna. Dar acum, chiar dacă Anna nu mai era acolo, era nerăbdător și bucuros că Christina i-o aduse pe Raihana, deja de atâtea luni.

Când el și Raihana se duseră să scoată fagurii plini de miere, amândoi purtară costume de protecție.

— Acum ți-e teamă că înțepă? îl tachină Raihana.

— Înțepă când le luăm mâncarea, spuse el.

Au adus cu ei rame noi, cu fagurele artificial pus, ca să le înlocuiască pe cele pe care le vor scoate, și cutii în care să ducă ramele grele și pline de miere înapoi la garaj.

Gunnar îi arătase Raihanei extractorul de miere pentru care el și Anna pusese bani deoparte și pe care îl cumpăraseră în urmă cu aproape zece ani. De îndată ce era miera depozitată în găleți, el folosea o mașină electrică

pentru a o amesteca, o dată la două-trei zile; apoi, când mie-rea devenea cremoasă, era gata. O turnau în borcanele de miere cu o mașină specială de turnat. Etichetele oficiale de pe borcane cu Asociația Daneză a Apicultorilor indicau unde a fost făcută mierea, de către cine și de care tip era.

În anul anterior, recolta nu fusese chiar atât de bună. Anna fusese dezamăgită, pierduseră trei colonii din cauza șoarecilor și alte cinci muriseră de foame, așa că nu era de mirare. Primăvara începuse târziu, iar vara fusese scurtă, așa că pur și simplu nu avuseseră suficientă miere. Le rămăseseră borcane goale, dar Anna spusese că vor putea folosi borcanele rămase în anul următor. Anna fusese atât de sigură că va fi un an următor. Nu bănuise niciodată că, fără nici un avertisment, va părăsi lumea aceasta. Nici el nu bănuise niciodată. Dar acum era conștient de cât de fragilă era viața.

Albinele bâzâiau nervoase, chiar dacă Raihana folosi afumătoarea pentru a le liniști. A pus împreună cu Gunnar un sac mare din pânză groasă lângă stupul din care scoteau miere și scuturau ramele pline astfel încât albinele să cadă pe sac. Nu păreau fericite.

— Nu aș face niciodată asta fără mască și mănuși, spuse Raihana când lucrau.

— Nici eu, spuse Gunnar în timp ce puneau una peste alta în cutie ramele grele.

Nu luau ramele care aveau puiet pe ele și, de vreme ce folosiseră un separator de matcă, puteau să ia în siguranță ramele de deasupra separatorului, fără să deranjeze matca sau puietul. Totuși Gunnar insistă ca Raihana să verifice fiecare ramă.

— Unii apicultori nu folosesc separatoare, îi spuse el. Trebuie să fii pregătită pentru orice și să înveți cum să recoltezi cum trebuie.

Raihana era bucuroasă că Gunnar voia ca ea să învețe să facă lucrurile așa cum trebuie. Dar se temea că nu va avea niciodată șansa de a le face din nou. Se va mărita cu Rafeeq, va avea cinci mii de coroane în contul ei din bancă și după aceea? Nu putea să-și stăpânească gândul că banii nu vor fi cu adevărat ai ei. Nu vor fi bani pe care îi va putea lua să-și cumpere brățări de aur sau un nou pat. Va trebui să vorbească cu Rafeeq și vor decide împreună ce vor face cu ei. Raihana bănuia că Rafeeq va decide, iar ea va trebui să accepte.

Dar dacă ar avea o slujbă, atunci banii pe care i-ar câștiga ar fi ai ei. Sau vor fi ai lui Rafeeq, tot așa ca și cele cinci mii de coroane?

Cutiile erau grele, atât de grele încât Gunnar le puse pe un cărucior pe care-l trase în garaj. Lui Gunnar și Raihanei le trebuia o zi întreagă pentru a lua fagurii de la jumătate din stupi.

— Trebuie să plec, spuse Raihana, uitându-se la ceasul de la mână. Pot să fie făcut restul mâine?

Gunnar dădu din cap.

— Voi lăsa ramele aici, iar mâine le vom pune în extractorul de miere.

— Nu, nu, ar trebui să termini. Poți face fără ajutorul mine, corect? întrebă Raihana.

— Pot aștepta până mâine, o asigură Gunnar.

Raihana era puțin încurcată. Se părea că el lucra la stupi doar când ea era acolo. Raihana vru să-l întrebe de ce, dar nu-și găsi cuvintele în daneză.

Pe când pedala către casă, Raihana făcu planuri de viitor. Poate își va înființa propria stupină. Atunci, pe etichetele mici de pe borcanele cu miere va scrie: MIERE PRODUSĂ DE RAIHANA SAIF KHAN.

Era atât de adâncită în gânduri, încât nu-i observă pe băieți. Nu-i văzu cum se holbau la ea. Nu observă că unul dintre ei se juca cu o piatră. Și categoric nu văzu piatra venind spre ea.

Era o piatră mare, cu margini ascuțite, care o nimeri în tâmpla stângă. Simți o durere acută și bruscă. Pierdu controlul bicicletei și căzu în șanțul de lângă drum.

Cu o zi înainte plouase, iar pantalonii maro i se udară și erau plini de noroi, la fel și bluza roz. Dar nu asta o îngrijora; ceea ce aproape că o scotea din minți era durerea din cotul și brațul drept. Își ținu brațul pe lângă corp și o trecu un fior de durere. Îi văzu pe băieți stând țăntoși. Știa că au aruncat piatra în ea. Nu a fost un accident.

Aveau o postură și o privire provocatoare. Un băiat se juca cu o altă piatră, aruncând-o în aer și apoi prinzând-o. Nu au mișcat nici un deget să o ajute.

Ce să facă? se gândi Raihana dintr-odată speriată.

Nimic. Nu putea să facă nimic. Erau trei băieți, mai puternici și mai răi decât ea. Și aruncaseră doar o piatră; nu fusese un glonț.

Își împinse bicicleta afară din șanț, apoi ieși și ea. Ghidonul era îndoit; nu putea să meargă cu ea acasă. Lacrimile o înțepau, dar și le stăpâni; nu le-ar da acelor huligani satisfacția asta.

Raihana se întoarse acasă la Gunnar, care locuia la câteva minute distanță, cu cât mai multă demnitate. Palma îi era julită și hainele pătate cu sânge amestecat cu noroi și apă.

Gunnar era în curtea din fața casei și tăia un tufiș de tran-dafiri când ajunse ea acolo.

— Ce s-a întâmplat? strigă el, alergând spre ea.

Atunci lacrimile se rostogoliră pe obraji ei într-o secundă. Rămase pe loc, plângând în hohote, ținându-se de ghidonul îndoit al bicicletei.

Măinile lui Gunnar tremurau în timp ce îi îndepărtă mâinile înțepenite de pe ghidonul bicicletei și o duse înăuntru. Nu era sigur ce trebuia să facă așa că ieși în curtea din spate și o strigă pe Ulla cea grasă. O văzuse mai devreme și știa că era acasă.

Ulla veni fugind. Gunnar îi spuse că Raihana avusese un accident și avea nevoie de ajutor ca să se curețe. Lui îi era teamă să-i curețe rănilor pentru că nu știa cum. Le sărutase rănilor lui Julie și lui Lars, dar nu le curățase niciodată. Anna făcea asta.

— Of, biata fată, spuse Ulla, apoi luă un prosop umed și începu să-i curețe fața și mâinile Raihanei.

Raihana continua să plângă, incapabilă să se oprească acum că era din nou în siguranță.

— Avem nevoie de pansament, alifie și apă, spuse Ulla. Ai niște haine de-ale lui Julie acasă? îl întreabă pe Gunnar.

Raihanei îi luă ceva timp să se oprească din plâns. Rănilor nu erau prea grave. Bluza roz trebuia aruncată și pantalonii maro la fel. Cotul și brațul îi erau julate. Ulla curăță rănilor cât putu de bine și le unse ușor cu alifie.

Raihana avea mai multe tăieturi și vânătăi pe picioare, iar sandalele puteau fi aruncate la gunoi. Ambele barete erau rupte.

— Unde ai căzut? întreabă Ulla.

Raihana ședea la masă, cu ochii roșii, purtând o pereche de pantaloni negri și o cămașă albă care îi aparținuseră lui Julie.

— Lângă Fredesiksvej, spuse Raihana. Băieții au aruncat cu o piatră în mine.

Arată tâmpla unde avea o tăietură mică, dar adâncă, de care Ulla avu, de asemenea, grijă.

— Ce băieți? întrebă Gunnar, deși avea vaga bănuială că știa despre care băieți era vorba.

— Băieții fără păr, spuse Raihana.

Ulla oftă.

— Anders și prietenii lui.

— De ce fac asta? întrebă Raihana.

— Pentru că sunt băieți răi, spuse Ulla. Să rănească o fată în așa hal. Gunnar, trebuie să vorbești cu Marianne și cu Mogens. Băieții ăia nu pot să-și facă de cap și să arunce cu pietre în oameni.

Gunnar dădu din cap în semn de aprobare.

— Nu, bineînțeles că nu.

— Bicicleta mea bine? Nu am nici un ban să o fac mai bine, spuse Raihana.

Lacrimile pe care reușise să le stăpânească amenințau să izbucnească din nou.

— Este în regulă, spuse Gunnar. Poți folosi bicicleta veche a lui Julie. Este în camera din spate. Și mă ocup eu de bicicleta ta.

Raihana se uită la el. Nu-l înțelegea, abia îl auzea, iar lacrimile îi umpluseră ochii.

— Bine, spuse ea jenată.

Ulla o bătu ușor pe umăr.

— Nu te duce înapoi cu bicicleta astăzi. Gunnar te poate duce cu mașina.

Comportamentul femeii o nedumeri pe Raihana. Cu doar câteva săptămâni în urmă fusese ostilă, iar acum îi curăța rănile și era drăguță cu ea.

După ce Raihana bău o cană de ceai și se opri din plâns, Gunnar legă bicicleta lui Julie în spatele mașinii sale și se duse la Ulla.

— *Tak*, îi spuse el lui Ulla.

— Crezi că au lovit-o cu o piatră pentru că e străină? șopti Ulla.

Gunnar nu răspunse.

— Nu este bine că avem atât de mulți străini în Danemarca, dar asta nu înseamnă să arunci cu pietre în ei, spuse ea. Biata fată, e așa de speriată.

— Da, spuse Gunnar. Merită ceva mai bun.

Kabir o aștepta pe Raihana afară. Ea îl sunase pe telefonul mobil, înainte de a pleca de la Gunnar de acasă, pentru a-l anunța că va ajunge târziu, deoarece căzuse de pe bicicletă. Nu-i pomeni de băieții fără păr sau de piatră.

Kabir o întreabă dacă voia să vină el s-o aducă acasă, dar Gunnar îi spusese deja că o va duce el, iar Raihana nu voia să-l jignească, refuzându-i ajutorul. Îi fusese teamă să-i spună și despre băieți. Dacă el afla, ar putea să n-o mai lase să se întoarcă la Gunnar acasă și să lucreze cu albinele.

— Nu-i spune lui Kabir despre băieți, îi zise Raihana lui Gunnar de îndată ce îl văzu pe Kabir așteptând afară, cu chipul încordat.

— De ce nu? întreabă Gunnar.

— Atunci el îmi va spune nu să vin înapoi la tine acasă, spuse Raihana. Și vreau să învăț recoltă.

Gunnar nu voia să mintă, dar nici ca Raihana să piardă recoltarea.

Pe când se îndreptau către el, Kabir îi zâmbi ușor lui Gunnar și o întreabă pe Raihana dacă era în regulă.

— Du-te înăuntru, Layla a pregătit ceai pentru tine, îi spuse el în dari.

— Bicicleta, spuse Raihana, arătând către bicicleta fiicei lui Gunnar din spate.

— O iau eu, spuse Kabir.

Raihana îi mulțumi lui Gunnar și intră în casă, ușurată că nu trebuia să răspundă întrebărilor lui Kabir de față cu Gunnar.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă Kabir de îndată ce Raihana intră în casă.

Pentru un moment, Gunnar crezu că poate minți, dar nu putu. Nu ar fi familia ei și mai supărată dacă ar afla mai târziu că el minșise? Nu ar crede că-i proteja pe acești băieți pentru că erau danezi?

— Sunt niște băieți în cartier. Au aruncat cu o piatră în ea, iar ea a căzut într-un șanț, spuse Gunnar. Vecina mea a curățat-o și i-a dat haine. Sunt ale fiicei mele.

— Niște băieți? întrebă Kabir. Ce fel de băieți?

Kabir vorbea foarte bine limba daneză, se gândi Gunnar. Bineînțeles că se simțea un ușor accent, dar vorbea limba cursiv.

— Sunt... sunt doar niște băieți, spuse stânjenit Gunnar.

Ce ar fi putut să spună? Că erau adolescenți rasiști?

— Sunt băieți care își rad capul? întrebă Kabir și, văzând expresia de surprindere de pe fața lui Gunnar, adăugă: Am văzut câțiva care au venit pe aici și urlau la noi, rupți de beți.

— Băieții ăștia sunt tineri și proști. Le știm familia de ani de zile. O să vorbesc cu ei și o să rezolv problema.

— Noi o să vorbim cu poliția, spuse Kabir.

Gunnar puse mâna pe brațul lui Kabir.

— Ai tot dreptul să fii nervos, dar te rog, lasă-mă să vorbesc cu familia mai întâi.

Kabir îndepărtă mâna lui Gunnar.

— Nu am nici un interes să protejez niște băieți danezi pentru că sunt proști. Vreau să mă asigur că nu vor mai răni altă femeie musulmană.

— Ceea ce au făcut este foarte rău, spuse Gunnar. Îți promit, o să mă asigur că...

— Raihana nu va mai veni la tine acasă. Își va găsi altă *praktik*, spuse Kabir ferm.

— Este vremea culesului, spuse el. Te rog, doar săptămâna asta. O voi aduce și o voi lua cu mașina dacă crezi că nu este în siguranță să meargă cu bicicleta.

— Ce-ți pasă ție? Dacă ai nevoie de cineva care să te ajute, sunt sigur că vei găsi...

— Nu, nu, spuse Gunnar. Ea vrea să învețe cum se culege mierea. A muncit din greu tot sezonul, ar fi... trist dacă nu s-ar putea bucura de fructul muncii ei.

Kabir se întoarce și le văzu pe Layla și pe Raihana uitându-se pe geamul dormitorului de sus.

— Doar săptămâna asta, spuse încet Kabir. Nu mai mult de săptămâna aceasta.

Gunnar încuviință.

— Lasă-mă să vorbesc cu părinții, apoi vin cu tine la poliție dacă ei nu fac nimic. Bine? Îmi poți da numărul tău de telefon? Te sun de îndată ce știu mai multe.

Gunnar scoase un carnețel din torpedoul mașinii și i-l înmână lui Kabir.

Kabir nu spuse nimic, doar scrise un număr în carnețel și i-l dădu înapoi. Nu avea încredere în Gunnar.

Era o reacție necunoscută pentru Gunnar. El fusese întotdeauna un băiat bun, de încredere și plăcut de ceilalți. Nimeni nu se uitase niciodată la el cu neîncrederea care se citea în ochii acestui om.

PAISPREZECE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

20 IULIE 1980

Aștept cu nerăbdare recoltarea.

Îmi place la nebunie să urmăresc cum se învârtesc ramele în centrifugă și să văd cum curge mierea din ele. Îmi place la nebunie să amestec mierea în găleți. Nimic nu este mai pasionant decât perioada de recoltat.

Noi nu ne vindem mierea. O mâncăm și o oferim cadou. Nu ni se pare corect să vindem mierea și să facem bani de pe urma muncii grele a albinelor.

Gunnar nu știu cum să abordeze subiectul cu Marianne și cu Mogens, așa că o sună pe Julie să-i ceară sfatul.

— Vrei să spui că n-ai vorbit cu ei încă? întrebă Julie exasperată. Eu m-aș fi dus direct la ei și i-aș fi dat băiatului o mamă de bătaie.

Gunnar avusese acest impuls, dar îi luase o viață întreagă să-și înfrâneze impulsurile. Nu era un om impulsiv. Nu mai avea vârstă; chiar și în tinerețe fusese precaut.

— Și ce să le spun? întrebă Gunnar.

— Spune-le că au un monstru care se dă drept fiul lor, izbucni Julie și apoi oftă. Eu am avut grijă de Anders când era mic. Îmi spunea că se va căsători cu mine.

— I-am dat pătuțul tău, zise trist Gunnar. Kabir a spus că vrea să se ducă la poliție.

— Ar fi cel mai bine, *Far*, spuse Julie. Se pare că situația a scăpat de sub controlul lui Marianne și a lui Mogens.

Gunnar nu a zis nimic, iar Julie a continuat:

— Asemenea lucruri s-au întâmplat și aici după unsprezece septembrie. Un coleg mi-a spus că un prieten indian care avea barbă a fost bătut în Statele Unite. Nici măcar nu este musulman, dar ei au crezut că era. Iar în Londra au ars magazinul unor iranieni.

— Dar tu vorbești despre Londra și Statele Unite. În Skive, asemenea lucruri nu ar trebui să se întâmple, spuse Gunnar. Skive este un loc sigur.

— Nicăieri nu mai este un loc sigur, spuse Julie.

— Ai dreptate. Dacă odraslele unor oameni decenti aruncă cu pietre în imigranți, nimeni nu mai este în siguranță.

— Ar trebui să le spui lui Mogens și lui Marianne că dacă nu vorbesc cu el și dacă Anders nu-și cere scuze Raihanei, atunci Kabir se duce la poliție și tu te duci cu el, spuse Julie.

— Așa m-am gândit și eu, zise Gunnar.

Au mai povestit puțin despre Maria și Lars, iar Julie i-a vorbit despre un bărbat cu care se întâlnea. Gunnar avu impresia că acesta era probabil cu mult mai în vârstă decât ea, iar fata se simțea rușinată. Anna i-ar fi cerut lui Julie să le spună totul, dar Gunnar nu putu să facă asta. El îi respecta

intimitatea lui Julie și avea să aștepte până când era ea pregătită.

În acea noapte, pentru prima dată de când Anna murise, Gunnar vorbi cu ea. Auzise el de oameni care vorbeau cu soțul sau soția care murise și crezuse întotdeauna că aceștia erau primii candidați la spitalul de nebuni, dar în acea noapte, cum stătea întins în pat, cu mintea plină de gânduri, făcu ceea ce i se păru firesc.

— Ce să fac? întrebă el tavanul, apoi se întoarse cu fața la poza Annei care era pe masa de lângă pat.

Anna purta o rochie din șifon închis la culoare și zâmbea; poza fusese făcută la căsătoria lui Lars.

— Omul acela, Kabir, nu are încredere în mine, crede că vreau să pun mâna pe el, spuse el. Nu știu ce să fac în privința asta. Nu știu ce să fac în legătură cu Anders.

Își închise ochii pentru o clipă și apoi îi deschise din nou.

— Nici tu nu știi ce-i de făcut? întrebă el și apoi oftă.

Mogens și Marianne îl surprinseră pe Gunnar.

— Da, spuse Mogens, ar trebui să te duci la poliție.

Gunnar rămase cu gura căscată pentru un moment, apoi se uită la Marianne. Erau în camera lor de zi, pe care Marianne o zugrăvisese roz cu un an înainte. Perdelele aveau panglici roz, iar mobila era din lemn negru și acoperită cu un material roz. Era o cameră îngrozitoare, făcută pentru păpuși, nu pentru oameni maturi.

— Da, așa ar trebui, spuse Marianne, confirmând că atât ea, cât și soțul ei înnebuniseră. Poate asta îi va băga mințile în cap. A furat bere de la chioșcul de lângă gară, chioșcul lui Johnny. El a venit și ne-a spus, iar noi i-am plătit paguba. Când l-am anunțat pe Anders că i-am dat bani lui Johnny,

a zis că ar trebui să-i mărim alocația ca să nu mai trebuiască să fure.

— Prietenii ăia ai lui, spuse Mogens. De la ei a început totul. Înainte, Anders era un băiat bun. Băieții ăștia au apărut de nicăieri, nu fac nimic bun și îl iau pe Anders cu ei.

— Ce spun părinții lor? întrebă Gunnar, mirându-se cum ar putea niște părinți să permită un asemenea comportament.

Mogens păru dezgustat.

— Tatăl lui Karsten a plecat când el era bebeluș, iar mama lui trăiește din ajutorul social... Bea bere, fumează și se uită la televizor toată ziua. Nu-i bună de nimic! Părinții lui Henrik susțin că totul este în regulă, iar dacă el vrea să-și exprime cu voce tare opiniile împotriva oamenilor care ne corup țara, atunci este dreptul lui s-o facă.

— Deci, nu ne pot ajuta, spuse Gunnar pentru sine.

— Tatăl lui Henrik este împotriva imigranților. Foarte Dansk Folkeparti¹, înțelegi ce vreau să spun? zise Mogens.

Marianne începu să plângă.

— Cum se simte fata? întrebă ea, ștergându-și ochii.

— Așa cum am spus, e doar puțin zgâriată, dar înspăimântată. Și eu aș fi la fel. Nu știu dacă vine săptămâna viitoare, spuse Gunnar.

— Fă o plângere, spuse Mogens. Va trebui să rezolvăm...

— Nu putem face o plângere la poliție și să-i distrugem viața lui Anders, spuse Gunnar, întristat de cât de lipsiți de ajutor păreau.

Era fiul lor, trebuiau să facă un efort, să se pună pe treabă și să vadă de viața lui.

— Ce ar trebui să facem? îl întrebă disperată Marianne.

¹ Partidul Popular Danez, care se consideră de centru-dreapta, dar este acuzat de populism și xenofobie de către opozanți (n. red.).

— Nu știu, spuse exasperat Gunnar.

De unde să știe soluția? Nu era consilier parental.

— Suntem disperați, rosti Mogens obosit.

— Poate reușim să vorbim cu poliția și să vedem dacă pot ei să discute cu băieții fără să fie ceva oficial, sugerează Gunnar, cu toate că habar n-avea dacă se putea așa ceva.

Mogens se luminează la față.

— Să-l sun pe inspectorul Jon, este o cunoștință, poate le bagă mințile în cap acestor copii. Să-i sperie puțin?

— Tu ar trebui să fii acolo, Gunnar, spuse Marianne. Ar trebui să fii de față când poliția vorbește cu el. Va fi mai speriat dacă va crede că ai depus plângere.

— Nu, nu, spuse Gunnar. Uite ce e...

— Te rog, insistă Marianne. Va fi mult mai bine așa.

— Da, te rog, spuse disperat Mogens.

Gunnar consimți, fără tragere de inimă.

Îl sună pe Kabir de îndată ce ajunse acasă și îi spuse ce au hotărât Mogens, Marianne și cu el să facă. Kabir îi mulțumi lui Gunnar pentru telefon și îl rugă să se asigure că Raihana va fi în siguranță când va veni să lucreze la el acasă.

Simți din nou în gură gustul familiar al fricii. De când părăsise Afganistanul frica dispăruse. În tabăra de refugiați era cu mult mai bine decât în Kabul, dar nu fusese deloc ușor și, fiind singură, lipsită de protecția unui bărbat, era ținta multor aluzii, propuneri de căsătorie și bărbați care doreau să facă sex cu ea. Odată ajunsă în Danemarca, se simți în siguranță. Nu umbla nimeni cu arme pe stradă și nici nu se urla la oameni de parcă erau vite. Cel mai important era faptul că era liberă să-și trăiască viața pe care și-o dorea. Iar acum, o piatră aruncată în fruntea ei schimbase totul. Dacă cineva ar fi aruncat în ea cu o piatră în Kabul, nu s-ar fi gândit la asta. S-ar fi considerat norocoasă că fusese doar o

piatră. Dar aici, în curata Danemarcă, rana păru mai urâtă decât ar fi fost în Kabul.

— Nu trebuie să te duci, spuse Kabir.

Stăteau în camera de zi după o cină foarte liniștită.

— De fapt, aş prefera să nu te mai duci deloc acasă la danez, adăugă Kabir.

Abia în după-amiaza aceea fusese lovită, şi până spre seară rănilile îi pulsau şi era extenuată de cât se gândise la incident. I se tot derula în minte. Dacă piatra ar fi fost mai mare? Dacă ar fi trecut o maşină şi ar fi lovit-o? Dacă...?

— Du-te doar la şcoală şi vino înapoi acasă, nu trebuie să mai mergi la omul acela, spuse Kabir.

— Dar, Kabir, dacă ea nu se mai întoarce la albine, ei sunt cei care câştigă, spuse dintr-odată Layla. Ar trebui să se ducă şi să arate că nu-i este frică. Tu ar trebui să te duci cu ea ca să le arăţi că e apărută şi că nu ne e frică. Aceasta este şi casa noastră, Kabir, nu putem lăsa nişte băieţi proşti să ne dea afară.

Raihana se uită la Layla surprinsă, exact la fel ca şi Kabir.

— Nu trebuie să arătăm nimic nimănui, răbufni Kabir.

— Ba da, trebuie, spuse Layla, uitându-se la Shahrukh, care dormea în poala lui Kabir. De dragul lui trebuie să le arătăm că nu ne este frică. Vrei să fie atacat la fel şi fiul tău? Vom lupta cu asta acum.

— Şi cum vom lupta?

— Neschimbându-ne vieţile, spuse Layla. Raihana?

— Sunt de acord cu Layla, spuse Raihana. Mi-e frică şi nu vreau să merg cu bicicleta la Gunnar acasă, dar Layla are dreptate, trebuie să mă duc pentru că nu pot fi speriată, nu şi aici.

Kabir se uită cu neîncredere la femeii.

— Acesta este motivul pentru care vreau să merg acasă.

— În Afganistan putea fi un glonț și ea ar fi putut muri, spuse Layla. Și nu uita, Kabir, nu toți danezii sunt ca acești băieți.

— Ba da, sunt, zise Kabir.

— Nu, Kabir, interveni imediat Raihana. Gunnar nu este. L-ai văzut.

— A spus că-i va duce pe băieți la poliție, vom vedea dacă o face sau nu, zise Kabir.

— Gunnar îi duce la poliție? Întrebă Raihana.

— M-a sunat pe telefonul mobil în timp ce fumam o țigară afară, spuse Kabir. Părinții unora dintre băieți l-au rugat să vorbească cu poliția. Nu va fi o plângere oficială, dar el speră că se vor speria dacă vor fi duși la secția de poliție și interogați. Nu sunt sigur ce va ieși din asta.

— Deci, e stabilit, spuse Layla, oftând ușurată. Dar mâine? Cum ajunge acasă la danez?

— O duc eu cu mașina, spuse Kabir.

În acea noapte, în timp ce stătea trează, cu inima strânsă de frică, Raihana știa că este o lașă. Nu era pregătită, se gândi ea, nu era deloc pregătită să dea din nou nas în nas cu acei băieți. Ce i-ar mai face de data asta?

Raihana se duse la școală în ziua următoare, chiar dacă Layla o asigură că nu trebuie să se ducă. Wahida se uită la vânătăile ei cu dezgust, spunându-și cu siguranță în gând: ți-am zis eu, nu-i așa?

Bineînțeles că o asemenea știre s-a răspândit precum un incendiu violent în comunitatea mică de imigranți din Skive. Exista o oarecare panică printre musulmani, dar cei mai mulți dintre ei erau conștienți că răul a fost comis de trei adolescenți. Acesta era mai mult ca sigur un incident întâmplător, nu o conspirație pusă la cale pentru a-i răni pe ei.

La primul curs de după atac, Raihana șezu lângă Tatjana, o fată foarte tăcută. Tatjana vorbea foarte rar cu cineva și în timpul pauzelor fugea afară să fumeze țigările pe care le ținea într-o gentuță de piele albastră. Purta jeanși strâmți, bluze la fel de strâmte și ghete mari. Vara, schimba ghetele mari cu sandale de piele, iar bluzele strâmte aveau mâneci mai scurte. Vorbea limba daneză cu un accent ciudat, iar vocea ei era puternică, aproape ca a unui bărbat, și părea foarte sigură pe sine.

Tatjana era din Bosnia; Raihana aflate asta în prima oră, când Christina le ceru tuturor să-și spună numele, de unde veneau, unde trăiau și de când erau în Danemarca.

— *Jeg hedder Tatjana*. Numele meu este Tatjana.

— *Jeg kommer fra Bosnia*. Sunt din Bosnia.

— *Jeg bor i Skive*. Locuiesc în Skive.

— *Jeg har været i Danmark i to år*. Trăiesc în Danemarca de doi ani.

Raihana nu știa prea multe despre Bosnia, cu excepția faptului că a fost un război acolo și că existau refugiați din Bosnia în Danemarca.

Pe Raihana o intimidă puțin Tatjana și de obicei stătea lângă Suzi. Dar Suzi era acasă, bolnavă, la fel și Christina. Casper, un alt profesor, le predă astăzi, iar el uni clasa lui cu a Raihanei. Era dureros de conștientă că toți ochii erau ațintiți asupra vânătăilor ei.

— O piatră mare? Cât de mare? Atât de mare? o întrebă Sohaila, măsurând piatra imaginară cu mâinile ei.

— Nu atât de mare, spuse Raihana.

Nu voia să se gândească la piatră. Înainte de a începe orele, Sohaila o încolțise, la ieșirea din toaletă.

— Se întâmplă lucruri oribile aici, continuă Sohaila. Știi, ei cred că toți musulmanii sunt teroriști.

Raihana se uită deznădăduită spre baie.

— Deci, nu te mai întorci acolo pentru acea *praktik* ridicolă, nu-i așa? Întotdeauna a părut o idee proastă și acum e clar, nu? spuse Sohaila, cu ochii strălucind.

— De ce să nu-mi continui *praktik*? Sunt plătită pentru munca mea și dacă vreau să-mi găsesc o slujbă alături de un apicultor, trebuie să mă duc acolo, spuse sfidătoare Raihana.

Ochii Sohailei mai că ieșiră din orbite.

— Am auzit că Rafeeq te-a cerut în căsătorie. Atunci de ce vorbești despre muncă, fată proastă ce ești? spuse nervoasă Sohaila. Să nu porți *hijab* e una, nici eu nu port și este în regulă. Dar să nu te căsătorești? Și să muncești? Ce se întâmplă cu tine?

Raihana simți un nod în gât.

— Vreau doar să fac ceva.

— Atunci căsătorește-te, ai o grămadă de făcut după, o sfătui Sohaila. Tu crezi că noi venim la ore pentru că vrem să învățăm limba daneză și să ne găsim slujbe? Venim aici pentru că altfel nu ne mai dau banii de ajutor social.

— Ei bine, asta ar fi valabil pentru tine, dar eu vreau să învăț limba, spuse Raihana. Acum dacă vrei să mă lași să trec, trebuie să mă duc la toaletă.

Ora era dedicată din nou verbelor, iar Raihana nu era mai mulțumită de modul cum se desfășură ziua în continuare. Verbele erau grele.

— Am auzit că niște băieți au aruncat cu o piatră în tine, spuse Tatjana la începutul primei pauze.

Raihana aproape că sări de pe scaun.

— Așa te-ai lovit? o întrebă ea.

Raihana dădu aprobator din cap.

— *For pokker!* înjură Tatjana în daneză. Ți-e frică? adăugă ea, privind-o pe Raihana în ochi.

— Da, recunoscui Raihana.

— Soțul meu a fost ucis în Bosnia, spuse ea, întorcându-și capul spre fereastră. A murit în război. Nu i-am văzut niciodată cadavrul.

Cum se putea ca două femei din părți diferite ale lumii să fi trecut prin aceleași întâmplări?

Ochii Raihanei se umplură de lacrimi.

— Mie mi-au luat bărbatul și... l-au ucis în închisoare, spuse ea.

A fost prima dată când a spus cuiva ce s-a întâmplat cu Aamir.

— Copii ai?

— Am pierdut bebelușul din burtă când am fugit din Kabul în Pakistan.

Cuvintele îi ieșeau atât de ușor. Nu-și putea explica de ce îi spunea Tatjanei, o persoană complet străină, ceva ce nu-i spusese nici măcar Laylei. Poate pentru că și Tatjana își pierduse soțul, poate pentru că Tatjana puse întrebarea atât de prozaic — poate era timpul ca ea să accepte ce se întâmplase și acesta era motivul pentru care adevărul își găsisese drum afară din inima ei.

— Asta e trist, spuse Tatjana. Mai poți avea copii?

— Nu știu... poate, răspunse Raihana.

Tatjana tăcu o vreme apoi rosti încet:

— Noi două, femeile ca noi au trecut prin iad. Pietrele nu ar trebui să ne sperie.

— Pur și simplu nu m-am gândit că s-ar putea întâmpla aici, spuse Raihana.

— Am fugit cu fiul meu de doi ani și eram și eu gravidă, spuse ea. Fiul meu cel mic s-a născut aici, într-un centru pentru azilanți. Am stat acolo cinci luni cu băieții mei până să primesc azil.

— Pentru că am rude în Danemarca am stat acolo doar o săptămână, spuse Raihana.

— Vreau să mă întorc în Bosnia. Se pare că lucrurile îşi revin la normal, spuse Tatjana, apoi râse uşor. Dar nu asta-mi doresc pentru copiii mei. Pietrele de aici sunt mai bune decât ce este acasă, ruine şi amintiri urâte.

După aceea tăcură amândouă. Pauza se termină, iar elevii începură să vină înapoi în clasă şi să se așeze în bănci. Chiar înainte să înceapă Casper să vorbească din nou, Raihana se întinse către Tatjana şi îi şopti:

— Nu voi mai fi speriată deloc.

Gunnar tocmai urca în maşină, când maşina lui Kabir intra pe alea lui. Kabir părea nervos, iar Raihana parcă-şi cerea scuze din priviri.

— *Hej*, le spuse Gunnar lui Kabir şi Raihanei, închizând portiera maşinii.

— *Hej*, spuse Raihana, fără să-şi ridice capul.

— Te rog, dă-i voie să mă sune când e gata, ca să pot veni s-o iau acasă. Poţi să-ţi păstrezi bicicleta, spuse Kabir.

Începu să dezlege de pe maşină bicicleta pe care Gunnar i-o împrumutase Raihanei.

— Nu, nu, pot veni înapoi cu bicicleta, protestă Raihana.

— O voi aduce eu cu maşina acasă, spuse Gunnar. Şi te rog, poate păstra bicicleta.

Se uitase la bicicleta Raihanei de dimineaţă şi era o cauză pierdută.

Kabir se uită la amândoi cu severitate.

— Nu trebuie să te îngrijorezi din cauza acelor băieţi, îi spuse Gunnar Raihanei. I-am explicat ieri lui Kabir ce am plănuit să facem. Părinţii băiatului care locuieşte aici au fost de acord ca poliţia să vorbească cu el. Îl vor ridica astăzi de la şcoală. Voi merge şi eu la secţia de poliţie. Aceasta îl va aduce pe drumul cel bun.

Kabir parcă ar fi vrut să spună ceva, dar se hotărî să nu zică nimic și plecă cu mașina.

Prietenia fragilă care se stabilise între Raihana și Gunnar în ultimele câteva luni parcă dispăruse. Gunnar era extrem de conștient de faptul că era alb, danez, asemenea băieților care o loviseră pe Raihana.

Au intrat în casă, iar Raihana a pus cutia cu mâncarea pentru prânz în frigider, înainte de a merge către garaj.

Gunnar o urmă și arată către extractorul de miere.

— Cu acesta se scoate mierea din faguri, spuse el.

El îi arată cum să pună ramele pline cu miere în extractor. Apoi apăsă pe un buton și centrifuga porni; ramele se învârtteau înăuntrul instalației, iar mierea se scurgea, ieșind printr-un ajutor aflat la baza mașinăriei.

Au umplut cinci găleți cu miere din ramele pe care le-au adunat de la stupi cu o zi înainte.

— Amestecăm mierea, ca să se facă ușoară și cremoasă, explică el.

Nu era sigur că ea a înțeles. De obicei punea întrebări, dar acum era pentru prima dată complet tăcută.

Christina veni în vizită în timp ce Raihana era acasă la Gunnar. Tocmai aflate ce se întâmplase.

Gunnar era ușurat s-o vadă pe Christina. Nu reușea să comunice cu Raihana. Ea parcă își pierduse entuziasmul și era mare păcat. După tot ce văzuse în țara ei, își pierduse zâmbetul aici, în țara lui, unde se presupunea că era în siguranță.

— Mi-e frică, îi mărturisi Raihana Christinei, când se așezară singure pe veranda lui Gunnar. Aceasta nu întâmplă aici.

— Nu, aprobă din cap Christina. Dar asemenea lucruri se întâmplă oriunde.

Christina vorbea întotdeauna rar și clar; Raihanei îi plăcea acest lucru la ea.

— Nu îți pot spune cum mă simt, spuse brusc Raihana. Nu știu destulă daneză.

Christina zâmbi.

— Vei ști.

— Kabir vrea să nu mai vin aici, îi spuse Raihana Christinei.

— Știu, spuse ea. A vorbit cu mine astăzi la școală. I-am spus că asta se putea întâmpla oriunde — nu pentru că vîi la Gunnar acasă.

— S-a întâmplat pentru că sunt afgană, spuse Raihana.

— Nu, s-a întâmplat pentru că băieții ăia sunt proști, spuse Christina.

Gunnar puse cești și o cană cu cafea pe masa din verandă. Mobila lor de afară era frumoasă, făcută din tec, în stil tradițional danez. Gunnar nu dorise să cheltuiască mulți bani, dar Anna era hotărâtă ca ei să cumpere *Trip Trap*, cea mai scumpă mobilă de exterior. Avuseseră scaune din plastic alb foarte mulți ani, economisind pentru a le cumpăra pe cele din lemn de tec. Cumpăraseră, în cele din urmă, un set, cu trei ani înainte ca Anna să moară.

Erau niște scaune frumoase din lemn, dar Gunnar văzuse unele similare în Bilka, iar acelea costau un sfert din cât costaseră acestea. Dar Anna fusese încăpățânată. Acum, de fiecare dată când Gunnar stătea pe scaune și zâmbea, o parte din el era mai puțin rănită de pierderea Annei.

Gunnar li se alătură la o cafea, la insistențele Christinei.

— Când mierea e gata, ar trebui să iei câteva borcane acasă, spuse Gunnar pentru că nu știa ce altceva să spună, iar cât vorbea despre miere, era pe un teren sigur. Este și mierea ta.

Raihana zâmbi timidă.

Părea atât de deznădăduită încât Gunnar, chiar dacă își promisese că va încerca să nu-i mai amintească de incident, spuse:

— Nu te mai îngrijora din cauza acelor băieți.

În timp ce ședea sub umbrela verde de soare a Annei, pe mobila ei *Trip Trap*, de unde Gunnar putea vedea cu ușurință vânățiile Raihanei și teama din ochii ei, își dădu seama cât de ridicol fusese. Bineînțeles că va trebui să vorbească despre incident. Nu putea să-l facă să dispară pur și simplu.

— Maria și copiii vin pentru săptămâna mierii din iarbă-neagră? întrebă Christina.

— Da, zise Gunnar, așa cred. N-a spus că n-ar veni.

Christina se uită la Raihana.

— În fiecare an, Gunnar și soția lui duceau câteva colonii pe coasta de vest și le lăsau acolo să facă miere din iarbă-neagră.

Raihanei parcă îi luă ceva timp să înțeleagă ce spunea Christina.

Gunnar își dresе glasul:

— Mergem pe plaja unde crește iarbă-neagră și lăsăm câțiva stupi acolo ca albinele să poată produce miere de iarbă-neagră.

— Am citit în carnetul soției tale, spuse ea. Pui albine lângă tufișuri și ele iau doar nectar de iarbă-neagră. Am citit asta.

— Da, da, spuse Christina. Nora lui Gunnar, Maria?

— Da, spuse Raihana și apoi adăugă: Am întâlnit cu ea.

Nu mai spuse că nu-i plăcea de Maria și că Mariei nu-i plăcea de ea.

— Ea vine cu copiii ei și se duc la plajă pentru o zi să lase albinele, spuse Christina.

— Cât timp tu albinele lași acolo? întrebă Raihana.

— Între patru și șase săptămâni și mierea a ieșit foarte bună, spuse Gunnar.

— Poate tu, Kabir și Layla vreți să mergeți cu Gunnar și familia lui, zise Christina, zâmbindu-i lui Gunnar.

Dacă a fost surprins, Gunnar nu a lăsat să se vadă acest lucru.

— Da, da, spuse el. Foarte bună idee, Christina.

Raihana înțelese ce a spus Christina, dar se întrebă dacă înțelese bine.

— Asta după ce se închide școala, zise Christina. Ar trebui să mergeți; Laylei și lui Kabir le va plăcea foarte mult. Fiul lor se poate juca cu copiii Mariei.

Nu, se gândi Raihana, nu înțelese greșit. Christina voia ca Raihana, Layla, Kabir și Shahrukh să se întâlnească cu Gunnar și familia lui. Ca și cum ar fi fost prieteni?

Primul impuls al Raihanei a fost să refuze. Kabir nu va fi niciodată de acord și nici Layla.

— Va fi distractiv, spuse Gunnar. Am ocazia să mă întâlnesc cu familia ta, iar tu ai ocazia să-l cunoști pe fiul meu, Lars.

Raihana își mușcă limba. Gunnar părea atât de încântat de idee, încât ea nu avu inima să refuze, nu chiar atunci. Îi va spune mai târziu, se gândi ea. Nu-i va întreba pe Layla și pe Kabir, nu avea nici un sens — știa răspunsul lor.

— Nici o grabă, zise Gunnar. Plecăm peste două săptămâni.

În jurul orei patru, Kabir veni și o luă pe Raihana. Nu așteptă ca ea să sune, ci pur și simplu veni cu mașina acasă la Gunnar. Vorbi câteva minute cu Christina, îl salută în treacăt pe Gunnar, apoi o zori pe Raihana să urce în mașină.

— Cred că nu ar trebui să vii aici în timpul vacanței de vară. Îți vom găsi altă *praktik*, spuse Kabir. Nu îmi place omul acela.

— De ce? întrebă Raihana.

— Seamănă cu impostorii aceia. Sunt într-un fel pe dinafară și altfel pe dinăuntru, spuse Kabir.

— Ce înseamnă asta? întrebă Raihana, simțindu-se în defensivă.

— Spune că-i duce pe băieți la poliție, dar de fapt nu o s-o facă; totul este doar vorbărie, spuse Kabir.

— Nu, nu este, protestă Raihana. Se duce la poliție.

— Cum zici tu, spuse Kabir. Acești oameni cred că noi ar trebui doar să le curățăm casele și supermarketurile, că nu suntem buni de nimic altceva.

— Asta nu-i adevărat, spuse Raihana.

— De ce-l aperi? Te pune să-i faci curățenie prin casă, nu-i așa? Nu-i speli hainele și farfuriile, nu-i ștergi podelele? întrebă Kabir, conducând mai repede.

— O fac pentru că vreau eu, spuse Raihana. Iar el nu mă consideră o servitoare.

— De ce? Pentru că a văzut un film cu tine? Și pentru că a mâncat *samboosas* cu tine? întrebă Kabir.

Raihana oftă.

— Nu, pentru că este drăguț și îmi vorbește cu respect. Pentru că te invită pe tine, pe Layla, pe Shahrukh și pe mine să mergem cu el și cu familia lui la casa lui de vară de pe plajă, în iulie.

Kabir nu spuse nimic pentru o clipă.

— Doar a fost politicoasă; e genul care ar spune orice ca să pară drăguț...

— Nu, îl întrerupse Raihana. Cum poți fi atât de înverșunat împotriva acestor oameni? Trăiești aici, Kabir, în țara asta și...

— Ce? Tu crezi că ei ne vor aici? Ne urăsc. Vezi ce ți-au făcut ție? De ce nu înțelegi? Nu ne vor aici.

Kabir numai că nu țipa în timp ce intra cu mașina pe aleea strâmtă dintre casă și gardul viu.

— Atunci de ce vrei să trăiești aici? De ce vrei să rămâi aici? Întrebă Raihana.

— Pentru că nu mă pot întoarce acasă, pentru că sunt un refugiat și nimeni nu mă vrea, spuse Kabir, cu ochii sclipind de lacrimi.

Raihana trase adânc aer în piept.

— Suntem oameni ai unor vremuri disperate; tu ai impresia că nu te poți duce nicăieri, iar eu am impresia că nu am nici un viitor, nici o viață în viitor. Trebuie să mă căsătoresc sau... nu există alegere pentru mine. Și acum asta. Nu știu ce să fac. Dar, Kabir, nu-i vina tuturor oamenilor de aici. Această țară a fost bună cu noi.

— Ce vorbești despre oamenii ăștia care nu ne vor aici? Despre băieții aceia care au aruncat cu pietre în tine? Ce tot spui despre ei?

Raihana își puse mâinile pe ale lui Kabir.

— Nu toți sunt ca acei băieți. Nu toți vor să ne rănească. Tu spui mereu că oamenii de aici te judecă pentru că ești musulman; din cauza faptelor câtorva teroriști, toți adepții islamului sunt acum suspecti, nu asta spui tu? Și tu faci același lucru, îi judeci pe toți danezii după faptele celor trei băieți.

Kabir dădu drumul volanului.

— Știu, știu, nu toți danezii ne doresc moartea...

— Gunnar este un om cu bun-simț, spuse Raihana.

— Chiar ne-a invitat să mergem pe plajă cu familia lui?

— Da, spuse Raihana și zâmbi. Fac miere de iarbă-neagră acolo.

— Miere de iarbă-neagră?

— Am să vă povestesc ție și Laylei totul despre ea, spuse Raihana. Am citit despre ea în carnetul din piele scris de soția lui Gunnar. Numele ei era Anna.

Ultima zi de școală a fost însorită. Cu doar o zi în urmă, plo-uase cu fulgere și tunete, dar așa cum se întâmpla cu ploile de vară, norii au dispărut ca prin farmec, iar cerul arăta de parcă nu ar fi fost umbrit de nici un nor cenușiu.

Christina și-a scos elevii la Mønsted pentru a sărbători ultima zi de școală. Se știa că peșterile de calcar din Mønsted erau frumoase, iar temperatura dinăuntru era destul de scăzută, așa că toată lumea a fost sfătuită să se îmbrace de iarnă.

Era la o jumătate de oră de mers cu mașina de la școală, iar după călătoria la Mønsted, Christina îi invitasă pe toți acasă la ea, la masa de prânz.

De îndată ce pătrunseră în sala mare de la intrare, simțiră frigul.

— Foarte frumos, spuse Suzi pe când se aplecau deasupra unei bălți mici și văzură reflectarea formațiunilor de calcar de pe partea cealaltă, luminate de becuri ascunse.

— Am mai venit aici de patru ori, se plânse Olena. De fiecare dată când vin rudele noastre din Kiev în vizită, le aducem aici. Cunosce locul ca-n palmă.

S-au strecurat prin crevase și pe poteci ciudate, au rămas blocați într-un loc pentru că una dintre fete, Noor din Iran, era gravidă în luna a șasea și nu putea se urce și să coboare atât de ușor ca ceilalți.

Raihana găsi un loc liniștit și se uită la apele calme din fața ei. Peșterile din calcar erau vechi de sute de ani și, în trecut, din ele se extrăgea calcarul folosit în construcția bisericilor. Raihana simțea un miros vag de brânză.

— Miroase ciudat aici, îi spuse Raihana Olenei, care venise și se așezase lângă ea.

— Se face brânză aici; se presupune că temperatura și umezeala sunt bune pentru brânză, spuse Olena. Și de-asta miroase urât.

Raihanei nu-i plăcea brânză daneză. Mâncase odată brânză albastră când li se oferiseră să guste bucățele de brânză cu pâine de secară, la supermarket. Layla o avertizase să nu încerce, dar ea fusese atât de curioasă că nu se putuse abține.

— Partea albastră este mucegai, îi spuse Layla după aceea, iar Raihana simți că-i vine să vomite.

Dar Raihanei îi plăcea brânza feta, care era moale și pe care ea și Layla o foloseau adesea la salate. Nu mirosea ca interiorul peșterii de calcar și nu era amară.

Raihana și Olena încă se oglindeau în apă, iar Raihana își văzu vânătăile de pe față. Vânătăile poate nu au fost plăcute, dar au scutit-o să-i dea un răspuns lui Rafeeq înainte ca acesta să plece în Pakistan. Nimeni nu ar fi presat-o să spună da sau nu căsătoriei în timp ce se recupera după atac. Dar el se va întoarce în trei săptămâni și ea va trebui să-i dea un răspuns atunci.

— Drăguț, nu-i așa? întrebă Olena, uitându-se la oglinzile lor.

— Da, spuse Raihana.

— Încă te mai dor rănilor? întrebă Olena.

— Nu, răspunse Raihana. Dar știu că sunt acolo.

— Da, zise Olena și dădu din cap. Aceasta este partea cea mai înfiorătoare, nu-i așa?

Rămaseră tăcute o vreme.

— Câteodată îmi doresc să nu fi plecat din Afganistan. Nu mă mai simt în siguranță deloc aici, iar cel puțin în Kabul eram pregătită pentru violență, spuse Raihana.

— Părinții mei trăiesc cu frică tot timpul, zise Olena. S-au bucurat de siguranță și protecție în teribilele vremuri comuniste. Știau că vor avea întotdeauna o slujbă. Dar de când a venit democrația în Ucraina, nimic nu mai este sigur.

Cunoștințele de limbă daneză ale Olenei erau cam la același nivel cu ale Raihanei, așa că ele au reușit să comunice destul de bine.

— Ei vor ca lucrurile să fie ca înainte, astfel încât să poată fi din nou în siguranță, continuă Olena. Dar acelea au fost vremuri oribile. Nu aveam libertatea să facem ce voiam. Nu puteam urma educația pe care ne-o doream. Nu puteam să ne ducem în vacanță unde ne plăcea. Dar ei vor acele zile înapoi — pentru că nu vor schimbare. Indiferent de nesiguranță, eu nu vreau să mă întorc în trecut.

— Ai dreptate, în Danemarca lucrurile nu vor fi niciodată la fel de rele ca în Afganistan, spuse Raihana.

Olena dădu din cap.

— Nu, niciodată.

Toți au fost de acord că locuința Christinei, o casă de țară renovată, era splendidă, dar grădina imensă era de-a dreptul uluitoare. Exista chiar și o fântână și flori de toate felurile, trandafiri de toate culorile. În grădina de legume creșteau mazăre, salată, floarea-soarelui și dovleci. Aveau o seră unde cultivau ardei, roșii și alte legume cățărătoare. Două scaune metalice și o masă, vopsite în alb, erau așezate în seră, iar Raihana își imaginea că ar fi drăguț să șezi acolo într-o zi însorită de iarnă, să absorbi căldura fără să te usture frigul aspru.

Christina avea și o grădină imensă de mirodenii, cu mai multe feluri de mentă, coriandru, salvie, rozmarin și alte plante de care Raihana nu auzise niciodată.

— Nu este ușor, dar îți dă multe satisfacții, spuse Christina când Olena o întrebă cum se descurcă cu toată munca din grădină. Muncesc împreună cu soțul meu, dar el este specialistul în botanică, nu eu.

Un soț chiar era de ajutor. Raihana se întrebă ce ar zice Rafeeq dacă i-ar spune că ar vrea să călătorească și să aibă o casă frumoasă, că aceste lucruri erau importante pentru ea. I-ar păsa? Ar trebui să-i pese? Nu ar trebui să fie pur și simplu fericită că cineva voia să se căsătorească cu ea? Casa era decorată cu lucruri din toată lumea. Christinei și soțului ei le plăcea să călătorească și aveau măști din Africa, păpuși din Rusia, covoare din Turcia. Raihana își dorea să aibă viața Christinei. Își dorea să poată călători și să aibă o casă ca aceasta. Își dorea să aibă o grădină atât de strălucitoare și de frumoasă.

Au luat prânzul pe terasă. Christina îi servi cu pâine, friptură de vită, pui și somon afumat, precum și niște brânză pe care o luase de la Mønsted. Au băut suc de căpșuni și au vorbit despre planurile pentru vacanța de vară. Olena se ducea la Veneția, în Italia. Le spuse că-și dorise dintotdeauna să se ducă acolo și de vreme ce ea și soțul ei nu avuseseră o lună de miere cum se cuvine când se căsătoriseră în urmă cu un an, aceasta ar fi fost luna lor de miere. Christina se ducea în Franța, într-un loc numit Provence, unde ea și soțul ei închiriaseră o vilă cu niște prieteni.

Suna foarte ciudat și foarte exotic. Raihana nu știa pe nimeni în Franța și nu avea nici o idee ce era Provence. Nu se pricepea la grădinărit. Nu știa nimic despre viața pe care o ducea Christina. Dacă se va mărita cu Rafeeq va avea vreo șansă să meargă în locuri precum Provence și să cumpere măști din China? Ea nu cunoștea în Danemarca nici un afgan care să se fi dus în vacanță într-un loc străin doar

pentru a-l vizita. Afganii își vizitau doar familiile în vacanță și de obicei ajungeau în Pakistan.

Pe când se întorceau cu mașina la școală, Raihana se simți ca o ratată. Nu putea nici măcar să conducă mașina, precum Olena și Christina. Nu va călători niciodată ca ele, nu va merge în vacanță în locuri exotice. După ce se va căsători cu Rafeeq și va avea copii, oare cum vor fi viețile lor? Probabil se vor duce în Pakistan în vacanță și apoi se vor întoarce direct în Danemarca.

Ce fel de viață va fi aceea pentru copiii ei? Vor avea ei șansa de a merge în Franța și la Veneția?

Poate ar trebui să-i mai pună lui Rafeeq câteva întrebări înainte să spună da. Să afle ce-i plăcea lui să facă atunci când nu muncea și cum dorea el să-și crească propriii copii. Nu, nu ar fi corect, își spuse ea. Rafeeq ar lua ca pe o insultă faptul că ea îi pune atâtea întrebări înainte de a spune da. Dacă era danez, poate că întrebările nu l-ar fi deranjat, dar un afgan voia doar un răspuns rapid. Deja îi punea răbdarea la încercare făcându-l să aștepte atât de mult răspunsul.

Atunci va spune nu. Îi va spune că nu se putea căsători cu el. Și data viitoare când cineva era interesat, ea va pune toate întrebările de la bun început.

Chiar când lua acea decizie, frica încolți înăuntrul ei. Dacă nu o va mai cere nimeni niciodată de nevastă?

CINCISPREZECE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

22 IULIE 1980

Infestarea cu păduchi este violentă atât în sălbăticie, cât și în stupine. Apicultorii caută mereu mijloace medicale avansate pentru a-și proteja albinele de păduchi, dar albinele sălbatice ar putea fi nimicite din cauza acestora.

Păduchii se mută de la o albină la alta atunci când ele se ating. Albinele sunt ființe extrem de sociale și nu doar în cadrul stupilor. Se întâlnesc cu albine străine pe flori și se ating în semn de salut pentru o fracțiune de secundă, timp îndeajuns pentru o femelă de păduche gestantă să treacă de la o albină la alta.

Apoliti betjent, ofițerul de poliție, l-a luat pe Anders de la școală și l-a dus cu mașina la secția de poliție într-un

Ford Mondeo, la aproape o săptămână de la incidentul cu aruncarea pietrei.

Mogens, Marianne, Gunnar și Jon Vittrup, inspectorul de poliție, îi așteptau în biroul lui Jon. Soarele se revărsa pe ferestre, iar perdelele albe nu prea ajutau la reducerea căldurii. Jon avea un ventilator mic de masă care scârțâia pe birou, dar nici acesta nu făcea prea multă răcoare.

Gunnar mai fusese la secția de poliție pentru a-și lua carnetul de conducere, carnetele de conducere ale copiilor, pașapoartele lor — pentru foarte multe lucruri. Dar rămăsese întotdeauna în afara birourilor principale, la ghișeu, chiar lângă ușa din sticlă de la intrarea în clădire. Nu fusese niciodată în biroul retras de la primul etaj. Secția de poliție avea și o închisoare în spate în care încăpeau între cincisprezece și douăzeci de prizonieri odată. Chiar acum era goală, spuse Jon, dar adăugă în glumă că de obicei au parte de ceva acțiune în nopțile de vineri.

— Oamenii se îmbată și fac scandal. Craisy Daisy adună destul de mulți oameni sus-puși. Prințul Joachim se duce destul de des acolo, și nu cu prințesa.

Nimeni nu spuse nimic și se făcu liniște pentru o vreme, până ce Marianne începu brusc să vorbească.

— Tatăl meu spune că e din cauză că suntem prea indulgenți cu băieții noștri, că nu-i pedepsim destul, spuse Marianne. Dar sunt băieții mei și îi iubesc. Îl iubesc pe Anders și știu că a făcut un lucru rău, dar nu pot fi foarte furioasă pe el.

— Eu sunt furios, spuse Mogens. Sunt destul de furios încât să-i sucesc gâtul, ticălos mic ce e! Să rănească astfel pe cineva. Dacă o ține așa, va sfârși în închisoare.

— Nu va deveni un criminal, spuse cu fermitate Marianne.

Gunnar își dădea seama că ea era convinsă că fiul ei nu făcuse de fapt nimic rău și că toată această scenă cu secția de poliție nu era necesară.

— Ba da, va deveni, spuse Mogens. A aruncat cu o piatră în fata aceea afgană. Dacă altă dată aruncă altceva?

— Of, Mogens, el e doar...

— Gata, tună Mogens. De asta nu suntem capabili să-l ținem sub control pe nici unul dintre ei, pentru că tu continui să lași lucrurile să treacă. Dar ce e prea mult e prea mult. Totul se termină acum.

Fața lui Marianne se înroși de furie.

— Ei bine, de ce nu ar fi nervos pe imigranți? Eu sunt. Oricum, ei sunt toți criminali, iar fiul meu este pedepsit...

Jon ridică mâna.

— Dacă voi doi vreți să vă certați, vă rog să o faceți acasă, nu în secția mea. Iar Marianne, dacă-i spui fiului tău tâmpenii de genul ăsta, nu-i de mirare că aruncă cu pietre în femei nevinovate.

Lui Marianne i se tăie respirația.

— Nu-i spun astfel de lucruri.

Atunci telefonul lui Jon sună, iar el vorbe puțin, apoi puse receptorul în furcă.

— Au ajuns, spuse el și se ridică, frecându-și mâinile.

Marianne tăcu, iar Mogens arăta de parcă era dus la ghi-
lotină.

Anders intră în birou, iar ofițerul care îl adusese rămasese în ușa, cu mâinile la spate și cu picioarele ușor depărtate.

Anders se uită la părinții lui zăpăcit și apoi la Jon.

— Ce se întâmplă? întrebă el. De ce m-ați adus aici? *Mor, Far?*

Marianne era gata să spună ceva, dar Mogens puse o mână pe umărul ei ca s-o facă să tacă. El își dresе vocea.

— Ai aruncat cu o piatră într-o fată și...

— Cine a spus așa ceva minte, zise Anders, tăindu-i-o scurt tatălui său.

— Zău? spuse Jon, zâmbind puțin.

Capul chel îi străluci în lumina soarelui, iar ochii îi erau amenințători. Gunnar se gândi că atunci când avusese șaisprezece ani, un polițist precum Jon l-ar fi speriat de moarte, dar Anders era nepăsător.

— Nu am făcut nimic, spuse Anders și se dădu înapoi să se sprijine de perete.

— Stai drept în picioare, zise aspru Jon și izbi cu pumnul în masă.

Marianne tresări. Mogens părea satisfăcut, iar Anders, ei bine, se gândi Gunnar fericit, băiatul făcu ce i se spuse.

— Eu mă rad pe cap pentru că nu mai am mult păr, spuse Jon. Am auzit că tu o faci pentru că te consideri neonazist, așa e?

Lui Anders îi tresări o clipă mărușul lui Adam.

— Cred că Danemarca este pentru arieni, pentru noi, — parcă își recăpătă curajul, se uită la Gunnar și continuă — nu pentru scursurile pe care unii oameni le aduc în această țară.

Jon se ridică, iar Anders făcu un pas înapoi.

— Tu nu ești în măsură să decizi, derbedeu mic ce ești. Raihana Saif Khan a depus o plângere împotriva ta. Noi luăm plângerile de atacuri în serios, iar cele motivate de rasism și mai în serios.

— Minte, spuse Anders și se întoarse către mama lui. Nu am făcut nimic. Ea... oamenii ca ea... mint întotdeauna. Nu am făcut nimic... *Mor?*

Marianne se uita la pantofii ei, iar buzele îi tremurau.

— Nu minți, fiule, insistă Mogens.

— Ce dracu' știi tu, spuse Anders. Tu oricum nu crezi niciodată nimic din ce spun.

— Ai grijă cum vorbești cu tatăl tău, spuse Jon. Mogens, Marianne, vă mulțumesc că ați venit. Vă rog să ieșiți afară. Acum trebuie să vorbesc doar cu Gunnar și cu Anders. Palle, te rog condu-i afară și oferă-le o cană de cafea, niște prăjituri poate?

Ofițerul de poliție care îl adusese pe Anders la secție îi scoase din biroul lui Jon pe Mogens și pe Marianne, care se împotriva cât putea.

— Fii atent aici, mincinos nenorocit ce ești, spuse Jon imediat ce se închise ușa în urma ofițerului de poliție. Ai impresia că eu cred mai degrabă un adolescent alintat decât o femeie respectabilă care muncește din greu pentru a deveni un membru util al comunității?

— Javra aia e o musulmană, spuse Anders.

Jon se întoarse spre Gunnar.

— Poți aștepta afară, te rog? spuse el.

Gunnar se ridică, nesigur, apoi ieși tăcut afară din birou. Jon închise ușa în urma lui Gunnar.

Se auzi un zgomot de ceva spart, apoi Gunnar îl auzi pe Jon spunând:

— Este o femeie respectabilă, iar noi nu folosim invective pentru femeile respectabile.

Gunnar îl auzi pe Anders strigând, cu un ușor tremur în voce:

— Am să te raportează, rahatule, nu ai voie să faci asta.

— Ce să raportezi? întrebă Jon și apoi se auzi un alt sunet de obiect spart.

Gunnar se neliniști, dar rămase afară, așteptând să-l audă pe Jon sau pe Anders spunând ceva.

O, Doamne, oare Jon tocmai îi dăduse o palmă băiatului? Erau în Danemarca aici, polițaii nu le dădeau palme băieților — violența de orice fel nu era tolerată. Chiar și în

caz de revoltă, polițiștii pot avea probleme pentru lovirea fără motiv a cuiva.

— Raportează ce vrei, nimănui nu-i pasă. Crezi că te vor crede pe tine în fața unui inspector de poliție respectabil? întrebă Jon.

Atunci ușa se deschise și Jon îi făcu semn lui Gunnar să intre înapoi. Fața lui Anders era roșie, iar el părea înfricoșat.

— Tocmai lămuream câteva lucruri, spuse Jon și se așează.

Anders tremura puțin.

— Acum și prietenii tăi vor fi ridicați și vor fi informați că tu ne-ai spus că ei au aruncat cu piatra. Că tu scapi de pedeapsă pentru că i-ai turnat pe ei, continuă Jon.

— Nu am spus numele lor. Ei n-au avut nimic de-a face cu asta, spuse Anders.

— Ba da, ai spus, zise Jon, uitându-se la niște hârtii. Karsten Rasmussen și Henrik Jensen. Ce crezi că vor spune prietenii tăi despre asta?

Anders se uită fix la Jon.

— Bun, spuse Jon. Acum am să-ți dau drumul pentru că îl știu pe tatăl tău și îi sunt dator cu câteva servicii. Dar ceilalți băieți vor fi pedepsiți.

— Nu, spuse Anders, acum speriat de-a binelea. Nu poți să faci asta. Ei n-au făcut nimic.

Jon încuviință din cap.

— Știu, dar ce vrei să fac? Unul dintre voi a aruncat cu piatra, iar fata a fost rănită grav.

— Eu am aruncat piatra. Doar eu sunt de vină, spuse Anders, cu vocea sugrumată de panică.

— Deci tu ai aruncat piatra? De ce te-aș crede? Nu, nu, trebuie să vorbesc cu Karsten și Henrik, spuse implacabil Jon.

Anders se întoarse către Gunnar.

— Uite, îmi pare rău, bine Gunnar? Chiar îmi pare rău. A fost un accident. Nu am vrut... uite... ei au... eu am aruncat piatra. Nu poți lua amprente sau ceva? O să vezi, eu am aruncat-o.

— Băiatul se uită prea mult la emisiuni americane. Nu am nevoie de amprente ca să te închid; o am pe Raihana Saif Khan care te va identifica. Vă pot închide pe toți, dar pentru moment voi fi fericit să-i închid pe cei doi, spuse Jon.

Bătălia înclina vizibil în defavoarea lui Anders.

— Ce pot face? În fine..., începu el neajutorat, cu mâinile în sus în semn de supunere.

Jon ridică mâna.

— Stai departe de acea femeie. De fapt, stai departe de toate femeile. Dă-i cinci sute de coroane lui Gunnar pentru că a reparat bicicleta doamnei Saif Khan și alte cinci sute de coroane pentru hainele pe care i le-a dat în schimbul celor distruse de tine. Sper că niște specimene ca voi o să facă rost de bani până la sfârșitul lunii fără să comiteți vreo crimă!

— Nu putem face rost pur și simplu de o mie de coroane, protestă Anders.

— Ba da, puteți. Este vară, luați-vă o slujbă temporară, spuse Jon. Și vreau o scrisoare de scuze. Numele femeii este Raihana Saif Khan. Uite, dă-mi voie să ți-l notez eu. Scrie-i o scrisoare cerându-ți iertare pentru ce ai făcut și dă-mi-o mie. O voi citi, apoi i-o voi da ei. Îmi poți aduce banii la sfârșitul lunii, dar scrisoarea mi-o dai săptămâna viitoare. Luni. Ai înțeles?

Anders luă bilețelul galben pe care era numele Raihanei și se uită la Gunnar. Era furie în ochii lui, nu remușcare.

O dată pe lună, Kabir se ducea cu mașina la Bazaar Vest, aproape de zona imigranților din Århus, la o oră și jumătate de Skive. Bazarul era într-o clădire uriașă, plină de

magazine. Exista o piață de legume și magazine înșirate unul lângă altul, aparținând iranienilor, irakienilor, indienilor, afganilor și turcilor.

Aromele de cafea turcească, de baclava proaspătă și de țigări umpleau aerul bazarului aglomerat.

Raihana fusese surprinsă să vadă destul de mulți danezi în bazar, la prima ei vizită acolo. Chiar și Christina vorbise despre bazar și despre faptul că se ducea acolo cel puțin o dată pe lună să cumpere carne.

Kabir nu se ducea la bazar să cumpere, ci ca să se întâlnească cu alți imigranți ca și el. Își petrecea întotdeauna timpul cu Faisal, care avea cel mai bun magazin de carne din bazar; cu Qadir, în cafeneaua căruia se servea pizza uleioasă și cafea turcească; și cu Khaled, al cărui magazin de haine, produse video și DVD-uri era înfloritor.

Layla, Shahrukh și Raihana începeau de la piața de legume, care erau întotdeauna variate, proaspete și ieftine. După ce cumpărau legume, mâncau în localul mic cu specific indian din celălalt capăt al bazarului. Azhar și Tasnim, un cuplu din orașul indian Hyderabad, erau proprietarii restaurantului. Tasnim vorbea dari fluent, deoarece avea rude afgane care au imigrat în India din Afganistan când ea era tânără și învățase limba de la ei.

Tasnim pălăvrăgea cu Layla și Raihana în timp ce acestea mâncau miel cu curry sau pui *tikka masala*¹, cu *rotis* proaspăt coaptă.

— Ce s-a întâmplat cu fața ta? o întrebă Tasnim, așa cum se aștepta de fapt și Raihana.

Înainte să apuce Raihana să explice, Layla se lansă într-o tiradă referitoare la incident, descriind cum a fost rănită Raihana.

¹ Fel de mâncare indian cu bucăți de pui și sos de curry (n. tr.).

— Deci i-au dus pe băieți la poliție? Întrebă Tasnim, punându-le femeilor în față o farfurie cu *samosas* și oferindu-i o *laddoo*¹ supărăciosului Shahrukh, căruia nu-i plăcea să fie legat în căruciorul lui.

— Păi, bărbatul pentru care lucrează Raihana i-a spus lui Kabir că-i vor duce pe băieți la poliție, zise cu sarcasm Layla.

— Și o va face, îl apără Raihana pe Gunnar.

— Îngrozitor, spuse Tasnim și oftă când Shahrukh scoase un geamăt. Layla, scoate-l din cărucior și lasă-l să umble.

Layla se uită la Shahrukh, care avea fața încordată. Îl desfăcu și îl scoase din cărucior.

— *Arrey*, Azhar, ia-l la bucătărie, strigă Tasnim în hindi și-l împinse pe Shahrukh către bucătărie, unde soțul ei avea să-i dea să mănânce și să se joace cu el.

— Și ce altceva s-a mai întâmplat? Întrebă Tasnim.

Layla se uită la Raihana.

— Rafeeq, îl știi pe bărbatul afgan care trăiește în Mors, a cerut-o în căsătorie pe Raihana noastră.

— *Arrey wah!* Ce vești bune! spuse Tasnim. Așadar, când este nunta?

Raihana se foi stânjenită.

— Păi, ea încă nu a acceptat, spuse Layla.

— Ce mai e de spus, *arrey*, Raihana? Rafeeq vine aici în fiecare lună, bărbat frumos și foarte manierat, spuse Tasnim. Știu că își caută o soție și face destui bani. Aproape că are cetățenia daneză.

Raihana aprobă din cap politicoasă.

— Da, pare om bun.

— Așadar, te vei căsători cu el? Întrebă Layla.

¹ Sau *laddu*, desert specific în India și Pakistan, de sărbători sau evenimente deosebite, făcut din făină și alte ingrediente, sub formă sferică și trecut prin sirop de zahăr (n. tr.).

— Abia îmi revin după accident, pretextă Raihana.

Layla își puse mâna pe a Raihanei.

— Asta înseamnă nu?

— Nu, nu, spuse Raihana, scuturându-și capul.

Tasnim rânji.

— Atunci este da, nu-i așa?

— Poate, spuse Raihana.

O parte din ea dorea să spună odată da și să termine cu asta.

— Să ai copii, să fii fericită, spuse Tasnim. Meriți.

— Da, merită, spuse Layla.

— Totul este foarte ciudat, spuse Raihana. Prima dată când m-am căsătorit... a fost diferit, iar acum...

— Prima dată a fost în Kabul, de data asta este aici, spuse Layla. Ești norocoasă că ai venit aici, acum fă ceva cu viața ta.

— Chiar vreau să muncesc, spuse Raihana și apoi se uită la Tasnim. Ție îți place, nu-i așa, să conduci propria afacere?

— O, da, spuse Tasnim. Fără asta... nu știu. Nu le pot suferi pe femeile de carieră, toată ziua plecate la muncă și câte și mai câte. Dar aici mi-am crescut copiii și am muncit și mi-am ajutat familia.

— Vreau să fac și eu același lucru, spuse Raihana. Învăț cum să devin apiculatoare.

— Știe foarte multe despre albine, spuse cu mândrie Layla.

— Mi-aș dori să devin apiculatoare, spuse Raihana.

Tasnim dădu laudativ din cap.

— Poți să ai propriile albine, să faci propria ta miere, spuse ea.

— Dar nu va fi scump? întrebă Layla, aruncând o privire în bucătărie când auzi râsetul lui Shahrukh.

Acesta intră în fugă cu ceva dulce în mână.

— Guvernul danez va plăti, spuse Tasnim. Ai nevoie de un mic împrumut pentru afaceri, este destul de simplu.

— Un împrumut? Adică să împrumut bani? întrebă Raihana. Asta nu sună bine.

— Nu mai ești în Kabul. Aici toată lumea împrumută bani pentru a-și face viața mai bună, spuse Tasnim.

Azhar le aduse mâncarea și se întoarse în bucătărie să se joace cu Shahrukh. În timp ce femeile mâncau, subiectul trecu rapid la ultimul film indian și la ce a adus Azhar din ultima călătorie în India.

După ce au plecat, l-au găsit pe Kabir la cafeneaua lui Qadir fumând o țigară și bând cafea turcească. În timp ce Layla vorbea cu Qadir, Raihana rămase în fața unui magazin de haine, uitându-se în vitrine.

Hainele erau atârinate pe peretele de sticlă al magazinului, iar în centru era o rochie verde afgană de mireasă. Era oare pregătită să poarte din nou o rochie de mireasă? Se obișnuise cu ideea de a se căsători, în special după incidentul cu băieții. O parte din ea voia siguranța pe care o ofereau mariajul și un bărbat lângă ea. Acesta era un motiv bun de a se căsători.

Câteva *salwar-kameez* frumoase atârnavă lângă rochia de mireasă. Raihana își dorea să aibă banii cu care să cumpere haine drăguțe. Pusese bani deoparte de când ajunsese în Danemarca, dorind să plece înapoi în Afganistan. Nu aveai la ce să te întorci, știa asta acum, și știa că nu se putea întoarce. Aceasta era casa ei; devenise căminul ei. Își făcuse prieteni, afgani, indieni și danezi; devenise cineva aici.

Și la ce s-ar fi întors? Aamir era mort. Știa dintotdeauna, dar sperase cu atâta disperare. Kabir își sunase prietenii în Pakistan cu doar câteva zile în urmă și îi confirmă faptul că Aamir era decedat. Făcuse aceasta pentru ea.

O mână mică o trăgea de *kameez*, iar ea zâmbi când îl văzu pe Shahrukh lingând o acadea.

— Raihana Chachi, spuse el și apoi zâmbi. Prinde-mă, strigă el și alergă de lângă ea.

Raihana porni după el. Când îl prinse, el scoase un țipăt vesel și apoi râse și mai tare când ea îl gâdilă. Acadeaua îi căzu din gură, dar nu-l interesea.

— Mai gâdilă-mă, Raihana Chachi, insistă el, chicotind.

Raihana simți că i se taie respirația de fericire când trupul vioi al copilului se înfășură în jurul ei, încălzindu-i sufletul.

În clipa aceea, Raihana decise că se va căsători cu Rafeeq. El o ceruse în căsătorie, iar ea va spune da și va avea copii, o familie și o viață.

Îl strânse în brațe pe Shahrukh în timp ce acesta își trăgea sufletul.

Îl sărută pe creștet și lăsa Afganistanul în urmă.

ŞAISPREZECE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

23 IULIE 1980

Fiica mea mi-a dat această poezie frumoasă despre albine scrisă de Emily Dickinson. A citit-o într-o călătorie la Istanbul şi mi-a trimis o pagină ruptă dintr-o carte de poezii, alături de o vedere.

UNA E FLOAREA LA CARE ALBINELE VISEAZĂ¹

Una e floarea la care Albinele visează —

Şi Fluturii — râvnesc —

Să-i stăpânească Purpura

Colibrii — năzuiesc

Şi Orişicare Gâză-n zbor —

Şi urs setos de Miere

Găsesc în a ei cupă-oricând

Pe seama lor — măsură

¹ Traducere de Daria Bârsan.

*Fața-i mai mândră decât Luna
Și rumenă cum Mărul nu-i
Nici Orhideea pe Câmpie —
Nici istovit — Leandrul —*

*'Nainte chiar de Cireșar —
De-a Firii Înfrunzire —
Zburdalnic Chipul și-l arată
Cu Vântu-mpotrivire —*

*Cu Iarba aproape înrudită —
Ea cot la cot se-ntrece —
De-al Soarelui și Gliei Dor —
Împricinați pe Viață —*

*Și când Colinele-nverzesc —
Și alte flori dau tonul —
Nu dă-napoi un singur pas
De-al geloziei chin —*

*Luna — să-i fie Spectator —
Și Soarele — Pronie —
Iar al Albinei Cânt Ales —
De-Avânt să-i fie Vestitor —*

*Vitează — cum alta nu-i —
E ultima — înfrântă —
Să plece Capul — ea nu vrea —
Nici chiar în fața Gerului —*

În luna iulie, Julie venea întotdeauna o săptămână în Danemarca. Gunnar și Anna închiriau o casă de vară și

stăteau acolo două-trei săptămâni. Sezonul apicol fiind în plină desfășurare vara, era greu să pleci. Așadar, era plăcut când venea Julie în vizită, pentru că atunci veneau și Lars, Maria și nepoții — și acea săptămână de vară devenise un eveniment familial, cu copiii alergând în jurul casei și cu Lars și Julie certându-se din orice motiv.

Fără Anna, Gunnar nu mai dorise să închirieze o casă de vară, dar atât Julie, cât și Maria insistaseră să o facă. Lui Lars nu-i păsa dacă va face sau nu acest lucru, dar soția lui l-a convins că ar fi bine pentru Gunnar.

Julie călători cu avionul până în Århus, al cărui aeroport era la o oră și jumătate de mers cu mașina de Skive. Lui Gunnar îi plăcea să se ducă să o ia de la aeroport singur pentru că astfel puteau petrece puțin timp împreună, înainte ca Anna să monopolizeze orice conversație.

— Deci, am un prieten... îți spun pentru că s-ar putea să fie ceva serios, îi zise Julie când ieșeau din Århus.

Ce încântare, fetița lui era acum un om în toată firea. Își aminti de codițele ei blonde și de ochii albaștri strălucitori. Acum era înaltă, aproape la fel de înaltă ca Lars, care avea un metru optzeci și opt. Julie se plângea că era greu să găsească bărbați cu care să se întâlnească din cauza înălțimii ei.

— Bărbații sunt intimidați de femeile înalte. Ei vor o femeie minionă, nu o vikingă, îi spunea Annei, care îi răspundea lui Julie că avea genele bunicii ei, mama Annei, și că ar trebui să fie mândră de ele.

Julie avea cel mai frumos chip. Gunnar știa că așa ar crede chiar dacă Julie nu ar fi fiica lui. Toată lumea spunea că era frumoasă, că putea fi manechin, cu aspectul și înălțimea ei. Julie râdea cu dispreț de această idee.

După ce a studiat jurnalismul în Copenhaga, a acceptat un post în Londra la *Jyllands Posten*, iar după câțiva ani a început să lucreze pentru *The Times*.

Gunnar era foarte mândru de fiica lui.

— A învățat engleza fără nici un ajutor și acum scrie articole pentru ziare în limba engleză, în Anglia, îi spunea el oricui asculta.

Anna, bineînțeles, nu putea să înțeleagă de ce Julie nu trăia în Danemarca.

— Vrem să fii aproape; poți veni să ne vizitezi des și noi putem veni să te vedem, spunea ea, iar Julie răspundea:

— Dar exact asta vreau să evit.

Gunnar nu știa de ce Anna și Julie nu se înțelegeau. El și Lars se înțelegeau foarte bine; la naiba, până și el și Maria se înțelegeau mai bine decât Julie și Anna.

— Deci, cum merge treaba cu fata ta afgană? întrebă Julie când se apropiau de Skive.

— Bine, spuse Gunnar. Am invitat-o cu familia la care locuiește să vină la casa de vară.

— Și o să vină? întrebă Julie.

Gunnar și-a amintit cum se uitase Kabir la el.

— Bărbatul nu are încredere în mine. Nu neapărat în mine; nu are încredere în danezi.

— Se mai întâmplă, spuse Julie. Refugiații sunt adesea plini de resentimente față de țara lor de adopție.

— De ce? Primesc bani, locuință, de ce să fie plini de resentimente? întrebă Gunnar.

— Pentru că le dăm toate acestea cu silă, spuse Julie. Nimeni nu le face viața mai ușoară. Sunt mutați din taberele de refugiați la centrele de azilanți, iar apoi, când se gândesc „ah, s-a terminat”, noi le cerem să învețe limba daneză înainte de a-și căuta o slujbă. Nu, nu, le spunem noi, irosește trei ani învățând limba daneză și abia după aceea poți începe să-ți cauți o slujbă.

— Să înveți limba daneză în Danemarca este un lucru necesar, spuse Gunnar.

— Bineînțeles că este, aprobă Julie. Dar nu pot învăța limba în timp ce lucrează, în timp ce câștigă bani? Un electrician chiar are nevoie să știe să vorbească daneză ca să repara firele? Sau un muncitor din construcții?

— Da, spuse Gunnar. Cum vor înțelege ce trebuie făcut? Julie se enervă.

— Ei bine, da, trebuie să învețe ceva daneză; da' de ce trebuie să vorbească fluent?

— Cred că este important. De exemplu, eu nu vreau să lucreze la construirea casei mele cineva care nu vorbește limba daneză, spuse Gunnar. Limba daneză este vitală în Danemarca, Julie. Fără nici o îndoială.

— Da, de parcă toți polonezii pe care i-am angajat să facă diverse munci în Danemarca vorbesc fluent limba daneză, spuse Julie.

— Polonia este parte a Uniunii Europene, spuse Gunnar și apoi adăugă: N-aș vrea să lucreze nici polonezii la casa mea.

Julie oftă.

— Dar după ce învață limba daneză devin cu adevărat danezi?

Gunnar se uită la ea, buimăcit.

— Oamenii îl consideră pe un musulman cu pielea maronie danez dacă vorbește fluent limba noastră? Întrebă ea.

— Dar ei nu sunt danezi, spuse Gunnar. Sunt de oriunde or fi ei.

— Exact asta spuneam și eu, nu contează ce fac, ei nu sunt percepuți niciodată ca danezi, spuse ea cu vehemență.

— Cum poți fi atât de împotriva danezilor? Danezii cred că imigranții ar trebui să aibă o slujbă când trăiesc aici, nu să trăiască din ajutorul social.

— Dar n-ai nimic cu un danez care trăiește din ajutorul social?

Gunnar dădu din cap.

— Bineînțeles, este danez, e dreptul lui. Dar oamenii care vin din afară trebuie să-și caute o slujbă. De aceea Christina a trimis-o pe Raihana la mine, ca să învețe ceva și să-și găsească o slujbă pe urmă.

Julie zâmbi.

— Iar lucrul alături de tine a fost o slujbă adevărată pentru ea?

— Da, a fost, spuse Gunnar. Este calificată în albinărit. Dar nu o va face fără costum de protecție.

— Îi este frică să nu fie înțepată?

— Încă vreo doi-trei ani și frica va dispărea, spuse Gunnar.

— Casa lor de vară? Întrebă Kabir pentru a suta oară.

— Da, izbucni Layla. Dar, așa cum a spus Raihana, nu este a lor, au închiriat-o.

— Vrei să mergem toți tocmai până în Vorupør? Și ce vom face acolo? Întrebă Kabir.

— Nu trebuie să mergem, spuse plictisită Raihana.

— Eu vreau să merg și ar trebui să vrei și tu. De îndată ce termini școala, vei avea nevoie de o slujbă. Este bine să ai cunoștințe printre danezi, spuse Layla.

— Și el a spus că putem merge cu toții? Întrebă încă o dată Kabir.

— Da, spuse Raihana. Uite cum stă treaba, sunt oameni draguți. Au copii cu care Shahrukh se poate juca.

Kabir scutură din nou din cap.

Layla se uită cu asprime la el.

— Bine, mergem singure. Îl rog pe Walid să ne ducă cu mașina lui sau poate îl rugăm pe danez să ne ia cu el.

— Nu ne vor acolo, spuse Kabir. Nu văd nimic bun în asta.

— Dacă nu încerci, ce poți să obții? Nimic, spuse Layla. Va fi bine pentru Shahrukh. Este bine pentru noi să cunoaștem niște danezi.

— Nu știu..., începu Kabir.

— În regulă, am să-l sun pe Walid și..., spuse Layla.

Shahrukh intră în cameră uitându-se la părinții lui cu ochi poznași. Raihana îl ridică în brațe și îl duse în sufragerie, ca să nu-i audă pe părinții lui certându-se.

— *Sulten*, îi spuse Shahrukh Raihanei.

Îi era foame. Vorbea mai mult daneză decât dari. Bietul Kabir!

— Ce zici de o banană? îl întrebă Raihana în dari, arătând cu degetul o banană din vasul cu fructe de pe masă.

El dădu din cap nerăbdător, iar Raihana îi decoji banana și îi rupse jumătate. El se plimbă prin sufragerie și bucătărie în timp ce mănăcă, aruncând din când în când câte o privire în camera de zi.

Când Layla intră în sufragerie, după zece minute, banana nu era decât o urmă lipicioasă pe mâna lui Shahrukh, pe care Raihana o ștergea cu o cârpă umedă.

— Nu am vrut să se ajungă la ceartă, spuse Raihana.

Layla dădu din mână.

— E doar încăpățânat. Mergem; a spus că ne duce el cu mașina. Poate găsi indicații pe internet despre adresa pe care danezul... of... pe care Gunnar ți-a dat-o.

Raihana zâmbi.

— Va veni și fiica lui. Ea trăiește în Londra; este jurnalistă.

Layla dădu din cap, impresionată.

— Așadar, este o fată isteasă.

— Cred că da, spuse Raihana. Gunnar este foarte mândru de ea.

— Dar nora lui? Crezi că-i va plăcea că ne ducem acolo o zi? întrebă Layla.

— Asta este problema ei, spuse Raihana și îl sărută pe Shahrukh pe nas.

În cele din urmă, Kabir a fost de acord să-i facă o vizită danezului și familiei lui, ca Layla să nu-l mai cicălească. Alah, femeia aia era cumplit de cicălitoare! Cel puțin acum a fost pace în casă, după focul de artificii de la amiază.

— Ieri am vorbit cu Rafeeq la telefon, îi spuse el Raihanei după cină, când se așezară să se uite la un nou film indian.

— Este foarte îngrijorat de accidentul tău, continuă Kabir. Este îngrijorat că te duci la Gunnar acasă.

Hotărârea Raihanei de a accepta cererea în căsătorie a lui Rafeeq începu ușor să slăbească.

— Nu Gunnar a aruncat cu piatra în mine.

Kabir ridică mâna.

— Nu vrea să nu mai lucrezi. Este doar îngrijorat. Chiar s-a interesat cum să-ți începi propria afacere cu albine.

— Așa a zis și Tasnim, zise Layla. Ea a spus că guvernul danez dă credite.

— Întâi să obții cetățenia, spuse Kabir. Treci întâi de *Prove i Dansk 3* și abia după aia visele mari.

— Învață atât de repede, încât va vorbi fluent limba daneză peste un an, spuse Layla.

— Da, sigur e influența noastră bună, spuse Kabir.

— Sigur, spuse Raihana râzând.

— Deci, te-ai hotărât ce vei face în legătură cu Rafeeq? întrebă Layla.

— Da, spuse Raihana. Răspunsul e da.

— Atunci foarte bine, spuse Kabir, bătând din palme. Ce te-a făcut să te decizi?

— Nu știu, spuse Raihana. Îl văd pe Shahrukh și îmi doresc copiii mei. Am pierdut un copil și...

Laylei i se tăie răsuflarea. Nu auzise niciodată despre vreun bebeluș. Un soț decedat da, dar un bebeluș mort? Astea da știri!

— Când? Când ai pierdut copilul? Câți ani avea?

— Încă nu se născuse. A fost în timpul călătoriei prin munți, când am fugit în Pakistan, spuse Raihana. Mi-am salvat viața de talibani, dar nu mi-am putut salva copilul.

Simțind că acea conversație era între femei, Kabir se furișă afară pentru o țigară.

— În ce lună erai? întrebă Layla.

— În luna a patra, spuse Raihana. Aamir era atât de speriat. Tot spunea că era o lume prea rea ca să aduci în ea un copil, așa că întâi m-a trimis pe mine departe, ca să fiu în siguranță. Urma să vină și el, de îndată ce ar fi putut. Aș vrea să fi rămas în Kabul. Aș vrea să nu-l fi lăsat singur în felul ăsta.

— Și cu ce l-ar fi ajutat asta? Ei tot l-ar fi ucis și poate și tu ți-ai fi pierdut viața, spuse Raihana.

— Și ar fi fost chiar atât de rău? întrebă Raihana.

— Da, spuse Layla. Ar fi fost oribil. Nu ne-am fi întâlnit. Nu ai fi învățat despre albinărit, nu ai fi văzut o țară nouă, nu ai fi mâncat pâine de secară, nu te-ai fi recăsătorit, nu ai fi făcut atât de multe lucruri. Viața este prețioasă. Nu te gândi că n-are valoare.

— Știu, spuse Raihana. Dar totuși pe undeva pare fără noimă. Oamenii se omoară între ei și tocmai atunci când crezi că ești în siguranță...

— Uită de băieții aceia; danezul și poliția vor avea grijă de ei, spuse Layla. Tu gândește-te la viitorul tău. Gândește-te la Rafeeq și la faptul că te căsătorești. Ce zici dacă va fi în septembrie?

Layla era una dintre cele mai curajoase femei pe care le cunoștea Raihana. Vorbea cu atâta ușurință despre viitor, despre cum să mergi mai departe, chiar dacă ea, dintre toți oamenii, știa că nu era deloc ușor să mergi mai departe. Layla îl pierduse pe fratele mai mare al lui Shahrukh, ucis de un glonț rătăcit în Afganistan, iar acest lucru îl convinsese pe Kabir să părăsească Kabulul. Layla îi pomenise Raihanei despre asta o singură dată, când venise Raihana în Danemarca.

Nimic nu putea fi mai tragic decât să-ți pierzi copilul, și totuși Layla era o persoană pozitivă care îl obliga pe Kabir să se schimbe și își construia o viață onorabilă într-o țară rece și albă. Layla nu vorbea despre întoarcere, ca mulți alți afgani. Nu-i ura pe danezi sau Danemarca. Dorea să-i cunoască pe danezi, chiar dacă nu se simțea în largul ei lângă aceștia. Voia să aibă prieteni danezi, chiar dacă ceilalți afgani râdeau de ea, pentru că nu-și puteau imagina că un danez ar vrea să fie prieten cu un afgan.

— Septembrie sună bine, spuse Raihana, iar apoi, pentru că știa că Laylei îi plăcea să vorbească despre haine, adăugă: Am văzut o rochie de mireasă la bazar, era frumoasă.

Layla începu să facă o listă cu cele mai bune locuri de unde puteau cumpăra haine și cu bijuteriile pe care le putea purta Raihana. Și în timp ce făceau planuri, trecutul se șterse încă puțin.

— Javra aia, spuse Anders umblând nervos prin camera lui Karsten.

Mama lui Karsten plecase la Århus, iar ei erau singuri acasă. Nu că ar fi contat dacă era ea acolo sau nu. Ea zăcea în fața televizorului cu o bere și o țigară și oricum nu-i păsa ce făcea Karsten.

— Ar fi trebuit să-i tragi și tu o palmă, spuse Henrik în timp ce-și rula o țigară de marijuana. Ar fi trebuit să-i dai o palmă polițistului ăluia nemernic.

Anders nu era în apele lui. Își dorea să fie un macho, așa ca Henrik și Karsten. Voia să le vorbească părinților lui așa cum făceau ei. Karsten abia o băga în seamă pe mama lui, iar când aceasta îi spunea ceva, el îi zicea să tacă din gură. De fapt, îi spunea: *Hold kæft*. Și partea magică era că ea tăcea.

Tatăl lui Henrik le vorbea despre Hitler și despre renașterea nazismului. Era timpul, spunea el, ca oamenii albi din lumea întreagă să-și ia înapoi ce a fost al lor. Mama lui Henrik stătea în bucătărie, făcând de mâncare, sau curățenie, sau spălând vasele. Ea făcea întotdeauna treburile casnice.

Părinții lor erau atât de super, în timp ce ai lui l-au dat pe mâna poliției.

— Ce-ai făcut când te-a chemat polițistul înăuntru? îl întreabă Anders pe Henrik.

— Nu m-a chemat nimeni înăuntru, spuse Henrik, aprinzând cu mândrie o țigară de marijuana. Nimeni nu-l cheamă pe Henrik înăuntru.

— Dar tu, Karsten? întreabă Anders.

— Nici pe mine, spuse Karsten.

— Atunci ticălosul ăla m-a mințit, spuse cu năduf Anders.

— Omule, părinții tăi te-au vândut diavolului, spuse Karsten, și apoi trase adânc din țigara lui Henrik. Au vrut să-ți dea o lecție.

Anders înșfăcă țigara de marijuana de la Karsten și trase și el un fum.

— Nemernicul, nu pot să cred. Părinții m-au trădat pentru javra aia maronie.

— Asta fac ei, gunoaiele astea pe care le lăsăm să vină în țara noastră, îi învrăjbesc pe albi împotriva albilor, spuse Karsten. Așa ne bat. Ar trebui să ne unim împotriva lor.

— Ar trebui să facem ceva, spuse Anders.

Karsten încuviință.

— Mda, aveți vreo idee?

— Știe cineva unde locuiește javra aia? întrebă Anders.

Henrik rânji.

— Nu, dar putem afla.

— Am citit ceva pe internet care va merge de minune în cazul ăsta, spuse Anders.

Se duse la computerul lui Karsten și intra pe un site. Textul era în engleză, dar băieții, crescuți cu filme americane subtitrate în limba daneză, nu au avut nici o problemă să-l înțeleagă.

ȘAPTESPREZECE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

25 IULIE 1980

Ador mierea de iarbă-neagră! Are un gust unic și pronunțat. În fiecare an, închiriem o casă de vară și găsim un loc drăguț plin cu iarbă-neagră unde să lăsăm doi stupi de-ai noștri.

În acest an, am închiriat o casă de vară chiar lângă plajă. Gunnar și cu mine tot spunem în glumă că, atunci când vom face o grămadă de bani din vânzarea mierii, ne vom putea cumpăra propria casă de vară. Bineînțeles, am știut întotdeauna că nu se țin albine pentru a face bani; crești albine pentru că le iubești.

Am luat stupii, un coș de picnic și copiii și ne-am dus pe coasta de vest, aproape de o plajă unde ne-am mai lăsat stupii și în sezonul apicol trecut.

Așezăm stupii unul lângă celălalt, într-un loc deschis, în mijlocul câmpului de iarbă-neagră și îi urmărim o vreme. Julie

citește o carte, iar Lars se duce la culcare. Albinele zumzăie împrejur și se așază pe iarba-neagră. Pentru mine, acestea sunt momentele perfecte.

Spre mahnirea lui Kabir, chiar și vremea a fost bună sâmbătă. Soarele strălucea, cerul era albastru și nu se simțea nici o adiere de vânt. Era o zi frumoasă de vară.

Layla punea mâncarea pentru picnic într-un coș de răchită, ceaiul într-un termos, pregătea sucurile pentru Shahrukh și păturile pe care să ședem.

— Probabil că au de mâncare și pentru noi, mormăi Kabir când văzu cantitatea enormă de mâncare pe care Layla o împacheta în caserolele de plastic. Și poate nu vor să mănânce *biryani* din carne de oaie.

— Atunci nici nu trebuie, spuse Layla.

— Raihana a fost prietenoasă și uite cu ce s-a ales pentru osteneala ei, spuse Kabir.

Layla oftă.

— Du-te afară, fă ceva, curăță mașina sau orice altceva și nu mai căuta motiv de ceartă cu mine. Vezi ca Shahrukh să-și pună pantofii noi.

— Vrei să poarte pantofi albi și frumoși la plajă? Îi va strica, spuse Kabir.

— Nu-mi pasă, spuse Layla. Sunt noi și cei mai buni pe care îi are.

— Nu știu pe cine vrei să impresionezi, murmură Kabir ieșind din bucătărie.

Layla era convinsă că aceasta avea să fie o zi frumoasă. Avea să se împrietenească cu un danez chiar dacă asta ar fi costat-o viața. Daneza ei se îmbunătățea tot mai mult. Pronunția ei era adesea îngrozitoare, dar era în stare să

comunice. Daneza ei nu era la fel de bună ca a lui Kabir, dar suficient de bună pentru a-și căuta o slujbă la grădinița locală.

Dacă Raihana se putea gândi să-și înceapă propria afacere, Layla putea cel puțin să-și facă un prieten danez.

Nu era o casă de vară impresionantă, spuse Kabir când ajunseră acolo. Raihanei și Laylei li se părea încântătoare cu gardul alb și mulțimea de flori. Casa era chiar lângă plajă, iar Brian și Johanna făceau deja un castel de nisip împreună cu un bărbat pe care Raihana nu-l mai văzuse.

— Aceia sunt copiii, spuse Raihana. Iar bărbatul acela probabil că e Lars, fiul lui Gunnar.

Lars veni să-i întâmpine când coborâră din mașina pe care Kabir o parcă în spatele celei a lui Gunnar, pe alee.

— *Go' morgen*, spuse Lars.

Toți trei spuseră *Bună dimineța*, iar Shahrukh căscă ochii mari la gazda lui.

— Vrei să faci un castel de nisip? îl întreabă el pe Shahrukh, aplecându-se spre băiat.

Shahrukh dădu afirmativ din cap, apoi se uită la Layla să-i dea voie.

— Nu poate să spună prea multe, zise Layla, care se simțea brusc stingherită. Are doar doi ani fără o lună.

— E-n regulă, spuse Lars. Vrem doar să-l murdărim.

— Avem suficiente haine, zise Layla neliniștită.

Era agitată, nesigură de daneza ei, îngrijorată să nu spună prostii.

Atunci Maria ieși din casă cu o femeie foarte înaltă, care Raihana bănuie că era fiica lui Gunnar.

— *Hej*, flutură din mână Maria și veni înspre ei.

Au dat cu toții mâna și s-au făcut prezentările.

— Am adus niște mâncare, spuse Layla.

— Mâncare afgană? întrebă Julie. Ador mâncarea indiană și pakistaneză.

— Atunci o să-ți placă mâncarea afgană, spuse Kabir.

Pe când intrau în casă, Maria se aplecă spre Raihana.

— Ea poartă vâl, șopti ea.

— Așa e, spuse Raihana.

— De ce ea da și tu nu?

Raihana știa că danezii vedeau în *hijab* un simbol al islamului și al opresiunii.

— A fost crescută în acest fel, spuse Raihana.

— Iar tu nu? întrebă Maria.

— Și eu am fost..., dar nu-mi place să port *hijab*. Nu îmi pasă că tu poți să vezi părul meu, spuse Raihana. Vrei să guști o *samboosa*? Am făcut proaspăt în dimineață.

Lars era mult mai relaxat decât Maria cu faptul că era în preajma unor afgani, iar Gunnar era mândru că fiul său îi acceptase pe Raihana și pe familia ei. Era și ușurat că avea acum șansa de a-i arăta lui Kabir că nu toți danezii nu erau de încredere.

Au început ziua pe verandă, bând cafea și mâncând prăjiturile, iar apoi au făcut o plimbare pe plajă. Lars și copiii au început să facă un castel de nisip, iar adulții și-au scăldat picioarele în apele Mării Nordului.

— Ar trebui să mergem cu mașina până la locul unde am lăsat stupii ieri, spuse Gunnar când se lăsă tăcerea între ei. Ați mai văzut stupi de albine? îi întrebă pe Kabir și pe Layla.

Ei recunoscuseră că nu.

— O, atunci asta va fi o adevărată experiență pentru voi, spuse Gunnar.

— Tatăl meu crede că toată lumea este la fel de obsedată de albine ca el, spuse Julie pe un ton sec, iar Kabir zâmbi pentru prima dată.

Gunnar trebuia să-i fie recunoscător Mariei. Se comporta cum se cuvine. Nu spusese nimic nepotrivit, chiar dacă era conștient că nu fusese foarte încântată de toată povestea cu invitatul afganilor la casa de vară, așa cum îi spunea ea. Pe de altă parte, lui Lars nu-i păsa de culoarea pielii lui Shahrukh sau de faptul că părinții lui sunt imigranți, iar copiilor nici atât.

Raihana stătea tot timpul în preajma celeilalte femei afgane. Cum o chema oare? Layla. Ca să fie sincer, Gunnar recunoștea că aceste nume erau grele pentru el. Îi luase ceva timp să învețe numele Raihanei, iar pe al băiatului... nici măcar nu va încerca să-l țină minte. Începea cu S, dar asta era tot ce-și amintea.

— Shahrukh, îl strigă Lars pe băiatul afgan când mergeau împreună către plajă. Uite, uite, un pescăruș.

Kabir se duse imediat speriat spre fiul său și îi spuse ceva în dari. Era evident că băiatul înțelegea mai bine daneză decât dari. Când Julie menționează acest lucru, Layla spuse mândră că era *vuggestue*, influența grădiniței.

— Grădinița este aproape de noi, doar la cinci minute pe jos, spuse Layla. Și au mare grijă să nu-i dea deloc carne de porc, dar se mai întâmplă și accidente. Nu ne pasă chiar atât de mult.

Soțul ei nu părea chiar atât de mulțumit.

— Nu, nu, ar trebui să fie mai atenți, mai preocupați de cultura și tradițiile noastre. Shahrukh este musulman, iar noi nu mâncăm porc.

Maria nu a fost de acord.

— Dar el trăiește aici acum, nu crezi că ar trebui să fie mai danez?

— Fiul meu nu este danez, nu va fi niciodată, indiferent cât de bine vorbește limba daneză și cât de mult porc învață să mănânce, spuse cu fermitate Kabir.

— Fiul tău este crescut aici, spuse Julie. Nu crezi că va fi mai mult danez decât afgan?

— Nu cred că danezii îl vor accepta ca danez, spuse încet Kabir. Nu cred că o vor face vreodată.

— Ai dreptate, ai absolută dreptate. Dar o țară bătrână ca Danemarca se poate schimba doar încet, spuse Julie.

— Înțelegi tot ce spune lumea? o întrebă Gunnar pe Raihana în drum spre stupii de albine.

— Câteodată nu chiar atât de mult. Școala închisă, așa că eu vorbesc nu în daneză... așa că uit, cred, spuse Raihana.

Gunnar auzise de la Christina că elevii ei plecau acasă în vacanță și aveau nevoie de câteva săptămâni să se obișnuiască iar cu limba daneză după ce se întorceau.

— Dar tu vii și ai grijă de albine și vom vorbi în daneză. Atunci nu vei uita, spuse Gunnar.

— Nu știu, spuse ea cu voce joasă.

— Băieții aceia nu-ți vor face nici un rău, promise Gunnar.

— Știu, știu, spuse Raihana și se întoarse către Layla, care vorbea cu Julie, și către Kabir, care își ținea fiul de mână, în timp ce Lars îi ținea de mâini pe Brian și pe Johanna.

— Totul e-n regulă?

Raihana îi zâmbi stânjenită.

— Mă voi căsători, spuse ea.

Gunnar era șocat, dar zâmbi politicos.

— Felicitări! Felicitări!

— *Tak*, spuse Raihana roșind.

— Cine este viitorul tău soț? întrebă Gunnar.

— *Han hedder Rafeeq*, spuse ea. Lucrează într-o fabrică pe Mors.

— Când te vei căsători?

— Rafeeq este în Pakistan acum, când el întoarce înapoi noi ştim când căsătorie, spuse Raihana. Layla spune septembrie, dar el va trebui să aleagă la urmă când.

Raihana şi Gunnar se duseră la muncă, aşa cum făceau de obicei. Raihana îşi puse costumul de protecţie al Annei, pe care Gunnar îl adusese, de data aceasta fără nici un comentariu din partea Mariei, şi îl ajută pe Gunnar să se îngrijească de stupi. Pentru Raihana acesta era un moment special, când îi putea arăta lui Kabir şi Laylei ce învăşase ea despre albine.

Lars, căruia albinele i se păreau total neinteresante, luă copiii la o plimbare mai lungă pe plajă. Lui Kabir nu-i plăcu ideea ca Shahrukh să meargă cu un om străin, de culoare albă, şi vru să-i urmeze, dar Layla îl apucă de mână.

— Este în regulă, îl putem vedea de aici, spuse ea.

În timp ce mutară cutie după cutie, adăugară rame, verificară puietul şi fixară separatorul pentru matcă, Raihana le explică Laylei şi lui Kabir ce făcea.

— Acesta — Raihana ridică separatorul pentru matcă — ne asigură că matca stă în cutia de jos, aşa încât noi să putem să luăm mierea din cutia de sus.

— De ce nu-i bine ca matca să stea în cutiile de sus? întrebă Kabir.

— Atunci ar fi puiet în celulele de sus de unde luăm mierea, iar asta nu e bine, spuse Raihana.

Nu era sigură de ce nu era bine, dar nu avea să-l întrebe pe Gunnar şi să-şi ştirbească imaginea de ştie-tot. Îl va întreba pe Gunnar data viitoare când vor fi singuri.

Raihana îşi dorea să nu trebuiască să poarte costumul de protecţie, aşa încât să poată să-i impresioneze pe Layla şi pe Kabir mai mult, cu siguranţa pe care o avea Gunnar, însă nu era pregătită. Acesta era primul ei an cu albinele, poate

după ce va avea la activ cinci sau șase ani va fi suficient de sigură.

Le oferi Laylei și lui Kabir să guste din fagurele de miere, așa cum făcuse Gunnar cu ea. Amândoi spuseră că era cea mai bună miere pe care o gustaseră.

Pe când se întorceau cu toții la casa de vară, Layla o strânse în brațe pe Raihana.

— Știi atât de multe, spuse ea. Nu îmi vine să cred cât de multe ai învățat.

— Chiar știi destul de multe despre asta, nu-i așa? zise ea veselă.

— Sunt bucuroasă că am venit, îi spuse Layla Raihanei, fluturându-și șlapii într-o mână. Se descălțaseră cu toții și își lăsau picioarele să se scufunde în nisipul călduț. Sunt oameni buni, adăugă ea.

— Crezi că mai este furios Kabir? întrebă Raihana.

— Nu, nu mai este. Crede c-ar trebui să fie, așa că se preface, spuse Layla.

La anul va veni aici cu Rafeeq, se hotărî Raihana. Gunnar o va mai invita, nu-i așa? Iar ea îl va aduce pe Rafeeq cu ea.

Kabir îi spusese deja lui Rafeeq despre decizia Raihanei. Lui Rafeeq luna septembrie i se părea foarte potrivită pentru căsătorie. Rafeeq vorbise și el cu Raihana. O conversație scurtă în care o întrebă dacă și-ar fi dorit ceva, iar Raihana îl rugă să aducă niște ceai bun, de care îi era dor. Raihana fusese foarte emoționată înainte de apel, iar după era dezamăgită pentru că fusese o conversație așa de scurtă.

Raihana se întreba ce credea Rafeeq despre această ieșire. El lucra cu danezi într-o fabrică, deci trebuie să se fi simțit bine în prezența lor. Vor avea și ei o casă drăguță? O casă a ei, se gândi ea înflăcărată. Putea să aibă o grădină și s-o aranjeze cum voia.

Ce mult se schimbase viața! Cu doar câțiva ani în urmă, tot ce-și dorea de la viață era să trăiască. Ea și Aamir locuiau într-un apartament sărăcăcios cu o singură cameră, cu pereți găuriți de gloanțe și plăci de plastic în loc de ferestre. Ea era murdară aproape tot timpul, corpul îi mirosea, acoperit cu o *burka*, stomacul îi era gol, iar inima îi bătea nebunește de frică.

Acum mânca bine, stătea pe prispa unei case de vară încântătoare și își imagina viitorul. Trecutul îi părea ca o emisiune de la televizor, ceva ireal, viața altcuiva.

Luară masa de prânz afară. Maria și Lars întinseră păături pe iarbă. Lars nu prea părea în apele lui, până când Kabir scoase o bere dintr-o găleată.

— Tu bei? îl întrebă Lars surprins.

Kabir încuviință.

— Și fumez.

— Țasta nu-i un obicei bun, spuse Lars.

— Știu, răspunse Kabir. Dar nu pot să mă las.

— Și eu fumam, îi spuse Lars. Dar nu am mai fumat de zece ani, nici măcar o țigară.

Kabir începu să pună întrebări despre cât de mult fumase Lars, cum se lăsase și ce credea despre plasturii cu nicotină, chiar funcționau?

Layla o înghionti pe Raihana.

— Vezi, deja se împrietenește, șopti ea.

Maria nu mănă deloc nici un fel de mâncare afgană și nici Johanna, care se strâmbă la toate felurile. Se mulțumi cu pâinea daneză de secară, leberwurst și un castravete. Brian mănă fericit *korma*¹ și *pilau* pe care i le servi mătușa lui.

¹ Fel de mâncare indian făcut cu carne sau legume, fierte cu apă, iaurt sau smântână (n. tr).

Raihana observă că Gunnar mănă puțin din fiecare. Julie, ca și tatăl ei, gustă din toate, dar păru să țină partea mâncării daneze.

Lars ignoră mâncarea daneză și mănă doar ce adusese Layla. Luă două porții de *korma* și *pilau*, o porție de *biriyani* cu carne de oaie și două porții de budincă de orez, *firni*. Layla era fericită că lui Lars părea să-i placă așa de mult mâncarea afgană și o înghiontea pe Raihana de fiecare dată când acesta lua câte o porție.

— *Far* spune că te vei căsători, îi zise Julie Raihanei.

— Da, răspunse Raihana.

— Felicitări, spuse ea, iar ceilalți o felicitară la rândul lor.

— Se căsătorește cu un om foarte bun, spuse Kabir. Lucrează la o fabrică pe Mors.

— Minunat, zise Lars. De ce nu l-ai adus și pe el azi?

— Este în Pakistan, în vacanță, spuse Layla.

— Are familie în Pakistan, adăugă Kabir. Au plecat din Kabul acum zece ani.

— Când ai venit în Danemarca? îl întrebă Julie pe Kabir.

— Acum patru ani, spuse Kabir. La câțiva ani după ce au ajuns talibanii la putere.

— Cum era cu talibanii? întrebă Julie.

Tăcerea se așternu în jurul casei vechi de vară.

— A fost greu, spuse Kabir.

— Câteodată era mai greu pentru bărbați decât pentru femei, spuse Layla. Deja purtam *burka*, stăteam în casă..., dar Kabir a trebuit să lucreze cu ei. Avea un garaj, repara mașini și a trebuit să lucreze la mașinile talibanilor.

Raihana știa că lui Kabir nu-i plăcea deloc să se vorbească despre talibani.

— Îmi pare rău, spuse Julie. Avem reporteri care au fost în Afganistan și toți ne povestesc lucruri îngrozitoare.

— A fost o perioadă violentă, spuse încet Kabir. Violență peste tot. Fără siguranță, fără liniște. Doar teamă. Oamenii erau luați la închisoare, bătuți, torturați, aruncați afară, apoi închiși iar. Erau uciși pe stadioane, executați în fața tuturor. Viața tuturor era tulburată.

— Mă bucur că ai plecat, spuse Lars. Și mă bucur că sunteți aici să începeți o viață nouă.

— Nu toată lumea se bucură, spuse obosit Kabir. Nu toți danezii, dar mă bucur că tu ești.

Tăcerea se așternu din nou.

— A mai rămas vreun pic? o întreabă Brian pe Layla, arătând către *firni*. Este foarte bună.

Conversația se înfiripă din nou.

Restul zilei se scurse ca nisipul printre degete.

Raihana și familia ei rămaseră până la cină. Mâncaseră ce rămăsese, Shahrugh mâncase *fiskefrikadeller*, plăcinte cu pește, și băuse *saftevand*, suc din sirop de căpșuni făcut în casă. Maria era mulțumită că băiatul afgan mâncase ce gătise ea, ținând seama că Lars și Brian o trădaseră mâncând acea mâncare afgană picantă.

Julie se uita cu mândrie la tatăl ei, ca și cum el, de unul singur, reușise să pună alături două culturi. Singura grijă a lui Gunnar era acum căsătoria iminentă a Raihanei. Aflase din bârfe că omul cu care se căsătorea ea avea deja o nevastă și doi copii în Pakistan. Raihana va fi a doua nevastă.

— Ei au și două și trei și patru neveste, spuse Maria.

Stăteau în curtea interioară cu pahare de vin de porto și niște ciocolată adusă de Julie. Soarele era încă strălucitor, vremea încă era caldă. Nu toate verile daneze erau calde, majoritatea erau reci și ploioase, dar aceasta a fost o vară despre care avea să se vorbească mulți ani.

Johanna și Brian adormiră imediat ce începură să se uite la televizor și stăteau întinși pe perne în camera de zi.

— Nu toți bărbații musulmani au patru neveste, ripostă Julie. Iar nevasta acestuia nu este aici.

— Tot e trist că trebuie să fie a doua nevestă, spuse Gunnar.

— Dar și el va fi al doilea ei soț, preciză Lars.

— Primul ei soț a murit, spuse Maria. Prima lui soție încă trăiește. Ce cultură ciudată!

— Cel puțin musulmanii vor ca văduvele lor să se căsătorească; hindușii nu cred în asta, spuse Julie. Acum e altfel, dar în trecut femeile indiene mureau alături de soții lor.

— Ce barbar, spuse Maria. Toată discuția despre talibani și ce au făcut ei. Vreau să spun, ce fel de oameni fac așa ceva?

— Același fel de oameni ca aceia care l-au urmat pe Hitler, spuse Julie. Nu-i ceva național sau cultural, Maria, oamenii sunt buni sau răi, indiferent de locul lor de baștină.

— Kabir mi s-a părut foarte capabil, foarte serios, spuse Lars. Știi, se duce la *handelsskole*. Are o diplomă de liceu din Afganistan, dar nu are valoare aici, așa că trebuie să meargă din nou la școală. Va începe ucenicia anul viitor și deja s-a înțeles cu Grundfos din Bjerringbro.

Gunnar sorbi puțin vin.

— Pare un om de treabă, care muncește din greu pentru un trai bun.

— Este plăcut să auzi că acest om vrea să muncească și nu să ia bani din ajutorul social. Nu toți imigranții muncesc, spuse Maria. Știți că jumătate dintre imigranți trăiesc din ajutorul social?

— De unde știi tu asta? Întrebă Julie.

— Am citit în *Jyllands Posten*, spuse Maria.

Era ziarul la care lucrase Julie înainte, cel la care fusese mândră să lucreze.

Julie se lăsă pe spate în scaun și își puse picioarele pe măsuța de grădină, din plastic alb.

— Statisticile pot fi interpretate după cum vrei. De ce nu se face un reportaj despre imigranții care muncesc, oameni precum Kabir, care muncește din greu?

— Asta depinde de voi, jurnaliștii, nu-i așa? Ce putem ști noi, bietul public? spuse Maria.

— Poate ar trebui să scriu un articol despre Kabir și Ra-ihana. Ce crezi, *Far*? îl întrebă Julie. Sunt sigură că-l pot publica în *Jyllands Posten*, Allan mai este acolo, îl va cumpăra el.

— Un proiect bun pentru vacanța ta aici, îi răspunse Gunnar și ciocniră paharele de vin.

— Să muncești în vacanță? o tachină Lars. Nu s-au schimbat prea multe, nu-i așa? Tu găseai mereu ceva de muncit în vacanțe și nu cheltuiai nici un ban pus deoparte, mereu strângeai.

— Ei bine, tu cheltuiai destul pentru amândoi, spuse Julie veselă.

Lars rânji.

— Așa-i. Mă bucur că n-ai ținut niciodată evidența banilor pe care mi i-ai împrumutat. Dacă ar trebui să-ți dau vreodată banii înapoi, aș fi falit.

— Cine spune că n-am ținut niciodată socoteala? Am un fișier cu toate detaliile în computer, spuse Julie. Deci, aud că-ți merge foarte bine la muncă.

— Da, așa este, spuse Lars, care devenise de curând primar adjunct al orașului Odense, ceea ce însemna o funcție administrativă, nu politică. Am o slujbă foarte lejeră.

— Lejeră? spuse Maria pe un ton de reproș. Muncește tot timpul. Uneori vine acasă la ora opt seara. Are un program groaznic.

— Groaznic, dar flexibil, preciză Lars. Mă pot duce când vreau și pot pleca tot când vreau. Doar c-a fost foarte mult

de muncă în ultimul timp cu toată aniversarea lui H.C. Andersen, dar programul își revine la normal. Sunt acasă la șase aproape în fiecare zi.

— Dar tu, *Far*? Trebuie să fii fericit că te-ai pensionat, spuse Julie.

— *Mor* a ta a fost, spuse Gunnar. Și eu la fel. Dar îmi este greu fără ea. Privi în jur de parcă Anna ar fi ieșit din întineric și ar fi ciocnit un pahar de porto cu ei. Chiar mi-e dor de ea.

— Tuturor ne e, spuse Julie și își puse o mână peste a lui.

— Până când a apărut Raihana beam, dormeam și mă uitam puțin la televizor între băut și dormit, spuse el. Dar după ce a început să vină... albinele mele ar fi murit dacă nu ar fi fost ea.

— Parcă ai fi bolnav din dragoste, Gunnar, spuse Maria aproape afectuoasă.

— Maria, spuse Lars rușinat.

— Ce? întrebă Maria.

Gunnar râse.

— Nu, nu sunt bolnav din dragoste, doar norocos că am găsit pe cineva care să mă ajute într-un moment în care nu știam cum să mă scol dimineața și să îmi continui ziua. Ea mi-a dat un scop. Iar eu am învățat-o. Ar putea lucra pentru un apicultor, de îndată ce daneza ei este suficient de bună sau ar putea să aibă propriii stupi.

— Ai făcut un lucru bun pentru ea, *Far*, spuse Julie. *Mor* ar fi fost mândră. Dacă ar fi fost aici, ar fi ajutat-o pe Raihana... și știi ceva, daneza Raihanei ar fi fost cu mult mai bună decât este acum. *Mor* s-ar fi asigurat să fie așa.

— Da, da, spuse Gunnar, zâmbind la acea idee. Anna era o profesoară a naibii de bună. Ea m-a învățat tot ce știu... aproape totul în viață.

* * *

Raihanei îi plăcea cel mai mult la verile daneze că era lumină aproape până la miezul nopții. Soarele rămânea pe cer mult de tot, apunea foarte târziu și răsărea foarte devreme. Când făcuse un comentariu despre aceasta în clasă, Christina îi spusese că în Norvegia erau locuri în care soarele nu apunea niciodată vara și nu răsărea niciodată iarna.

Raihana dorea să viziteze Norvegia. Își dorea să poată merge în aceste locuri și să vadă cum întunericul înghițea pământul sau razele soarelui îl luminau pe tot parcursul zilei, luni întregi.

Shahrukh adormise pe bancheta din spate a mașinii, iar Layla moțăia în față.

— Deci, a fost chiar așa de rău? îl întrebă Raihana, din spate, pe Kabir.

— Nu, chiar deloc. Sunt oameni buni, spuse Kabir. Lars n-a părut să aibă probleme cu nici unul dintre noi, ca și cum chiar i-ar fi plăcut că am venit. Lucrează la primăria din Odense. Are atât de multă încredere în sine, ai văzut?

Raihana fusese încântată să-l vadă pe Lars mâncând ce gătise ea și chiar și mai încântată să-l vadă pe băiețel, pe Brian, mâncând *firni* ca și cum nu mai exista ziua de mâine.

— Mi-a plăcut foarte mult de el, spuse Kabir. Gunnar a fost foarte drăguț, foarte prietenos. Oameni buni.

— Da, așa e, spuse Raihana cu sufletul împăcat.

Când au ajuns acasă, Layla și Shahrukh încă dormeau.

— De ce nu-l duci tu pe Shahrukh înăuntru? Eu am s-o iau pe Layla și merg până la chioșc să cumpăr niște țigări, sugeră Kabir.

Nu fumase deloc cât fuseseră la casa de vară, iar Raihana știa că nu mai putea răbda.

— Bine, spuse ea și începu să-i desfacă centura lui Shahrukh.

Capul lui se cuibări pe umărul ei stâng în timp ce ea îl ducea spre ușa din față. Îl auzi pe Kabir întorcând mașina și plecând.

Raihana deschise ușa cu mâna dreaptă și lăsă cheile casei pe masa pe care Layla o așezase lângă ușă. Își scoase pantofii ca să nu facă prea mult zgomot pe scările de lemn și să-l trezească pe Shahrukh.

Când intră în camera de zi, văzu fereastra deschisă. Laylei îi plăcea să țină ferestrele deschise vara și probabil uitase s-o închidă înainte să plece de dimineață. Raihana se gândea să închidă fereastra ca să nu intre țăntarii, când deodată ochii i se deschiseră larg. Băiatul fără păr stătea afară în stradă. Avea o sticlă în mână care părea că luase foc.

Se uita împrejur pe ascuns. Când ridică sticla în flăcări și o aruncă în casă, Raihana îl strânse pe Shahrukh la piept și alergă afară pe ușa din față.

Nu auzi zgomotul sticlei sparte când aceasta ateriză pe covorul de pe podea, deoarece Shahrukh țipă fiindcă ea îl strângea prea tare. Ieșise din casă și stătea pe aleea din față, când văzu focul izbucnind înăuntru.

Nu începu să țipe decât atunci când îi văzu pe Kabir și pe Layla alergând spre ea. Vocea ei ascutită îl făcu pe Shahrukh să se trezească de tot și le atrase atenția aproape tuturor celor care treceau pe stradă.

OPTSPREZECE

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

1 AUGUST 1980

Astăzi a fost o zi urâtă! Una dintre colonii este lipsită de vlagă, iar albinele au aripi deformate, două semne că ar putea exista varroa jacobsoni, un soi de păduchi care pot devasta o colonie.

L-am chemat pe prietenul nostru Ole, un apicultor expert, iar el ne-a confirmat temerile. Păduchii varroa ne-au infestat una dintre colonii. Ca să scăpăm de ei, trebuie să stropim ramele cu uleiuri de perișor, cimbru, eucalipt și rozmarin — având în vedere că nu vrem să folosim nici o substanță chimică. Sperăm să nu pierdem colonia.

Focul era aproape stins până când sosiră pompierii. Un vecin de peste drum era pompier și îi puse pe toți să

umple găleți cu apă și să le arunce în casă. Pompierul folosi și furtunul lui lung de grădină pentru a stinge focul.

Raihana ședea pe bordură tremurând. Layla ședea lângă ea, strângându-l pe Shahrukh, căruia i se părea foarte amuzant că oamenii aruncau cu apă în casa lor. El voia să se elibereze din strânsoare, dar Layla îl ținea bine.

Doi vecini le aduseseră apă și sucuri, dar numai Shahrukh bău. El arăta către casa lor spunând:

— *Ild, ild* — foc, foc.

Poliția sosi imediat după pompieri. Helle, care locuia peste drum de Layla și Kabir, ședea pe bordură lângă Raihana și Layla, cu brațul în jurul Raihanei. Ea văzuse un băiat aruncând o sticlă în casă și apoi incendiul. Sunase la urgență și îl alertase pe soțul ei, care lucra în grădina din spate.

— E un incendiu mic, vezi cât de repede a fost stins, spuse ea. Nu-ți fie teamă, totul este în regulă. Nimeni nu a fost rănit.

— Dar fiul meu putea fi, spuse Layla, începând să plângă. Raihana, mulțumesc lui Alah că ai fugit, mulțumesc lui Alah.

Raihana nu-i răspunse. Mâinile îi erau reci, răsuflarea tăiată, iar inima îi bătea cu putere. Cum de s-a putut întâmpla una ca asta? Cum de s-a putut întâmpla aici? Și ce s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi fugit? Dacă Shahrukh ar fi fost rănit?

Sosi un paramedic și vorbi cu Kabir. Apoi îngenunche în fața Raihanei.

— Ești bine? o întrebă el.

Cum Raihana nu răspunse, Helle o ajută să se ridice.

— Poate ar trebui să mergem la mine în casă. Te rog, hai înăuntru, îi spuse ea Laylei.

Kabir îi făcu Laylei semn să intre și se duse către polițist, care vorbea cu niște vecini.

Casa lui Helle semăna cu a lor, doar că era mai mare, fără carpete afgane sau picturi; o casă daneză, ca a lui Gunnar. Existau veioze peste tot și flori proaspete pe masa din sufragerie. Picturile de pe pereți erau daneze, cu peisaje de pe coasta de vest și din Skagen. Pe marginea șemineului, aveau poze cu copiii lor, iar pe podeaua din lemn de esență tare — covoare... Of, carpeta mamei Laylei, se gândi cu tristețe Raihana, era chiar sub fereastră; probabil că arseese.

Și computerul nou al lui Kabir? Inima i se strânse. El pusese cu greu bani deoparte ca să-l cumpere. Fusese atât de încântat de el, iar acum era distrus. Dar dacă ea nu s-ar fi mișcat? Dacă nu ar fi alergat? Dacă ar fi rămas în camera de zi cu Shahrukh?

Shahrukh știa că ceva rău se întâmplase, dar prăjiturile și o cutie uriașă cu piese Lego îi distraseră atenția de la focul din casa lui. Helle avea două fete care se jucau cu Shahrukh, chiar dacă se tot uitau pe fereastră să vadă ce se întâmpla. Sirenele se opriseră, dar girofarurile încă funcționau. Focul fusese stins în întregime, iar din casa lor ieșea fum.

Helle făcu ceai și le servi pe Layla și pe Raihana, iar paramedicul verifică întâi semnele vitale ale lui Shahrukh și apoi ale Raihanei.

— Poți respira? o întrebă paramedicul.

Raihana începu să plângă. Layla îi puse o mână pe umăr.

— Nu, ea a fugit... a fugit cu fiul meu.

Paramedicul dădu afirmativ din cap.

— Atunci este în regulă. Nimeni nu a fost rănit.

Li se tot spunea acest lucru, se gândi Raihana. Dar ce puteau spune despre rana din sufletul ei? Durerea de a ști că nu va mai fi niciodată în siguranță, nu aici, nu în Kabul, nicăieri. Ce spuneau despre acea durere?

Un polițist intră cu Kabir și soțul lui Helle. Se așeză în fața Raihanei și a Laylei și se prezentă.

— Sunt inspectorul Vittrup.

— O cafea, Jon? Îl întrebă Helle, iar el refuză.

— Tu ne-ai chemat? o întrebă pe Helle.

Helle se uită la copiii ei înainte de a-i răspunde.

— Maj, Stine, luați-l pe Shahrukh și duceți-vă la voi în cameră.

— Dar, *Mor...*, începuse fata cea mai mare și se opri imediat când mama ei o fixă cu privirea.

Îl duseră pe Shahrukh în camera lor, promițându-i mai multe jucării.

Layla voia să-l țină pe Shahrukh lângă ea, dar își înfrână impulsul. Erau doar două fete care se jucau cu fiul ei; nimic rău nu i se putea întâmpla acestuia.

— Era un băiat cu capul ras, spuse Helle. A venit cu alți doi pe biciclete; și capetele lor erau rase. L-am văzut pe acest băiat aprinzând ceva și am crezut că este o țigară. M-am gândit că băieții încep să fumeze de mici în zilele noastre.

— Apoi ce s-a întâmplat? întrebă Jon.

Helle oftă.

— Ștergeam ferestrele, Stine mânca o prăjitură și își punea degetele peste tot și... oricum, l-am văzut pe unul dintre băieți luând o sticlă în flăcări și aruncând-o în casă. Știam că este un cocktail Molotov. Sunt căsătorită cu un pompier, măcar atâta știu și eu. Așa că am sunat la 112.

Jon se uită la Raihana.

— Gunnar a venit la mine când ai fost rănită săptămâna trecută. Am vorbit cu toți băieții, i-am avertizat... am sperat că acel lucru va pune capăt atacurilor.

Văzând că Raihana nu răspundea, el continuă:

— Ai văzut ceva?

Raihana își acoperi fața cu ambele mâini.

— Și acum ce? Îi veți amenința din nou? Și ei ce vor face? Ne vor împușca? Este doar vina mea... vina mea. Apoi

începu să vorbească în dari. Oamenii aceștia buni mi-au dat o casă și ce se întâmplă? Casa lor este arsă din temelii.

— Nu, nu a fost vina ta, spuse Kabir în limba daneză. Nu tu ești de vină. Noi nu te învinovățim pe tine, nu-i așa, Layla?

— Bineînțeles că nu, spuse repede Layla. Tu mi-ai salvat fiul.

— I-am pus viața în pericol, continuă Raihana în dari. V-am pus viețile tuturor în pericol. Poate ar trebui să mă întorc la Kabul... ce mai contează? Poate va fi mai bine acolo. Cel puțin acolo mă aștept la violență.

Jon se uită la Helle.

— O cană de cafea ar fi bună. Ai văzut ceva? o întrebă din nou pe Raihana.

— L-am văzut pe băiat, îi spuse ea Laylei în dari. Eu... nu pot vorbi în daneză acum — traduse Kabir în daneză ce spuse ea.

— Cine era acest băiat? L-ai mai văzut înainte? o întrebă Jon și luă cafeaua pe care Helle o adusese.

— Era același băiat care a aruncat cu piatra în mine, îi spuse Raihana lui Kabir și apoi se întoarse către Jon. *Samme dreng. Jeg har set.*

— Treaba asta devine serioasă, spuse cu gravitate Jon. De data aceasta va trebui să-i arestez. Dacă îți arăt poze, o poți recunoaște pe a celui care a aruncat sticla?

— *Jeg kan aldrig glemte hans ansigt*, îi spuse Raihana lui Jon.

Nu va uita niciodată acea față. Uitase fețele celor care îl arestaseră pe Aamir. Ale oamenilor pe care îi văzuse morți pe străzi, ale soldaților de care se temea, dar fața acestui băiat și-o va aminti întotdeauna. Era băiatul care adusese Kabulul în Danemarca.

— Bun, spuse Jon. Atunci vom aranja să vezi o serie de fotografii mâine.

Kabir era pe punctul de a traduce, dar Raihana vorbi în daneză.

— Înțeleg, îi spuse ea.

— Unde veți sta la noapte? îl întrebă Jon pe Kabir.

— Acasă la noi, răspunse Layla.

— Sunt multe stricăciuni, zise Jon.

— Este casa noastră, nimeni nu ne va alunga de acolo, spuse Layla.

Jon aranjă ca Raihana și Kabir să facă o vizită la secția de poliție în ziua următoare. Raihana îl va identifica pe băiatul care aruncase cocktailul Molotov și va scrie o declarație oficială cu privire la cele întâmplate.

Raihana nu era sigură dacă aceasta va fi de ajutor. La început au aruncat cu pietre, acum aruncau cocktailuri Molotov. Poliția din Danemarca nu putea face nimic să-i oprească — nici măcar nu dorea asta. Cui îi păsa dacă niște afgani erau răniți sau uciși?

— Este vina mea, spuse Raihana plângând din nou. Îmi pare rău că am pus în pericol viața fiului vostru.

— Ce spune? o întrebă Helle pe Layla.

— Dă vina pe ea, spuse Layla.

— De ce? întrebă Helle. Oamenii răi le fac lucruri rele oamenilor buni. Asta-i legea firii, nu e vina ta.

Gunnar și Lars auziră despre cocktailul Molotov de la prietenul unui prieten pe când erau la casa de vară. Ajunseră acasă la Kabir la câteva minute după ce plecă Jon.

Lars era furios.

— Ar fi trebuit să-i ceri să-l aresteze când a aruncat piatra aia blestemată, spuse el.

Gunnar încuviință dând din cap. Era vina lui, se gândi el. Se credea un erou pentru că o invitasese pe Raihana și pe familia ei acasă la el, dar nu făcuse nimic să o apere față de acei băieți. Ar fi trebuit să-l lase pe Kabir să depună o plângere. O plângere adevărată ar fi însemnat o pedeapsă adevărată pentru acești băieți și atunci nu s-ar fi întâmplat asta.

Lars și Kabir se plimbară prin casa lui Kabir și a Laylei, iar Gunnar îi invită să stea acasă la el atât cât era necesar până reparau stricăciunile. Dar Layla era implacabilă. Această era casa lor, iar ei nu vor fi scoși afară din cauza unor adolescenți nebuni.

Gunnar le admiră curajul și convingerile și trebui să le dea dreptate că nu erau stricăciuni decât la parter; dormitoarele nu fuseseră atinse.

Raihana și Layla erau în camera de zi distrusă. Shahruckh rămăsese încă acasă la Helle, la insistențele acesteia.

— Lasă-l să stea aici. Îi dăm să mănânce și îl punem la culcare; îl poți lua după ce aranjați lucrurile, le spuse Helle.

Raihana încercă să nu se panicheze când văzu cât de multă muncă era de făcut pentru a aranja casa.

— Ne vom ocupa noi de asta, îi spuse Gunnar Raihanei.

Cum urma să facă el acest lucru? se întrebă Raihana.

— Nu mă mai întorc la albine, îi spuse lui Gunnar. Îți mulțumesc pentru ajutor, dar nu mă pot întoarce.

Gunnar știa că era inutil să-i vorbească acum. Tocmai suferise un șoc; avea nevoie de timp pentru a trece peste incident și pentru a-și găsi drumul. Dar își promise că se va revanșa cumva pentru asta.

Kabir închise fereastra prin care fusese aruncat cocktailul Molotov. Era incredibil, dar nu fusese atinsă. Erau câteva urme de arsuri pe geamuri și pe lemn și nu se mai închidea la fel de bine ca înainte.

Din carpeta mamei Laylei nu mai rămăsese decât un material ars, îmbibat cu apă, iar computerul lui Kabir nu mai era decât o carcasă înnegrită a ceea ce fusese odată. Canapeaua era îmbibată toată cu apă, dar numai puțin arsă pe brațe. Layla se gândi că putea fi salvată; Raihana avea rețineri. Biroul pe care stătuse computerul era distrus, la fel și scaunul cu care fusese cumpărat. Dar cel mai rău arăta podeaua. Carpeta era arsă și la fel și lemnul de dedesubt.

Era aproape două dimineața când s-au băgat în pat. Shah-rukh adormise acasă la Helle, iar Layla și Kabir l-au dus în patul lor.

Raihana nu putea să doarmă. Se plimba prin camera ei și mintea îi zbura aiurea. Trebuia să se mute din casa lui Kabir și a Laylei, fără nici o discuție. Și tot fără nici o discuție, trebuia să înceteze să mai lucreze pentru Gunnar. O va întreba pe Christina ce făceau femeile în situația ei. Exista vreun loc pentru femei ca ea, care nu aveau unde să se ducă? Nu se mai gândea la Rafeeq... ce era cu el? Nu se putea gândi la așa ceva în acest moment. Când avea să se întoarcă din Pakistan, atunci se va gândi la el.

Nu-și făcea iluzii că atacatorii vor fi arestați. Danezii nu vor aresta danezi pentru că au rănit niște imigranți. Pur și simplu nu vedea acest lucru întâmplându-se.

Raihana se duse jos să ia apă și să vadă din nou camera de zi, când îi auzi fără să vrea pe Kabir și pe Layla.

— Va trebui să plătim pentru toate reparațiile? întreba Layla.

— Da, nu avem asigurare de chiriași, îți amintești, era prea scumpă, spuse Kabir. Proprietarul va vrea camera reparată. Pereții trebuie vopsiți și mai este și distrugerea din cauza apei.

— Avem ceva bani, cei pentru casă, spuse Layla.

Puneau deoparte bani pentru a-și cumpăra propria casă; aveau în curând suficient pentru un acot.

— Putem cumpăra o casă mai târziu, spuse Kabir.

— Ai dreptate..., spuse Layla cu glas scăzut.

Apoi Shahrukh începu să plângă, iar ei nu mai vorbiră.

Dacă vina îi tulbura deja mintea Raihanei, această conversație o făcu să se simtă și mai rău. De ce a trebuit să fie ea atât de încăpățânată și să continue să meargă să lucreze cu albinele? De ce? Dacă nu s-ar fi dus la albine, băieții nu ar fi văzut-o niciodată, ar fi lăsat-o în pace.

Se întoarse în camera ei de la mansardă și adormi în cele din urmă, după câteva ore, convinsă că trebuie să plece din casa lui Kabir și a Laylei cât mai repede posibil.

Raihanei i-au fost arătate șase poze în biroul de poliție. Ea o alese cu ușurință pe cea a băiatului pe care îl văzuse afară. Îi spuse lui Jon Vittrup că-i știa chipul, îl văzuse înainte, când aruncase cu piatra în ea.

Jon mai scoase două seturi de poze, iar ea îi identifică pe ceilalți doi băieți care fuseseră acolo când primul băiat aruncase piatra. Totuși nu-i văzuse pe lângă casa lui Kabir și a Laylei și îi spuse acest lucru polițistului.

— Au fost arestați cu toții noaptea trecută, spuse Jon. Vecina ta, Helle, i-a identificat de asemenea pe toți trei, inclusiv pe cel care a aruncat cocktailul Molotov în casa voastră.

Raihana înțelese fragmente din ceea ce spusese polițistul. O cuprinse neliniștea aproape imediat ce ajunseră la secția de poliție. Iar atunci când era stresată, limba daneză devenea mult mai grea pentru ea.

— Ce se întâmplă acum? întrebă Kabir.

— Probabil că ceilalți doi nu vor sta la pușcărie prea mult timp, poate chiar deloc, spuse Jon. Dar băiatul care a aruncat

cocktailul Molotov va primi între patru și șase ani. Bineînțeles, dacă știa că cineva era acasă când a aruncat sticla, atunci va primi între opt și zece ani.

— Nu știu dacă m-a văzut sau nu. Când m-am uitat la el, se uita în jur, nu în casă, îi spuse ea lui Kabir în dari.

Kabir traduse pentru Jon.

— Băiatul spune că nu știa că erai în casă, zise Jon. Spune că a văzut mașina demarând și plecând; din acest motiv a aruncat sticla atunci.

— Tu ce crezi? Știau că era înăuntru cu fiul meu? îl întrebă Kabir pe Jon.

— Nu cred că are curajul să omoare pe cineva, dar cred că este îndeajuns de idiot și de rău încât să vrea să vă distrugă casa, spuse Jon.

— Ce urmează acum? întrebă Raihana.

— Va avea loc un proces. Vei fi chemată să spui în fața Curții ce s-a întâmplat. Nu te îngrijora, va fi un traducător și vei depune mărturia în dari dacă vrei, spuse Jon când văzu panica din ochii Raihanei.

— Până va avea loc procesul, daneza ei va fi mai bună, spuse Kabir sigur pe sine. Cât va dura, vreun an?

— Mă aștept să primim o primă dată de înfățișare la tribunal în maxim o lună.

— Tribunal? Vor spune că vina mea? întrebă Raihana.

— Cum să fie vina ta? întrebă confuz Jon.

— Lucrez cu albine, cu Gunnar, oamenii cred asta nu bine... și tribunalul crede la fel și...

— Indiferent de ceea ce faci, Raihana, nimeni nu are dreptul să-ți facă rău, spuse Jon.

Când se întorceau cu mașina, Kabir părea mulțumit de întâlnirea de la secția de poliție.

— Acela este un polițist bun, spuse el. În ultimele zile am întâlnit mulți danezi de treabă.

— Iar câțiva răi au încercat să-ți ardă casa din temelii, spuse Raihana.

— Da, încuviință Kabir. Dar nimeni nu crede că este bine ca ei să facă aceasta. Toți danezii cu care am vorbit spun că e greșit. Asta mă face fericit. Mă face să mă simt în siguranță.

— Nu știu când voi începe din nou să mă simt în siguranță în această țară, zise cu amărăciune Raihana.

— Se va întâmpla încet, spuse Kabir. După ce nu se va petrece nimic rău o vreme, nu vei mai fi speriată.

— Știu că toate acestea vă vor costa o grămadă de bani, spuse Raihana. Am ceva bani puși deoparte și... nu spune nu, Kabir, sunt banii voștri ca să reparați casa.

— Nu voiam să spun nu, zise Kabir. Avem nevoie de bani. Dar va fi un împrumut. Imediat ce voi avea o slujbă, ți-i vom da înapoi... și tu trebuie să fii de acord.

Când ajunseră înapoi, Layla era în fața casei, pe stradă, vorbind cu Helle. Două camioane erau parcate lângă casă, iar muncitorii intrau și ieșeau din ea.

Computerul ars, canapeaua și aproape totul din camera de zi erau pe alee. Kabir parcă mașina în spatele unuia dintre camioane, apoi el și Raihana se apropiară de Layla.

— Au apărut imediat după ce ați plecat, spuse Layla, pe jumătate râzând, pe jumătate plângând. Pur și simplu au venit, șapte sau opt oameni, și au început să scoată lucrurile. Mi-au spus că nu trebuie să curăț, iar unul dintre ei m-a rugat să ies afară.

— Dar ce fac aici? întrebă Raihana.

Kabir se îndreaptă către casă. Zâmbi când înțelese ce se întâmpla.

Gunnar se uită afară pe fereastra pe care băiatul aruncase cocktailul Molotov și îi făcu semn cu mâna Raihanei.

— Ce face aici? întrebă Raihana.

Helle zâmbi.

— Gunnar, Lars și prietenii lor îți aranjează casa. Gunnar a predat tâmplărie la școala tehnică — este un dulgher foarte bun.

Prietenii lui Gunnar aveau, ca și el, cam șaizeci de ani. Un grup de bărbați gălăgioși vorbeau cu voce tare și beau bere în timp ce curățau mizeria și puneau pe jos un covor care acoperea toată podeaua în camera de zi.

— Am crezut că putem fi de ajutor, spuse Gunnar, iar când Raihana vru să spună ceva, el adăugă: Am face același lucru pentru orice alți prieteni.

— Ce stai acolo? Vino aici și ține de asta, strigă un bărbat cu părul cărunt la Kabir.

Îi dădu un ciocan. Kabir luă ciocanul și se holbă la el.

— Construim un birou nou pentru noul tău computer. Computerul nu va ajunge decât săptămâna viitoare.

— Cel puțin Mogens a scos banii, spuse Lars. Vino încoace, Kabir, treci la treabă. Maria și Julie vor aduce mâncare pentru prânz. Dumnezeu știe ce porcării mai aduc.

— Nevestei tale n-ar trebui să i se dea voie să gătească, spuse alt bărbat.

— Tu vorbești? spuse Lars și îi șopti lui Kabir: Nevasta lui face o pâine de poți juca fotbal cu ea.

Raihana și Layla își cuprinseseră mijlocul una alteia.

— Aveți prieteni buni, le spuse Helle Raihanei și Laylei.

— Da, avem, spuse Raihana.

EPILOG

FRAGMENT DIN JURNALUL ANNEI

Un an de albinărit

21 SEPTEMBRIE 1980

Sezonul apicol este aproape de sfârșit. Vom recolta mierea de iarbă-neagră în curând, iar după aceea este timpul să punem la adăpost albinele. Sunt atât de multe lucruri de făcut pentru pregătirea de iarnă. Aceasta este partea care mă atrage cel mai puțin, dar trebuie făcută, deoarece vrem ca albinele noastre să iasă din iarnă vii și sănătoase.

Verificăm dacă există câte o matcă în fiecare stup, vopsită în culoarea adecvată. Ne uităm dacă sunt suficiente rame în toate cutiile. Controlăm puietul și larvele. Ne asigurăm că stupii au suficientă mâncare pentru iarnă și începem să hrănim albinele cu sirop gros de zahăr.

Stupii trebuie să fie ventilați cum trebuie și, dacă există orice fel de spărtură, aceasta trebuie astupată cu propolis. Apărarea de șoareci este foarte importantă și nu la îndemâna oricui, dar noi o facem în fiecare an.

Și pe când urmăresc cerul, care se întunecă mult mai devreme cu fiecare zi ce trece, și simt răcoarea din aer, mă cuprinde o părere de rău că totul se termină atât de repede.

În următorul sezon apicol vom avea zece colonii. Plănuim să cumpărăm patru-cinci ca să le adăugăm la cele patru-cinci pe care le avem acum, depinde cum merge iarna. Gunnar se teme că zece colonii vor fi prea mult, dar eu știu că o vom scoate la capăt cu bine. Vor fi cinci colonii pentru Gunnar și cinci pentru mine. Va fi un sezon apicol extraordinar, știu de pe acum.

Oamenii se uitau la el și la familia lui, Gunnar știa, dar ignora privirile.

Își făcea de lucru cu cravata. Maria se simțea foarte incomod în rochia ei neagră, lungă până la genunchi, și îl întrebase de cel puțin cinci ori pe Lars dacă se puteau întoarce acasă la Gunnar ca să se schimbe cu ceva mai adecvat. Lars îi spusese că arăta foarte bine și că nu ar trebui să se îngrijoreze din cauza rochiei.

Julie se simțea surprinzător de bine în hainele tradiționale afgane pe care Layla i le împrumutase. Purta *Salwar-kameez*, un fel de costum cu pantaloni, roz cu auriu, iar vălul de mătase avea același model ca și rochia. Layla îi înfășură lui Julie vălul în jurul capului, fixându-l cu agrafe.

Aceasta a fost cea mai ciudată și mai interesantă nuntă la care participase Gunnar vreodată. Festivitatea era bogată în culori, mâncare, băutură și muzică.

Partea oficială a căsătoriei avusese loc la primărie cu o zi înainte, Gunnar și Kabir fiind martori. Gunnar se simțise onorat atunci când Raihana îl rugase să-i fie martor.

— Ești împăcată cu ideea de a-i fi a doua soție? o întreabă Gunnar.

— Și el va fi al doilea meu soț, îi răspunse Raihana. Iar soția lui trăiește în Pakistan. Nu face cu adevărat parte din viața lui.

Nu era sigur dacă Rafeeq era un om bun sau bărbatul potrivit pentru ea.

Anna s-ar fi distrat de minune la această căsătorie, se gândi el uitându-se prin cameră.

— Cum este daneza Raihanei? o întreabă Gunnar pe Christina.

— A pierdut puțin în vară, dar așa se întâmplă întotdeauna, spuse Christina. Raihana este una dintre cele mai rapide din grupul ei. Va termina cursul de limbă până în decembrie, anul viitor.

— Bravo, bravo, spuse Gunnar. Dar ce părere ai despre soțul ei, despre faptul că are două neveste?

— Mulți bărbați musulmani au două neveste, spuse Christina. Nu-i putem judeca după standardele noastre culturale.

— Știu, spuse Gunnar, dar nu-și putu stăpâni senzația că era ciudat să fii căsătorit cu două femei în același timp.

Evident, Raihanei nu părea să-i pese că el avea o soție și doi copii în Pakistan.

— E frumoasă, pare diferită și foarte hotărâtă... sunt atât de fericită s-o văd căsătorindu-se, spuse Christina uitându-se la Raihana care se așeză lângă soțul său, îmbrăcată în rochia ei verde.

— Iar eu sunt fericit că ai adus-o acasă la mine, spuse Gunnar mulțumindu-i Christinei pentru prima dată.

Kabir se învârtea prin jur, la fel și Layla, asigurându-se că toată lumea avea tot ce trebuia. Rafeeq nu avea pe nimeni în Danemarca, așa că Layla și Kabir erau atât rudele miresei,

cât și ale mirelui. Câțiva prieteni de-ai lui Rafeeq ajutau cu mâncarea și băuturile, asigurându-se că oaspeții se simțeau ca acasă.

— Salut, Gunnar, spuse Walid.

Gunnar îl cunoscuse pe Walid când au lucrat la aranjarea casei lui Kabir.

În doar două zile, casa era într-o formă mult mai bună decât fusese înainte de incendiu și de stricăciunile produse de apă. Carpeta mamei Laylei a fost de neînlocuit, dar unul dintre prietenii lui Lars avea o cunoștință în Århus, care a găsit o carpetă afgană. Avea altă culoare, altă dimensiune și un model diferit, dar era din Afganistan, iar Layla păru desul de fericită când o primi.

Walid tocmai primise cetățenia daneză și plănuia să facă un împrumut pentru a deschide un magazin etnic în Skive, îi zise lui Gunnar la nuntă. El spuse că-i va merge bine, pentru că afganii și pakistanezii pe care îi știa el trebuiau să se ducă la Randers sau Fredericia pentru a cumpăra mirodenii, haine, reviste, filme și alte articole de la ei din țară. Nu va duce lipsă de clienți.

Gunnar nu știa nimic despre comerț, așa că îl ascultă pe Walid vorbind în daneza lui imperfectă. Probabil că Walid trecuse examenele la școala de limbă, dar daneza lui avea un accent atât de puternic, încât uneori Gunnar trebuia să ghi-cească ce spunea acesta.

Mâncarea era minunată, considerară Gunnar și Lars de comun acord, cu toate că Maria nu se prea atinse de mâncare. Brian curăță farfuria și mai ceru, exact așa cum făcuse pe plajă.

Drept cadou de nuntă, Gunnar îi dădu Raihanei cinci colonii de albine, cele de care avusese ea grijă, cele care îi

aparținuseră Annei. Soțul ei nu avusese nimic împotrivă, iar Gunnar speră că aceasta însemna că Raihana putea să-și înceapă propria afacere. De vreme ce nu va locui în Skive, va trebui să ia autobuzul până la școală. Pentru a înlesni lucrurile pentru Raihana, Gunnar găsisse un apicultor pe Mors la care ea putea să-și continue *praktik*.

Muzica de la nuntă a fost destul de vioaie, foarte diferită de cea cu care erau obișnuiți danezii, dar unele melodii erau destul de atrăgătoare. Gunnar se simți ca un străin în țara lui. El era cel ciudat, el și familia lui. Afganii încrustaseră o bucată din Afganistan în Danemarca. Julie spuse că era un grup de danezi în Londra care făceau la fel. Se adunau și serveau mâncare daneză, beau bere și lichior danez și vorbeau în limba daneză. Poate că, atunci când ești imigrant, îți aduni aproape oamenii din țara ta ca să te simți ca și cum ai fi acasă.

Acești imigranți, majoritatea refugiați, nu avuseseră de ales când trebuiseră să trăiască într-o țară străină. Atât de mulți dintre ei fugiseră pentru a-și salva viețile. Raihana cu siguranță asta făcuse. Soțul ei fusese ucis. Dacă ar fi rămas, ar fi murit și ea.

Pentru o clipă, Gunnar le compătimi pe toate celelalte Raihane care nu au putut să fugă din Afganistan, care au murit fără să aibă șansa de a trăi o viață normală. Dar această Raihana s-a descurcat bine, iar el era mândru să o cunoască.

— Se uită la noi, îi spuse Maria lui Gunnar.

— Nu, spuse Gunnar, cu toate că Maria avea dreptate, majoritatea afganilor erau surprinși că atât de mulți danezi veniseră la această nuntă.

Au fost bine primiți de majoritatea, cu reținere și câteodată cu puțină suspiciune, dar Raihana îi promisese lui Gunnar că toată lumea îi va trata cu respect.

— Toți știu că ai reparat casa lui Kabir și i-ai cumpărat un computer nou, spuse ea.

— Nu i-am cumpărat nici un computer, Mogens și Marianne au făcut-o, îi spuse el.

— Tu ai făcut toate acestea să se întâmple. Știu. Știu și gata, spuse Raihana.

Gunnar ridică din umeri. El își adunase prietenii de la școala de tâmplărie și îi spusese lui Mogens ce trebuia să facă pentru a se revanșa, în termeni bănești, dar ei se puseseră pe treabă din proprie inițiativă.

— Recunoaște, îi spuse Julie Mariei când se pregăteau să plece, noaptea târziu. Te-ai distrat.

Maria râse.

— A fost o experiență extraordinară; ceva despre care să vorbesc la cercul de lectură de săptămâna viitoare.

— Mâncarea a fost excelentă, spuse Lars, bătându-se ușor pe burtă.

— Poți să te gândești și la altceva în afară de mâncare? întrebă Julie.

— Bineînțeles că pot, cred că și șerbetul acela a fost minunat... păcat că nu se bea alcool; o bere chiar ar fi mers bine cu toată mâncarea aia iute, spuse Lars.

— *Bedstefar*, de ce nu a fost la biserică această căsătorie? Când Tina s-a căsătorit, a fost în biserică, dori Brian să știe.

— Hai să urcăm în mașină și am să-ți explic de ce Raihana nu s-a căsătorit într-o biserică, spuse Gunnar.

El îi făcu semn cu mâna Raihanei pe când plecau, iar ea își ridică mâna și făcu și ea semn de rămas-bun. Aveau să se întâlnească în săptămâna următoare la stupina prietenului său de pe Mors. Nu avea să fie nici o lună de miere, dar ea și soțul ei se vor duce în Pakistan în vara următoare. Raihana spusese că abia aștepta să cunoască familia soțului ei.

— Vă mulțumesc că ați venit, spuse Kabir strângând mâinile tuturor. Înseamnă foarte mult pentru noi toți că ați venit.

— Înseamnă foarte mult pentru noi că am fost invitați, spuse Gunnar, iar Kabir se înroși rușinat.

Au urcat în mașina lui Lars spunând *farvel*, la revedere, și *vi ses*, pe data viitoare.

Kabir rămase în pragul luminat de la *forsamlinghus*, până când mașina lui Lars dispăru în întuneric.

MULȚUMIRI ȘI NOTA AUTOAREI

Aceasta este prima mea carte care nu are ca subiect India sau indienii. Este despre o refugiată afgană, un apicultor danez și prietenia lor neobișnuită. De vreme ce nu sunt daneză, afgană sau apiculatoare, am avut nevoie de ajutorul multor oameni pentru documentare și pentru a scrie această carte.

Abdullah și Shaima Saghar au făcut ca această carte să prindă viață și nu aș fi putut să o scriu fără ajutorul lor. Ei și-au deschis inimile și casa pentru mine, au răspuns la întrebările mele insistente și au vizionat filme indiene cu mine.

Flemming și Dorthe Vejsnæs m-au învățat aproape tot ce știu despre apicultură. Nu mi-au închis niciodată telefonul în nas, chiar dacă i-am sunat foarte des, mi-au răspuns la toate întrebările și ne-au aprovizionat cu miere din belșug.

Linda Mølgaard, cea mai bună profesoară de limba daneză pe care am avut-o vreodată, mi-a împărtășit experiențele ei și mi-a oferit posibilitatea de a arunca o privire în viața unei profesoare care trebuie să fie extraordinar de sensibilă la situațiile elevilor ei. Aș vrea să o fi cunoscut mai de vreme, deoarece daneza mea ar fi fost mult mai bună.

Masha Hamilton, o excelentă scriitoare și jurnalistă, mi-a spus ce a văzut în Afganistan. Îi mulțumesc pentru povestea despre vopsirea unghiilor; nu am putut să o folosesc, dar încă îmi încălzește inima. O altă jurnalistă excelentă, Eva Arnvig, a citit manuscrisul meu într-un timp record și mi-a împărtășit cunoștințele ei personale despre Afganistan (și Danemarca).

Politiassistent Martin Bjørnskov Jensen m-a ajutat să înțeleg sistemul juridic danez și mi-a răspuns la numeroase întrebări de genul „Ce se întâmplă când...”

Două cărți și un blog m-au ajutat la acest roman: *O carte despre albine*, de Sue Hubbell, *Scrisori din stup: O istorie intimă a albinelor, a mierii și a omenirii*, de Stephen Buchmann și blogul „Jurnalul unui apicultor” al lui Oriondog din Massachusetts.

Bineînțeles că mai sunt și vinovații obișnuiți: redactorii mei, Allison Dickens și Anika Streitfeld, care mi-au dat sfaturi bune; agentul meu, Matt Bialer, a cărui încredere în mine mă face să continui; soțul meu, Søren Rasmussen, fără care n-aș putea scrie prea multe; copiii mei, Isaiah și Tobias, care îmi aduc multă fericire în viață; și nu în ultimul rând, mama mea, Lakshmi Malladi, care mă ascultă plângându-mă (de foarte, foarte multe ori) și mă sprijină întotdeauna.

Dacă există vreo greșală în această carte, îmi asum întreaga responsabilitate. Îmi cer iertare și promit să mă descurc mai bine data viitoare.

Vă urez lectură plăcută!

Amulya Malladi
14 iunie 2007